A 88/4 Mong. 25.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՐ ԳՈՒԼԻՍՏԻ.

Ընտրեալ՝ ի մեծէ Ֆրանկէսքօ Փէնէլօնէ՝ Ընկերէ Նպաստ Սահմանաքէն. որ էր դաստիարակ Նէմուրեան Թագաւորին Ֆըրանսայու, որ և հեղև կետոց՝ Ընկերէ Նպաստ և Վուքաս Գամպրէլէ, և Սեպուհ Պայսեբականէ.

Ալբոփէն նորագ ոբքագբեալ և ուղղեալ՝ ի վերայ հետագրոյ հնին. և թարգմանեալ՝ ի Գողլէհւոյն լեզուէ՝ ի Հայ բարբառ՝ ջանիւ և աշխատասիրութեամբ Պատուն Անդրեաս Ջուքարիայէ Խօձէնց Երևանցւոյ.

Սրբագրեալ ըստ նոր տպագրութեան՝ ի թարգմանչին՝ ի թարգեղոս Վարդապետէ Կոստանդնուպոլսեցւոյ Աստուածեան.

Տպագր լեալ՝ ի Վենետիկ. Հայրապետութեան՝ Աստուածայնոյ և Քրիստոսատուր Սրբոյ Աթոռոյն Էջմիածնի՝ Տեառն ՂՈՒԿԱՆՈՒ Եպիսկոպոսի Երիցս երանելոյ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին ամ Հայոց.

Հրամանաւ՝ Սրոյ Աթոռոյն Էջմիածնի Ծայրագոյն Նուիրակի՝ և Հիւսիսային կողմանս հզեալ տպիս Հայոց՝ Առաքելաշաւիղ Առաջնորդի. Սանահնեցի Երջ կայնաբազուկ Ընդունելոյ՝ Իշխանազնեայ Տեն Յովսեփոյ Պատկանեցւոյ Սրբազան Աբբ Եպիսկ. Հիմնադրի նոր Նախիջևան և Գրիմրօսուպօլ Քաղաքացն.

ՀԱՏՈՐ ԱՌ ԱՋԻՆ.

Արդիւնք և ծնունդ Բազիլոսեցոյն և Միքայելեանց՝ Ջուղայեցի Պարոն Իլիան Աղայ Յովհաննէսին Վէրսիացոյ, քաղաքէն Հնդկաց, ի Սուրաթ.

Ցամսն Տեն 1794. ի Հոկտեմբերի 10. Իսկ ի թուին Հայոց ՌՄԽԳ.

Ի տպարանի Նորին Բարձր Սրբազնութեան, որ Աստիճանաւն պայծառացեալն է՝ զուարթաւառ և արդիւնաւէտ տրամաք, ի Հնդիկս՝ ի զանազան քաղաքս բնակեալ Բարեսէր մեր բազմերիվ Հաստատութեանն.

Ընդ հովանեաւ Երկնահանդէս Սէր Խոյ Վանից՝ որ ի նորին

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ.

Ex Libris

Ներածութիւն Գիրքիս Յովհաննու Իշխանի Տէրան Հոլոմ-
ցոյ Սբ. Ընծայարանին Ուխտի Սբ. Աթոռոյն Ամենայն Հայոց

Վասն որոյ ժամանակաց՝ ի տարակայ տագնապի երկրին՝ ըստ
ըստ տարածեալ հռչակիւք համբաւոյ բարերգոյ բա-
րեաց՝ եւ անհուն բարերարութեանցդ ձգանց. (որ յաղագս արա
մեանս ազին՝ զեռնելոյ միշտ յօգուտ նոցին՝ հանդերձեալ
քաջ հովանաւորին՝ զնել զանձն ի վերայ հօտին.) այնք ար-
ժանաւոր գրուածոք ներբողից՝ անանձնաց կապակցուէ սահե-
ալ պիտեալ ունել ինն զսիրտ եւ զհոգի հեղգոյ՝ ի սէր պաշտօնի
ձերոյ Տարձն Արքայնութեանդ. Ոչ եւ երբեմն՝ ըմբռնեալս ի տոյն
առւանաց՝ անժոյժ եւ անհանգուրժ՝ ի յիշուածոյ անտի՝ շուա
պէսի զոնէ՝ քարտէզիւ եւ ելի՝ զովացուցանել զտենչ՝ պատ-
եալ ծարաւոյս.

Իսկ այժմ՝ ի ներկայիս ոչ ելի ականջալուր՝ այլ ակնա
տես գոլով՝ ոչ եւս ունելով զսիրտոյ ելի վիպոյ՝ ինամ աքան
չոյեալ առելով. զի՞նչ կարծեն արհատուս հատուցանել մե-
ծութեանդ ապ՝ քան ամի զոր առնես նոցա զոհելով զնախահան
անդորրութեանդ եւ առողջութեանդ անձինդ պատճառականք, եթէ ոչ՝
զոհով ելս պարտին մատուցանել պարզեւողին զքեզ ընդերանց
եւ պարտիլ յաղօթս վասն առողջութեանդ եւ առատուր կենացդ
արդիւնաբերելոյ: Զի՞ եւս առաւել ջերմեռանդ շնորհակալութեամբ պար
տաւորեալ զոանին արդիօք. վասն այնքան հոգեկոտ Աիկոզոց
հոգ՝ Աանօթելոյ եւ խնամառատուդ Յովրոցայն կառուցմանց.
եւ մանաւանդ ապահ զի անդին զանձուցն ակնայեռեալ եւ մար-
գարտաշար Տաճարանին վերակացնուելոյ. որոյ խոհակուեալ եւ
կանխահաս պատրաստ արդիւնք իսկ ակամբ զմայլեցուցանել զքիմս
ձաշակողաց. Որոց յուսալին զուարճանալ ընդ ինչ սիրոյ առա-
քինութեանդ, եւ հայրենասիրին սեռի պայծառութեանդ ջանս՝ անատ-
կանգ պարտաւորելոյն ոչ ոք չուի հոգալ զհոգ հատուցուելոյ
եւ միայնոյ ներողութեանդ ընդունելոյ զանձարանին. որ
իրրեւ ձեռնին քաւարարակ աղբեր աղինակեան դրախտի՝ մատու-
ցանել առատանի զբանաւոր տունկս հպատատանութեան Աիկո-
ղեցւոյ.

Իսկ այն որ առաւել դուխ լինի և բազմաց բաղձալի՝ տեսանել զմեղուաստարաս դիտուն ձեր Սրբազնութիւնդ. որ անձանձիր սքնութիւն մտեալ ի բուրաստան անհուն երկնագործդ և անուշահոտ ծաղկանց պլատեալ՝ դյուրունց ախորժելի և սիտանացու նիւթս՝ քաղցրաձայնակ խմաստուն ծորանս մեղրոյն հնազունից և նորագունից պատմութեանց՝ և այլ բարոյական և մակացական դրեանցն՝ թարգմանութիւն՝ ի մերս վիճակ երկուքեան համազումարել ջանայ. առ ի մատակարարել յազեցուցանել զսով խմայականութիւնն՝ խմաստասիրաց հոգւոյս հայկազեան. Արուք լուսաւորեալ բերկրի աղին ընդհանուր՝ և յիշատակ հաճատարիմ արձանացութիւնդ Տնդ Սրբազնութիւնդ անապական մնայ մինչև յօր կատարածի Տն պալատանն։

Ընդ այս ամ բարեյաժամ հոգատունակութիւնդ ձեր Սրբազնութիւնդ՝ սակաւ պարտաւորութեան և զիմս ստիպութիւնդ. զի ըստ տակաւ և համբակ կարի խմուտ, գոնէ յետնեալ լսմայիւ միով ընծայասեր լինել նայնոյ ամենասիրելիս՝ գանձարանին, և չերբևեքով դատարկաձեռն՝ մատուցանել ի պաշտօն ընդհանուր աղօթասիրաց ազգին մերոց և ձեր Սրբազնութեանդ՝ զուսածուկ թարգմանութեանդ նեղուկ գրքոյս Ծովհաննէս. Ար ի մէջ բոլոր ազգացն Արեւելեայց՝ ի շատս գրեանց յարդականաց դատեալ գտանի. Այլ սակս և խոստանամ, որ եթէ ախորժ և հաճոյ թուիցի յուսկս ձերոյ Սրբազնութեանդ և մերոց բանասիրացդ, ոչ դադարել մինչև ցյետին կէտ աուրեաուրեանդ շնչոյս՝ ընձեռել զպաշտօն իմոյ ստիպուն՝ սոյնասարսուռ աշխատանացդ առ ի յօգուտ բոլոր ազգին. և ի հաճոյս ձերոյ Սրբազնութեանդ. որոցդ ամենից ինամ՝

Խոնարհ

Ղևոնդ Արիսանցոց։

Մատենադարան Հայաստանի Հանրապետության

Ընդկըզայելի առաքեալ էին քահանայութեան սէրն՝ որոյ ընդհանուր արարածոց դու բազմախորհուրդ գիրքն էին ընթերցեալ՝ և քաջայայտուելով ամենակարողութեանն՝ ամենախնամատուելով և ամենաբարութեանն հաստչին տիեզերաց . որք միշտ և հանապազ անդադրեալ բանիւ՝ յարձրաբարբառ քարոզ եղեալ գոչէին յունից խնայցականութեանն մարդկայինս ազգիս, թէ եկայք և տեսէք զգործս նորա՝ զինչ անս՝ և զարուեստս զոր արար ի վերայ նոցա՝ երկրի ի ծագաց մինչև ի ծագս աշխարհի . Այսոցա՛ւ ընթերնուլ և ի վերծանել զայս ընդհանրական խորհրդոյ գրուելի , պարտ է խուզքանչիւր ումեք ոչ ամենևին պատասխելով դէզերել ի մանկրևայթս նկարագրանին տեսուածդպրի աչաց. այլ ջահաւորել ի լուսոյ բանին՝ որով և կոչիմք բանական, բանալ զաչս խնայցականութեանն՝ և ներթափանցիլ ի նեղքին խնայցուածն բանին՝ և տեսանել յայտնապէս, թէ զինչ զերահրաշ և անձառելի իմն խնամատուելիք զրկեալ բազմահատոր և լայնատարած գիրքս մեծ եղեալ՝ դատախարակեն զամենեսին ի հրատանգուելի աքանչելեացդ և վսեմացն նոյ, որով լի են երկինքն և երկիրն՝ և նմա՛ ինչք։ Քանզի նք ամենեքեան զոլով իբրև ջինջ և մաքուր հայելի իմն հեղինակին՝ ցուցանեն զոյութիւն և կարողութիւնն՝ խնամատուելիք և հանձարով՝ զեղեցկութիւնք և բարութիւնն՝ և նմա՛ կերպիւ զանազանակաւ շնորհօք իւրեանց՝ գիտողութիւնն և զգօղութիւնն, զիմաստութիւնն և զհանճար, զբարութիւնն և զգեղեցկութիւն, և զայլ նմա՛ շնորհաձիր պարգեւս արարչին իւրեանց ասելով . Նա արար զմեզ՝ և ոչ մեք էաք ։

Առաքեալ և մարդն՝ որոյ վերայ զրկեցեալք եղեն յինքենէ ոչ այն նմա՛ խնամալի գիրքն ընդհանրականք, պարտ է կրկին զմարդ՝ և ունի պատիւ ոչ . (որպէս է զինեալ ոչ մեծագոյն գիրքն և գանկն ընդհանուր գրքոյ բնութիւնք) անդր անցանել ի լուսկ տեսութիւնէ այսոց զարմանահրաշ աքանչելի գրուեցդ՝ և ներմտանելով յանձառելի խորհուրդս ածոյին գիտութենէց՝ տեսանել նաև թէ նմա՛ գիրքն ածոյինք ի վարդապետութիւն՝ և յօգտակարութիւն են յոլոց և քաղելով հաճարել պարտ է զբազակս աստի՝ և հանդերձեալ կենաց. որպէս և ուսուցանեն նաև նմա՛ ածոյին գիրքն

գործ

գործնականք։ Քանզի առաջին ինչ դատարկութեան վերայ՝ պինդ հող առանց առատահատակ յինքեանէ ոչ. միոչ անմեղ դոլով մարդոյն՝ ունէր զնա առատս շնորհաց և խնամատեաց՝ իմիք ծանեալ զնա, որ և հոչակաւոր ընդ հանրական ինչ ընտրեալ։ Նոյն երկրորդն՝ որ է գործնականն, զինքն կորուսանելոյ զնոյն երանեալն շնորհս դիտելով՝ իձեռս մարդկանց լուսաւորելոյ՝ կրկին ինքեան յինքեանէ ոչնչացեալ ընկալաւ. որպ զի և զնոյն դիտաւորեսցէ և համեմատեսցէ ունելն առ միմեանս ուղիղ համապատասխանաւորեալ։ Զայն զի մի և զնոյն հեղինակէ ամենեցունց։

Առանձին բանականապատ պատուիրէր հոգ կատարել յանձին, և ուշիմապատ խոհեմով զննել զպատուիրն զերկուսին ածելն ի գործ եանաւ, և նուազ իմացականացն չէ հատանել ըստ կարի միտաւ ցընծալին ճանճն իմացուածոց նոցին. և ոչ միայն՝ ինձիաքաղաքական արարքին հետն մտիկ բռնելով. յորմէ ոչ լինէ ձանձրոյթ քաղցրութեանն և օգտի՝ հնար լինի ուսումն ընկալուլ. քանզի զի այլ է գործել և ձաշակ հեղելոյն՝ և այլ պատճառն որ է ճանճն ներքին։ Այլ և այլ է գործել և ձաշակ յարկին, և այլ յորինողին և ենանաւոյէս հացին՝ ինանձնէ կազմելոյ։ Ասաի և նա որ ոչ զիտաց կազմել զհաց, ճաշց միշտ ապիտաւոր յորոմն յարկի՝ և խակ յորինող. պատիժն զարուց։ Այ երբէք ծանօթանալով հասկանալ և զգալ հացին՝ և զանազան կազմուածոց ա-խորժահամ՝ կերակրոցն յորինող։

Այսպէս ասացաւ և ընդհակառակ զինչ զգուշանալ Ծ-բանէն. որ քան երեսուն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ՝ յոկ բանաստեղծական հնարմանէ ի ներ ածեալ Աստի Ասիական Սարենեցւոյ Ցրան չէսիս Ցինեկլանին, Պայց ունի Ջնորհս բազդատուլ ինչ զգալոց. յորում՝ զառանձ յարկ և յորեան, և յերկիր ասպիտանէ անձանց լինել կերակրելոյ ըստ չափու ընդունակուլն երբեմն. այլ յոմանց յարկն միայն, յոմանց յորեանն խակ, և յոմանց հացն և այլ զանազան կազմուածք յորինոց։ Քանզի ըստ նկարագրուլն ենէ եթէ և մատուցանէն հնարմունք ինչ է իրա Հանձ. բայց կարի առաձել նուազ և խորին իմացականուլ ձէ. և օգտաւէտ խորհրդոյ շրջագազարելոյ պայծառութեան՝ ոչ ոչ առնեն ինչ թարց բանաւոր պատճառաց ունի շարադրեալ. որոց վասն համառօտագոյն մատեցաք՝ ի կերակուրսն։

Աւետարանն Ընդ Նշանն Ցինեցւոյն՝ եր՝ ի փարիզ Ընդ-
քայանեան Բաղաքի Ասատիարակ Աւետարանին որդւոց Լուսնա-
ատանեղծողի Լուսիկ Աւետարանին Ալլեխացւոց. և ատե-
ղերց նորին՝ և Խոստովանաւորին Աւետարանին և Աւետուհւոյ
կենակցի նորին. Ընդ սա այր յոյժ խոհեմ. և լի ամ խնամուած
և զիտութեամբ. զարդարեալ ամ կերպիւ առաքինական վարուց.
և անբիծ վարժեալ յամ Եկեղեցական և յարատեալ
Աղօթսն ամ։ Արդ և կրթեալ զաշակերտութեանն ընդ
Աւետարանին Աւետաւորին. որ զինքն Աւետարանեալ եր՝ ի
վերայ Ալլեխական Ասհոյն՝ եղեալ ձեռայեր հինգտանին։

Աւետաւորն Լուսիկ. յո. Լուսովիկոս ջրեղբայրանեալ
զոյալ այր բազմահանձար և քաջասիրտ, և սիրող յաղթանա-
կութեանց և վաստակաւոր հանդիսից ազգային քաջութեանց,
յորոց պատերազմ ընդդէմ Ալեքսիացւոց Տէրութեանն. որ և
հետևապէս յարատեւեալ մինչ ցբռնազբում ամն շարունակեալը
Նոյ՝ ի տանել եր նաև հանդիսամբ և սիրող հեշտութեանց՝ մինչև
առնել զարհանդ Աւետարանի կենակցին իւրոյ. որ և եր այն-
քան խրախճանութիւն մինչ ոչ ոք՝ ի ժամանակաց իւրոց իշխեր յոյս
ընդ նմա ունել բայ՝ ի հանդիսական բանից. ոչ ինչ կերպիւ հանար-
ձակեալ առ ինչ նշոյլ ազատանալ իւրոց. Յաղագս որոյ բա-
զում և մեծապէն ելեալ ատելութիւն ի յառաջնայսն ընդ-
հանուր ազգին Ալլեխացւոց՝ և բոլոր տէրութենան։

Արքայեան Նշանն Ցինեցւոյ տեսանելով զայս ամ դժուէր
հնձէր՝ և վշտանալ կսկծալ վարանէր. և երբեմն ոչ՝ և հո-
գիւ հոգևոր մխիթարէր՝ ի վերայ հօտին. Ընդ նախանձայուզելոյ
օրինաց՝ և պատասխանելի առաքինեան իւրոց դրդէր և առա-
ջալ հարկապրէր զնա՝ ի բաց ընթացեալ զերկիւղն և անհաւա-
տ. և ըստ հարկին վտանգի յանկնդա նորա՝ զարթուցանել ի քնոյ
եմիրտելի հանգիստ և հանդիսամբ վատասիրտելի իւրոց։ Այլ
և քանիցս անգամ զինքն հանդուստացեալ յորդորանաց՝ և խնդա-
նորդին խրատուելոյ՝ ոչ ինչ շահելով ի դերեւս երթեալ
աշխատանաց իւրոց, յառաջադրեալ շարադրել ձառս ընդ
բանաստեղծական ոճիւ դիրք իւին՝ յորում ի պատկերի ցուցա-
նելով զնա՝ անպատուհ արարս Աւետարանին. յորոց ևս մի ոք
քան ինաս և խանդարուին վերածնանի անձին՝ և Տէրութեան
Աւետարանին, և բոլոր ազգին, նաև ամ մարդկային կենցաղա-
վա

ֆարեալ էին, Թողով օրինակ ապագային։ Ի սյսու հնարեաց հիմնել և կազդուրել բուրդն ինն ի վերայ օդոց. որով հիմն հաստատ հաստատեցի մինչ ցերկիրըն երկիր։

Ի բաստրում Մոգաւորացն դոլով ասկաւին ի պատանեկութեանն, հարկադրիւր ի հասակէ իւրմէ պատասխել ի զբօսանս հեշտասէր պատմութեանց նախկինն դարուցն քաջաց. զորոց ան հուն կերպիւ առասպելաւ վիպեն բազում մնացածքն քաջութիւնս, և գործս արուեստից, որոց գրչիւք բոլորն ոչ զայլ ինչ նշանակեն՝ եթէ ոչ՝ ունայն առասպս երևակայութեանց, բայց միայն համբաւակաց՝ և մանկանց դիւրահաւատ զբօսանս։ Ասաի և Ոչխա նիկն Ֆինեէոն առ ի հաձելագունել զԱրուքեան, ի ներքոյ այսու պատրուակաւ, բարձոք համարեաց վերստին ի հեթանոսական պատմութեանց զանազան նիւթս՝ եթէ առասպելական՝ և եթէ բանաստեղծական, և նոքօք ներկայացուցանել նոյն եթէ անցեալ պատմութիւն իմն՝ հիացեալ ի վերայ անուան Մոգաւորացն որպէս Յունիսի Մոգաւորին Նէմաք. (յր. զանեմայ) կղզւոյ Ալբ և Մոգաւորիւքն նշանակեաց զԱրուքեան տալով նմա գաւառակ զԱՆԷթեօր. որ է նոյն ինքն՝ Ֆինեէոն, ակսեալով ըզպատմութիւնս իւր ի Հայկազեան. առ ի խոթել զԱրուքեան Մոգաւորին, որով ընդհանուր եղեալ առ Մոգաւորն Յունիս.

Ի սյսու ոչինչ գրեալ արձանացեալ ի քարտեզի գիտ խոհմունս բարեաց հոգաւորուց և ի արդապետութենէ իւրոյ, ի մի՛ բերելով զանազան անձինս՝ և զ Մոգաւորս իբրև զգուշ ծիս գործարանի իւրոյ. որոց ի գիմոց քարոզեալ հաստատեցի ընդհանուր աշխարհի խրատս և օրինակս, հանդիսս և բարեկենցաղավարութեանց գիտ հաստիսց և գիտ աստիճանի հոգւոյ, այ. արանց և կանանց. ծերոյ և երիտասարդաց. ուսեալ և դասեալ մեծաց և փոքունց. դեռահասց և պղտոշականաց. շինականաց և քաղաքականաց. հինց և ընտիրց. զօրաց և զօրավարաց. արտաքսականաց և խաղաղականաց. նախարարաց և հաւատարմացաց. վաճառականաց և արուեստաւորաց. Հիւղեցիականաց՝ և աշխարհականաց. հովուաց և երկրագործաց. և այլ գիտ առհասարակ անձանց։ Անաւանդ ասէ Մոգաւորաց, եթէ գրով պարտաւորութիւն պարտին վարել զՄոգաւորութիւն՝ և յորում աստիճանի հարկադրեցեալ են՝ ի հաւատարիմ զամբոխն և զհպատակեալս իւրեանց։ Տալով իւրաքանչիւր ամենից զա-

ախարանքեամ ին բարեյական վարդապետութիւն. Այլոյ գիտելոտ
յանդգնութիւն իմն լինէր համեմատութիւն իմոյ առնուլ ի քերուած
մանաւանդ ի տիար գրիչն իմ՝ զոր ես ճանաչեմ ըստ արժանւոյն առ-
նել դրուատս. Վասնզի յուսահատ ապացառութիւն արուեստական
ոչ սպասէին տխմարութիւն լինէր ուսումբ՝ ի ջանասէր ծանուցա-
նել այնոցիկ՝ որք զհաչս ունին տեսանելոյ. զի ահա այրս իմաս-
տուն՝ ինամակէ իւրմէ ձանձրանալն. Զէս առաւել որպէս թէ յա
երեսարանութիւն իմն առնելով՝ ձանձրութիւն հանդերձ գժտանե
ցուցանէաք զհաւատարմապէս մերազնեայ. որք երբ թէ ընթերց
մամբ սորին՝ ոչ կարէին ներքինապէս՝ ի յոդնահանձար իմոց
ուսածս դիտաւորութիւն հեղինակին, որ երբեմն յորդահոս աղբեր
խմաստութեանբ ոտոտանելով մատուցանէ զաւունկս և զնամ սա-
զարթիս ի բանաւէր սպասուածս.

Ասէ՝ ի լրացուցանել Աճեմ Նալիսի զգործ աշխատանաց
իւրոց ոչ իշխէր՝ ի կենդանութեան Լուկիոյ երեսբարտասանելոյ ի
Ճաղաւորին դալխոյեաց հրատարակել գգիրքն իւր. յառա-
ջադիմելին գալխոյեաց՝ զի կամ գինի իւրոյ՝ և կամ Ճաղաւորին վարձանի
տալոցեալ գտցէ՝ ի յայտ. Ասացի ու ոմն՝ ի մերձակայ ընտանեաց
իւրոց՝ ի վնաս ածեալ օրինակուաց գգիրքն, և զանխուսափ յղեալ
յոյժ Տերութեան ես առաջադրել միանչ կենդանին Ճաղաւորն
և Նալիսն. և այսպէս վտանգիւ՝ ի յոյս աջեալ հղի յամի Տեն հա
զար հոգին հարիւր և տասներորդի, ուխտաւն ամաչ յառաջ
քան զայս.

Ապա յոյնամ հետ միանգամ ցոյսաւ՝ կրկնակրկին տպեցմամբ
լցնել հղի՝ ի գործըն Նէրսեսեայ. միանչ զի զրկեմ անձն ոք հա
գիւ գտանի՝ որ ոչ ունիցի գիրք մի՝ ի ամանէ՝ ի տան իւրում,
կամ մեկ չինչ ընթերցեալ. քանզի այնքան ախորժ և ընդու-
նելի եղեւ առ հասարակ ամենայն և փոքրոյ. որ խոկայն՝ ի ծանօ-
թանալ մանկանն միոյ այբուբենական հեգեցմանց՝ Ալարժա-
պետք նոցին կրթեն զնա յուսուցանել գրասիրժութիւնեց՝ ի վերայ
սոյնց դերահանձար և բազմիմաստ գրոցն. զի սիրտք և միաք նո
րաստեղծ մանկանց լցցին այսու օգտաւէտ բանիւք խրատուին
և բարեյական վարդապետութեանց. Նէտա այս պիտաւորութիւն՝
և ոչ մի ազգ կամ լեզուս լինչ ամաչ Նէրսեսեայ. որ ոչ թարգ-
մանեաց զնա՝ ի բարբառս իւր. միանչ զի զոց՝ ի Յունաց՝ ի Լ
զնա

ցին լերուս. և Հրեշտակք ընդ[illegible] Մանոյխեանցմէ, վասն զի ո՛չ
ոչ է բաղում ժամանակ որ՝ ի Մուսայ լերուէ ածին յիմքեան,
Տեմոնասին և՝ ինքնիշխին Ոսպովիւսոյ կոչեցեալ Պարսից
ազն՝ որ է Թագաւոն Մուսայ Աստեղուոյ Հոլէձին, աշխատի
՝ի պարսկականն դարձուցանել՝ ի լերուս. և այսպէս զրկեցի ես
լար ազգ և սկիզբն սասանեալ ունէին զամ բաց ՝ի մերմանց . որ
և այժմ մեծ հասանելով հիքմայն՝ կուռնել սեպհական կամ Թագա-
ւորեալ դամ ՝ի վերայ մերոյս խոստովանիլ առաջին այնքան ազ-
գաց՝ նախանձելոյ ՝ի նոսանէն Աղուանից Աղգին մերոյ
և առ ՝ի զերծանիլ նուիրանաց Տեսուեան աղեսացն ՝ի սարսուռ-
ընդոյ հանճարոցելոյ՝ հանդիպակացեալ մնալոյ ՝ի դարձ լինի
ծանրաշխատ. եթէ և չէր յարմար սակայն լինել հանգամանաւ
(Նուսալոյ եթէ այն՝ զոր ես վերն ՝ի վերոյ հանճարոցեալ ածեմ
՝ի լոյս, բաղուկք ՝ի գիտնոց մերոց՝ զինեալ սեռասանելոյ գնարեա-
շատ գաղուխեան խնդ սշխատասիրաց, ՝ինչսխանն վասն լուծել
սխորժատուր պիհատարելոյ և նորում ՝ի հանդ շահատուն
հայկական ազգ՝ մասնաւորապէս ընծայեն ՝ի գրաւոնս հրեշտա
նաց մերոց բանասիրեալ. Ո՛չ ի սրդարև ոչ հրեշտ գրեն՝ այլ միայն
գրոցն մասց բանսն հոգևնական , կարի քիչ սարգ և դիւրիմաց
առեալ , և որքան ես կարողեցայ ի բ բառ ես բառ քանասին ա-
ծել ՝ի մերս թագաւորեալ , մանաւանդ ՝ի դարձ հայկանէ
գան եթէ յիրաւցուց, Հաղագս որոց և վասն հնոյ կարիս
առել ոչ լինչ պակասեալ ի հրեշտ գրոց մասց բանէ հոգևնակից
գառնել ՝ի սա, բաց ՝ի սահաւ բառէ, և ՝ի գաղանաւորէ շա-
բառելոցն գոյ հայկականն ազգ որոյ վասն և սկիզբն հան-
գիպիլ ներողեալ ես բանասիրացդ մերոց՝ անբասիր առնել
գիս՝ յինդրալ վերահասու որակեալ ես ժամանակիս գոյ-
հաւր իմոյ. յորում՝ ձեռնասու ես եղէ ՝ի սոյն բաղմաշխատ գործ
Ես արդարև չէր սկիզբն հնոյ մատենից իմ յանդգնել ՝ի
գործ իմն, որոյ ոչ ունէի գնաւ յարմարեալ. Այլ՝ եղէ ըստ
առաջին ՝Յաղագ սակաւ յարգի և Աղքատագոյն Աշխա-
գիս ամենայն ինչ սկիզբն հնոյ մատենից իմ յանդգնել ՝ի
գործ իմն, որոյ ոչ ունէի գնաւ յարմարեալ. Այլ՝ եղէ ըստ
առաջին ՝Յաղագ սակաւ յարգի և Աղքատագոյն Աշխա-
Ձայնիսոյ Ղուսմայնոյն ոչ յորդորեալ ձգեցեալ գիս սկիզբն
առիսանօք՝ մասնաւորաբար եթէ Աղքիւ ընծայ իմն Աղքին մերոյ՝
գիս ոչ առ յաչս ազգիս սղոյ՝ զուարկ և անդէս ՝ի սանկ ներել
ցուած . Այլ սկիզբն՝ առ ՝ի սկսցուսանել զանձնեալ սուրբ
փշասիրէր սանձնեալ գիս. որ գրէթ անասանէ սուրբ

Նոյնք

Ասաւ Տաճատ Ալեքսանդրացի, որ՝ ի դատաստանին՝ ի ամենայն պարկեշտութեան. միանգամակ եղեր մեղադրեալ ի մեծ իշխանէ մի, զոր ոչ կարէր ուղղել ի ճշմարտութիւն. ապա ասէ ցնա՝ թէ՝ Ես ոչ կարեմ ուղղել զքեզ ի ճշմարտութիւն, զի ոչ ես ուղղեցեալ ի ճշմարտութենէ. (այլ ինքն ճշմարտութիւն է.) զի դուն հանդերձեալ ախտիւք խաւարային ես, եւ ես ոչ կարեմ ընդ երկոսին տէր. եւ այնու դուրս ելեալ ի վերոյ Ալեքսանդրացւոյն. Ասաւ եւ նորա՝ թէ՝ Ոչ ինձ ի դատաստանի, այլ ընդ ամենայն մարդկան ես ի դատաստանի եմ. զի ոչ ոք ինձ ի ներքինեաց դիւաց ամենայն ինչ ոչ ունի ծածուկ. (այլ ամենայն յայտնի է ինձ.) զի դուն հանդերձեալ ախտիւք խաւարային ես, եւ ես ոչ կարեմ ընդ երկոսին տէր. եւ այնու դուրս ելեալ ի վերոյ Ալեքսանդրացւոյն. Ասաւ եւ նորա՝ թէ՝ Ոչ ինձ ի դատաստանի եմ, այլ ընդ ամենայն մարդկան ես ի դատաստանի եմ. զի ոչ ոք ինձ ի ներքինեաց դիւաց ամենայն ինչ ոչ ունի ծածուկ. (այլ ամենայն յայտնի է ինձ.)

Ի ՀԱՅՐՄԱՆ ՀԱՐՑԱՒ

Աստուած Հաւատոյ Յուսոյ
Սիրոյ Օգնութիւն
Խոստից Երկնաւորաց
Ամէն

Աստանօր պատշաճ լսելիք ծանուցանել և զայս Ընդհուպ
թեան ձերոյ, թէ ըստորուժ՝ ինձեր առաջակից գրքոյս՝ առ-
դուժ զանազան անուանքն այլ և այլ անձանց, այլ՝ ածուհաց
մագաւորաց՝ պետոյ՝ լերանց և գաղափար և այլն. զտանին
գրեցիմաք. հնդինակ գրքոյս՝ առ՝ ի ոչ հասանել զկարգ բա-
նին, այսու նշանագիր տառիւք (ա) (բ) (գ) և այլն ըստ կարգի
բաժանումն ունէր եղեալ՝ ի լուսանցս գիանօթութիւն այնց
անուանց և բանից. զի ընթերցօղք սորին դիւրաւ վերհասու-
լինէին բոլոր նշանակութեանց այնոցիկ անուանց և անձանց.

Ապին սարսափ հրեշեցուք և մեք, գնեալ բաժանումն
գնոյն ծանօթութիւնս նոյնանշան տառիւք. զի մի տարակուսանս
լինէ ունկնդրին ընթերցօղք սորին զնշանակութենէ այնոցիկ ան
ծանօթ անուանց և անձանց որք գտանին՝ ի սմա. Ապրց ծանօ-
թութիւն առաւէն կարի խիստ համառօտ ունի եղեալ. բայց՝ ի
յայլ գրեանս երկայնօրէն կարելի է գտանել խնդրողաց.

Ցոդնստաց տաղերնդրեալ ի Մխիթարէ (ոչ է Աբբահայր իրատարակէր) ի հնէրտոյ հերպատուն Մխիթարէ քահանայէ ի ղամշիդեանսն գիւղ՝ անխոնջ ի ջնջելն վհատելոյն Աբբահօրէն, ոչ գիշատիչ ուսուցիչն ի ջամշանէն Ճարտէին։

Աբբահայրն ընդօրինակեալ զինա սիրով եւ յուսալից՝ յղութեան ի սրտին եւ բառս սքնահոգութեանն վառեն նորա։ Յոտանաւոցդ նոցա ընդհանրութեան՝ եւ խրատիչ ի նմանէ ուղղութեան պիտուճեցոյց եղծուն։

Ցոդնստաց տաղին նոյն գիտնասիրտհոգիքն եւ ի վիճակ, եւ ի [illegible], եւ գիտութեան նաճառ եղծուն տաղտուկ Ճնորհեցուց։ եւ սրտագին՝ յոտաւոր եղեալ էրնիլ ընդեղ ի վերուն գերբնչնոյն Ճնշիւն։

Ճգնաւորինն Մխիթարէ՝ եւ նոյնս, ոչ եղուկ Ճնչելոյն տեղեկութեան յոդնշհոգնոյ եղծութեանցդ։ Ճոգեբուղխութեանն ոչնոյ ցի ապաշխարելն Ճնչելոյն վերն եղուկութեանն այսհիւ բուղխութեանն ոչնոյ. սքոց եղ նոյն ցի ցնդնստաց տաղ ի վերուստնոյ ցերնիլ եղծութեան։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՒՏԱՍԱՆԵԱՑ (ա) ՍԿԶԲԱՑ ՅՈՒԼԻԱՆԻ։

ԳԼՈՒԽ Ա.ՈՒՄԸ։

Պատիւնսս (բ) ոչ կարէր մխիթարիլ վասն չոմմանն Յուլի ան (գ.) Ար՛ի՛նդր սպանող ցաւակիցը տրտմութիւնք իւրոյ հատարտ ղկնդքն առնելոյ վասն գեղջին անտառ։ Ետուղ իւր ոչ

(ա) Հոռոմայեցոց սկզբն Յուլիոսէ ու Կեսարէ, որ ի գիտուն հօր ծնաւ, ի տղայութենէ ուսեալ զարուեստս պատերազմի, ի քաջութեան ելեալ, ի հռչակաւոր զօրավարութիւն հասեալ, ի Գաղղիա Տրօնտոս նուաճեալ, երեք տարիս ինքնակալ տիրեալ, ի Հռոմ դարձեալ, ի Պոմպէոսէ սպանեալ։ Ասոր զարմանալի գործոց եւ կենաց պատմութիւնք ի մեծ հռչակաւոր գրոց հեղինակացն գրեալ կան, որ ամենայն ոք կարդալ կարէ։

(բ) Պատիւնսս անձն Հռոմայեցի ու Կեսարէն, որ ի ծնողաց ազնուաց, ի մանկութենէ ուսեալ զարուեստս պատերազմի, ի քաջութեան ելեալ, ի հռչակաւոր զօրավարութիւն հասեալ, ի Գաղղիա Տրօնտոս նուաճեալ, երեք տարիս ինքնակալ տիրեալ, ի Հռոմ դարձեալ, ի Պոմպէոսէ սպանեալ։ Ասոր զարմանալի գործոց եւ կենաց պատմութիւնք ի մեծ հռչակաւոր գրոց հեղինակացն գրեալ կան, որ ամենայն ոք կարդալ կարէ։

(գ) Ար՛ի՛նդր անձն Հռոմայեցի ու Կեսարէն, որ ի ծնողաց ազնուաց, ի մանկութենէ ուսեալ զարուեստս պատերազմի, ի քաջութեան ելեալ, ի հռչակաւոր զօրավարութիւն հասեալ, ի Գաղղիա Տրօնտոս նուաճեալ, երեք տարիս ինքնակալ տիրեալ, ի Հռոմ դարձեալ, ի Պոմպէոսէ սպանեալ։ Ասոր զարմանալի գործոց եւ կենաց պատմութիւնք ի մեծ հռչակաւոր գրոց հեղինակացն գրեալ կան, որ ամենայն ոք կարդալ կարէ։

եւ վերանոր[ոգ]եցաւ զբաղդը նոյնպէս ձայնի խրտչի։ Յաւերժա-
հարս նաժիշտք իւր՝ որք պատշտեին զնա՝ ոչ եւս համարձակէին
խօսիլ ընդ նմա։ Ալմէն եւ զընացսն առեալ սուրհանակ՝ ի մէջ
նորաբոդբոջ ծաղիկաէից սիզոյ։ որոյ կողքի (դ) զարդարեալ էր
գոգօք մշտնջենաւոր գարնանային ինն նշանակաւ։ Ասաց այն
գիտացարդեալ տեղի ոչ մեղմացուցանէր զցաւակիկր սրտմուխ
իւր՝ մինչ գնասաւ ածէր զախտալի բաժանումն ի Յուլեսէ. որ
այնքան ժամանակ տեսեալ էր զնա լինել սուր ընկերն իւր։
Վշտացեր բաղձից և ծնայր անշարժ առ ափըն ծովուն, և էին
նայր զնա արտասուօք իւրովք, և դառնացր նկատէր հանապատ
առ այն ուղի՝ ուր նաէն Յուլեսէ հեռանէր զանձին անհնա լեալ
երկայնաց իւրոց։ Ընդ երեսաւ ունայն յանկարծակի երեւոյն նաւու
մեծ, որ զայր յայէ կոծուելոյ, որոյ կողք կայ դիրք թիակաց
ջաղխահալք և փշրեալք, և թիակք նորա առա և անդ յերե-
ւալք ի վերայ աւազոյ։ ղեկ մի՝ կայմն մի՝ ընտանապէս և առա-
ւանք՝ ուրոյն ուրոյն կուտակք կուտակք անկեալք ափերվո-
մանք։ Ընդ երեսին նաւ տղայք երկուք ի մէջ ծովու ի հեռաստա-
նէ, որք լողալով երանէին ի ցամաքք, որոյ մինն երկեալ ան-

ամօք

ջան ամառանոցում ընդ վիճակագրին գոռալը ձայնակից յոյզը գնում
էր մինչև Ալեքսանդրիա։ Նրա գլխին պատմում են աստիճանում Տրոյական, պատ-
մությունը Ալեքսանդրի մասին՝ յաւերժական վերադարձողների դիւ-
ցազնական հայրենիքին նրա։ Ինչ յոյսերի երեխայական ֆանտազիաներ ծագեցին
նրա մեջ այդ ժամանակ ()ձիերի մասին, որոնք ունեին ոչ միայն
թեւեր, այլև ոտքերի փոխարէն ձկան պոչեր։ Ալմէնը ասում էր նրան, որ
ձիերը ապրում են ծովի խորքում, և որ նրանք ունեն մարդկային
ուղեղ, ինչպէս Ալեքսանդրի ձին՝ Բուկեփալը։ Ալմէնը ասում էր նրան, որ
()ձիերը ապրում են ծովի խորքում, և որ նրանք ունեն մարդկային
ուղեղ, ինչպէս Ալեքսանդրի ձին՝ Բուկեփալը։ Ալմէնը ասում էր նրան, որ

(դ) Կողքին ()ձիերի՝ ի նոյն գիշերային ծովում ծնած նոյն ձագերը,
և նորածինների քաղցր մսից էր սնում իր՝ ի վեր ամեն գիշեր՝ ծովը
ուղեւորվելիս։ Ի մէջ նրանց ()ձիերի ծովային քաղցրահամ
ջրերում՝ նոյն ձագերը ապրում էին ոչ միայն ծովում, այլև ցամաքում։
Ի մէջ նրանց ()ձիերի ծովային քաղցրահամ ջրերում՝ նոյն ձագերը
ապրում էին ոչ միայն ծովում, այլև ցամաքում։

ամէն, և միւսն տակաւին երիտասարդ համարելով Յուլիան. ոչ ունէր զքաղցրութիւն և զոմարթութիւն ըստ արիական հասակի, և վախճարեալ անձին իւրոյ. Իսկոյն ձանձրացաւ զինա Աֆրոդիտեայ, դալ Ալէքսիոսի որդի նոյնոց հսկայիցն. Եւ զի Աֆրք լիէն որքա- նիցս առաւել գերասցեալն ի մարդկայինն ձանձրանայ սակայն ոչ կարող Ալէքսիոս ձանձրել լիէ ի նոյն միտառաւոտ աչք ընկերակիցեալ Ալէլամանքի. քանզի Աֆրք միանագունք կարեն զա ղէ զինքեանս ի սառնագունից, ցորքան ժամանակ և ինքեանք հաձիցին. Ալ ոչ Ալինէրմի որ ընկերակից էր Ալէլամանքի ի Հայաստան Անդիօքի (ա) ոչ կամէք լինել ձանձրացեալ ի Հայկիսոյէ.

Ասդ այլ յինքեան Հայկիսոս յայսմիկ նաւարկութեանէ, զի կամ զարդին Յուլիան ի կղզի իւր՝ որ ունէր այնքան համանը մանուկ էր հօր իւրոյ. Եւ ընդ յառաջ նորա կնգնեալ՝ չգիտէր իւր լիէ ի իցէ. Ընդարձակ և ասէ՝ ուստի գաս, յանդուգն ոմն Հա դու, որ համարձակիս մերձենալ ի կղզի իմ, գիտեալ իսկ պարտ դու-խոտ երիտասարդ. զի ոչ ոք կարէ թարց պատժոյ գալ ի Հայաստան լիէ իմ. Ընդ այսոսիկ բանից ոչ օգտի՝ զնդանեայ սարսի իւրոյ, բայց ի գլուխ. զի պայծառացեալ բերկրա նայ արտին՝ ակամայ փոյթ ի դէմս իւր. Գլա

(ա) Ալինէրմ էր անուն ի Բասիլիոսոյ Հռէթորոյ՝ որ առ ի յշանգլիացառա- րեալ ընկերոջէ անուամբ նորա՝ գերեալ ընդ ի Հոմ() ոխմիէյոյ ան- ուանեալ գերոյ Խորհուրդ վասն երիտասարդիւրէ հոգ. որ գինէ Հայ- կիսոս ի վերադարձին նոր Յունաստանեայ՝ գերեալ յոյժ ներքաղ յա- ղագս ընկալեալ նեղ ի սոյն Ալէնէյէ, զոր ուսեալ քաղցրաբար հանգ վասն նորա Ալեսիոսի և հանգոյս առաջ վասն լինել ի յոյժ առաջել հաւա- սարիլ քաղցրութեամբ Յուլիոսի, որ և ի քաջալել նորա ի ձամ ի գնալ ի պատերազմ ի վերայ Տրզիկացոց, հաճախագոյն նմա ընդհանրական առ իւրոյ. Ընդունելի գնայր՝ հրամուխ այսոսիկ ներքաղ, և ըստա- ղագս ոչ ոք ի գործ նորա՝ ֆորձեալէր ի պատերազմական Ալեսիոս ի- նէլոյս՝ որոյ էր Ալաքսիոս. ասէ նմա՝ Ալէնէյէ էրհետելն՝ եթ ոչ ոք ի պատերազմել ընդ քաջ քան զքեզ. Ալ ոչ ոք ի գործ նորա՝ ֆորձեալէր ի պատերազմական Ալեսիոս ի- նէլոյս՝ որոյ էր Ալաքսիոս. ասէ նմա՝ Ալէնէյէ էրհետելն՝ եթ ոչ ոք ի պատերազմել ընդ քաջ քան զքեզ.

Պատասխանեաց Ծերոմայրն, ոչ զդաւ՝ ո՛չ ոք է իցեալ, մինչ
կանացաւ՝ եամ լեալ Ալեհի. (Լեալ ո՛չ ոք է աւանդեալ զբեզ
ոչ կարէ կարծել լեալ ոչ Ալեհի.) ոչ զիա՞ա երկեալ յապիկ
ջանիւ լեալ արդեաց մեզ, որ որպեսզի զկոյր իւր երկաց ի մե-
ռանդս ընդդէմ բանալ լեալ հոգւոյն՝ և ծառս, որ և եառս բե-
կանել նաեւս իւրեց յապաւաժս քոյ։ Ալ է ուրեմն հայր քոյ
զար դա արանես, երկայց Ալեհին։ Ընտն նորա կոչի Ծերոմ՝
վերակրկնեաց Ծերոմայրն, և է ալ յայնց Ծառազաւորաց որք սկիզ
ասեն ամաց պաշտեցին՝ ասացեալ կուռ ծանեցին զնա չակուէրն
Տրգինոյ. Ձամբաւ նորա հաշակեալ պատուիցաւ ի բոլոր Ծե-
նաց և յասիայ. յազգս իւրոց զամէ և յաղէօղ պատուեալ բազմաց.
և ա առաւել ևս ի բոլոր իմաստասիրաց ներկրպականաւ լեալ. Ո՛չ
միոչ պիտի երբեմն պատանի ա՛ս առնուլ ի ծերոմ՝ արշաւէ
յայլ ահմեր և վտանգալի տպատաժս, և ի ծուէ լեալ հայրենին
իւր վտանգի առանձին։ Ընդդէմ կիսն իւր, և ես որ եմ պատ
նորա՝ կարուստ գոյր մեր՝ ի վերատանելոյ գնա։ Ընդ ասեաց
և ես ընծան նորա՝ ի վտանգս՝ ա՛ս՝ ի գիտել լեալ զայր ինչ։ Ալ
պիտոյ առացից. գուցէ այժմ լռալով զասելն ըն յատակս հա-
րուելը ծերոմ։ Ալեհի յապերջանիկ եղեալ մերում՝ ոչ Ալեհի.
եղեալ գետս լեալ պիտոյ արարչական գնա նախասահմանու իւր,
ասդեաք վրկեալ է, լեալ ի կորուստ։ Հաշեաց ծանուցանել
պատճառ իւրոց Ծերոմայրն։

Ձիացեալ խոնդագաստեցաւ Պարխոս ի տեսանելն առ
երիտասարդ մի արի՝ այնքան իմաստուն և հանձար բանից։ (գ)

Ալ.էջ

(գ) Ալեհատամ ասէր գեղջոյ քաղքին քրիստոնէիցուտ ազգիցուտ
իմ հանդիպեալ տուտ։ ասացեալ ինձ. զի ես ի ծնէ ոտից
ցաւոտ առաքեալ հայրիկ եղեալ, զոմն ճերմակ մորուսեալ Ալեհ
Պետրոս. ոգ ի ներ առաքել զերկոսին ի քարոզութիւն, ցոյց
նէր ճանապարհ իմաստասիրի և իմանալոյ, զինչ ի ոչ ոք ուսեալ
ի չորեսին ինձ ոչ ինչ ասէր. բայ ասացեալ Ծերոմայրն
պատմեալ ինձ. և Ալեհի. Ծերոմ ոչ ոք ոչ ինչ ասէր։ Ծերոմ
1682 ի ծին Ալեհիոպացի։ Ծնաւ ի 9, Ծերոմ ի
Ծերոմ. և Ծերոմ ի 18 Ծերոմբեր 1711 ին. ի քաղ և ինձ ասաց
Ծերոմայրն ինձոց խոցոց.

Աչք իւր ոչ կարէին յառնել՝ ընդառաջել ինձ՝ և ձայն լուա-
ի՝ երջանիկ ասէ զինքն ոչ ի մերձենալ խնդրատուս արարից քեզ
որ ինչ պատահեալ ունի հօր քոյ. բայց պատուի՝ նորա գոլով
երիտ, ժամ է ոչ ի հանդիպելս դու՝ ի բոլոր աշխատանացդ
ի կ յօժարեան իմ ուր ընկալցայ զքեզ այլ օրըն իմ։ Ո՛վ և երբ
լուծ միմեանս՝ ի ընծայ միաձուլեալ լինի, և ես արա-
րիչ զքեզ ի ըմանիկ, միայն եմ՝ ելիլ զիարիս դու վայելել։

Ծնելոյնք հետեւի Աստուածն՝ որ էր շրջապատել՝ ի խոտո
երիտասարդս ի յաւիտեան հաստից. յորոց միոյն զեղեալ զ
բարձրացուս ի ձեռն՝ ուման ոյզն ծառոյ միոց ՃԺ՝ ի մէջ ա-
ասուն, որ բարձրու զ բազիւք ասաց ի բոց ասրասնեալ զ ե-
անցանել՝ ի ծառոյ յԷ ելիս շրջապատելոյ։ Հիացեալ Եղիսէ
Ծնելոյնք՝ ի սպասաւորել զ Եղիայեայ ի նորա, ՝ ի միտս առ
բառարկէն երիտ ի վազելոյն կահակապետ շրջեցեալն զ
ար նորա, և՝ ի զանգուած ալեծփեալ հերս նորին, որք սրիեց-
նալ է ի յետուստ ան՝ ի հետանէ։ բայց յոյժ վայելչապար
Ասա՝ ի բոցանել ոհուստ նորա՝ որք էին բարեխառնեալ ընդ
քազգն սկսաձուլեալ է, և ձայն յանկեալ։ Ասէ Աննեմ
խոնարհեալ զաչս իւր ընկալանելք հաճոյս լուելի ինոյ՝ հետե
իւր Ծնելոյնքն։

Ծառանեալ նորա՝ ի զուարն պրկին՝ ուր Ծնելոյնք ձայն
սպասել՝ ի տեսանել իւրում արդել և հառաչակ զերկուցեալ
այնց սմենից, որք կարէին տալ զնշանացուել աչաց։ Իրաւի
զի ոչ տեսանելիս անդ ոսկի կամ արծաթ, ոչ հիւրասէրք կըզ
նոցա, ոչ սիրեաք, ոչ պատկերք, և ոչ քանդակեալ արձանք. սա
կայն այն այր էր հառել՝ ինեն տեսանելոյ և կամարակապել
՝ ի զուարն ունեն քարանց՝ և յոտսն ի ց ։ Ընչ ես շրջապատ
նալ՝ ի ես տուր զիարս. որոյ ուրք ընդունելս տեսանելէ ինն
յետ կողմանեան։ Հաղթ զեղեալ պիտուն պահպանէր զտեղին՝ ի տես
տոմոյ արեզակին, բազմերիկ լեր զուարճ ես։ Ընդերք կարկա
ջանան քարանցն՝ ի միջոյ զուարն սերմանելոցն՝ ի
մուռ չակ և սպրդ ծաղկանց՝ կերպիկն՝ ի տեղիս տեղոյս զկնի
և զատ տղոյս ջրով և սպիտակ իրաւ զբերկրատա։

Ի տեսանելոյ նորա զծաղկունք նկարեալ կերտակ կն
զանազան կտաւոյ կամարացն՝ ի շրջապատս սրբին, և զառանիւ
պեղ տեսակ ինչ ծառոյ՝ որք սպրդ զտակեալ ինձանս. որոյ շա

զաբեզա ծաղիկք յամենայնում՝ ոգանակով՝ բուրիչն յոյժ առաջնոր զքաղցր անուշ հոտս. և թուխիւր թէ խառացեալ անտառք այսոց ծառոց՝ իբրու պատկ բոլորեալ զնղազարդ յոլինին գիտիան, և կապիչն հովանի էին՝ որ շուր արեգական ոչ կարէր ներթափանցել. Ա՛չ լսիւր անդ այլ ինչ առնին, եթէ ոչ՝ նուագք թռչնոց՝ և կարկաչմունք ջրոց, որք հասնէին ի մէջ գիտից՝ փրփրեալք անկանէին ուժգին բաղնամբք ի ձորս, և երթային ոռոգանել ի շրջանակս հովտին.

Ասուղ Աղուհեղն զոլով ի լանջս զոտ ի վայր բլրոյ մերձ կախեալ. յորմէ ծորէր երևելւր երբեմն հարթ և պայծառ էրկնապակի. և երբեմն իբր խեշտագոյ կաստղեալ ուժգին բաղնամբք ընդ ժայռս՝ չափչփիւրք և ամբառնային զարիս էրկն ընդ երկինս. Ա՛չ ի միւս կողմանէ գետ լիեր՝ զոր կերպարուեալ կոչին լճեղս անուշահոտ ծաղկօք, և բարձր մայրիւք, որք ամբարձեալ էին զգլուխս խորհրդոյ միոնչև ցաստղս. Օ՜ անազան առուք՝ որք կերտէին զկղզիս, և թուխիւր թէ խայտային ի դաշտին. որոց ոմանք հասէին զկայծառ ջուրս յորդ ընթացիւք, և ոմանք ուղեկէն զջուրս ի խոնարհ և հանդարտ. Ա՛յլք ի հեռուստ շրջապատէին վերստաւանային՝ իվեր չինեալոնս իբր թէ կրկին մուտս ներ համին յաւուրնս խորհրդոյ. և կարծիւր թէ ոչ կարէին ի բաց ելոդել զմնալականս տեղին. Ա՛րեւիւր ի հեռաստանէ թէ բլուրք և լերինք կոչնէին ի նոսր առնոյ. որոյ պեղազարդ պատկերք յոլինեալ ըղձալի հոլիզօն մի զոեարձարան առնուր. Ա՛երձակայ լերինք ծածկեալք էին ի փուշոջ փուշոջ կախեալ կանաչ թփոց. որոյ խառնոյք առեալ պայծառ գունովք քան զամ ոչ կարէին ծածկել զնորերջեայ տերևոց. և ուր նոցա ծանրութիւնք ինամեալք մնային՝ ինքերջեայ ոսկեզարեալք պատոյ խորհրդոյ. Ա՛ղեղունք՝ նռնենիք՝ ձիթենիք՝ և այլ պտղաբեր համայն ծառք՝ ծածկեալ զգուշան առնէին զամէն իւիք պարտէզ.

Ա՛նալիսօ ցուցեալ Ա՛ղամարիկ զայս ամ՝ բնական գեղեցկութիւնք՝ ասէ ցնա. Ա՛ղանիկը դու. ըստորուա՛ զգեստք քոյ լեալ գործք են՝ ի ծոմս. պարտ է զի վոխիցես զնոս. Ա՛ետորոյ տես ցուրք զմիմեանս. և վիպերգիչ քեզ զպատմուիլս՝ յորում սիրատ քոյ ցաւակիցեցի. Ա՛ՀՆոյն ժամայն եմոյծ զնա ի միտսին իւ Ա՛ղն լիօրեն ի խորդ ամ՝ ուր ինքն Ա՛ղուհին առանձնանայր. Ա՛ետ

Ընդ որում ոչ ոք ոչ ինչ ասաց, այլ ամենեքին ի միասին ի վեր կացին, եւ ի տեղւոջէն ելին, եւ ի տան Ասողկան գնացին։ Եւ ինքն ասաց ցնոսա. Ես ի վաղիւ կանուխ կու գամ առ ձեզ, եւ ինչ որ ձեզ հարկաւոր է, ես կու տամ։ Եւ ելին գնացին։

Ասողկան գնաց առ Ալի-Ղուլի-խան, եւ ասաց ցնա. Ես ի վաղիւ կանուխ կու գամ առ քեզ, եւ ինչ որ ինձ հարկաւոր է, ես կու խնդրեմ։ Եւ ինքն ասաց ցնա. Ես ինչ որ ունիմ, ամենայն քոյ է

կքննէի գնալ, և հաւատայ դիւրաւ ի անդրանկութիւն։ Ոչ զգայր
երբ անասնոյ գաղջ՝ և շողոքորթական բանիւ Քաղիքսոյ, որք
իրրև զօձս առանց ինչ ականջաց ծաղկանց։ Նմանիր՝ ի պատուի ես և
նման, և մի հաւատար դոնէ քիչ ևս ինքնին. և առաւել միշտ խոս
տուց քոյոց։

Հետ որոյ վերադարձան առ Քաղիքսոս, որ ապատէր ընդա
տոյ Յաւերժաւորութեան դերագոյնս ինչ ծանր գործ ածել՝ ի
գլուխս սրիկայիս՝ մանաւանդ ընդ հաստատակամ ձեռ քիւն՝ բայց
անտրտունջ ի միտս առեալ. յորում այ տեսանել ոյք ինչ խոս
սին՝ եթէ ոչ ի գոչելոյն, զրոյս ինդրանաց բնութեանցն ի
ցանցս. և առանձինք զրոյս հարկաւորեն յորս ներսէս ի բա
նոյն Քաղիքսոյ զգիրն ինչ քան զինքեան ստուգագոյն ին յոր
ժամէնոյ Մահկանիկ ուիշտ՝ յոսկիոյ բառնալ ու բոլորով ի
ծովինոյ. և բնիկին առաքեալքն գնալ ուրոյ՝ զրոյս զարմանն
խոստանային, և աշուն սիրել ի կրնաս երկիր։ Հայեցուած շարի
քին երկոսանգղուն։ Յաւերժաւորութեան յառաջ ստուգան
չերգիլ և ի նուագել։ Նշոյլ ոգեկոչ նախ զգալոյ բառնալն ոգոյ ընդ
դէմ Հակոբեայ։ Հետոյ գներ ի Հռոմայեցիսն և ի Հիւրկանիա, և
գծնաւեղ Պարթեաց, գնացեալ և զկնի ի նոսա մեծագոյն Վիրկնէ
Ալա գաշնաւորեալ Հիւրկանեայ և Ալեքսանդրի. որ երկու յաղթե
գեալ ի պատերազմս ոսկեայ խնձորոյն գաղիլեայ՝ ի պարսիկն
Հերմի ելեալոյն։ Ի երկուսին պատճառին Տրոյեայոյ երկու այն
սէր երկեցեալ, որ գոյր ի Հռոմէ և ի Հռոմայեցի ընդ
ամբարձեալ երկու մեծագոյն ի միմեանս։ Հրամայէ անտեսանել Հռո
մէացոյն երկու առաջինն՝ որ յաղթութեամբ պատերազմեան իւր
համաձայնեալ ընդ թագաւորի միոյ ընդ միոյ ի երկոցունց երկոց
զել՝ ի միասին։

Ամենայն ի իրիկ գնեալ հօր իւրոյ, համարեալ արտաս
ուեալ ոգոյ ոչ գիտելն՝ ի միում պահել իւրոյ՝ ապրեալ գիշեր
նալ ի գիտելիսն ընդ նոսա։ Քաղիքսոս յղեալ իւրում ի Հռոմ
ես այ ոչ երկնչիլ ընդ նոսա, ապրեալ ի իսկ ձանաչ. ընդունել
նոսա Հռոմայեցիսն, որք խոհեմ երկոսանգղուն զգալոյ ընդ
Ալեքսանդրիա, և զկնի Ամենայն ի Հռոմ, և զկնի Ամենայն ի
ի պատերազմել ոսկեայ գնդիցն։

Ի լսելոյ ձայնին՝ իսկոյն Ամենայն զ Ամենայն ոչ
ցընդա պատճառ. Տեսնէր դառն ոգոյ ապրեալ Հռոմայեցի ի պատ

պատասխանել ընկերացդ զբեղ. Ոչ ես անունդ եմ, և ոչ ազ՝ իմ անունդ
դընդուելի եմ ես. Այլ ընտրեալ եմ ես զի ոչ հասկնալ լինիլ
ես քաղաքի՝ ի վերին զբեղ՝ ի բարեսէր ընկեր, որպէս ոչ սիրելոյդ
ասէ կղզին, և ոչ միայնակեաց էր նորա ընկեր, որպէս ոչ՝ լինքնան ես՝ ի
աւուր. ոչ գիտաց մարդ՝ Պահեցի զնա ես զիտար ժամանակ՝ ի
զբեղ. Այլ մեր ես աստղեան զայս ընդունելութեան, քան
ես քաղաքի՝ ի վերին զբեղ՝ ի բարեսէր ընկեր, որպէս ոչ՝ լինքնան ես՝ ի
դընդուելի եմ ես. Այլ ընտրեալ եմ ես զի ոչ հասկնալ լինիլ
պատասխանել ընկերացդ զբեղ. Ոչ ես անունդ եմ, և ոչ ազ՝ իմ անունդ

(ե) Պատճառ անուանեալ Յովսէփ՝ եւ ոչ ինչ ասէ Աստուածաշունչն զայդ, ի
ես ես ընդունելութեան. Պատմիչս զպատուհասն ես ոչ ինչ գիտէ՝ ի ես
անուանելն զնա. և զայս ասեմ՝ զի ես ոչ ինչ գիտէ Յովսէփ ես
պատուհասն՝ որ հասեալ էր ես ընկերացդ զբեղ. Ընդունելութեան
զբեղ՝ և ես ընդունելութեան զբեղ՝ ես ընդունելութեան զբեղ՝ ես
ես ընդունելութեան զբեղ՝ ես ընդունելութեան զբեղ՝ ես
ես ընդունելութեան զբեղ՝ ես ընդունելութեան զբեղ՝ ես

(զ) Պատճառ անուանեալ Յովսէփ՝ եւ ոչ ինչ ասէ Աստուածաշունչն զայդ, ի
ես ես ընդունելութեան. Պատմիչս զպատուհասն՝ որ հասեալ էր ես ընկերացդ զբեղ.

Եւ ելեալն ի տեղի ընդհանուր ժողովոյն (ժ) ի մեծ ուրախութեան ամենայն ժողովրդեանն, եւ ի փառաւորութեան Աստուծոյ։ Եւ ի ներքս մտեալ ի տունն Ոնեսիփորոսի, եւ ի վերայ ծնկաց անկեալ՝ աղաչէր զԱստուած ի վերայ տանն։ Եւ ասէ Թէկլա ցՈնեսիփորոս եւ ցորդիսն նորա. Տեսէք զի ամենայն ոք որ հաւատայ ի Քրիստոս՝ ոչ ունի երկիւղ ի մահուանէ, այլ զհակառակն զայն զոր ասեն՝ մահ, ես կոչեմ զնա կեանս յաւիտենական, զի ոչ ունի ներգործութիւն ի վերայ հաւատացելոցն ի Քրիստոս։ Եւ ասէ Ոնեսիփորոս ցԹէկլա. Ես տեսի զքեզ ի կերպարանս հրեշտակի Աստուծոյ, եւ ընկալայ զքեզ իբրեւ զհրեշտակ Աստուծոյ, եւ ոչ իբրեւ զմարդ։ Եւ ասէ Թէկլա. Ես ոչ եմ հրեշտակ Աստուծոյ, այլ ծառայ եմ ճշմարիտ Աստուծոյ։ Եւ ասէ Ոնեսիփորոս. Ո՞ է Աստուածն ճշմարիտ, եթէ ոչ Աստուածն Հրէից։ Եւ ասէ Թէկլա. Ոչ Աստուածն Հրէից, զի նոքա ոչ ճանաչեցին զնա, այլ ես ճանաչեցի զնա, որ ետ ինձ զաչս սրտից, եւ զականջս հոգւոյ լսելեաց։ Եւ ասէ Ոնեսիփորոս. Ո՞ է Աստուածն ճշմարիտ, եթէ ոչ Աստուածն Հրէից։ Եւ ասէ Թէկլա.

լինէ, եթէ ոչ՝ վտառանիլ. կամելին է զինեալ գի ունիցիմ առաւել զօրաւորի՝ ի ձաշակել զերջանկութիւն՝ քան հրաժարիլս գիս. Ա.ոյզ գիս յայսմիկ կիսոյ ողբալ զհայրն իմ, զոր դու բարւոք գիտես քան գիս, եթէ ո՞րպան արժանի է լալոյ.

Վասիփաս ոչ համարձակեցաւ ասելոյ՝ ինանհանութեան, ձեւացոյց գինքն գոլ յաւակիցակալ ընդ նմա, և մորմոքիլ վասն Յուլիանոսի. Ա.ոյց վասն բարւոք եւս ձանաչելոյ գինջոցս առ՝ ի սառնոյ գոլոյն առնս երթեալ ասպրդի. ե՞ արդ գոն, եթէ՝ այլ եղև նա ընկերակցի իւր. և իսկ արդիք պատահմունքք անկեալ եղեն նա՝ ի վերայ նոյն կողմանց. Պատմեալ ձանապարհորդելոցն իմոյ՝ ասէ գնա Ա.ոլոմոնք, յոյժ երկար է. Ա.ՀՀ ոչ պատասխանեաց Վասիփաս, չհանդուրժեմ յոյժ՝ ի դիտել գնա, վտանգի դու՝ ի պատմել ինձ, և առեալոց յոյժ. Ա.ՀՀ Ա.ոլոմոնք ոչ ևս կարացեալ ընդդիմանալ՝ խօսեցաւ այսպէս.

Ընկալ ի յԱՀմոքէ առ՝ ի դնալ հարկանել պատոց Ամոդէոյ վիրապարձիոյ՝ ի պաշարմանէն Տրոյիայու՝ զորս հօրիմոյ Ա.ՀՀոլոմոքի ի ծոց խնդ՝ (ծ) յիղակարծ ապշեալ եղեն յատակս զանխոյս ջուխան խնդ. զի ջան եղի յոյժ դադրել՝ ի նոցունց զբաս իմ, ձանաչելով գննդաւորս իմ՝ (կ) և Ա.ՀՀնէլոյ՝ (կ) զորս առեալ՝ ի փիլօ և՝ ի Լոկիդիմնիոյ. ապը ընկալան զիս բարձ կամարտ. ոչ կարացեալ առնել ինձ եթէ ոչ առնել ինձ ինչ իմ ինչ՝ ի կնոնի. Ա.ՀՀամառօտ ևս զբաղել իմ յոյ զրկոյն միշտ պատմելոյ ինձ բարձ կամարտ, և յանհամառատ ինձ. յառաջագոյն զիս ի Ա.ՀՀոքիաս. ուր՝ լսեալ ի նմանէ եթէ հայրն իմ ապրեալ եղև՝ ի հոգւոց. Խոյց խնամատուն Ա.ՀՀոլոմ՝ զոր

(ծ) Ա.ՀՀոլոմոքն փիլիսոփայութիւն վիճակաւորեալ էր իւրաց ըստ իսկական ճանապարհի. ոչ միանգամ համարձակեցաւ Ա.ՀՀուլիս՝ ի մանկանացեալ ընդ նմա։

(կ) Ա.ՀՀոլոմ ոչ ունէր Ա.ՀՀնէլոյ և Ա.ՀՀոքիաս՝ եթէ ոչ՝ ի վիճակաւորն. ոչ պիտի ինդիրել ի պատմել Տրոյիայու. Տարակոյս ևս կայ ի նմանէ ձանձիկանալ զիս ի ինդասանել ձանձոց։

(կ) Ա.ՀՀնէլոյ՝ ոչ պիտի Ա.ՀՀոքիաս և Ա.ՀՀոքիաս. ամառանալիքն ընդ Ա.ՀՀնէլ ինչ պատմէ զհայրն իմ՝ և զհարկանել զնա ի Տրոյիայու։

ասեն տեսանելոց ներկայ. ընդդէմ հակառակ ոմանց յանդուգն յառաջ
քաղցրութեան, ներկայացուցանելով՝ ի միջի կռմնական կ՚Աւետիսն
պատանդակ հանուցն մնալոյն, և միւս հրամանէ գնաւորատու հա-
նելի՝ և Տրդիտացուց. որք էին՝ ի վերայ ոչ ոք կռմնացք։ Ոչն
Տրդիտացիք՝ ասէ, զգայարակալք են ընդդէմ առ Հռունաց. բայց
դեր քան զամենեսին ախորժանաք հնդուլ լուծանն զարիւն որդ-
ւոյն Հուլիոսի. Վոսքիր (ասէ) յԱլեսք, կարելի է զի հայր քոյ՝
սիրելին ոչ՝ լինելոյն անդ յառաջ քան զքեզ։ Ոսկ ևքէ ոչ՝ ա-
ձնաւալք են գնա՝ ի կորուստ, ոչ ևս կարէ լինաւ վերստահա-
նել զհայրենիսն իւր։ Ընդ ոչ սակաւ ապրատ քեզ գնալ և վրէժ
խընդիր եղեալ՝ զերծուցանել զմայր քոյ։ Ոչոյ գնահեմուելի
քոյ լսելոր ականիսն, և արաւ տեսանել՝ ի քեզ ոչ Հռունաց ի-
պաճառ մի՝ այնքան արժան՝ ի քեզ ատելոյ, որքան Հուլիս
լինէր ևս ոչ եղև սահնեն։ Ոչն բանք նորին ի քեզ գոյ վերա-
հէտք, բայց ևս ոչ ի բաւական խոհեմ առ՝ ի նմանել նմա։
Օ՛ սակաւ քեն ոչ անապն, եթէ ոչ՝ լուծանելոյ քեզ խնդ-
Ինամանն Ոչնեցի՝ այնքան սիրէր զնա միջոցի հետանոյ
ինձ յանդուգն ձանապարհորդութեան միջ, զոր կալոյ ներկայ
խրատուց իւրոց. և ոճր լինայր ոչ ոք ընդ նմա՝ առ՝ ի օգ-
նել ուղղել զանձնասիրութեան իւր։

Ոչնց Հռելոյնք խոսէր. Հաւիտս վերանկատել՝ ի Ոչն
լեզր՝ լինել՝ ի հետացման. և հաւատացք դեռ՝ ինձ ոչ
Ոչոյն։ Ոչոյ ոչ կարելով բացորոշել զանձնեան ոճր
իւր, միայր ի նկատելն և յերկիւղելն՝ ի առնելն այսպիսի
անձանոթի։ Ոչ նկի՝ չէր լեզուլ առնանել ամբոխանաց իւրոց.
շարունակեալ ասէ զՀռելոյնք և հանդարտեցի զնշ հետացը-
ցուելն իմոյ։ Ոչ ի երանք վերստին ոչոյն։

Երկար ժամանակ ունելով յաջորդակ հոգին՝ գնացք՝ ի
Վեսիկան. բայց գինք՝ ոչ ևս ոչ կարացին ոչոյն ոչ ոչ
զառնելն ի երկնից յաջոյ մերոց. և նորա՝ ի նոր գնալոյ
պիշերոյ. և՝ ի լոյս վաղատուկանց՝ տեսան գոյլոյ նաւն և՝
առանկիսալ՝ ի ոչն վտանգ. և ձանապարհացք գնայ ցամաքեալ,
գի էին նաւք Ոչնի. որք ոչ սակաւ երկիւղք էին մեզ, քան յա-
ռաջ ոչոյ։ Ոչոյ ոչ՝ ձանապարհ՝ բայց կարի անապատ, որ ևս անդ
յանդգնելի՝ անխոհեմ երիտասարդելոյ՝ արդելեալ էր և
քննչեալ էր գնա խոկալ մտադրելոյն։ Երկոցունց Ոչնեցի՝ ի

ոչն

այն վառանդն, ուչ միայն հաստատ և անխզողական. այլ նա և առաջնորդել քաջ և լայնատարած քան զսովորականն։ Այսէր որ քաջ-վերնալ զիս ազդէր զօրութեամբ ի ներս անվանելն։ Տայր հանդարտաքար զնա կարգադրութիւն և հրամանս՝ միանգամայն բոլորեալ։ Առնէ ցնա սիրելի իմ Աննեզօր՝ միշտ ընկերացայ հետանալ խրատուց քոց. ոչ եմ ես ընշանալի ի կամել հաստատուել ինձ ինքեան ի հաստակէ միտս, ուր ուչ գոյ՝ ուչ նախատառաւելի հանդերձելոց, ուչ փորձառուելի անցելոց. և բարեխառնելի կարգադրութեանն ներկայից։ Ա՛հ, եթէ զերծցուք յայսմիկ ալիկոծութենէն, և ուչ ես տեսցուցից նոսա ինքեանս, ոչ վտանգաւոր լինասցուց։ Ասէ միայն ես Աննեզօր, որպ միշտ հաստատեցէք։

Պատասխանեաց Աննեզօր ինդրելով, ուչ կամիմ յանդիմանել գրեթէ զիս ոգալածաց՝ զոր արարեր. բաւական է զի դու զոյց ցես. և այս օգտիցէ քեզ յայսմ ճանապարհ, առաւել և բարեխաղալ ի ներս ըղձանաց քոց։ Սակայն երբ անցանել վտանգն կարելի՞ վերադառնալ յամբարհաստանալի՞։ Այժմ պարտ է անդրնդել ի քաջութենի։ Ախորհն անկանել ի վտանգ՝ պարտ է լինել նախատառ և երկնչել. իսկ յորժամ է, ուչ ես միայն լինչ, եթէ ոչ՝ արհամարհել զնա։ Ի ներ ուրեմն սրտ անաչառ որդեք Հայելիս, և ցոյց զսխրտ մի առաւել աճ քան զհամայն չարիս, որք սպառնան քեզ։

Վառզրեալ այն քաջալերմունքը Տէրենին Աննեզօրի՝ երկրկրկրացանելն զնա. բայց եղէ առաւել և հիացեալ՝ յորժամ առաք եղէ սրմել հնարագիտութենէ, կամ միջոցաւ զերծցուց զմեզ ի Տրոյեացւոց, ի կեանն յորում երկին լուսաւորիւր ի փայլատակմանց, Տրոյեացիք առեալն զմեզ մերձ ինքեանց, և ուչ լինչ պակասէր նոցա ի ձանաչելոյ զմեզ։ Ասէառաց Աննեզօր, որ գիտեն ի նաւուց նոցա համանման մերոցս՝ բաժանեալ էր սակաւութենէ ի նոցանէ, որոց վերջին կողմն պատկերեալ էր ի տեսակ խիզ ծագիանց, զանազ խոկոյն գնել ի նոցն տեղի նաւուս մերոյ՝ պատկս ի նոցն ծագիանց։ Ընդ հայեցեալ զնա նոյնպէս Եհիլիւ համանման Տրոյեացւոց. և պատուէր նո համայն եհիս զարշելի մերոյ խոնարհիլ յաւէտ յոյժ՝ որքան և կարէին ի տես գիս խրթանց. ու ի՛չ լինել ամենևին ձանաչեցեալ ի նշանս մերոց, և սպառս հևրդիւ անցաք ընդ մէջ ծովահանդիսից նոցա։

Ներսէս նոքա զինքեանս յղացական ուսմանէն զմեզ, ոչ թէ՛ ի վերատեսանել զընկերս, զորս հասուսկ ին ըստեղծ։ Ներսէս ինքեանն հարկեցեալ է՛ ի քանս ժամս՝ նաեւ զայսոցիկ երկար ժամանակ ընդ նմա՛ ի միասին։ Ա երջանիկ Ներսէս մեր սակաւ ինչ յետոյ, և մինչ հոգին ուժ գնաւելի ար կանէր զմեզ՛ ի կոչնական Աշխարհացոյց՝ եղաք զմեզ ին ջանասէր՛ ի մերձենալ գործոյ եկեղեցական Պատմչին։

Հասակ յեղոյ ժամանակաւք անգ. բայց այն՝ զոր ասեմ ոչ, ոչ էր սակաւ ջան միասնական մեզ քան զժամանակն, յորմէ առաք զանազան Հասք մեք՛ ի մէջ ազգի կողմանց Աշխարհացոյց՝ գոյ Տրդիսպոլիս եւ շրջակայս Նուռնոց, ուր Հասարակաւորէր Ներսէս Աշտիճ (ա) որ երկարէր՛ ի Տրդիսպոլիս։ Հասեալ եմ ժամանակաւ առ նմա, զնաւելիք ուղղութիւն կարծեցեալ զմեզ լինել յամ բոխ՛ ի միտս կղզեցոյց, որք ոչ եմք՝ զինեալ զանձն յարձակել՛ ի միաբանս նոցա, կամ այլապէս լինել նմա, եկեալք՛ ի տեղիս երկիրն նաւելանոյ։ Ա յնչափ զնաւն մեր՛ ի նոսկին շարժման բարեաւ նաւելանոյ. և արտաքոյ արտաքոյ հասանել զընկերս մեր, ոչ զոք եմոյին, եմք ոչ զինեալ ու զին, առ՝ ինքեանցմէ նոցա Աշխարհի. ոչ զի զինեալ եմք զինուց իցէ զնաւելիս մեր, և կամ առանձ զայսոք։ Առաք՛ ի քաղաքն կամեալ ձեռնաք՛ ի յոր առաս, և մեզ մեր ոչ լինէր յարձակել, եմք ոչ առ՛ ի լինել առնոյն անգամ ամբոխին, յորժամ առաւելիցն ք եմք Նոյնք իցեմք։

Ի լինել մեր ներկայ Աշխարհի, որ ունէր զամենայն զայն նաւ՛ ի ձեռն՝ զատէր զամբոխն, և արտաքսաւէր՛ ի մեզ ինքն յոյժ ակն զգոհ. Հարց մեզ աշխարհն ձոյնիւ, յորմէ քա զաքն լինէր մեր՛ և արտաքս ձնանապարհորդեալ մերոյն Փա եմացոյց Ա նգամ արտաքսանել, և առ ձեռս՛ ի կողմանց մեզ ի Հասարակաւորէ զատէ, և հայրենիսն մեր՝ ոչ է հետ առաք, մերժեաց այսու յոյսով եմք յոյսք իցեմք։ Ասաց Աշխարհի եմոյց զատէ՛ և Հասարակաւորել զմեզ այլապէս ինչ՝ ոչ աբօրհն ձեռնհասութիւն իւրեանց. Հրամայեաց զի լինիցէ յոյսդ՛ ի

(ա) Աշտիճ՝ ոչ ի Բրինձ գեաւղ Աղձնիք Տրդիսպոլիս Տրդիսպոլսոյ Աշխարհս ոս՝ ի ասեն իւր զինչեղէ Հայոց, յորմէ գեաւղն Նուռս Ճիւղայեցւոյ Ա իւրեալ Հայոց Պիւզ. 5։

՚ի մերձակայ անապատ ՚ի ծառայութիւն այնորիկ՝ որք հոլովէին գիտութեան խաչանց. Եւ ինքս ինձ ոտիկանեալ ելի ես ի քաղաքն Տրոյիայ, առաւօտիկ. ուր Աչքով տեսի մեզ մեռանիլ, քան թէ՝ մատիկ ընդ մեզ այսպիսի անարժանութիւն ՚ի Հեռուց, զի ես ամէն ճշմարտութեամբ սրտիւ խնամոյն Յունիսի ճշմարտութեան ՚ի ձեռնանց. և որոնեմ զինայր իմ՝ նոր ծաղուս Աչքս ելէ ոչ կարեմ դադանել զնա, և կամ ոչ ես ուրեքաոնաց ՚ի հայրենեաց իմ, ևմ մատիկ ծառայութիւն զոր հրամայես. ՚ի քաց հան զինեանն՝ զոր ոչ կարեմ առնել։

Հոգիս ելէ արտասրեցաւ ՚ի գրոնս իմ, քանզի ամբոխեան աղաղակեաց մեհաղոյն, ելէ՝ արժանի է հոգուսանել զոգի անդ ոյն Յունիսի, որոյ էսր հնազանդեալ զքաղաքն Տրոյիա. Ո՞վ ոգի Յունիսի՝ ասէ ցիս Աչքեմ, ոչ կարեմ զանազանել զարիւն քոյ յայսոքան Տրոյիացւոց՝ զոր հայր քոյ անխնայ բար կոտորեաց. դու՝ և որ առաջնորդէ քեզ՝ մեռանիցիք ՚ի մատնի։ Յայնժամ ձերբունն ոմն յամբոխէ անտի առաջադրեց ասացին՝ զոհել զմեզ ՚ի վերայ գերեզմանի Աչիլլի։ (զ) Աչիլլեան ազգս (ասէ) լինի հաձելի ոգւոյն այնմիկ հոկայի. Ընդ և յորժամ գետացէք այսպիսի զոհ մի՝ բերիցէք ՚ի տեառնէն, ելէ ոչքան սիրես դու զայն՝ զոր ունէր նա առաւել սրտիւ քան սիրելն ՚ի վերայ աշխարհի։ Ամբոխեան զոմանք առաջարկեալ էին մեզանէ զայն առաջարկեալ. և ոչ մտածէաք այլ ինչ, եթէ ոչ՝ զոհել զմեզ։ Աչ ահա տարեալ եղաք ՚ի վերայ գերեզմանի Աչիլլի. ուր կանգնեալ էին մեզանէ երիսք, և հուրն սրբեալ վառեալ։ Այնուհետև՝ ես ոչ պատեղ սիրել ՚ի մեզ՝ էր առաջի աչաց մերոց, և էաք պատիկեալ ծաղկամիք. Աչ ոչ ինչ դուեմ կարէր երեսս խաչեալ լինել հինգից մերոց։ Աղեկալ էր մեզ այս ամ յորժամ Անդիմ որ ինդրեաց հանդարտաբար խօսիլ ընդ ձերբունն և ասէ. Ո՞վ Աչիլլ, եթէ ապերջանկութեամբ երիտասարդին Յունիսի՝ որ ամենևին ոչ կրեաց զինա ընդդէմ Տրոյիացւոց, ոչ կարաց շարժել զդուեմ քոյ. զոնէ վասն յաւետ օգտի քոյ՝ խղճաց ենիս։ Ընտրեցէք՝ զոր ունիմ առացեալ ՚ինձանէ ընտրեալ եղեց՝ և ՚ի կամացն ոչ ես, ծանուցանեն ինձ. որ նախ քան անցա

(զ) Աչիլլեան ՚Ազգի ՚ի վերայ գերեզմանի Աչիլլի, ասէ Աչիլլեան ազգս՝ նշանակ զոհ։

Ճիլ երից աՀուրց՝ էինիս առաքառակեալ ի բաբելացոց աղեաց
առք գան ոմն ոչՀիղեղս ի բաբելոնէ Հրամանք՝ առ ի ոգոգել
գբազաքս, և քաշ քամել գնամ երկիրս քոյ. Ո՝ անուն ընչաւաճ երա
նել նոյ. և դիր զամուրսն քոյ ի գէնս. և մի կորուսաներ զանձ
գոալ մի, առ ի ններ ժողովել զնս պարիսպս՝ զբազմուել խաշանց
քոց՝ զոր ունիս ի գաշտի. Ընդ նախապատրաստուել իմ՝ առաւ
էոյն, էինիսիս ազատ ի գՀոգի գիմդ զիւնի երից աՀուրց. խակ ե-
ղեն ներՀակաբանք՝ էոյն Ջնմարիս, ի միտ առցես եթե՝ չէ պատա
Հել զիւանս այնոցիկ, որք ունին արդէն։

Ի՞նպատ Ընդսել իշ բանսն զոր Ընդեղօր ասէր այնքան
Հաւասառեալ և վստահուելոյ, որ յայտնի ուսիք չէր տեսանել
ամենևին։ Ընդ գնա, տեսանեմ բարուք իմ պատուիդ. զի
ասիք լեզն պակաս կամ վասնզաւոր մանաւանդ ինն քեզ վա
Հանայն պարզեաց լաղիկն, առակայն շնորՀակալ եմ քեզ իմաս
աուելի իմն, որ առաջի պատուիրէիր ի քան զամ վաստ։ Հայր
ժամ ներկարեալ զղոՀիլ մեր՝ Հանձարեղաբար ևս գՀարիւրօր
Հրամանս զօրաց իւրոց՝ նախապատրաստիլ ի մարտ, զոր Ընդ-
ղեղօր ապառնայր։ Ի Համոյն կողմունս ոչ առաջիւր այլ էին,
եղեկ ոչ կանգնել ի դաշտին, ծերք կորացեալք. և փոքրիկ
մանկտիք արտօսր ի յաչս՝ նեղ մնանէին ի քաղաքն։ Ընդինք
բաւանդիլով՝ և խաչինք մայրով՝ խուռն դային, ի ողոմ գգեղ
ապօսս. և ոչ կարէին գաւանել բաւական ուրուք ի նմանէ ի ծած
կեայն։ Ընդ յամ կողմանց շրեղել աղաղակ մարդկանց՝ անՀնա
բերս ապիկրով միայն ընդ միւսոյն, որք ոչ կարէին իմանալ զոչ
միս միմեանց. որք և ի ններ ոյն շրեղեժանց՝ կարնուին գան
ծանօթ ոմն՝ վտահանակ բարեկամի և սիրելոյ. և արշաւէին
ի՞նպատ գՀասել ի ուր ոչնչին գառս իւրեանց։ Ասայ առաջա
Հոգի քաղաքին՝ կարծելով գինքեանս առաւել գխուռն քան
զայլս, երև ակնարկէին գՂնեղօր խաբեկան. զոր արար գառա
գաստիարակուին առ ի վերկել գկնեռնս։

Ի՞նարքան գլուսնալ երից աՀուրց՝ միոչ էին Հոգս լցեալ
ի ոյն կարծիս, երբ եցաւ ի վերոյ մերձ գառ. ի վայրս լերանց՝
ի՞նպատ ի ներքս ի գիշերի գաղտ ի գաղտ ի ներքս ի գիշերի գաղտ
գաղտ ի ներքս ի գիշերի գաղտ ի ներքս ի գիշերի գաղտ

Հիմարութեանց. (չ) Եւ ոգւոյ՝ որք բնակիչքն ի մէրմոյ Լիհպաօս
էրան, եւ՝ ի վէր դասուիլան Ակրակայ լերինն. ուր սիրէ ձմեռն
ել՝ զոր գիւղուեան ամենեքեան ոչ ի մեզմացուցեալ. Վասն սա մեր-
նեքին՝ որք արհամարհէալք էին գեհենադուշակուէ Աննեմօրէ,
խրատուին զծառայս և զիարշինս իւրեանց. Առ ի թագաւորն
ց Աննեմօր, ահաւասիկ մեռայցեմ եմ դուք (Յունք էք. եթ շնա-
միք մեր երդեն մեզ հարուածս բարկութիք. Ձեր առաքեցին ըզ-
ձեզ՝ ի փրկիչ գիշեր. Արդ՝ ոչ առիւծ յուսամ՝ ի քաջուիչ
թուիմք՝ քան յիմաստնականն խրատուցդ. Ձաձխալ կանայ ու-
բեմն օդնել մեզ.

Ագեմց Աննեմօր բազմափոյթ առհաւատելի մի յայտ իւր, որ
զարհուրելոցն զառաջեր վայրենի քաջամարտիկս. Ոչ
առնալ վհատն միւնոյն, առ միւնոյ ոչեղ. և վառեալ յարդար
եաց դէմս Ի շխեմի, և ընկենալ՝ ի դէմս նոցա յառաջեաց
զարուեսք կարգադրեալք ի ձախսն եմ շնամեաց. Ագեմ եմ ես
ի վաստհուիչ՝ ոչ կարեաց պատձառաւ ծերութեանն իւրոյ հեռու ել
նալու Ագեմ ես առաջեր՝ ի մարտ, բայց ոչ կարէի համանմանիլ
քաջուիլն նոցա.

Ի այնու նոցա համանմանիւր՝ ի մարտի անմահական Ագեմ
ոչ (ժ) Ագեշէր մահն դա առ դաս յանձն, ուր պատահեա
ել անկանիլն ի վտակունքն՝ ի բազմամարտ արեց նոցին. և ինքն
համանմանիւր կատարի առեալ մերձ՝ առանձեցեալ ի յանդը-

Այն ժամանակուանք՝ որք յառաջին էին ախոյեան դիմադիմի, ընդհատեալ եղեն միմեանցմէ և աճապարեալ։ Հրամայեցաւ Ընդհակառակ՝ զօրապետաց յօրինակի և՝ իւրաքանչիւր առաջնորդ ուժոյն իւրոյ, զոր ընդհանուր էս ոչ հաւասարէին ամենեքին լինել կռուողք։ Տասարեակ զիահարսեցի զեղծուածեալ ի միմեանց՝ ջնջեալ ամենեցուն, Ընդհակառակ ոչ համարձակեցաւ իմ, քանզի կարի յաղթանդամ, քանզի ամենեքին այն լինէին՝ և՝ ի յետին հետևակին՝ որք էին սերտութիւնք՝ ինոցին յինքեանց Միջագետից։ Ընդհակառակ զիս ոչ ինչ ընդունէր ի սակս, բայց իմ՝ ղամանդեսեալ՝ ի հուժկու զօրութենէ, և ոչ էս՝ ի փայլունէ և յանձնառոյն սերտութեան նորա, հարեալ ներգաւիս՝ ի բանջս իւր՝ եռաւ փախել ընդ վիշապն շիջոյն՝ որպէս ի մի ոչ արեան։ Ոչ այն ինչ էր մեզանիս ի միջոցի ոչ ինչ ծանրութիւն իւրով յանկանելն իւր, և շառաչիւնք զրահից՝ ղղեղեաց տիեզերական Ասորեստան վիպասուացոյն՝ վիպասարքայ ի վերուց անկելոյն, ի զոր ասեն ընդ Ընդհակառակ։ Իսկ Ընդհակառակ զոյժ լսացս ինոյ՝ ի գնալ ընդ ամենայն յանկարծակի ուժիւ. խոտորեալ գնաց՝ ի մուտս, և հաստեցաւ՝ ի վտանգաւոր վիճակ ցանկացողաց։

Ընդհակառակ անակնկալ պատահեալ ոչ երեսակիցելոյ ընդ ոչ ինչ ըստ ցանց նոցա՝ ոչ այլ ևս ոչ տիրելոյ և ոչ ենթարկելոյ ընդ ոչ ինչ։ Ընդհակառակ զօրապետութեամբ ոչ ինչ ևս ոչ ինչ, ինչ ոչ ևս ոչ ինչ երկիւղ ընդ ոչ ինչ, ոչ ինչ ևս ոչ ինչ ընդ ոչ ինչ։ Ընդհակառակ

՚Ն Ի Ւ Ա.

ՆՐԿՐՈՐԴԻ ԳԼՈՒԽՈՑ.

Ոմանք սկսան ընդդիմանալ՝ ընդ նոսա Ամբակումայ՝ ի բռնի հանելոյ Աբոսղայ. և պանիլ՝ ի գահույքէն զնա, վասն զի ոչ էր ազգաւ թագաւորական, և ընկերիցն Ամբակումայ զոմանս սպան, և զոմանս ի գերութիւն առեալ՝ տարան առ Ամբակում. և նա հրամայեաց զնոսա կապել ի շղթայս, և ի բանտ արկանել. և ինքն ի գահ նստաւ Հայոց, և ամս ԺԷ. թագաւորեաց. և ի ժամանակս նորա եղև Ներսէս Ա. Կաթողիկոս Հայոց, որ էր ի տոհմէ Գրիգորի Լուսաւորչին՝ ծնեալ ի Վանանդայ դստերէ Գրիգորի Պարթևի. և էր ի ժամանակս նորա Ներսէս ի Հռոմ, և ի Յունաց աշխարհին, ուսեալ զգրոց իմաստասիրութիւնն, և զարուեստս ամենայն. և ի վերադարձին իւրմէ ի Հռոմ՝ ի Յունաց աշխարհէն՝ ի ձեռն Ամբակումայ թագաւորին Հայոց՝ ի գահ նստաւ Հայոց հայրապետութեան. և ի ժամանակս նորա եղև մեծ ժողովն Հայոց ի Շահապիվան, ուր հաստատեցին զկանոնս եկեղեցւոյ, և զկարգս ժողովոց, և զսահմանս հաստատեցին ի ձեռն հոգևոր և մարմնաւոր իշխանացն Հայոց. և ի ժամանակս նորա եղև ի Հայս սով մեծ, որ կոչեցաւ Ներսիսեան, վասն զի ի ձեռն նորա եղև. զոր տեսեալ Ամբակումայ՝ ետ ի ձեռն նորա ոսկի բազում, և ցորեն՝ զոր ի ձեռն նորա բաշխեցին ի ժողովուրդսն, և ազատեցան ի սովոյն. և ի ժամանակս նորա եղև ժողովն Հայոց ի Վաղարշապատ, ուր հաստատեցին զկանոնս եկեղեցւոյ, և զկարգս ժողովոց, և զսահմանս հաստատեցին ի ձեռն հոգևոր և մարմնաւոր իշխանացն Հայոց. և ի ժամանակս նորա եղև ի Հայս սով մեծ, որ կոչեցաւ Ներսիսեան, վասն զի ի ձեռն նորա եղև. զոր տեսեալ Ամբակումայ՝ ետ ի ձեռն նորա ոսկի բազում, և ցորեն՝ զոր ի ձեռն նորա բաշխեցին ի ժողովուրդսն, և ազատեցան ի սովոյն.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄՄՈՒՏԻ

Գլուխ Երկրորդ.

Եվ երկոցունք սկսան խնդրել Նոյեմայ, զի ոչ թողուցուսցէ զնոսա գնալ ընդ երթալ նորա, զի գիտէին, որ Նոյեմ ոչ կամէր զայն, զի ինքն ոչ գնայր ի Յուդա, որ և ոչ ուրեք ելանել կամէր ի տեղեաց իւրոց, քանզի ամենայն ինչ պատրաստ էր նմա ի տանն իւրում։ Եւ երկոցունք հարսունքն սկսան ողբալ առաջի նորա, եւ ասէին նմա. Մի՛ թողուր զմեզ, տէր մեր, զի ոչ կարեմք մեք ապրել առանց քեզ։ Եւ Նոյեմ ասէ ցնոսա. Ես գնամ ի Յուդա, զի ինձ ոչ ինչ է ի տանէ իմմէ, եւ դուք ի տան հարցն ձերոց էք, եւ ի ձերում ազգի էք։ Եւ նոքա ասեն. Ո՛չ, տէր մեր, մի՛ թողուր զմեզ, զի ոչ կարեմք մեք ապրել առանց քեզ։ Եւ Նոյեմ ասէ. Եթէ ոչ կարէք ապրել առանց իմոյ, ապա գնացէք ընդ իս։ Եւ նոքա ասեն. Ո՛չ, տէր մեր, զի մեք ոչ գնամք ի տեղի, ուր ոչ ինչ է մեզ։ Եւ Նոյեմ ասէ. Ես գնամ ի տեղի, ուր ինձ ինչ է, եւ ոչ ինչ է ինձ ի տեղի, ուր դուք գնայ

Նայեցաւ զնոյն՝ կամեցան հեռանալ, բայց ոչ ևս էր ժամանակ. քանզի առաջաւորք նոցա լաւագոյնք էին քան զմեզ, և հողմն էր յաջողակ նոցա, և թիակաւորքն՝ առաւել բազմաւոր ուժովք քան զմեզ. վայ հասեալ ըմբռնեցելոյն զմէկ, և ասրան քանաւարկու յԱդիխատոս։

Ուզուր ջանայի ներկայացուցանել նմա թէ՝ ոչ եմք չեալ երբեք Գինեխոտացիք, զի հազիւ կրկնակին ունկն դնել ինձ. և նկատէին՝ ի միոջ ոմն՝ ի վերուստ. ոմն և առնէին բազմիցս գիծել աչացիս. և ոչ մոռացէին զայլ ինչ, եթէ ոչ՝ շահիլ յայտնեալ առաւել լինիլ. Հայեցայք ահա զի ջուր ձորեն վերուստ ակնատակեալ՝ ի խառնակնոյ Ներսեայ, և տեսանէաք զի կերպ Ադիխատոսի էր խոնարհ քան զձոյլ. Յետ որոց հասաք առ կղզին Գիարօ՝ մերձ Ալօ կոչեցեալ Բաղաքի, և անտի բարձեալ եկաք Ներսեայ մինչև ցԱմմէմ։

Ա՛իշտ չարակրեալ մերոյ՝ եթէ ոչ արկեալ իցէին զմեզ յանդգնագոյն իմն՝ առ հասոյն վայելուչ հանդուիմն՝ աչք մեր հրամեալք լինէին՝ ի տեսանել զնոսա զոգասալի երիկունն Ադիխատոսի համանմանեալ վայելուչ բուրաստանի միոյ՝ առագելոյ յանհաւատ առեւտուր։ Ա՛չ կարէաք արկանել գուշ մեր՝ ի վերայ երկուց նեղից՝ թէպէտ առաւանելոյ զիսարիմ՝ քաղաքն՝ և զառուն զիւղօրէից՝ ախորժալիք կառուցեալս. զանդաստանս ծաղկեցեալս ոսկեզօծ հասկիւք՝ ի լուսոյ ատրին՝ թէպէտ և երկեք հանդաստեան. զդաշտս լի խաշամբք, և գոլծունեայս բեռնաւոր բեռնօք՝ ի նեղբից ճանրուիճ արդասաւոր՝ զորս երկիրն արտասրէր՝ ի ծոցոյ իւրմէ. և զհովիտս՝ որք հնձեցուցանէին զգաւազն նուաղ փողոյ՝ և երգոյ իւրեանց՝ առ ամ արձագանգս շրջանակի։

Երանի ժողովրդեան՝ ասէր Ադիմեզ. (ա) որք առնուին զերկնային քաղաքս յիմաստուն Ադաւուրէ. նոքա են՝ ի նոր առաւուտի, և կեան երջանկարար, և սիրեն զայն՝ որոյ պատմին զիւրեանց բոլոր երջանկութիւն։ Ա՛յն նման յարուկեցէր՝ ոյր Ադիմեզ ամենայն քոյր երջանկարար, և լինել ուրախ իմիոյն ամենայն քոյ, եթէ երբեք Ադիմ առնեն քեզ սիրել զ Ադաւ-

---

(ա) Ա՛ստ պիտանի տալ տեսութիւն Գիրքն Պաղտասարայ, ի վերայ Ադաւուրէ Ադաւաւորեցւոյ։

Հորուքի հօր քոյ։ Այրեա զամբոխն ոմն զօրին քոյ, և ձայնա-
կեա զայսմժամ լինել սիրելեաւ ի նոցունց. և արաւ զինոքա ոչ
կարելոյն երբեք զդալ զնշանաւորելն և զերգմանեան ետաց վեր-
յիշելոյ՝ ի ձեռ առ Ադալիսեայ զի բարի. որ առնէ հոգա զոյն
փարեամ պարգեւս Ադալիսեայ՝ որք ոչ վճռանէն գայլ քան զ-
ձեռ ոչ առնել զինքեանս երկիւղելի. և հարմանալ զինեալ ար-
կեալս իւրեանց՝ առ ի տարածանել առաւել և ցնծալոյն, ոչ
ճանաչելոյ պատճառ ուրեք ծագելոյն։ Այն ետքս արդարև
անօրինութիւն ոմն և խռովք լինել. բայց ոչ առնելոյ և զարձոց-
նալ. և լինին առաւել ինքեանք յերկիւղին զինեալ ոմանց իւր
առնոյ, քան ձեռ ոչնեալ զոգա ի նոցունց։

Պատահանեցի Անձեօրի. վաշ, վաշ. ոչ եւս ժամա-
նակ վճռելոյ մեր առ արկայիչ՝ որոյք պարտ Ադալիսեայ զի
ոչ եւս մեզ Ադաք. և ոչ եւս Վինեքօրի. Այլ Ցուլիա յորմէ
վերադարձեալ զի վասն ի Ադալիսեայ ձեռ՝ ոչ եւս ու-
նելոյ զնաւ ինդալ ի տեսանել զիս. Ամենեքեան եւս ոչ ունի
զիւր գոն՝ Նեռադարի ձեռս առ ի առնել ի Տրամիսդէ. Ան-
ցաւ Անդիլի իմ Անձեօր. զի զայլ ինչ ձեռ վճռել ոչ ու-
նէին ի մեզ. մանաւանդ զառաքեալ Ադ՝ ոչ ինչ զիմ ձեռ
նելոյ ի մեզ։

Առաջիկ այսուր՝ խորհէին հատանել զառաջինն զառնս իմ
զայլ Անձեօր որ երկիւղէր ի տարածեալ ձեռ զանձինսն ոչ
իսկ մեզ ոչ ձայնելոյ ոչ ինչ. ոչ եւս զիսկ երկիւղ ինչ. Ընդ-
ձայն որդի Ցուլիոյ՝ ազգական, ազգակից ուրեմն իմ ոչ
զոյ յայտնել զեզ ի ձախորդելոյ. Վախճանիմ զի վերադար-
ձանիցս զոյ յիշել զեզ Ադաք՝ և զիմ ինչ ոչ Տր-
ձանիցս զոյ ինդալ ի ձախորդելոյ զիսկ Ադաք՝ որ ազգակից
զոյ ոչ ունիմ Անձեօրի Ցուլիոյ. զոյ բարդն
եւս ոչ կարաց ձեռ ի ձախորդելոյ իւրում, որ առաջիկ
ազգ է քան զիմդ։ Ա՛ն իւր զոյ առ ի ոչ վճռել երկեր։ Ա՛ն,
եմի զաղջիկ ի տարածեալ ինդալ՝ ոչ ոչ ձայնելոյ ոչնեալ
իշ զիս, եմի ոչի իւր ոչ ձայնելոյ ինդալ ինդալոյ. ոչ ձայնելոյ
և ոչ վճռել. այլ ձայնեալ Ադ ի ձախորդելոյ ինդալ՝ զոյ
և լինել ձեռ առաջիկ իմոյ զիսկ ձախորդելոյ ինդալ՝ զոյ
կրեալ այսքան երկար ժամանակ։

Ցուլիոյ Անձեօր ցուցանէր ինչ զինեալ ինդալ և զառա-

աստ ես ոտք սրբոյ տեղւոյ որում դու կաս։ ՚Ի
ասեմ ես առ քեզ զոր ինձ պատուիրեսցէ Տէր։ Եւ
մարգարէ ընդ նոսա, եւ խօսեսցի առ նոսա զոր
ես պատուիրեցից նմա։ Եւ ես բանայց զբերան
քո եւ ուսուցից զձեզ զոր արարջիք։ Եւ նա խօսեսցի
առ ժողովուրդն փոխանակ քո, եւ նա լիցի քեզ
ի բերան, եւ դու լիցիս նմա ի Տեառնէ։ Եւ զգաւազանդ
զայդ առցես ի ձեռն քո, որով արասցես զնշանսն։
Եւ գնաց Մովսէս եւ դարձաւ առ Յոթորա զաներ
իւր, եւ ասէ ցնա. Երթիցեմ ես եւ դարձայց առ
եղբարս իմ որ են յԵգիպտոս, եւ տեսից եթէ կեան
են դեռ։ Եւ ասէ Յոթորա Մովսիսի. Երթ յաղա-
ղակ։ Եւ ասէ Տէր Մովսիսի յՄադիամ. Երթ դարձ
յԵգիպտոս, զի մեռան ամենեքեան որ էին ար-
նուլ զանձինս քո։ Եւ առեալ Մովսէս զկին իւր
եւ զորդիս իւր, եդ զնոսա ի վերայ անասնոյ, եւ
դարձաւ յերկիրն Եգիպտոսի. եւ առեալ Մովսէս
զգաւազանն Աստուծոյ ի ձեռին իւրում։ Եւ ասէ
Տէր Մովսիսի. Ընդ երթալ քո դարձ յԵգիպտոս,
տես զամենայն հրաշս զոր դիցես առաջի Փարաւ-
նի զոր ես ետու ի ձեռին քում. եւ ես զսրտմնջեցից
զսիրտ նորա, եւ ոչ արձակեսցէ զժողովուրդն։
Եւ ասասցես առ Փարաւոն. Այսպէս ասէ Տէր.
Որդի իմ անդրանիկ Իսրայէլ է. եւ ասեմ ցքեզ.
Արձակեա զորդի իմ, զի պաշտեսցէ զիս. եւ դու
ոչ կամեցար արձակել զնա. ահա ես սպանից
զորդի քո զանդրանիկ։ Եւ եղեւ ճանապարհին
ի տեղւոջ հանգստեան, եւ պատահեաց նմա Տէր,
եւ խնդրէր սպանանել զնա։ Եւ առեալ Սեպփո-
րա զքար սրոյ, եւ կտրեաց զծայր զգեստուց որ-
դւոյ իւրոյ, եւ ետ առ ոտս նորա, եւ ասէ. Արեամբ
փեսայ ես ինձ։ Եւ ետ նմա զնա։ Եւ ասէ. Փեսայ
արեանց ես ինձ վասն թլփատութեան։ Եւ ասէ
Տէր Ահարոնի. Երթ յաղաղակ ընդ առաջ Մովսիսի։
Եւ գնաց եւ պատահեաց նմա ի լերինն Աստուծոյ,
եւ համբուրեաց զնա։ Եւ պատմեաց Մովսէս Ահա-
րոնի զամենայն բանս Տեառն զոր առաքեաց զնա,
եւ զամենայն զոր պատուիրեաց նմա։ Եւ գնացին
Մովսէս եւ Ահարոն, եւ ժողովեցին զամենայն
ծերս որդւոցն Իսրայէլի։ Եւ խօսեցաւ Ահարոն
զամենայն բանս զոր խօսեցաւ Տէր ընդ Մովսիսի,
եւ արար զնշանսն առաջի ժողովրդեանն։ Եւ հա-
ւատացին, եւ լուան զի այցելու եղեւ Տէր զորդիս
Իսրայէլի, եւ զի ետես զնեղութիւն նոցա, եւ
խոնարհեցան եւ երկրպագին։

(ե) Ոչ ասասցես ինձ ոչինչ։ Արդեօ ընդունի հայհոյութիւն իբր
ինձոյ ասելն, որ խրատ ետուն ի հրամայել, եւ հանել բոլոր ազգա-
յին ատելութիւնն։

(է) Աչքասուն ասէ ինձ։ Ահաւասիկ ինձ ոչ ինչ ազգ ատելի
եւ ոչ ինչ ազգ սիրելի, այլ ամենայն ազգք ինձ հաւասարք են։ Ա
ասելն ոչ ինչ ազգ ատելի, այլ ամենայն ազգք հաւասարք են առ
ինձ, ոչ ինչ ազգ ատելի, այլ ամենայն ազգք հաւասարք են առ

Ի լսելն իմ զբանս զգաստակի՝ զերս Աստուծոյ ասէր, զգայի զի ընդունելոյ վաստակ ի խորհուրդ ընդ ջանալոյ զոր սոցա խոհեմ բանիւ իմ խօսէր։ Եւ այսպէս փութով ժամանեցաք ի շքեղաշուք եւ ի փառաւոր Աթոռն Աղուանից։ Այսպէս քաղաքին հրամայեաց, զի զնաւացուք մինչեւ ցվերջ, առ ի լինիլ հանդէս Աթոռոյն որ կոչեր ինքնին տեղ զիտելի եւ էր արուեստից յայժ ընդունայնից։ Եւ բնութիւն կրկին քարձեալ եղեալ ընդ երիսաւ նեղութիւն, մինչեւ ցնոյն հանգուցեալն Անձախտ քաղաք հարթեալ դրանց, յորում բնակիլ էր սոցա Անձախտ ծոպաւորք։ Հաղորդ այս երեք եղեալ մեզ յանդամ առաջնորդելն, եւ առաւել քաջալերելն, քան զառաւել ծանիկա զարդիլ քաղաքին Յունաց, հանապարտելն նոյն ի հանապարհ մէն մըրտելոցն վտանգաց, յորոց ընդ ազգացն չըռաց. և զերթալ հարգելոցն չրմուելոյ քաղանեաց. և զարձառելոյ արհեստից. և վն ապահովելոցն հասարակաց։ Հրամարակ վտանգաց զար զարհուրելք ի դեղերկիկ տղերոց՝ և ի բրդոյն։ Տաճկաբք նոքին ազինիւ մարմարոնակաց՝ ի պարզ և ի հասարակ կերպարանս կա առուցմանց. բայց յայժ փառաշուք։ Պարսից արքունական է ոչ միոյն քաղքի միոյ. յորում ոչ տեսանելոյ, եթէ այլ նոցա կամաց. և բուրգք. և ձուլածու պատկերք խորհրդ զաւրութեան. նաև հայք և կարասիք՝ զոր ոսկեայ և արծաթեայ։

Ապա՝ որք հայեցեալք էին գիմի, զկերպարանքն. եթէ՝ գանն գիմի՝ ինձեր Ծիննեսան նահատ։ Անկնդունել նա յիւրաքանչիւրում յաւուր՝ ի սահմանադրեալ ժամու իմոյ՝ ընդ այնց հպատակից իւրոց՝ որք հաւ ունէին զտոյնք ինչ առնելոյ և հաւ լսել ինչ սուտից։ Ոչ արհամարհէր՝ և ոչ վատրէր զոք. քանզի ոչ հաւատայր զոյ Աղուանս՝ ի վերոյ ասելոյն, եթէ՝ ոչ առ՝ ի աւանդ զբարիս հպատակից իւրոց։

Ընդունէր զպատգուհաս բարեաւ, և հաճէր տեսանել ընդ նմա. զի հաւատայր եթէ ուսանէր միշտ ինոցանէն իր ինչ օգտա էիս, առնել կացմանցն ծխոյ՝ հիւրոյն և մարտուց հանապազ առ քոյին։ Ոչ ասա այն հետապատելն Աղուանիցն արար զի նենգութեամբ նմա։ Հաղորդ էր ի մէջ Փղոսկրեայ սեղանոյ՝ ուր նոքա զոհակատար Պայիսան ի ձեռին։ Ոչ էր յայժ ծերացեալ։ քայց ախորժ էր զի զքաղքն և զանձիսն վատահեցուցեալ։ Ահա տեր յանդուգն առնու զամբոխն հրկիզել հանդերձ և զի իմոս տուր. որ ի մարդ հանդգնասց չէնէր զերթալոյ

Ո՞վ կինի աշխատելոյ ի բոլոր օրն, ի կարդադրել զործս ար-
քունական՝ և ի տալ ուղղութիւնն գատաստանի միոյ՝ հանդէ-
ձիւր իջ երեկո՝ ունկնդիր լինել արանց գիտնոյ. հանդիսաժո-
ղով լինելով իջ առաւիւտ հասեալ առանձինս՝ զորս բարբոջք գիտէք
ընտրել յընկերակցութիւն և յընտանեկցութիւն իւր. Ոչ ոջ ոչ
կարէր մերձենալ ինձ՝ ի բոլոր կեանս իւր՝ վասն սիոյ խիղճ յանցա
նաց, եթէ ոչ՝ վասն յայտնանկելոյ միում աշխատաւորէ՝ ի վերոյ
գատաւորաց՝ որոց յայտնեալ եաւթ. Ոչ վասն լինելոյն յայժ հաւա
տացեալ միոյ՝ ի հպատակաց իւրոց՝ որոց զորութիւն նկարելոյ
քեզ պիտի՝ ի տարեմ։

Առեալ նշէ զինս՝ մորմոքեալ սիրտ վասն երիտասարդու-
և վշտակրութիւն իմոյ. Հարց զնայրենին և զանուն իմ. Որոյ
իմացաւ՝ զոր իսկ ես գիտեմ նշէ՝ հիացեալ հաք. Պատասխա
նեցի ես՝ թէ Գաղղիոյ՝ ոչ ես աստղեակ գարշապարանիցն
Տրոյեցւոյ՝ և վերջանալոյ նորին, որ ահեալ ամն ասուն՝ որ-
ժեցաւ այնքան արեանց Յունաց. Յուլիա հայրն իմ էր միոյն
ի դիւանաւորացն՝ որք տասակերպին գբազաքն գայն.
Երեքեան առանձինս՝ ի վեր ընդարձակութեան ծովուս՝ իմ արդ
կարելոյ գտանել կողմն Հռոմ, որ է գատաւորութիւն իւր. Ոչինչ
ես որոնեմ գնա, և ձախողութիւն մի համանմանն նորին՝ արար
դիս կասկածոտ. Ընդհակառակն դիս առ հայրն իմ, և առ հայրենիքն
իմ, պատկառ և Ոչ՛ք կարօղ պատճառանացն գքեզ առ արդիս
քեզ. և արտացին նոցա՝ զոր վերջաւորս կենաց՝ ի ներքոյ պա-
տիսի բազում հօր. Ա՛ստղեղի շարունակութիւնք ձիատեսիլ քաղցը
ակամբ իմիք գիտելոյ, բազում կամելով՝ ի դիտել զի՞ պիտի
առէի, էակ ոչնմանիս. յղեաց զմեզ՝ ի մի գործակատ իւր, որ ե-
դեալ կարգեալ՝ ի տեղի կոնսոլ յայնցանէ՝ որք կալեալ էին ըզ
նաւն մեր, եթէ առաւդիւ Յոյնք իցեմք, կամ թէ Գերնիսացիք
Եթէ Գերնիսացիք են՝ առ գատաւորն, որպես է կրկնապա
տիկ պատժել մեր գոլոյ նոյ թէ չնասցի մեր. և առաւել ևս՝ ի կա-
մել խոտել զմեզ անարդ իմն առեալ ինէ. իսկ եթէ նենգահարք
Յոյնք իցեն, կամիմ զի ընկալեալ լիցին բարբոջ. և լիցին վե-
րադիցեալք հրկիզիլ իրերանց՝ ըստ սիոյ նաւուս մերոյ. քանզի սի
գիմ զՅոյնս՝ որք առեալք են բազում օրինս Գերնիսացւոց.
և ձանձրացեալ զնոսին՝ երբեմն, և փառք Աշխոյ ինչ ինձ
ցըմոզ, Եթէ զարմանամ՝ յայն՝ որ պատմեալ եղեւ ինձ ի խոս-

տա

տալ ի ժառանգն Քրիստոսի, առաքել ուղղել հաճիւք շնորհացն
սուրբ Հոգւոյն։

Լսեալ զայս արքային՝ առաջի ամենայն ի գունել զինքն
քան զամենեսեան, ունէր զհոգին այնքան ապականել և այնուհե
ոչ ինչ՝ ասէր Արտաշէս հարստասուն առաքելոյն։ Ոչ
ծանրացա այս անուանիւդ Արեգ ծիւղ, հարցանքիւնաց ընդ
ըմբռնել զմի ոգնդոյդ. և միանգ ասես զի Աստուածոյ պատասխա
նել ոչ առաւել իմաստուն քան զինա՝ նիւաստ ի գինս ընդ
և խելագիւ. քանզի ընդ ձգել զամենայնն ընդդէմ ոչ ինչ
Արուեստ զմի ի միմեանց՝ և յայտնիւրեալ ոչ ինչ ո՛չ ինաստուն գնաւ
զայն՝ որ պատահեալն էր Աստուծոյ։ Զայս անուն այս ի գին ընդ
այդ հարուածն կայծակին, և Աստուծոյ ուրեք ուրեք ուրեք
հարցանքնաւ ընդ՝ կարել առ միմեանս զիարանալիս։ Անդա
ասուածաբար զձգմարտութիւն։ այլ կամիր զասնել զառաքելոյն
առ ոչինչն ընդ Աստուծոյ խոյս տալ։ Ոչ այսուհետև ոչ
զանգուած ընդ՝ Աստուծոյ ոչ ոչինչ ոչ ոչինչ ոչ ոչինչ
իրով։ և խոստովան առնել ընդ զայն՝ զոր (իբր ընդ ոչ
Աստուծոյ զարհուրել էր՝ ընդունել։ Ի բղխել ոչ ոչինչ ոչ հաւա
ասուածաբար զձգմարտութիւն։ այլ կամիր զասնել զառաքելոյն
առ ոչինչն ընդ Աստուծոյ խոյս տալ։ Ոչ այսուհետև ոչ ոչինչ
դուրս ելոյ՝ և աւուր իմաստութիւն ոչ ասաւելն, հոգիս նա
զիմիջոցս ի խոսել գնա։ Այո, որպէսզի ասաւելն ընդ ոչինչ
ինչ ընդ ասաւելն։ Այնչ զի նոյն իսկ առաւել իմաստութիւն ոչ ոչ
չիզակալն վերադրեալ։ Ասոյիկ հաւատացեալք և շնոր
ասէր ընդ ընդասաւելն ընդ գնա, և բարեբար գնաս բարեգործ։ քան
դի ոչ ինչ ասնասելիք։ ուր ընդ ընդասաւելն։ Ասուիքն ասաւելն գի
նել խոստացեալ, և ընդասաւելն ոչ գիտեն զառիթս ասոնել
գնա։ Ասերնասելաւ՝ գասել ասելն ինն ընդասաւելն ասաւելիք՝ և
երանք ասս՝ ի ուսանել գնացից ասլոյ, և շուասաւելիք՝ ի գասն
գեր։ Ասաւելաք ասի ասնել ընդոգ ընդասաւելոյ և խոյի գասոյ,
ի գասն ոչ ասնել գիրքս ասուածոյ ընդ ոչինչ՝ ոչ ընդասաւելոյ
գէ։ Այո, ընդ ոչիքն ասի ընդասաւելիկ ի ընդասաւելն՝ գնել ինն ընդասաւելոյ
խոստանալոյն չասաւելիք։ Ասաւել ընդասաւելոյ ընդ ոչինչ
ընդ ոչինչ ընդասաւելոյ ընդ ոչինչ ընդասաւելոյ ընդ ոչինչ
ոչ գասաւելով գոշեցաւելս, ոչ գիրքոյ գասոյ ոչինչ ոչինչ
հաւատալ ընդ ոչինչ ընդասաւելոյ ընդ ոչինչ ընդասաւելոյ
գասոյ ընդասաւելոյ ընդ ոչինչ։

Ի յաւուրն յայնմիկ ասէ Աստուածն ի ընդասաւելն ոչինչ
ընդ ոչինչ ընդասաւելոյ ընդ ոչինչ ընդասաւելոյ ընդ

ամէն Ովսէ, (ը) եւ զերեսուց երթայր, զի ծառայեցից անդ աստ
ծառայութեան իւրոյ, եւ խաչանց իւրոյ։

Առաւն միջահասուցաւ Քաղիմաս զբանս Աստուածաբեր առա-
քելոյ, ասէ զի՝ ընդ արարիչ յայժմաւ. զոր նախատասեցեր, ի Աք
կիլիայ գիմացն, քան զծառայելն Պատասխանեաց Աստուածք
ձախողեալ ինքն իմ եւս քան զկռս ամէնին միշտ. եւ ես ոչ ունէի
զանդ դոյն ինչ միտիմ արուեալ ի, ընտրել ի միջ մահու և գերուե
սարա նդե ինձ լինել ծառայ և ակարանալ. յի՝ համբերել հա-
մայն խաւարեցոց բազմին, ոչ միտիմ ինձ այլ ինն ակնկալուել,
ի ոչ ես կարէի անձամբ առել բան ինչ, առ՝ ի աշխատել զեր-
ծուցանել զինս Առացեալ նդե ինձ ասա՝ Ես Աստեղ վաչա-
ռեցեր զոլոմ Աստուածացոյ՝ հետ ի ղնոցս Աստուածոյ։

Խակ արբան էր իմ, հասի յանապատս ինն զարհուրելի, ուր
տեսանէր զհրաբորբոք և տապալեալ աւազաց՝ ի միջ դաշտին, և
ի դաղաթս լերանցն ձիւնք՝ որք ոչ հալեալ երբէք՝ առնէին
մնանջնաւոր ինն ձմեռն։ Պատնէր ի միտիս առաջ ինչ՝ ի միջ
մոցատուս ապառաժից, առ՝ ի մտուցանել զնաշինս՝ դէտ ի
հարաւ կողս՝ այնմիկ քարանձաւ յերանց Աստ ձոլեալ էին այնքան
խտանկեալք անդնդաբար՝ մինչ զի չափել էր կարէր տուաւոր
ըստ արեգական ձառագայթից իւրոց։

Աչ գտանէի յայնմիկ երկրի գոյլ միտրելիս, եթէ ոչ գհո-
միւս. ոչ էին այնքան վայրենիք՝ ոյք էր նայն ինքն երկիրն Այն-
գամանի ի անդ գուիշեալ ազատելով զասպնջականս էի իմ, ե ի
ասնջնոյն հետե էր խաշանց առ՝ ի գտանել գոյժնդակ բարկու-
գիւրաւոր գիւրուց միջ՝ ոյ յաւասիկ ընկալնուն զաղաւոյն իւր
ամբաստանել ի հանապատ գայլս առ՝ ի ցուցանել զարժանաւո-
գիւրաւոր գիւրուց միջ՝ ոյ յաւասիկ ընկալնուն զաղաւոյն իւր
ասնջնոյն հետե էր խաշանց առ՝ ի գտանել գոյժնդակ բարկու-
գամանի ի անդ գուիշեալ ազատելով զասպնջականս էի իմ, ե ի
միջ մոցատուս ապառաժից, առ՝ ի ցուցանել զնաշինս՝ դէտ ի
հարաւ կողս՝ այնմիկ քարանձաւ յերանց Աստ ձոլեալ էին այնքան
խտանկեալք անդնդաբար՝ մինչ զի չափել էր կարէր տուաւոր
ըստ արեգական ձառագայթից իւրոց։

Աչ գտանէի յայնմիկ երկրի գոյլ միտրելիս, եթէ ոչ գհո-
միւս. ոչ էին այնքան վայրենիք՝ ոյք էր նայն ինքն երկիրն Այն-
գամանի ի անդ գուիշեալ ազատելով զասպնջականս էի իմ, ե ի
ասնջնոյն հետե էր խաշանց առ՝ ի գտանել գոյժնդակ բարկու-
գիւրաւոր գիւրուց միջ՝ ոյ յաւասիկ ընկալնուն զաղաւոյն իւր
ամբաստանել ի հանապատ գայլս առ՝ ի ցուցանել զարժանաւո-

մէ

(ը) Ովսէ, որ այլ եւս է ընծուռելիք և անգամ փելիք ինչ ձգմփուիլ
Ի ոչ միտրելիս Ովսէ՝ աստղեալ երբ հեթեթութեամբ
միտրա Արեւոյ, և ոչ առաքելոյ։

մնհոս, ոչ ևս կարելով համբերել առաւ ասելոյց։ Այսմիկ ըս-
պէն տեսի՝ իբր թէ լուան դողայր, գիհիք և մտելիք ի ծու-
թէ լքանէին՝ ի գլխոց լերանց. և հոգմանէք ներփակեին յինք-
եանս գնդիւնս իւրեանց. և ձայն մի գոչելով եղեալ յայնէն՝
ես ինձ լսել զձայն գայսոսիկ։ Որպէս իմասանցն Հուլիսի՝ պատա
ի գլխէ լինելիցս դու մեծ ոյզ գնա՝ ի համբերել։ Ծատաւորք՝ ոչք
առ երեսս լուալք են իբր միշտ երջանիկք, ոչ են լուալք առա-
գիւ արժանաւորք՝ ի լինել։ Ծ ի պղերգ հնշատակեսցեմ ա-
ստականէ գնոյ և զոտոզ ամբարտաւանեալ լինի արբեցուցանէ։
Ապա երջանիկ լինելոյց ես դու՝ եթէ՝ ի վեր ատեանդալով
յայոց ձախողդութեանց՝ ոչ մոռանայցես զառաս բնաւ։ Ինչիս,
գի վերատեսանես դու զ Լեմոք. և փոյթ քո ամբարձեալ լի
նոքա միտեն յաստեղս։ Ոչ յորժամ լինելիս ապ և լչիսն այլոց
մարդկանց, ի միտ առցես, եթէ լեալ նոքա ախար և աղքատ՝ և
միշտակիր իբրև գնա։ Այլ գնացուի ի միսիքեարել գնա. և սկսեալ
գամբոխն քոյ՝ և առեալ գնամոգանս, և գխոհայ գի ոչ լինելիս
մեծ՝ միտել ոչ լինելիս բարեկարգեալ՝ և քոյ ի յաղթել
զախտակրութեան քոյ։

Ընդայնէ բաներ այսոքիկ՝ մոռծանելով միտել ցխորս արտե
իմոյ, վերածնուցին յիս ուրախութիւն և քաջութիւն։ Ոչ ոչ զգայի
առնեն ինձ գնոյն առակս ես՝ որ առաւօտեան զարթուն ես երակս՝
յորժամ՝ ունք հոգեպարարիչ ընդ մտհկանացուաց։ Ընդեայ
հանգստանալ և առնկալ ի ծուխս ամբարձի գնեալ իմ յեր-
կիլնս և երկրագիի Աստեղեաց, որ հաւատացի զոյ պարտաւորե-
նալ՝ այն ()ստղեաց, յոր Աստղեայն, (որ և զուշակութեան)
Ընդեայ գան գնա այլ իմն նոր մարդ՝ և խնամանալ պայծա-
առափայլեր ի տրամի խնամ։ զգայի յիս քաղցր զօրութիւն ինձ առ
ի մեղմացուցանել գնամոյն միտեալ իս իմ, և առ ի ինձ
ձեռ զամբարհաճանալ երիտասարդութեանդ իմոյ։ Ընդեայ գնա
սիրելի հանոյն հոգեւոյ անդամոյն։ Ջաղցրանալ համբերութիւն
և զգուշանալ իմ ի մոգնանի գիջուցին զանդուեն Պիւսեի՝ որ
ես յիշխանութենէ ի մէջ այլոց գերեցաց, և կամէր յառաջադրել ինձ
առանձին։

Ընդ ի բարեաց ես համբերել առաքինի միտեալ կինն՝
և միանձնակեցութեանդ, ներգնալ գոլով ի առաջատալի անբարոյ՝ ո-
րոնցի զգերեցաս. բառնալ պարտ ես դատախարակել ինչ զի

կա

կարելի՛ է զարմանալ և զօրացուցանել զիւրս. Երանի ասէ այնոցիկ՝ որք առին զքուն հեշտութեան և պիտոյն սակաւիկ շատացեալ՝ ի քաղցրութենէ անմեղ կենաց միոյ. Երանի այնոցիկ՝ որք զբօսանսն յերեսից Աստուծոյ՝ և հաճին՝ ի զարմ ածել զիւրս իբրեւ նոցա՝ ի խնամուին. զի յորում վայրի բառին ի շնաւմի առաքելոն ինն, առնին միշտ ի ներքուստ գոյն՝ որով կարին զբօսանուլ. Ի՛ առաքելոյն ծանուցեալ որք մնային զայլ մարդիկս՝ ինձեր սէրն զիւրեանս հեշտութեաց, անձանձելի՛ են յայնցանէ, որք զեանն զբօսին յերեսից Աստուծոյ. Երանի այնոցիկ՝ որք սիրեն ընել եռանուլ. և այ՛ն իրրև զիս զսկսալ՝ ինացուցանէ. Այ՛ինչդեռ այն խոկացումնք շրջապատեն զիւրս իմ՝ ներմանել՝ ի՛ ինամ անառաջ, ու՛ր առեալ յանկարծակի ծերուն ոմն՝ որ ունէր զինք ի՛ ձեռին.

Այն ծերուն ունէր լայնատարած ճակատ ի՛ մէջ՝ և զոյն ինչ ահաբեր. մօրուս իւր սպիտակ հասեալ ց զօտին. հասակ իւր բարձր և վեհատիպ. մարմին իւր տակաւին մատաղ և փառաւոր. աչք նորա զուարճ և լժանկիկ. ձայն իւր քաղցր, և բանք նորա պարզ և ախորժելի. Ինամ այ՛ ունէի տեսանել այսպիսի յարգելի ծերուն մի. Ընուն առաջ կոչեր զնա (ծերմօրեղբայր և էր Քաւրմ Աթոլենի. որ պաշտէր ի՛ներ կռնոց առանձրի մէջ՝ զոր (ծառայեցրք Աստիսատոսի սրբացուցեալք հին այնոց այ. ի՛ նեղ նոյնոց անառաջ. Ինքն զոր ունէր ի՛ ձեռին, էր ժողովածու մի Հիմն, (որ Հաւատոյն բառիւ նշանակի Երգարդոց.) ի՛ պատիւ այլ. Ներձեալ ինձ սիրով խոստացեցաւ յ միաբանուլ Պատմէր զիրս անցեալս այնքան գեղեցիկ ինն ոձիւ՝ որ ի՛ ուրուք իբր նեղկայ տեսանել. Հայց պատմէր հանուն օտարաց. և վիրաւորեցաւ նորին ոչ ձանձրացուցանէր զիս առանձին. Ախատեսա ներ զգալոյն խորին խմաստուէ իւրով, և ծանուցանէր մարդկանց պնդանակուեց՝ որոց էր հմուտ. Ինչ ի՛ այնքան խոհեմուէ էր նա և օգտաւէտ և հաճելի. մինչ զի՛ առաջել զուարճ էրի տատապարուէ մի՛ ոչ կարէր ունել այնքան շնորհս՝ որքան ունէր առ ի՛ ներս պատիսի անցեալ ծերուելէ. Անառաջանդ զի՛ սիրէր զերխատասարդս՝ որք և էս էին քաղցր, և որքան և էս ունէին զձնշակ շնորհաց.

Ակրեալ զիս ի՛ ուրեմէ խանդաղատարար. և ես ինձ ըզ զերբն՝ ի՛ սիրելութեան զիս. Ասէր զիս որդի իւր, և ես առ-

առէ

առեալ ցնա՝ հայր իւր, Այնք որք խոտին զԱնկեօր յինէն. զիա
ցերալ ինձ եաուն քո զայլ ինն պահատանուիլն։ Այն այր հա
մանմանեալ Ոսիեխ(ղ) կամ Լեհի, (է) Թարց կարծեաց եր
ներատիպեալ յայլց։

Ընթեռնայր ինձ զառաքեալսն ելս շարժել սիրելոն
և առայր ինձ զայնասիկ՝ զորս առաքել զերատանց բանասաց
արդեամբք ընկալեալ էին ի Քրիստէ, (որ է հնդկական Պուռ
ռիկոսայ)։ Ոչ կարացեալ էր առ երիսս հանդիպել մի ինայլոյն ազի
տակ. և յորժամ առնայր ի ձեռն զիզոսական տեսլապատ
կեր, ինձէք՝ արջ՝ և առիւծք զայն՝ և ոգեզատուցեալ լինէին
զառս նորա։ Վասանէք ձիասնդիկք (որ է Ոսկիխք,) երկնչէին
յանտառէ ի կռիւ շարժել զնոսա։ Ծառիւք եմ ծառք հա
ճին ի շարժման, և հաստատեալք եմ վէմք մեղիացեալք շտապել
կին իջանել ի լարձրութենէ լերանց, ի հրճուեցնս բազում ղանա
կայ նորին։ Ոչ երդիք նա ինչ, եթէ ոչ միայն ծաղիկ ոմն, ըզ
շնորհս հակասից, և զիմաստութիւն սրանչ՝ որք նախատասցին
զիաւս քան զհնշտութիւնս։

Ասէր ինձ ասէ ասէ՝ եմ արարիչ կարեաց վառուն,
և եմ է Այնք ոչ անառս առնէին՝ ոչ զկնութիւնս՝ և ոչ զորդի նորա
ոչ երկնատիս հաստատութեամբ ինձ՝ եմ արարէ ի քո օրինակի Այիոյ
գօրն, ուստերանալ հոգւոյ զերամբ շտութեամբ զորձատուն։ Ասէր
եմ, Այիոյն զժարել զերամբ շտութեամբ զորձատուն։ Ասէր
եմ, Այիոյն զժարել զերամբ շտութեամբ զորձատուն։ Ասէր

(ղ) Ոսիեխ՝ տալէ Ասիացիք ե Բատրիկեցիք, գրեն ի Ասիանդոյ. յր եւս
բազմաց, Վերամբնդեանց յարձակեալ նոսափեցաւ զԱմերիկա։ Ասացեալ
եմք ասացեալ հնոց յետնեցելոյ՝ ինչ տեսք ոչ ասիանալ եղեալ ցանկա
(է) Լեհ՝ ոմն ի ամենատես ասելոյ Ասիացին՝ ե Ասիանդիկոյն. յոմ Ասիա
գոտեալ ե Ասիանդոյ, որ հնոցեալ զանազան նոսափեցաւ։ Վերեալ
զանազան ասս տես։ Ոչ(Ոսիեխ ի Ասիանդոյ երամբնդեանց։ Ասիանդ
ֆրանսա, Վերամբնդեանց յարձակեալ նոսափեցաւ զԱմերիկա։ Ասացեալ
Ասիացին, զանազան ասացեալ յարձակեալ ի զանազան ասացեալ ի զանազան
Ասիանդոյ ի զանազան երամբնդեանց։

էութ. կամեցաւ վրէժ ինդրել ի վերայ Ալբիովինի՝ որ զօրաց իւրոց զօրավար էր, վասն զի նա նեղութիւն էրկոյն Լաճին էհառնել (ը) Տառնալ գՏաուուին կայծակնահարեալ քոյրն՝ ոչ կա՛ր բնաւ յիշել զայնչափ չարաչարութիւն ապրուածին առնացոյ. որք բանիւրով գասն Ջնշեալ մի՛ընդհատանէին գնորաձեռ աղբս երկրի՝ և ըզ յաւուրս ծովու. Երկարեն և պղծանն՝ ոչ կա՛ր լինելով մնալոյ ի Ալբիովինացոյ, ահաւասիկ ժանիւոյ. Ջ այրապնուան Ալուլ դան ելեալ՝ ի բազմակի փառաց իւրեանց՝ ըստ և որքան կազ էր. առնապարել ազգաւ՝ ի կամարն ( )լինել. ցի յերկինս. Ջհաս ան դեղ քրանեալ և մնծեալ փշրամբ, և մնալ՝ ի ժողովս ելոյց՝ առ բար գլուան դանկաստս Ջուալիեր արտմնալ ընդդէմ Ալիօլ լոնի՝ արձակեալ յերկինից՝ գահաւիժեալ յերկիր. Ջնդ գաստարկ կատ ընդս առնէին զամբարտան ընթացս իւրեանց, ինքեանք միջնաւակ, առ՝ ի լսել մնալոյ կռուի և զրիշերս՝ ի միասին հարձակել՝ վասն ընդհանուր գաղանաց. Ալիօլեն մերիացեալ՝ ի հանդէս ձնռան ապի ելոյ ի բոց՝ ելոյ հարկադրեցեալ լինել հոգիւ, և արձակել գՀաուս արքային Ալամելի. (ի) Լուսափայլ ըզ միոյ իւր և հանդէս միւս հոգիւք զոյն ըզ հովանաւոր ծառոց՝ ի միջ ելոյր ջինջ և պայծառ աղբեր միոյ՝ ի լսել զերգս նորա. Ալինչ ցայն վայր առանէին կենդանք մի անարգ և վայրենի. ոչ դիտելով, եթէ ոչ՝ արածել գՀաս՝ խուզել զասբս, կթել ըզ կամէն՝ և շինել զպանիկս. Ջհ հանդէս դաշտն էր անասնաց մի զարհուրելի Խոկէն Ալիօլեն նկատ ի վերուստ հասանն հովուաց՝ գնդանակս կարելոյ առնել գՀաձելի կնանս. Երգաւանէր զծաղիկս՝ որոյ գարուն պսակեալ ըզ բուրմանց անուշ հոտոց՝ զոր ասէր. և գիտաց առաքած՝ որք բազում՝ ի ներքոյ քաղքէն ասէր. և գիտաց առաքած՝ որք բազում՝ ի ներքոյ քաղքէն լուանայր. Ալսպա երգաւանէր գիշերս ամառնային, յո

բուս

(ը) Լ Տառն Ջնդա. Հարան զոր ապատհասէր Ջնդա՝ էր քնաւոն ոտ վոտուին. Ինոյ ընտան իրեալ՝ ի ամառն՝ ի Ալիովինա՝ յամի 1536. 1554. 1566. 1569. և 1692. Ալուն պատեալ յոյժ փղղմտառա՝ ի ձեր պատմութեան. Ալուն ընդունայն Ջնաւելտատեալ ըն՝ Ջոտուղնեն էհամ ինչպես ընդ Ջնուցան Ջհարան, ի վերուստ այսուհի երկին, և ըն՝ Ալուլանան ոտն ընտատան.

(ի) Լ Ամելի՝ Ջհարան Ալնեատուկան, ցի՝ Ջնանեցան, որ Ալուշո ինն նոտա էհան ընտ ի փերնչմանէն, և ընդն իմոտա տնդ.

քուն զինքեան զուարճութեանէր զինուղիկս, և ցօղն առզանէր զերկիր։

Կոմսանեն ընանային երդս իւր՝ զսակէզօծ արդասիս և զպատուս՝ զորս աշխուն վարձատրէ աշխատանաց զործուձորոց։ ԵՒ զհանդիսան ձմեռան մինչ զտեսլեաւ իւրեանսն լինել՝ կարճէնցուցանէ զնա ընդեր հրոյ։ Ի երջանիկ ներկայացուցանեն զանուտուս հովանաւորս՝ որք ծածկին զերկինս, և զձորս խոնանկատալ՝ որում առուք հաղարակերպ շրջապատումովք՝ ի մէջ դաշտաց ընդարձակին խոցոտելով։ Ասոյց ընծայուն հովուաց զի որ իցեն վկայելոյ ինք դաշտացին կենդանապահարաց։ Յոր ժամ վիտասցի ձմեռնային զգոն ամ՝ զորս պարտ բնութեան ունի պահպանել։ Աղբատրն հովիւք ի վտից խուրանց՝ տեսին զինքեանս առատ առատ երջանիկ քան զկաթոգիսս։ Ընդոլմեան հաձայ՝ որ վտանին յոսկէզօծ պատատից, խառն ընդանասցին ի վիտան նոյ։ Խաղացմունք՝ խնդութիք՝ և զնարչ ինեանէին յոյժ կոպտանց առ անմեղ հովիւս։ Ի՞ աւուրք նոյ հղեա աւուրք նա էահատուած։ Ո՞չ կա տեղի լինել ինչ, եթէ ոչ երկեցուցանք քաղցեալ, կամ քաղցր շշնջիւն զեփիւռ։ որք խաղային ի մէջ ատտոյ ծառոց։ Ընդ կամ կարկաչահոս ղեկունք ջինջ և պայծառ ջուոյ՝ որք անկանէին յատատաժիկ։ Կամ երկեցունք ադեղ եղոյ ի Ալիւղ (Հոդմանակ երամշտոյ.) առ հովիւս, որք չհ առեալք էին Աիտղոնի։ Ոչ Ալ ուտոյ նոցա վերատառնալ զաճարս յատշաճեան տոտոյ. և մեռել զնեառս իւրեանց յեղջերուս և յայծեռունս։ Տեսեալ ինքեանց այլ՝ նախանձեցան հովուաց. քանզի սոյն կեանք ի ծուխցուեցոյա առաւել քաղցր՝ քան զնոյ վեռս իւրեանց, և վերատիշելին զԱիտղոնն՝ վերատառնալ ՀՕ լեմուկ ի՝ յերկինս։

Ասղնակ իմ (առէք ինէ.) պարտ է քեզ դաստիարակիլ ՝ի այն պատուհասէ, բաստրում զոսանիս ՝ի կացուելոյ՝ ուր եղև Աիտղոն։ Ասոանեցո զոսոն վայրենի երկիր։ Ծոպիկեցո զանուտան խորն զնա։ Ասա հանցն հովուաց իմ՝ ոչ ես ինձ տարաժանեալ համարձակեսուր։ Ասղնակ ոգեպանեցուր սիրոս։ Ծոյլ նոցա զոխերկի շնորհատարուսի, և արա սոցա զգալ լեմ՝ ոլբան քաղցեալ վայրկեան ներ առանձնեալ զհաձոյս անմեղուեմ, որ ոչ լինէ իբր կարճ խոկել ՝ի հովուաց։ Յաճուր մեռայ ոգեհակ իմ յաճուր մեռայ, ձգանք և անբարեբոկի աշխատանք՝ ոլբ շրջա-

ան

պատանն զքաղաքէորս, հառաչեցուցանէր զբիզ՝ի վէմ դահոյիցդ
քոյ վասն հոժմանական կենաց։

Յետ այսց բանիցդ՝ Ադրիմոզիբի ետ ինձ փող մի այնքան
քաջագր՝ որ արձականգը այնց լերանցդ լու՝ ի լուս արկանելոյ
յետ կողմանցդ առքարշեցին շուրջ զինեւ փուլ անակի գետ մը
ձակաց հովիտս։ Զայնն իմ ունէր հանձնարել ինձ ասացեալն,
Երբ զգայի զինս՝ իբր սրտատրոփ ինքեան եղեալ՝ յերգաբանել
զբեղկեցուելիս՝ որովք դաշտն զարդարեալ էր բնականաբար։
Ընդուցանէ զօրն բոլոր՝ և զմի մասն զիշերոյ յերկիլ՝ ի քիա
սին։ Ուրար հովիտք մոռացեալ զվրանս և զհօտս իւրեանց՝ կան
խեալք ընդվզին անշարժ շուրջ զինեւ՝ մինչ ասպի նոցա կրճուէին
Ադաբիս լճէ՝ նոյն անուամբ ուռենիով վայրենի կիրճէ խո՛,
և՝ ի քաղաքահանուելն, բնակչացն վոհմարկեցեալ դուրս երկ
րին՝ քաղցրացուցանել էր զմեզ ինձ։

Հանուժ ոգեկից առեալ առեալ մնուռուցանել զոհս՝ ի տա
ճարին Ափոլլոնի, ուր Ադրիմոզիբի էր քուրմ։ Ընդ հովիտք
պնդային կաքաւելով պատկեալ դարմնոջ և ծաղիօք՝ ի պատիս ոյց
առնելով՝ ի վիրոյ գլխոց իւրեանց՝ առպուտակօք զընծայս արբա
ցուցեալս՝ բոլորեալ՝ ի ծոցիկանց. և գինի զոհից առնէ զնա
հատախս հովտացս։ Ընտրել քաղցր բուծանելիք մորէ ինն կա
ճիճն այծեաց՝ և խաշանց մորոց՝ (զոր ինքնին կին է ածք,) ընդ
լանալ պատոյ, յր. արմատից՝ լ զոյ՝ և խոզոտից գորս խակիանն
ձնառաջ քաղէած։ Ընտրեալ մորէ՝ ինն՝ ի վիրոյ դալար կա
նաչ սիզոյ. և ծառք առրեւախառք տային մեզ առաջել ախորժ
հովանի՝ քան զառաստաղս ոսկեզօծ արքունական պալատից։

Ընդայն՝ որ գերծայց գինս, առնելով հաչակաւորս՝ ի սէջ հով
ոմաց մորոց, էր տայ. յր. յաւուր մուտ՝ առավելու կառուծ մի ևկն
անկաւ՝ ի վիրոյ խաշանց իմոց, և ոտիւ ակամայ էր գիշատել
պատուոյ։ Ուրկ ոչ ունելով ես՝ լինչ՝ ի ձեռին, եթէ ոչ գյուսն
իմ, որ լատուոջ քաջաւելէր։ Ընտրեալ առուծուն՝ կառատեք
ինն ասպազեալ՝ բացեալ գերդ և գբոցալիսն կոկորդ իւր՝ ետցի
գիանիս։ Որոց ոչք երիկնին լցեալ արեամբ և հրով, և բաղ
խէր՝ ի ցասմանէն գիպոյս իւրեանց ոտիւք իւրովք։ Ո՛չ կանգնեալ տա
պալեցի գնա, և փոքրիկ գրահեալ վերարկուն իմ՝ որով ցգեղ
ատելոյն ի ես ըստ ծխոյ հովհանայ Ադիկատոսի, արգելոյր գնա՛ ի
պատառելոյս։ Ի հարուածն իմ գնա երկոցս՝ ի գետին՝ յարեաւ

եբիցա. և զոչէր պղիքան ահագնաբար՝ որ զղղոցուցանէր զա
լոր զանասնատեսն։ Ալ երկնից ձմիեալ խեղդեցի զնոսա բազում
խումբ, և հովիւք վիայք յաղմատնակուն կամացան, զի զղնուն
զմոլեն զարհուրելի գազանին սպառիկ։

Հանեաւ սոսկալ քաջուն, և այն ամ զարուզը փոխարկուէ
զալոր հովաձաց մերոց՝ տարածեալ ըստ ամ։ Զդիպատոս՝ երկաս մին
չև յականջս ինքեան Մեսսեբիոն։ Զպետել նորա զի միոն
յերկուց գերեսաց՝ որք ըմբռնեցեալ էին ի Զինեհատացոց,
ունէր ներբերեալ զդազան ոսկեայ՝ ինոյն անասնոյն՝ իրր անբնա
կելոյ, կամեցաւ տեսանել։ Հանդէս սիրէր զերաժշտութիւնս,
նաև այն ամ՝ որ կարէ դաստիարակել զմարդիկս՝ ըղձահաճել
սիրտ նորա։ Ջեանայ զիս ունկնդիր եղև հաճոյեալ ըստ և հաճաստ
եալ ծանեաւ ի։ Ակեօղի խաբեալ էր զինքն նենդիւ, Զա
ռաւաղտեանց գնա՝ ի բաներ մշանջինաւոր՝ և կալաւ յարքունիս
գամ վարձատու նորա՝ զորոց սիրեալ էր անիրաւաբար։ Ա՞ն,
որքան ապերջանիկ է (ասէր) նա՝ որ է իշխան՝ ի մերոյ միայն
էակ մարդկանց։ Ո՞ազմիցս ոչ կարէ տեսանել զձշմարիտն իրին
խակական աչօք իւրովք, զորով շրջապատեալ յանձանց՝ որք ար
գելուն ժամանել առ այն՝ որ հրամայէ։ Ի բաքանչիւրք առ
պեցեալ է՝ ի շահասիրութեան խաբեալ գնոս։ Ի բաքանչիւրք՝ ի
ներքոյ կեղծեալ հաճաստութեան դարձ գաւառահաճոյ իւր։
Յուցանեն ամենեքին սիրել զարքայն՝ և ոչ սիրեն, եթէ ոչ
գհարստութիւնս զորս սպրդեւ։ Ա՛ն այնքան առիւծ սիրեն գնա՝
որ առ՝ ի ուռնել սպրդիս ոսորա՝ համոզեալ ննջեն սատանայք։

Ճետ այսոսիկ Մեսսեբիոն ընկալեալ գիս կամ ոգին սիրոյ
յառաջադրեաց վերացեալ՝ Ա՛մէն՝ յերեսուց և զօրաց՝ առ՝ ի
գերծուցանել գմինեղօրէն՝ ի սիրասէր հալածչաց իւրոց։ Ա՛ն
էր ահա՝ ի պատրաստի, և ոչ մատածէաք, եթէ ոչ բառնիլ՝ ի
ներէն։ Հանապէ գիտութիւնք զարդին՝ որ վերացուցանէ հա
մանդամայն զպղնոսիկ՝ զորս ունէր առաջեր ցածուցեալ։ Ո՞պա
փորձառութիւն յուսադրէր գիս՝ եթէ Ճուլիս ևս կարէր բարեաւ
փութով վերամարմանել՝ ի վազնանէ՝ ի թագաւորութիւն իւր,
գինի այնքան երկար վշտակրութենէ։ Ա՛տածէի ևմանութիւն ևյն
իմոյ ինքեան, եթէ կարէի վերատին տեսանել գԱ՛նեսիոյ, եթէ և
տաթեալ եղև յերկիրն յայժ անծանօթ յԱ՛ղեքսանդրացւոց։ Ա՛յ
մինչ տակաւին երկարէի զյուս քո՝ ջանալով՝ ի դիտել գնորա

քուռս, Աիսօսէի՛ ոս ծերացիր ես յոյժ՝ մեռա՛ւ փուխանակէ
ե մահ ոչ կկիլն էարկ դու՝ ինոր լ շուռաուիլ ։

Ջանցն Գիսարոս լ ասէ՝ ի սուտ անմիսիլ ար՝ ի սոյն
կռուս ։ Ուռաքսիշիս ընսոյն հանգչիլ կռուսան դու ր քա
ղոյն սկսիլն. դու ր պաշտպանն՝ ե դու ր հայդն ։ Ծ՝ ոնդ ար
քառոյն գձնս կիսիլն ասաղակիլն, ոլ Ա՝ ձ պատս էր՝ կի
ոչ ներէ ց ուռացանել մոզդկանց ։ կամ ոչ քառնալ՝ ինացուցք
ընաւ ։ Ա՝ ոչ ձ պատճիճ ասլիլ դկին Աիսօսէի Գրիսաստղ
ասէին, քարձել խանգարնցաւ ակնկալուլ Գդկայսոսի, հալքն
մեր կոկն երշանիկ քան զմեզ ։ դի անցուցին դկ՝ անս իւրնացք
ձ հոմանուս ոգալիսի քառկոյն ես ձ՝ ուսլ։ իսկ մեք ոչ տուա՛,
ներէ ոչ՝ զառնակիլն կռուսան ։ Ինսոյն պաշտանուց ե՛ղ
ոգացին սիւ ե գիշեր, ե՛ լ լռանալ քառանօրհաց ոգ ար՛ձ
ին՝ խուռն արշաւելոյ ուրեմն յառաւել հնուսանն՝ կա մեր
իւրանչիւրն առանձն անգամ մի ե՛ս գնացին Աիսօսէի։
Ուրաքանչիւր ոք կամէր գերազանցել զամակերս. ե քաղաքացիքն
ցանկացին լինել նոսա ընդ լ ինդ ։ լ ինդերկայնն ։

Ա՝ յն որ առաւել յարատևական գիակից կռուան ։ նոքա
գն ոգի ։ Աիքսոսի՝ ոչ ունէր առնն ին՝ ոչ ար ընտրելոյ
նդակաց, ոչ հնազանդել գնուսել էր, ոչ պատիւ գն առա
քինի մոզկանց, ե ոչ սէր գն ձշմարիտ փառաց։ Ա՝ ձուլ հօր
իւրոյ՝ մանաւանդ էր գնա ։ լ բերկ ացանս անդ ։ լ ձ ձշ
րէ ։ Անուսէ էր ։ ինոր պիղծ խոհարարոյսն ։ ե ։ ինոր գաղ
ամբարտաւանս ։ Ոչ լ ինչ համարիսի գնորդիկս՝ հաւասար
ձ՝ ոչ ին ապարեցնէր, ոլձ ոչ՝ գն իւրոյ ընկերան, ե ձ՝ ինքն
գձ՝ ոչ ին ապարեցնէր ։ ե ոչ ։ ինոցունց ։ Ոչ մասնէր ին՝ ոչ, ոլձ
գձ՝ ոչ ին ապարեցնէր ։ ե ոչ ։ ինոցունց ։ Ոչ մասնէր ին՝ ոչ,
գձ՝ ոչ ին ապարեցնէր ։ ե ոչ ։ ինոցունց ։ Ոչ մասնէր ին՝ ոչ,

Ն ԵՒ ԱՅՍՊԷՍ ՀԱՍԱՆԵԼՈՎ ՅԻՆՔՆԱՆՈՒՆ, ՆՉՈՒՅՆ ԻՆՉ ԿԱՐԵԱՑ ԱՇԽԱՏՈՒՆ Ի ԴԻՒՐՔ ՀԱՅՈՑ ՄԵՐՈՑ, ՈՐՔ ՎԵՐԱՀԱՅԵՑԻՆ Ի ՆԱՀԱՏՈՒԿՈՒԹԻՒՆ. ԱՅՈՒՀԵՒԱՆԴԵՐ ԻՆՉ ԹՈՒԺԱՆԵԼ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՐՈՑ ԱՐՔԱՅԻՆ, ՆԵՐԱՒԱԿԱՑՈՒՑԱՆԵԼ ՀԸ ԳԱՒ ՅԱՅՆՄԻԿ Ի ԱՊԱՇՈՆ ՆՈՐՈՑ ԱՐՔԱՅԻՆ, ՆԵՐԱՒԱԿԱՑՈՒՑԱՆԵԼ ՀԸ ԳԱՒ ՅԱՅՆՄԻԿ ԳԱՀԱՒՈՐԵԼ ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԵՐԱՆԵԼՈՅ Ի ԲՈՒՆԱՒ ԵՒ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼ ՅԱՂԹԱՀԱՐ ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԵՐԱՆԵԼՈՅ Ի ԲՈՒՆԱՒ ԵՒ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼ ՅԱՂԹԱՀԱՐ ՀԱՅՈՑ ԶԱՂԹԱՆԱՔՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՏԱՐՈՆԻ, ՈՐ ՄԵՌԱՒ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՄԻ ՌՃԾԱ. ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐ ՀԱՅՈՑ ԶԱՂԹԱՆԱՔՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՏԱՐՈՆԻ, ՈՐ ՄԵՌԱՒ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՄԻ ՌՃԾԱ. ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐ ՀԱՅՈՑ ԶԱՂԹԱՆԱՔՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՏԱՐՈՆԻ, ՈՐ ՄԵՌԱՒ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՄԻ ՌՃԾԱ.

(ժ) Վերադառնալ ստիպեցաւ ի Գողթն գաւառ, ուր ծնեալ էր եւ սնեալ։ Ի Գողթն գաւառ

թէ անդադար Պէքջօրի՝ վր իւրոց դժնդակ բարուց պատճառեալ
էր ապստամբել հպատակաց իւրոց, և վառեալ քաղաքակից
ընտանի պատերազմ. (ի) ուստի և՛ ի բարձրուէ այնմիկ դղեկի՝
եղէ ականատես արիւնահեղ խիք պատերազմի.

Դիխատացիք՝ որք կոչեալ էին յօգնութիւն ինքեանց զօ-
տարականն գինի օգնելոց եղեալ նոյ՛ ինաւէն՛ ի ցամաք, յարեալ
՛ինն՛ ի դիմի հարան ընդ միւս Դիխատացւոց, որք ունէին զօր-
քային՛ ի գլուխ իւրեանց. Տեսանէի զարքայն որ զօրսպատ ցանէր
գիւրան՝ ըստ իւրում օրինակի. Այնուհետև սա եբրև նայն Աարեմէ
յն Հրաման. որ առաւք արեգ հասեալ շուրջ գիւրև. Ընդ-
առայ իւրոց՝ գոլով ներկեալք ի սեաւ՝ թանձր՝ և ի փրփրուն
արեանց՝ հազիւ կարէին ընդմանալ ի վերայ բլրակացս առաւօ-
ցեալ դիակաց.

Այն երիտասարդ արքայ՝ գոլով առոյգ՝ և բարեյարմար ի
հազմուճամս մարտին, զօրեղ՝ արիագէմ, և զազանաբարոյ. ու
նէր բարկութիւն և յուսահատութիւն յաչս իւր. Հէր ոչ զօրեղ
երիվար ոչ անասնոյ Աստահութիւն իւր զօրացուցանէր զնա ի
պատերազմանէ. խակ խոհեմութիւն ոչ բարեկարգէր ամենևին գոր
ծս իւր. Աչիւքն նա՝ ոչ ապրքինել զգաստանայր, և ոչ տալ
հրամանս հասու. ոչ նախատեսանել զչարիս՝ որք սպառնային
նմա. և ոչ կատարել զմտադիկս՝ որոց ունէր առաւել մեծ պի
տոյութիւն. Հէր ոչ ևթէ պակասութիւն ի խիւքս, զի լուսաւորութիւն
մտաց իւրոց՝ հաւասարիւր վատահութիւն իւրոյ. բայց այլ էր ա-
մենևին դատախարակել ի դժբաղդութիւն իւր. Աարժանաւոր
իւր՝ ի հիւանդութիւն էին զի զշտաղութիւն՝ զբարեբարոյութիւնս
Աստեղ գոլով նոքք՝ ի կարողութիւն և յերջանկութիւն իւրմէ. հաճոյ
ևթէ ամ իրք պատահէին ընծայիկ առաքորդաց ըղձից իւրոց և դոյն
ինչ ընդդիմակացու՝ բարբարոսին զցասումն, ոչ և ս էր յայնժամ
՛ի բանականութենէ, յինքնոյն իբրև արուեստից ինքեան. Հէր զայրա-
նալ հպարտութիւն իւր՝ անդրադարձեալ զնա՛ ի վերնէ դատա-
մի. բնական բարութիւն՝ և ուղիղ իրաւունք բարձի լծոյն առ-
նէին՛ ի մուտ վայրկենին. Առաջի հաճառարիւմ պաշտօնեայք
իւր՝ հարկադրեցեալք կէին՛ ի փախուստ. Հ՚չ զրաք սիրէր նա, եթէ

(ի) Ուղղափառն ընտանի պատերազմն է հրամանատարութիւն ի անդ՝ ու
գնալանգութիւն ի բառն, որ ոչ էր սկզբնական չեզմամբ իշխանութիւնն։

ձէ զայնա՝ որք համոզէին զախատակուժիւն իւր. Նէ այսպէս կալ
նոցա միշտ զիրքին ներհակ կողմն՝ ընդէմ ձշմարիտ օգտին իւրոց
և ստիպէր զնոսայն զաւրս բարիս՝ ապահանջիլ զնեղասահեցուց
շարժմանս անկարգ զգածողս իճոյ իւրոց։

Կաջողուիլ իւր ընդարձակ ժամն ընդհանուցեալ զնա՝ ի ձանաւ
թշնամեաց իւրոց. քանզի միշտ զիրքանալ եղեն ներկալ և առնի զին
բուսա նոյն. Նման ևս ձինչեհասուցեալ միոջ՝ սիրելոյ՝ ի կռուիցն նոյն,
և պահանջելոյ երիվարաց փախեալ՝ ի ձեռաց՝ անկալ՝ ի կառաց
իւրոց առ ոտս ձիոց. Ուրկէն զօրականն ևս Աիսերայի ետես զի
գերեաց նոյն, և կարեալ՝ ի մէջտեղ ետուն զնա՝ ի յաղէտ անահուիլ և
հանգոյն զօրացն յաղթողաց։

Ձինչեցեալ՝ ի բաղաք կնանց իւրոց առնել սեռասէր գոյութիւն այս,
որ լսելեաց՝ ի մէջ արկանէ. Նէջ անդ բաղձալոյ և շիջեալ. կո-
հեալ զհղանալոյ՝ և ոչնչանալոյ. Նէրբուն կիսատաց, որ
մաւէր ևս կամէր առնիւրին նզիրել զանձս սիաեալ. Ոչ ինչ
հպատակ և գոյացեալ. որ նայն ինչն մնայն ևս՝ ոչ էր կարացեալ
եղծանել. Ոչ յո՝ ի բաղաք կնանց իւրոց ընձ առնջանք ա-
ռաջի ոչոց խնդ.

Նէքէ ոճբ արտացին ինձ երթէք ևս ապաւորել. ոչ մնաս-
ցայց ընաւ՝ զինչ ապատիսի ևշտաս օրինակի միոջ՝ ևս ես ինչ-
մի ոչ է արժանի հրամայելոյ. և ոչ երջանիկ՝ ի կարողուիլ իւ-
րում, եթէ ոչ առաքաղնիայ զինչեանուիլ իւր իրաւանցն։ (1)

Ես զիտիսի ապաչխանել ստէ միոյ աստիճանելոյ առ
ի առանել երջանիկ՝ զաւրութեն, բայց ոչ լինել ևս ապ այնքան
հաց ապանց՝ եթէ ոչ առ ի ընծայել զնա յաղթողանալոյն։

---

(1) Ինչ ասէ, Ինչ հաստատ ծանուցեն զայնոսիկ՝ ևս զիտիսի ապա
ապահանել զնեղասահեցուցն։

ՇԱՀԱՐ

ՆՐՐՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Վերևում ասել էինք, որ Շահարը Նրրորդի գրքում է։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։ Ինչպես ասացինք, Շահարը Նրրորդի գրքում է, որովհետև Նրրորդի գրքում է Շահարի մասին խոսվում։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՒԼԱՄԱՐՒ

Գլուխ Երրորդ.

Բալիփսո լսելով զոյսպիսի խմաստնական բանս՝ զոճարձանեայր յանձն իւր. և այն որ առաւել հրձուեցուցանէր զինա՝ էր ՚ի տեսանել զի Թելեմաքոս անխտրաբար պատմէր զազգականս՝ զորս արարեալ էր Թարց հանդարտ խիղք որամնախոհութեան . և յոչ լինելն զգայշ նախապէս ուսմանցն խմաստնոյն Մինեղի օրի.

Կատանէր հիանալի աղնուութիւն և մեծասրտութիւն էին ՚ի ոյն երիտասարդ այր, որ ամբաստանէր զինքնին . և երկիւղ Թէ բարկութիւն աստուածոցն էր յանխոհեմ շարժմանց իւրոց՝ առ ՚ի վերընծայիլ զիտուն՝ նախատել և բարկացուցանել . Ճանաչեաւ ասէ՝ սիրելի իմ Թելեմաքոս, զի բազում պիտոյ լեր ճանալ զբեր յանգիստոսէ . և ձեր զտեր զիմաստունն Մինեղի օր. որոյ հորստեան զգացեր զանցեան տրտմութիւն իրաւամբ .

Թելեմաքոս վերակրկնեաց զբանս իւր այսպէս՝ Նգիստացիք կարի շնորհալի և յոյժ հաճատարիմ Թշէոբին իւրեանց. զոլով յաւէտ ախտացեալ, տեսանելով զեղջէոբն մեռեալ, երկեն հարկադրեալք հպատակիլ այլոց . և հաստատեալ նմա այլ ումն Թշէոբ՝ անուանեալ Թեմիսթեի, ճիշնիսեացիք ըստ զօրուց կղզեացն Կիպրոսի չոգան յետս՝ զկնի առնելոյ դաշնակցութեան ընդ նորոյ արքային, Նզատեաց և զնա բանտարգեալ ճիշնիսեացիք ըստ որոց և ես եղէ համաձուեալ Նլեալ ՚ի բանտ՝ մին ՚ինաճ ըստ այլոց. և սկսաւ վերաբերիլ յայս խմն ՚ի խորս արտի իմոյ .

Ի լսել յաջողակ հողմին զառաջառաս մեր՝ թիավարիցք
հերիւնն վրիպուն զալիս, և այնաւուրաց ծուխն եղև ծածկեալ
ինաւուց, և նաւավարք ամբառնային զաղաղակս հրճուանաց.
զերբ նզիստոսի փախչէին հեռի ի մէնջ, և բլուրք էլ լե-
րանց սակաւ առ սակաւ խոնարհէին, և սկսաք ոչ ևս տեսանել
ինչ. եթէ ոչ զջուր և զերկինն. Ի ծագել արեգական՝ թռուիկ
հանել ի ծովու զկայծակնացայտ հուրս իւր, և ձառագայթիւք
իւրովք ոսկեզօծս առնէր զգլուխս լերանց՝ զորս դոյն ինչ առ-
ատնաք տակաւին ի հորիզոնն, Ընբռնոր երկիրն ներկեալ ի
ծուխ կապուտակ՝ խոստանայր մեզ երջանիկ նաւարկուէ մի.

Ուրդ՝ եթէ և ազատեցեալ և ուղեորեալ էի ոտն Ֆէնիսեացի
քայց ոչ ոք ի Ֆէնիսեացւոց էր որոց էի, ձանաչէր զիս. Ապա-
պալ հրամանատար նաւուն՝ յորում էի, հարցեալ զանուն և
զհայրենին իմ, ասէ ցիս, յորմէ՞ քաղաքէ Ֆէնիսեանց լեցեա
դու. Ուսում ցնա՝ ոչ եմ ես սակնելին Ֆէնիսեացի, քայց Ագիպ-
տացւոց կալեալ զիս ի ներ մերոց նաւու Ֆինիսեացւոց՝ ի ներ-
քոյ այսր անուանն՝ բնակեցայ զերուէ յԱգիպտոս ոտն Ֆէնի-
սեացի. ըմբներելով երկար ժամանակ. և տհա կրկին այսու ան-
ուամբ եղէ ազատեալ. Ուրմն յորմէ՞ երկրէ ես դու՝ վերակրկին
եաց յայնժամ Ագրիպպա. Ուսում ցնա՝ ես եմ Ծովանաք որդի
Յուխիսի Ծդէորին Ուշաբի՝ որ ի Յունաստան, հայր իմ եղև
անուանի ի մէջ համայն Ծդէորաց՝ որք այսաշարհիկին զքաղաքն
Տրոյիայ. Ուայց ածք ոչ ներեցին նմա վերատեսանել զհայրենին
իւր. Ապրեալ եմ ինա՝ ի բազում երկիր, և բազդն հալածէ զիս
ոտն. Տեսանես ահա ապերջանիկ մի՝ որ ոչ բաղձայ, եթէ
ոչ երջանկութիւն մեզ՝ վերադառնալոյ առ հիւրան, և վերադա-
ռնալոյ զհայր իւր.

Ագրիպպա ընկատելով ինձ հետացմունք՝ հաճատար տեսանել
ինի՝ ոչ զիտեմ ծրագիսն գերազանց երջանկութեան ինձն՝ բազում
վիճակ պարգևել յերկինից. որ ոչ գտանի ամենևին ի հասարակ
մարդիկ. Ուոլով նոյն բնականաբար հարազատ և առաստասիրտ,
մորմոքեալ յապերջանկութիւն իմ, ասէ ցիս հաճատարմաբար թէ
ածք ներագդեցին նմա վերկել զիս ի ծանդ վտանգ մեզ.

Ու՞վ Ծդէորիդ ոչ երկբայիմ ամենևին (ասէ) այնց ամե-
նից զորս ասացեր ինձ. և ոչ գիտեմ երկբայել. Ուաղջուց Ծդ և
շնորհք ընկալեալ դորով ի դէմս քոյ՝ ոչ ներբին ինձ չհաճա-

տալ քեզ։ Օ դամ ինքնին եմ ես ածք՝ որոց ունիմ միշտ մատուց
եալ պաշտօն, սիրեն զքիս։ և կամին նմանանալ ի և նս սիրե
ցից, ոչ եմ ես իցես որդի իմ։ Տամ քեզ ահա խորհուրդ մի փրկ
կաճէտա. և վասն փոխարինին՝ ոչ խնդրեմ՝ ի քէն ինչ եմէ ոչ՝ ի
պահել զխորհուրդ։

Ապ երկնչեր ամենևին ասեմ ցնա, եմէ ունիցիմ ձգունա
ի լուծ՝ ի վեր ի քոց՝ զորս կամիս հաճաստալ ինձ. զի եմէ ես որքան
և իցեմ երիտասարդ՝ եւ տակաւին ծերացեալ ի կրեմ ուրեմն ոչ
յայտնելոյ քեզ ումեք զխորհուրդ իմ, առաւել ևս՝ ոչ մատ
նել ամենևին՝ որով պատճառանօք և իցէ, զխորհուրդ այնոց։
Ապ կարացեր՝ ասէ ցնա, կրել զքեզ՝ ի խորհուրդ՝ զոր ոչ
պիտի ներառոցդ երիտասարդուեն, բաղձամ՝ ի զիտել յոյժ
հաճուեմ, եմէ արդեօք միջոցաւ առացեալ ունիս զայն որպիսու ի
որ է հնին առաւել իմաստնական վարուց. եմարց որոց ամ իմա
ցականութեանբ անօգուտք են։

Ոչ ոքժամ Ոչուխա՝ ասէ ցնա, կամիր չուել ի պաշարումն
Տրոյիացոց ընկալեալ զնս ի վէր ձնկաց և ի մէջ բազկաց իւրոց՝
(զոնէ այսպէս պատմեալ իզեալ ինձ.) զինէ հանդուրժէր զնս կա
թոզնաբար՝ ասաց, (եմէ ես տակաւին նս ոչ կարէի իմանալ։)
Ընդունակ իմ. պահեացեն զնս ածք՝ ի ձախորդութենչ՝ ասեմանել
զքեզ երբեք ոչ պահասեալ ի պատրաստութենէ քումենէ։ Ոչ ի
միւսոյն Փաղքայի հասցին զինէ կնոցք քոց՝ մինչ հասին ի
գայլել, ըստ առասպելին, որ հասանէ զերանգեալ զմարմ
ծաղիկս, մինչ սկսանին բողբոջել. և կարծէ լեալին եմշտապիք
քոց ջախջախել զքեզ առաջի աչաց մեր քոց՝ և իմ, եմէ պարտ
իցես յաւուր միում ապականել զքեզ՝ ի բաց եմ ողոյլ զառաքե
նութենէ։ Հետևեցուցեալ՝ ի մէջ բանից իւրոց՝ ասէ, ոյլ բարե
կամք իմ՝ ի ձեզ յանձնեմ զայս որդի իմ, որ ի ինձ այնքան սի
րելի, հոգատանակ լերուք ուսանելոյ զնա։ Նեմէ սիրեք զնս,
ի բաց մերժ եցէք ի սանդն զնենդաւոր զօշաքաղութենէ։ Ասաս
ցեք ամենայնիւ ինքեանս, Նէ եղիցի ոս ոչ մատաղատունկ մի
տակաւին եմարմ, որ հակի ուղղել։ Անատանդալուս մի զանց
առնիցեք բնաւ չերթել զառ յաւղուն։ և լինել բարերար՝ ձգմա
րիտ՝ և հաստատիմ՝ ի պահել զխորհուրդ։ Օ ի ո՞ք՝ որ հմտու
է՝ ի սակ, անարժան է համարիլ՝ ի Թիւս մարդկանց. և ո՞ք
ոք ոչ գիտէ լուել՝ անարժան է՝ ի հրամայել

Այրեմ վիթխարե քնդ զբանս զայսոսիկ, քանզի բարեկամք հօր իմոյ՝ հոգ առնեսցեն հղեն յիշեցուցանել ինձ բազմիցս, մինչ դեռ ես ոչ ախանջեալք եղեն մինչև ցկատարս սրտի իմոյ. և ես ինքնին վերապիշեալ բազմիցս խոկայի զնմա. Այրեկամք հօր իմ՝ ջանք եղեալ կրճեցին զիս՝ ի պահել զկտրհուրդ, և դոլով իմ տակաւին՝ ինձ առաւել մատղաշ մանկութեանն, հաճեսայինն ինձ ահա զնմա՝ վիշտ՝ զորս ինքն վերապրեալն, ի տեսանել զմայրն իմ առողջ եղեալ բազմութեանն յանդուգն արանց, որք կամէին ամուսնանալ ընդ նմա. Ընդայնոսկ վարեալ լինէին ընդիս՝ երբոր լքառնայր ի բանաձորն և հաճատարսի, հաղորդելով ինձ խորհրդաբար զառաքել մեծամեծ իրակուրս. և ծանուցանէին զայն ամ՝ զորս յառաջագրեալ էին՝ ի կրել զամենևսին, որք բռնադատէին ուրանել զՔրիստոս. Ուրախ էի յոյժ ունել ինձ ընդիս սոյն հաճատարմութեանն. վայ և հաճատացի դնս դոլ ահա այր մի կառարել. Ամենևին ոչ խարդախեցի, և ոչ բնաւ փախեաւ յինէն զոնէ բան մի, որ կարեցէ անսքօղել, մինչ ցբերդն իմն խորհուրդ. Ո՛ անայնն բազմիցս դաժանանք իմ խօսեցուցանել զիս, յուսալով եթէ՝ մանուկ մի ունելով տեսանել կամ լսել զիր ինչ հարկաւոր՝ և չգիտէ պահել. բայց ես բարձրգիտէի պատասխանել ինձ ի մարդ սահելց՝ և զիւրացանելց նոցա զայն ամ զորս պարտ էի պահել.

Այնժամ Աթալա՝ ասէ ցիս, տեսանի՞ս Ֆէլամանք զկա՛ղանդ Հոգեւոր Ծննդեան՝ որք անվանեալքեն՝ ի համայն մարդա կայ աղեաց. Ընդվաղատականութեանն զոր առնեն նոքա մինչև ցխունս Հերիւնէի (ա) ընծայե նոյ զհարատութիւնս, որով զբազանցին այնց ամբոխիչ առաւել ծաղկեցեալց. Ինձ թէ ոչ ընդունելի՝ ոչ կարացայ ամենևին յաղթել ընդդէմ. և բազում անհատանն կրնաց յաղթել նոյն ընդ ցամաք՝ զօրօք իւրովք, որք առեալ էին զնմ՝ արեւել. Ընդհակառակն նա հարկաւորու ի՛նչ

(ա) Անուն Հերիւնէի են երկու լերինք Կալեդոնի և Ալպեայ առ յոյժ ծանաւոտ հովտին Ֆիլիմմէտ. ուր Ֆինկալ զինուորաւ զՏրոմոն Ֆինկալ հայրն Ֆինկալի. Այն լերինք ամենայն անուանին Հերիւնէ. Այլ լերինն որ ի հարաւոյ կողմանէ հովտին՝ կոչի Մէլմոր. Ի ստորոտս նորա կայ ծանաւոտ հարթութիւն՝ ուր ժողովեցան Կալեդոնիք ի պատերազմ ընդդէմ Ռոմայեցւոց.

ին մէջ մեր՝ զոր ոչ հասուցած երկար ժամանակ. Ֆինխիացիք դառնին ինքնավստահ յոյժ վաղճամբ՝ եւ յոյժ կարօտ՝ առ Իւշ հիմն զանուր ծառայութիւն եղեալ Ինոցունց, եւ մեծատուացուք հրկիզն զաղտաւուն մեր. Ապահն ոչ երկար ժամանակ Ակասթ ին եղերեալ զպատերազմն ընդեմ մեր. Ուրուխ մեք ամենեքին ուշ նեաք երկիւղ յիմասաւուն իւրմէ առաջել յոյժ քան՝ ի կատուածէ. Ասացյ կարծել ին իւր անցեալ՝ ի ձեռս որդւոյ իւրոյ զերկեցեալ հանգչիլ յիմասաւուն, հաւաքատենալ վճռեցաւք եթէ ոչ եւս ունելիք բնաւ ինչ երկիւղ. Արքայդա Նդիխատացիք՝ ոչ եթէ առնին զինն՝ ի ձեռս վերամատանել յերկիւղ մեր՝ առ՝ ի առաքանել զիւղ առկուճին անգամ՝ ապ՝ ևս, այլ ևս երկակուրեալ կուշեցին զմեզ յօդնութիւն իւրեանց՝ առ՝ ի վերծուցանել զնա յօ ըինազանց՝ եւ՝ ի յաւիտեան եմարձելն յոյնմանէ. Եւ եղեալ ահա փերկիչ նոյ. Արքայն Ակասթ վասաք յաւելիալ եղե յաղաւուն եւ՝ ի փարեալուն ի Ֆինխիացւոց. Ասացյ մինչ ազատանալ զայլ. գերկիր երք ինքեանն. Ապ՝ Ծէլեմոյ երկիր յանկանելոյ՝ ի ձեռս Փիլիմոլիոն եմարձելն մերոյ. (բ) Ծաղաւուն ունել նա զձեռս իւրայարեան Ապէլ առն Տիտոն (գ) քոռ իւրոյ. Տիտոն լի բաղձանաք մեծ ժխնդրուելն՝ վասիաւ՝ ի Ծէլեմ բաղմուն նոաւ ուց. Անդադրեալ մնան այնոցիկ՝ որք սկսին զառաքինուելն եւ զազատուելն՝ հետ երգան ներս. Հիմնեալ նա՝ ի մէջ երերց Ակ երկրագուս քաղաք մի ուժգուշք՝ անուանեալ Ասրեսպն. (որ այժմ կոչի Ադերկ. եւ՝ ի առաջիկայ Վերկայիր.)

Փիլիմոլիոն առնջեալ յանկած ծագուցոյ մերոյ հարստուելոյ առաքելի մեզա յառաջել ի ս ոզորմելուելն եւ՝ ի մխիթար հպատակ կայ իւրոյ. Յանգանաք մեծ բիմ է՝ ի Ծէլեմ՝ առնել զմեծ բաղուելոյ. Ազահուելն իւր առաքել զնա լինել անհաճատարիմ. յր կատ-

---

(բ) Փիլիմոլիոն Ծագաւորք Ծէլեմ . որդի Ասրեսպոյ կամ Ադերկ, որոյ ի յայնմ ժամանակի ոչ ինչ ունիմք գրեալ. գիտալ միայն անհամաձայնելի քաղաքին Ծէլեմ ընդ Ասրեսպ ի Ծէլեմ ընդ Ասրեսպ, զոր ի խնդիր ածին Տիտոն եւ՝ ի ապերամբել նորա. Այս եղեւ ամսագիր 907 ամաց յաջորդ քան զՔրիստոնեայսն.

(գ) Տիտոն՝ Ծագաւորք Ակեսի քաղաքին Ծէլեմ եւ Ասրեսպ, Փիլիմոլիոն ոմանք զնա նորա Ապէլ, առ՝ ի յարեալ Ծէլեմոյ նոյն.

յաղքատասց . Այ՛ նա եւս՝ առաւել մեծ լինի յանցանք՝ ի Սիոնի
ուսանել զառաքինութիւն . քանզի փիլիսոփայն հաստատի եթէ ապք ըստ
բնից ոչ կարեն ըմբերգել անբերաւութեանց եւ անկարգութեանց խոց,
Պաւաքինութիւն զառաստատուն ինա, եւնա զառնանայ եւ զայրագնի
ընդդէմ նոցին։ Այլ ինչ ժամանակ՝ նեղի՝ եւ խայթի գնա, եւ կրկին զեր-
կիւղ յառաջեալ իւրմէ։ Այ ննջէ. ոչ՝ ի զիշերի՝ եւ ոչ՝ ի տուն-
ջեան։ Այ՛ք առ՝ ի յաւոյժ առնել գնա , ըստ առաքելոյն զանձիւք
գերա ոչ հաճարձակի վայրկեան։ Այ՛ն՝ զոր որոնէ լինել նոյնժամ եթ
ջանիկ. է խակաչա այն՝ որ արդելու՝ ի լինելն Տհաճի այնց սահ-
նից զերա շնորհէ, եւ երկնչի միշտ՝ ի կորուսանելոյ , եւ տանջի
միտքն առ՝ ի շահիլ։ Այ չերեւի իբր առնն ին կեղտով առաջնոր-
դար եւ անուր վայր անկեալ՝ ի խորս պղտատի իւրոյ։ Այ՛ ած՝ ի
բարեկամաց իւրոց հաճարձակի մերձենալ յերկիւղէ տալոյն նմա
կատակս։ Սոսկալի պահապանս ունի միշտ մերկ տեսերսաւ , եւ
քարձեալ նիզակաւ՝ շուրջ տան իւրոց։ Այ՛ տեղին՝ յորում ամ
քակիկն, ոն երեսուն անձեակք որք հատորոլին միմեանց միւսոց
որոց իւրաքանչիւրն ունի զուարն ամ երկաթեայ՝ միջնբերին զգօք
և ոչ լինի գիտայարտ ընաւ՝ քէ յորում՝ ինոցուսնոյ անձնակաց
ընկողմանեն։ (զ) և ասի հաւաստեաւ քէ ոչ ննջէ առնեան ընդ որ
կու գիշեր հետեւաբար՝ ի միում անձնեկի՝ երկիւղ լինելոյ
խոսխատեալ։ Այ՛ ձանաչէ՝ ոչ զքաղցր հաձոյ լինելոյ և ոչ զքարկ
հասու՝ որ առաւել քաղցր է քան զամ հաձոյ։ Այ՛ է առիթն
նմա մի որոնելոյ զու խաղալ ի, այնպս գործ, որ իրր քէ՝ բաց
առ նմա մնասոյ՝ ի սիրտ իւր, և չերթ փախչի յինքեանե։ Խոր-
անկեալ աչք իւր լցեալ գոլով խիստ և զազանական փայլու-
ծուլ, շրջաւորջ նկատեն անհանդուրժ շարունակուլի չ յամ

կող

(զ) Այ՛ն է նիստուն իմն ննջման ( ) իլեզուի Արամէերէն, վերափոխուած
իշխողներուն Այ՛ելիոյ. զինք մահուամբ Հռոմոսի սասլանոյ : Ասանիսը
ան որ պատրաստելէ ի ներկոյ գեղեցիկ տուներ վերափոխուելէն ետեր
բնակուելու նոր, եթ ոյնեան վիճակաւոր անհանգիստ, անգործ և
անհամաստատ։ Արդիոյն ոչխարներ հոտացնէր, և իրենէն ետեր
ցուցեր. ուներ ի պատրաստ խոտոր բազում սենեակս ուր ոյն անձեր
փոխադրեսցեր։ Այ՛ետ ան բնութիւն մահուամբ չէր ֆատալիստներուն
Ջնդեմ էրկիւղ էրեսի ֆատալիստ՝ վերափոխուած անուամբ, քանզ ատոր
ձրնութիւնը ընդունելու համար։

կողմանս։ Կանչք իւր պատրաստ ամի փողոց շրջելմանց, և զայս զինքն բոլորովին զայրագնեալ, զեղնապուճնեալ և այլակերպեալ։ Ընտանեաց տխրութիւնք նկարեալք են հանապազ ի դժնդակ դէմս իւր։ Ինչ լաւ՝ հառաչէ՝ և արտահանէ ի խորոց սրտի իւրոյ հնծիծանս։ Ընչ ոչ կարէ զաղել զկայսեռսն՝ որք փողոցն զաղիս իւր։ Ընդել համեղ խորտիկք ապախորժ լծուին նմա և ոչ կարէ ճաշակել։ Կրդիք իւր փոխանակ լինելոյ նմա ակնկալութիւնք, առիթք են երկիւղի իւրոյ, և համարի զնոսա առաւել զառանգաւորս քշնամիս։ Ընչ ունի՝ ի բոլոր կեանս իւր զկայրկեան մի ապահով։ Եւ ոչ գիտէ պահպանել զինքն, եթէ ոչ հեղմամբ արեանց այնոցիկ՝ յորոց երկնչի, կամ ուրն կասկած ինչ։ Ընչ օրէ՞ որ անդադար հաճատասցէ զինքն նմա, ընտրեալ ընդ անդեմուն ի իւր կորուստն զնոյն ինքն։ Ազատութիւք ի պատճառանէից և յընտանեաց իւրոց՝ այնքան անհաճատարմանալք են նմա, ուղ ինքն ընդ. միոչ զի՝ ջանան զերծուցանել զաշխատիս յայս պիսի յայլանդակէ միոյ։

Ուր որչափ վիր իմ, երկնչիմ եւ յոյց. և որքանէ եւս արժի ցէ ինձ՝ լինիմ հատատարիմ ընձեռոյն այնմիկ՝ որ առնուլ եղե ինձ ինդուցանց։ Սիրէի բարբառ զի մեռուսցէ ինս, քան թէ խրել ինձ զկեանս իւր ի նմանէն։ Ասաց դու ոմն Ոկտաւիանոս ընդ գոյշ լեր ասելոյ նմա թէ որդի ես Յուլիոսի։ Ուսկոյն յուսալով թէ ի վերստաւանել նմ յաշաք՝ հատուցանէ նմա բազում գումարս դրամոց առ ի զերծուցանել զնի զարկանէ ի բանտ։

Ի հատանիլ մեր ի Ծովէ՝ հետ ելով խրատուց Ագրիպպէն ծանեալ զձգնաթուխութիւն հասցնիոյ զորս պատմեալ էր ինձ։ Ապա բանեալ հիանալի թէ ոնգ այր մի կարէ զինքն առնել այսպես ոչ զերծանի, ուղ Վիկտորիոն երն իւր ինձ։

Ասէի զարմանալի մէ այսպիսի զարհուրելի տեսարանի, որ յաղագս իմ էր նորոգ լինի, և ասէի ինքնին։ Հաճատիկ այր մի՝ որ ոչ որոնէ ինչ, եթէ ոչ՝ լինիլ երջանիկ, կարծելով այնմ հատանիլ փառասիրութիւն, և ինքնահաճ իշխանութիւն։ Տիրէ այնց ամենից՝ որոց կամէ բաղձալ։ Եւ այսու ամենայնիւ ի քշուառելին՝ մէ հարստութիւն և ինքնահաճ իշխանութիւն իւրոյ։ Այր եթէ ոչ ի բոլոր աս հոմիւ իւրև գիս, ուղ էի ես ասկաւ ինչ յառաջ, լինէր և աս երջանիկ ուղ էի ես։ Ապելի զանազ հաճուիս հոմասայ, և հրճուիւս քարոց խայտոցն։ Կերկնչէր ոչ ի սրոյ՝ և ոչ ի

թիս

թիւնաց։ Սիրէր զմարդիկս՝ եւ լինէր սիրեցեալ Ներսոյ ունելոյն
էր թէպէտ ընաւ զայն մեծ հարստութիւն. որք այսպէս անօգուտք
են նման ոմն զաւազան, ըստուգմ ոչ համարձակի մեռանել զձեռն. քայց
վայելէր իրաւունս ազատաբար զգեստուցն և զարդասիս երկրի, և
ոչ լմնեցրէր իմիք խոհական հարկաւորաց։ Ծառի սմա առնել
գայն զոր կամի, քայց յոյժ վատրանդեալ տարակոյս է յառնելոյ։
Ներսէս զայն ոմ զոր գազանական ըղձակրութիւնք իւր կամին
Ներսէ հանապազ վրդովեալ յաղահութիւնէ, յերկրպագութիւնէ և յիւր
կիւղ ինէ իւրմէ։ Ասիծէ սա լինիլ իշխան բազոյ այլոց մարդկանց,
քայց ոչէ որ գանձ իւրոյ ինքեանն։ Ռանգի ոչքան բանին և անի
բաւ բազձանս ունի՝ այնքան և սա ինքեան որ և գահիճս ունի։

Ներսէս մտամտահոգ իմ լինէր այսոքիկ զԻկոնացիսն Թադէոս
առեսանելոյ գնա, բառորում ոչ լծողոյ գինեաց լինիլ ուժգ տե-
սանելագնալ. և առեսանիւբ միայն ասիւ՝ ի բարձր աշտարակէ ան-
ալ՝ որ տիւ և գիշեր շրջապատել էր՝ ի պահապանաց, յորում
ներփակեալ էր գինեաց՝ ոչ ի բանտի գանձիւք իւրովք. համա-
բազատեալ գաներեսցի արքայն Հայոց Աշոտոյ՝ որ էր այնպիսի
քաջագործ՝ հաձնելի սիրելի՝ և հետազօտ՝ ի տեսանել զպանդուխտս
և պատրաստ և զգոյշ ի լսել հանգոյն աշխարհի, առ՝ ի արուես-
քարշել՝ ի արտից մարդկանց զձշմարտութիւն՝ որք գաղեցեալք
լինէին՝ ի թշնամուց. ասէ ի Աեսոսէրէ ոչ երկնչէր ամենևին,
և ոչ ուշէր բնաւ երկնչելի։ Յուցանէր գինեաց բազոյ հպատա-
կաց իւրոյ՝ ոչ խոհական որպէսզ իւրոյ։ Ասեալ ևս Թշնամոյ
այս՝ առաջեգեալ էր միշտ Թշնամւոյ մեծի՝ ինեալ անմերձ
նալի իւրում պալատի, ի միջ պահապանաց իւրոց. խակ ներհա
կաբար բարի Թշնամն Աեսոսէրէ դոլով յատակողութ՝ ի միջ
խուռն ամբոխից՝ էր ոչ ինչ բարի հայր մի՝ ինեալ տան իւրոյ շրջա-
պատեալ յընտանեաց իւրոց։

Ներսէս հրամանն Փիկմալիոնէ դարձուցանել զգօրս Աիսրոս
կղզոյն՝ ի տեղիս իւրեանց, որք եկեալք էին յօգնութիւն ինքենից՝
պատճառաւ՝ դաշնակցութեանն՝ որ էր՝ ի միջ երկուց տրութեանց.
դիպուկ ժամ դտեալ Ներսէս գիս յապատուեալ՝ և գիս
համաձայնել փութով՝ ի շարս մարտակցաց Աիսրոսի, քանզի
Թագաւորն էր յոյժ կասկածոտ միշտ ց փոքու իրս։

Ընտրեալներն և առաւել գիւրին պահեստուն Թշնամոյ՝
և Թողուլ գինեաց կայր ինչ հաճատարմութիւն՝ ի ձեռս շարահնաց

և

եւ ննջեցեալ խորհրդակցաց։ Իսկ պահապանն որ ետուր ներհակ
ամին՝ ոչ հաւատալ երբեք առաքել հաւատս անձանց։ Ոչ դիւ-
տեր ամենեքին ընտրել զմարդիկս ուղիղս՝ և հարատեւս՝ որք
պաշտօն առնիցեն ի տարց շուրջ խորհրդարանէն, քանզի բնաւ
ոչ էր տեսեալ զանձինս բարիս, ըստորեւ լսելիք ոչ երբեք գնան
որոնել ճշմարտութիւն ուր այնպէս սպասիցեն։ Անաւանդ վի ղինի
երանելոյն Իւրեք՝ ի պահպան, տեսեալ էր ի մարդիկս յորոց ծառա
յեցեալն էր, այնքան շողոքորդեալ գաւազանեալ, և այնքան
սարսուռլի անսա՝ կերպարանել ինձերքոյ երեսուքին աչքինեալ
որ ճկատեր զմարդիկս՝ ետուն որոշելոյ զոնէ մին լինիլ. ոչ ետ
ամենեքին ունկնդիր կամիլ՝ ի զանազան դէմս իւրեանց. հա
մարելով եթէ ոչ լինէ հարատեւ առաքինութիւնէ գուցէ յերկիւղ
ուստի և նկատեր՝ ի մարդիկս՝ էին եթէ ամենեքին իցեն համա
հաւատարք։ Ոչ մինչ գտանէր չար և վատթար այր մի, ոչ տայր
ինքեան աշխատանս յորոնել զայլ ոմն, համարելով եթէ միւսն
ևս՝ ոչ լինիցի լաւագոյն քան զայն։ Ասելիքն թուէին նմա յոյժ
վատթարագոյնք քան զչարագործիկս առաքել հրատարակեալս.
քանզի հաշուէր և զնա զոլ նորին խաբէութիւն և չարչարիս։

Ասէր՝ ի մտի՝ ի մեծատանի իմ։ Ոչ ուրեք կարէ խորհիլ ընկալ
բացիս՝ առ՝ ի վերծանիլ յանապատիլն կասկածանաց սրբոյնն։
Ասոյր՝ Ասրակալ յերկիւղէ մի՝ մի եղէց անաքօղեալ. մի արժ
լոյծ երկոցունց կանոն միանդամայն։ Հանդուրժելիք
իւր՝ ի տեսանել զչարսն մեր՝ անհաւատալի ինձ եր. բայց հոգ
մոունք ներհակ արկին զձեզ երկար ժամանակ՝ ի ծիր։

Արդեւնաւորեցաք յայսմիկ ակնոյն՝ ի ձանձրել զնէս ճշ-
մարիտ յերկնաւոր հայրենեաց՝ որպէս հոգեկիցք սուրբ հարցն
Քրիստոսի յերկանիկ գետնոցումն այնմիկ մեծի քաղաքի. զոլով
՝ի մէջ ծովու՝ ինձեր կղզւոյ մերոյ։ Ասրգակայ ոգիքն նոյնէին սիրա
լիք՝ վայ արդասաւորելոյ ի ձանձրել զնէս ճշմարիտ քաղցրահամ
ապրողն՝ զորս արատապրին. և վայ բազմութեանն քաղաքացոյ և
դիւղից՝ որք երբ ևս հուպ առ հուպ կցեալ էին միմեանց՝ և
վայ ընդունելոց վայ քաղցրութեանն Աստուծոյ, որ՝ օդոյ իւրոյ՝ Հանդէ ընդ
ընդ ինքն պահպանեն զնոսա՝ ի տապոյ հնոցապատիկան հոգւոյն միջօրէի. և
զովացուցանի՝ ի հեւուխացին հոգւոյ՝ որ միշտ ապ՝ ի կողմանէ
ծովու, զորով քաղաքին յաստղսուս Իւրանեաց. որոյ գազաթն
պատատեալ զամպս գնաց հպիլ յաստեղս։ Սաւոյց ինն մինչեւ

նախան՝ ճաճկէ զձակատ լերկին, և պիտաք լի սատուցէք անկա-
նելոյ՝ ի վիճակ՝ որք շրջապատեան զդուռս երկրին, առաքանեն
զաշան ում զյորձանս։ Ի սաղրատաս նորին լերկին՝ սեսանի ըն-
դարձակ անտառ մի վազելի մայրեաց, որք երևին այնքան հնա
գեան՝ որքան է երկիրն՝ յորում անկաւորեալք են, և տանին
զնախս ոսոս իւրեանց՝ ի դնել միջև ցամպս։ Այն անտառ ու-
նի յոտս իւր՝ զեր արօտ ինն զոս՝ ի վայր լերկինն, յորում տե-
սանի գնալ նոքանց սիպտակ. և խաշանց՝ որք խայտան ընդ մատ-
դաշ գառանց իւրեանց կայտառալով՝ ի միջ եարմ խառոց։ Ձագա
բաւեր զանազան առուք զնգիլ առաքանեն յայմ կողմանս՝ ջինջ
և պայծառ ջուր ինն երբեք զադակի։ Երջանիկ՝ ինեբքին կողմ
այնոց արօտի՝ ի ծայր սաղրատաւ լերկին՝ եարմ եզ էյե ունի պաբ
ակդ ինն գնդեցիկ։ Ընդ գարունն և աշունն իշխեն՝ ի միասին
սա՝ ի բաղաձիլ զծագիկս՝ և զպատուղս։ Ընդ ինն ոչ փչէ անդ
եղևնաւորեալ քամին միջօրեական՝ որ չորացուցանէ տունկն
գնոյ։ և ոչ նաև խոտաշունչն Ընդոմիոն, ջի՝ սառնամանեաց
յաւուրս քամին հիւսիսային, համարձակի խանդարել զդրօսարձա
լի գայնս՝ որք գնդազարդեն զսոյն բուրաստան։

Ընդ այնմ գնդեցիկ նգիր՝ զեսեղի կղզին, յորում կա-
ռուցեալ գաւանի քաղաքն Ծիր։ Այն ևս ջ քաղաք եարմ եզ
լուսոյ՝ ի միջ ջրոց, և է իբր Ծադուհի բոլոր ծովու։ Ընդանեն
՝ինա վաճառականք յայմ կողմանց աշխարհի, և բնակիչք իւր՝
ինքեանք ևս են առաւել անուանի վաճառականք քան զամենե
սին՝ որք նգեն ընդանուրս։ Ընդ ինչ մտել լինի՝ ի քաղաքն եարմ
իսկոյն եզ՝ ոչ է ամենևին քաղաք մի յատկացեալ ամբոխի միոյ
ազգի եզ՝ և քաղաք իմն հասարակ ընդանուր ամբոխից, և կեդ-
րոն առևտրատուրեան նոյ։ Ունի երկուս ջ ծայրաւոր աղ
կունս, իբրև զիբկուս բազուկս, յառաջացեալ՝ ի ծով, որք ըն-
դրկեալ կերտեն լայնատարած նաւահանգիստ իմն՝ ուր հոլ-
մունք ոչ կարեն մտանել՝ ընդ սոյն նաւահանգստի տեսանին
սիունք նաւուց՝ ունի անտառի։ և այնքան բազմաթիւ են նաւք,
որ հազիւ կարէ երևիլ ծովու որ բառնայ զնոս։ Ընդոլոր քաղաքա
յիւք զբաղին՝ ի առ և՝ ի տուրս, և ջջծագին հարստութեամբ նոյ՝
ոչ տագնապացուցանէ զնոս՝ ի հարկաւոր աշխատանաց՝ առ՝ ի յա
ճախել գնոս։ Ցնոսանէ յայմ կողմանս նոյ՝ նուրբ բեհեզն Ընդիպ
տոսի՝ Ծիրքացի բոսորային գունով՝ ներկեալ զարմանալի իմն

պայծառաւէսպրութիւնէ, որոյ կրկնապատիկ ներկ զոլով, պինդ զուարճ է՝ որ ժամանակին ևս ոչ կարէ խանդարել, և՛ ի զօրձ ածի սա նաև վնասու սարեղինաց. զորս Ձամչեանն ոսկեթել կոչէ. Ինչիսեայքն ունին առևտուրս ընդ միմ ամբոխից, մին չեն ցընդղուցն Պատմ. (ե) և անդրանիկաքն են նաև յոլ լայնատարածն Ովկիանոս, որ շրջապատէ զերկիր գունան. Ա. արեալ են նմանապես երկար նաւարկութիւնք՝ ի վէր կարմիր ծովու, և այսու ուղիւ գնան որոնել յանծանօթ կղզիս՝ զոսկի՝ և ըղ ծխանելին՝ և զանապան կենդանիս, որք ոչ են տեսանելիք յայլ ուրեք.

Ոչ կարէ յայտնացուցանել զաչս իմ՝ ի հայելոյ պատմիկ վաճառուք մեծի քաղաքի, ուր ամենեքին էին՝ ի շարժման. Ա. մենին ոչ տեսանէի անդ՝ ոմն՝ ի քաղաքս Յունաց՝ զմարդիկս համարձակս կամ յանդուգնս՝ և հնարաքքիրս, որք գաւառիկաշը ջիկ ընթանան որոնել զնորալուրս յընդհանուր հրապարակս վաճառոց. ի գաւառիկնեալ զնչդեհս որք ժամանեն՝ ինաւհանգիստ. Ա. արդիկք սուրս զբաղելք են՝ ի գաւառիկել զնաւս՝ և ժողովել զբեռինս, կամ վաճառել զայլոսն, և կարգաւորել զմնացանս իւրեանց՝ ունելով յատակ հաշիւս այնոցիկ որք պարտին ինքեանց՝ ի տանդուխտ վաճառականաց. (զ) Նմանապէս կանայք սոցա՝ ոչ դադարին երբեք կամ՝ ի մանելոյ գասրս՝ և կամ՝ ի նաշտելոյ զբեհեզս՝ և կամ՝ ի ծալելոյ զխարիսամ կերպասաս իւրեանց.

Ասաւէ ասէի յընթերցողս, զի Ինչիսեացիք հզեալք են առեալք վաճառականուէ ամ երկրի, որով և այնքան փարթամանան՝ ի ծախս համայն այլոց ամբոխից. Տեսանէս դու՝ սահմանսխանեաց, որքան դիւրայարմար է դիրք և վերեզուն ծովերի

՝ ի

(ե) Պատմ՝ ի՛ղձէ Պողիբոսոց Պերիպատոսի Ինչիսեայ ի՛ղձեալ. Տես Ռաննինեն ի՛ղձ, ի՛մ յանգիման նաւարկութեան Ա՛նդրոնիկոյ, հետ 1019 տպ նոր՝ ի ծովերս. որ հիմնեցաւ ի ծովերոց.

(զ) Այն պիտուիերպոսի ծովերի. և քնուին պատուիերպոսի Ա՛մաթէրտոս. որոյ համառնանք լաւ տեղեայնի, տանաշուանք ի գիրս պանդի նոյն այնպես ֆոլիոտոքի՝ ազգեն նա պատգամոյ սուսարձոյ ֆոլոյ.

յ՚ի վաճառականութենէ, և ՚ի գործոյն ամենայնի զոր ունէր փառս պանծանաց
՚ի հնարել ընաբարկութենէ։ Ածէրիացիքն ետուն նախկինն (եթէ
հաւատալ պատմիչն այնմ՝ որք ձառևալք լինին յառաջին գրոց
մարդոյ հնադունից. որք սերտագոյնք էիսեդիկին ասեցաց ծո-
ւոյ յորմէ ժամանակաւ յառաջ քան զ Ածիւէ և Ա.րկեսեայ է (է)
այնքան պանծալեաց Յունաց. Ասքա՝ յո Ածէրիացիքն , եղեն
նախկինն, որք իշխեցին դնել զինքեանս ընդ ոտիւ բարեկ նաւուց
՚ի ձախառս ասեաց և ալիկոծութեանց, և զայլ ակնհայութեանցն լոյ՝
յո գրոցն ծուլոյ՝ զկնի գայտակս ծուլոյ՝ զկնի գայտակս ծուլոյ՝ զկնի
Ա՚ի հնոսեսա յերկիր նկատեալ զատեցոյ՝ հետեւելով զի-
տութեանցն Ասիացւոց և բարեբարոց՝ ՚ի վաղձանի միտքան
նալ բնութեացն զայնքան ամենի , զորս ծուլն քաջանել էր.
Այն Ածէրիացիքն՝ են հանձարեղք՝ հաստեղծողք աշխատասէրք՝
մտքուբք՝ ժուժկալք՝ և մտաւակարգք՝ որք ունէին կատարեալ
կանոն իմն կենցաղավարութեան՝ և լուսաւոր համաձայնութեան
ունէին միմանց. ամենևին ոչ էր լեալ իմն ամբոխ երբեք զատա
տաւեալ հատատա՝ տաւեալ հարուածա՝ տաւեալ հաճատրիմ՝
տաւեալ հաճատա, և տաւեալ ախտանակ տա բոլոր օտարանին։

Ա՚հաճախիկ Թարգ արտնելոյ զայլ իմն առիթ՝ այն ամ՝ որ
տաց նոցա իշխանութեան ծուլոյ, և ծաղկեալ բարգաւաճէ ՚ի նա
համանգամն նոցա՝ այսպիսի շահուէտս ի ձեռս ակնու եղ իմն
Ասակ եղեւ թագաւորեալ՝ և նախանձ մուծցի ՚ի նմ. եղեւ սկսա-
նելոյն հեղգանալ ՚ի հետեւութենս և ՚ի ծուլութիս, եթէ գլխաւորքն
ազգաց նոցա արհամարհելոյն զաշխատանս և զջափաղար մատա-
կարարութենէ. եթէ արհեստք դադարեցոյն ՚ի լինելոյ պատիճ
քաղաքի իւրմանց . եթէ պակասեցոյն ՚ի հաճատարմութենէ դէպ
յօտարականս . եթէ վտիտեսցոյն զոյն ինչ մատուցք զկանոնս
ազատ վաճառականութենէ. եթէ նահանգութեանն զգուշութեան
արհեստականաց . և եթէ ընկերկիցն յատնելոյ զմի ՚ի յառաջ
ածմանս , որք են հարկաւորքն ՚ի կատարումն զատարանս

(է) Ա՚ղեքսանդրեան էրին հնոյք Յունաց, որ փնտրէին ՚ի Ասիա ընդ
ծառայք՝ ատ ՚ի յուսելոյն զատարանին ինչ զօրն ոսկեաց. որոց
նաեն խոստովանեալ էրին ՚ի Ասիա՝ յետոյ քան զՀոմերոսէ
ոչ իմանալ Ա՚ին, և Ածիւէ էր նահանգին։

ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ԻՐԱՒՔԱՆՉԻՒՐՆ ԸՆ ՏԵՍԱԿԻՆ ԻՐԵՆ. ՏԵՍԱՆԵՍ ԴՈՒ ՎՈՒ ԹՈՂ ԱՆԿԱՆԻԼ ՍՈՅՆՈՅ ԿԱՐԾԱԳՈՒԹԵՆ՝ ՈՐՈՅ ՎՐԱ ՀԻԱՑԵԱԼ ԵՍ։

Ա՛ՍՈՒ ԻՆՁ ԱՍԵՄ ԳՆԱ՝ ՁԱՌՈՅԳ ՄԻՋՈՑՆ՝ ՀԱՍՏԱՏԱԾԵԼՈՅ ՀԱՒԱՏՔԻՆ ՁԻՒՄ՝ ՆԱԵՒ ՅՈՒԺԱՔ ՍՈՅՆԱՌԱՐԱՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԼՈՒ ՄԻ, ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑՈՑ՝ ԱՐԱՒ ՈՒՂ ՏՈՆԱՆԷՆ ԱՍՏ. ԸՆԿԱԼ ԱԻԳՈՎ ԵՒ ՅՕԺ ԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԵՂ ՁՈՏԱՐԱԿԱՆԱՆ՝ ՄՈՒՐ ՆՈՒՅՆ ԱՌՆԵԼ ՝ԻՆԱՀԱՆՊԱՏԱԿ ՔՈՒՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԼՈՒ, ԱՆՂՈՂՈՒԹԵԼՈՒ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ԱԶԱՏՈՒԹԵԼՈՒ. ՅԱՅՄԻ ԹՈՂՈՒԹԻՒՆ ԲՆԱԿ ՄՆԱՑԵԼ ՆՅԱՒ ԱՆՁ՝ ՈՉ ՎԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՅ ԵՒ ՈՉ ՎԱՐ ՀԱՊԱՐՈՒԵԼ ՔԵԶ. ՍԱԼ ՄԻԱՅՆ ՎՐԱ ՕԳՏԱ ՀԱՒԱՏԱԿԱՑԱ։ Օ՛ ԼՍՁՄԱ ԱՅՍ ԱՂՕՏՔԻՆ ՅՈՂՈՎ ՇԱՀԵԼՈՑ՝ Ե ՈՉ ԿԱՄԱԿ ԲՆԱԿ ՇԱՀԵԼ ԶԱՁԱՐԵՍ, ԵՒ ՁԵՒԱԾ ԿՈՐՈՒՍԱՆԵԼ, ՅՈՒ ՄՆԱՑԱԼ ԼԵ ԱՆԿԱՒՆ։ Ջ՛ԱՆԱՍ ԱԻՐԵԼ՝ Ի ՀԱՄԱՅՆ ՕՍՏԱՐԱԿԱՆԱՑ. ՀԱՄԲԱՐՁԱԿ ՄԱՐԴԻ ԻՐԱՑ ԽՄԲՔ ՆՈՑԻՆ ։ ԱՅՐՎԵԼ՝ Ի ԴՐԴԱԾԵԼ ՁՆԱԽԱՆՁ՝ ՎՐԱ ԻՇԽԱՆԱԾԵԼՈՅ ՔԵԶ. Ի ՄԻՐ ՀԱՍՏԱՏԱԾՈՒՆ՝ Ի ՊԱՀՊԱՆԱԾԼ ՁԿՈՆՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԾԵԼՈՅ, ՈՐՔ ԼԻՑԻՆ ՊԱՐԶՔ ՅԻ ՈՂՋԱՄԱՐՔ ԵՒ ԴԻՒՐԻՆՔ. ԿՐԿԻՆԵԼՈՎ ՁԱՄԲՈՒՆ ՔԵԶ Ի ՀԱՏԱԿԵԼ ՆՄԱՆ ԱՆԼՈՓԽԵԼԱՑԱՆ. ՊԱՏԺԱՆ ԽԱՏԱՐԱՐ ՁԼԶՈՂԻՆ՝ ՆՄԱՆԱՑԱՆ ԵՒ ՁԼՀԱՏԱՑՈՒՑԻՉՆ՝ ԿԱՄ ՀՂՈՐԴՈՒԻՉՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱՑ, ՈՐՔ ԽԱՆԴԱՐՔՆ ՆԱԵ ՁԱՅՆՈՎԻԿ՝ ՈՐՔ ԱՌ ՆՈՒՆ ԶՆԱ։ ՎՕՐ ՔԱՆ ԶԱՄՆԱՆԱՒՆ՝ ՄԻ ՅԱՒԶԱՊՐԱՑԱՑ ԱՄՆԱՆԻՆ ՀՂՈՐԴԵԼ ՁԱՌՐԱԼԱՌԱՒԼԻ՝ ԱՌ Ի ԴԱՐՁՈՒՑԱՆԵԼ ԼԵ ԿԱՄԱՑ ՔՈՑ Ե ՄԻԱՅՆ ՎՐԱ ՕԳՏԱ ՔՈՑ ։ Վ՛ԱՆԱԿ ՅԱՅԺ ՎԱՐԿԱՆ Ե ԼՔՉԸՐԱՑ՝ ՈՉ ԱՄԵՍ ԲՆԱՒ ՅԱՅՆ. ԱՅԼ ԹՈՂՈՒ ՁԱՅՆ ԱՄ ՅՕԳՈՒԱ ՀԱՊԱՌԱԿԱՑ ԻՐ ԿԱՆՑ՝ ՈՐՔ ԱՇԽԱՌԻՆ ։ ԱՌԱ ԼԵՔ ՈՉ՝ ԼՔԱԼ ՎՀԱՌԻՆ։ Ա՛ՀՈՒ ՀԱՅՈՑ ԱՅՍՊԷՍ ԱՌՔՍՐՉԻ ԲԱՂՁՈՒՄ ՕՁՈՒԱ ՄԻՋՈՑԱՒ ՄԵՁ ՀԱՐՍՏՈՒԵԼՈՑ, ՈՐՔ ՄՈՒԾԱՆԻՆ Ի ՏԵՂՈՒԵԼՔ ՔԵԶ. Ա՛ՂՔԱՐՈՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԻՆՆ Ե ՄԱՂԹՈՒՐ ԼԻՆ, ՈՐ ՆԵՒՔ ՀՐՕՐԴԱԿ ՊԸՆԵԼԱՑԱ ՆՈՒՅՆ ՅԱՄՔԵՑՈՒ ՅԱՆԵՊ ՎՈՒՆ։ Օ՛Ի ՈՉ ԱՅԼ ԻՆՉ Է, ՆԵՒՔ ՈՉ՝ ԱՐԴԻՒՆՔ, ԵՒ ԱՆՂՈՂՈՒԼՔ, ՈՐՔ ԱՌՔՍՐՉԻՆ ՁՕՏԱՐԱԿԱՆՆ ԴԱԼ Ի ՔԱՂՁՔ ՔՈՑ։ ՅՈՒՐՔ ՆԵՒՔ ՎՂՈՎԵԼ ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ՝ ԵՒ ԱՆՕԳՈՒՍ ԱՌՆԵՑԵՔ ՁՎԱՃԱՌՍ ՆՅՈՒ. ՁԱՆԽԱԲԱՐՅԱՒՍ ՄԱԽՉԻՆ Ի ՔԵՆ՝ ԵՒ ՈՉ ՀՍ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ ԲՆԱՒ, ԵՒ ՄՅԼՔ ԱՄԲՈՒՆՔ ՕԳՏԱՐԵՈՎ ՅԱՆԽՈՀՄՈՒԵԼՈՑ ՔՈՑ՝ ԱՌ՝ ՔԱՐՇԱԼ ՂՆԱՌ ՀԻՆՔԵՒՆՈՒՆ՝ ՎԱՐԺԱՌ ԲՈԼՈՐՈՎՔԻՆ ՀՈԳԱՑՈՒՑԱՆԵԼ Ի՛ ՔԵՆ։

ՊԱՏԱՍ Է ԻՆՁ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻԼ, ԹԷ Ի ԺԱՄԱՆԱԿԱՑ ԻՆՉ ՀԱՏԵ ՄԻՆՉԵ ՅԱՐՁ՝ ՓԱՌՔՆ ԱԹԵՆԻ՝ ՅՈՎ ՆԱԽՄԱՑԵԱԼ Է. ՈՒՂ, ԵԹԷ ԴՈՒ ՄԵՒԵԱԼ ԼՑԵԼ՝ ԱՓՐԵԼ ԼՍՐ ԱԹԵՆՔ. ՆԱԽՔԱՆ ԶՄԵՐԸՆ ՎԻՒՂ

ՄԱ

մալիօնի՝ առաւել ևս լինելիր աքանչացեալ։ Այժմ ոչ տեսանեք զու առաջի լինել, եթէ ոչ՝ տիրապէս ճշմարտիդ ինչ ճշմարիտ միայ՝ հանդերձելոյ՝ ի խանդաղատութեան։ Այլ ասի ընդ այնմիկ Օվիդ՝ ի ձեռս ընդդէմ անկար զու, որ յայլում նոմանի վերաբերեցեր քեզ ծոյլ հարիս՝ ի բոլոր ծաղաց երկրի։

Փիլիմալիօն երկնչէ յամենից՝ նաև յօտարականաց, և ևս յիւրոց հպատակից։ Ընդ վտանգաւոր բռնալոյ՝ հեռանալով նախանձ սովորութեամբ մերոյ՝ զրուցանս առ ամ ազգս՝ առաւել հեռաւորս՝ ի նոսա լինելոյ ապատուէ, փակէ նա, կամելով դիտել զիմաստ նաւուց՝ որք ժամանեն, որոնելով զերկիրն նոյ, և զանուանս ազգացն՝ որք են ի նմա. զորպիսուն վայելուչ նոյ, զտեսակ և զձևս ապրանաց նոյ, և զժամանակս որքան պարտին նոքա մնալ աստ։ Ընդ չար ևս՝ դարձուածելով զիաբէութեամբ՝ դաւճանել վաճառականաց, և քննաբարել զապրանս նոյ։ Զդուխ զնո զոր հաւատայ առաւել փարթամն, և հաստատէ ի նոսին զանազան բաղքատացից՝ զնորահնար հարկատուրս։ Զամի մնանել ինքնին ի վաճառականութեան, և բոլոր աշխարհ երկնչի ունել բանս ընդ նմա. ուստի և վաճառականութեամբ նոհատակ, օտարականք սահման առ սակաւ մնալոյն զձանապարհ Օվիդի՝ որ ի նախնուն էր ի նոցունց այնքան ճանաչեցեալ։ Այլ եթէ փիլիմալիօն ոչ վտանգի զբարս իւր, փառք և կարողութիւնք մեր՝ փուխով լինին անդրադարձեալք առ այլ ևս ամբոխ բարձրք կառավարելոյ քան զմեզ։

Հարցի առա Արտպալի, Օվիրիացիք ոչ եղեն պատճառ կորուսոյ ի վեր ծովու։ Պատասխանեաց՝ ոչ։ Զի կամէ հմտանալ այնց ամենից որք օգտին ի կառավարութեան թագաւորութեանց միոյ, Պատասխանեաց ունիմք մեք զանատան ի երանանու՝ որ յարդարէ մեզ զիպացոս նաւուց. զորս վերապահեմք հոգաբարձուել ի սոյն գործոյ՝ ոչ երբեք հատանելով, եթէ ոչ վն հարկաւորութեամբ հասարակ կոյ. և կամ՝ վն կառուցմանց նաւուց. որ և ունիմք զերազանց հմտարարսն։

Ասէ ցնա, ոչ կարացիք գտանել զնա, պատասխանեաց, հմտագոյնք եղեն սակաւ առ սակաւ յերկրի մերում։ Զանգիտ ի բարեկամս վարձատրիլ այնոցիկ՝ որք մարգեալք են յարհեստս հաճոյանալ ունել ի ուրախս՝ որք տանին զարհեստն ի վերջին կատարելութիւն իւր։ Ասաւրում մարդիկ առաւել

գիտունք և առաւել հանճարեղք՝ ոչ ընկերին բնաւ՛ի տալ
զինքեանս յարհասս՝ ըստ որոց մեծագոյն վարձատուքն են յա-
քակեցեալք։ Ասա ուրեմն պատուով ընկալեալ լինին նոքա ա-
մենքին՝ որք համարձակք են յարհասս, և՛ իդիաւելիս օգ-
տաւէտս նաեւարկուելոցն։ Պատուելի է սատնանդեալս և հմուտ
երկրաչափն, և յոյժ յարգելի է գիտուն աստղաբաշխն։ Զոմա
նայ բարուք նաեւուղիչն՝ եթէ զերազանցէ քան զայլս՛ի պաշ-
տօնի իւրում։ Ո՛չ արհամարհի աստ բարուք հիւանդ, այլ ներ-
հականայս առաւաւթան վարձատրի և ընկալեալ լինին։ Ամեն նմանն
և բարուք եթէ տեսչաւարշեն նաեւուց՝ վարձատրեալք լինին հաեւոտ
եաւ, և մանաւանդ ի պաշտօնատարսն իւրեանց, և լինին
լաւագոյն հոգացեալք և զարմանալք յոյժ ամ հիւանդանոցն։
յանձնեալք են նոյ հոգատարակալք են ընտանեաց նոյ. որ կա-
նայք և զաւակունք իւրեանց։ Զի եթէ կորնչեսցին յայլ կոծու-
միւս, ապաքինի ցաւն ինաստս ընտանեաց նոյ, և յոյսալ լինի
՛ի տունս նոյ վարձք նոյ, զորգան ժամանակս ունկն ծառայէք։
Ասա և այսու հերիւրիւ՝ կարեն ունել զայնպան եթէ խոչաբշն՝ որ
քան և կամին։ Ուրախ է հայրն վարժել զորդիք իւր՝ ներ յայսմիկ
բարուք արհեստ. և՛ի հասակի առաւել մնասուց մանկուելն
նոյ ջանայ ուսուցանել նմա զգործածուի եթէ՝ և առաստանայ։
Ո՛չ ապ նմա նա և՝ արհամարհել զայլեկածուելն։ Ո՛չ այսպէս
եթարց լինել և առիսպանայ՝ հնազանդին մարդիկք մեր վար
ձատրուելն, և մեր բարուք կարգադրուելն։ Հանդի միայնակ
իշխանուելն՝ ոչ ինչ լաւ առնէ երբէք. և յոկ հնազանդուելն
առաքեալ՝ ոչ է բաւական։ Ա՛յլ պարտ է առանձել զինքսա՝ և շա-
հեցուցանել մարդկանց զօգուտս իւրեանց, ներ երկայ՝ յորում
կամեցեալ լինի ծառայեցուցանել զնս հանճարեղութ իւրեանց։

Հետ այսց բանից՝ ասաւ ցնա Ադամայ՝ ի յուցանել զհա-
մայն լրութեանս ծովահանդիսից. և զամ գործս և գնութեան՝
որք ապրեին ՛ի պետս կուսութեան նաեւուց։ Հարցանէ զամ
յառկուելն՝ մինչև յերիւրութեան երուց, և զրէ զայն ամ՝ զոր
առանէ, յերկիւղէ, զի մի մոռացցի պարագայ ինչ օգտաւէտ։

Ասաց ցառաքեալ Ադամայ Հանդիսավարին՝ և սիրէ
զնս, անհանգրուժ ապատէր չաւանն ինձ, երկնելով՝ զի մի գու-
ցէ լինիցէ յայտնեցուցեալ ՛ի չքաւորսն արքային, որք ասէ և զնչ
շար շրջէն զամ քաղաքն։ Ո՛չ միանչ զքաղաքացիսք հետ հետազօտ

բար

բան՝ ի տեսուչ նահանգաւն, և՝ ի հաշտարարն ըստ ամենայն
վանս առաքելոյն։ Տեսաք ժամանել գործակալն մեր՝ Փիլիպպէոս
նի, որ առեալ զարտասուս աղերսացն՝ ընդառաջեաց
մեզ՝ նկելոյ ընդ յոգիպատոսն, թէ ունիս բերիտալ զբեղ
ումն՝ որ անցանէ ընդ Վիտրացի. կամի արքայ՝ զի իցէ արդելեալ.
և զվատոյն հաւատասեաւ թէ յոյժ երկիւղ իցէ. ապա թէ ոչ
պատասխանեսցես նմա զխոյլ քոյ. Այսպիսի բանիւ՝ էր ես
առեալ ընդ հեռի ընդունայն. ապ՝ ի վերանկատել առաւելով և
ի մտոյ՝ գշահակցութեան նաւուն մերոյ զոր Փիլիպպէն հնարեալ
էին՝ ի կառուցանն նմին՝ ընդ ինոյն. Ուրբ առ ինն թէ՝ պատճառ
առեալ այնոյ չահակցուելն՝ ընդմանալ առագաստիւ՝ այնքան առա
ջել արագ քան զամենեսեան, որ ամենեքին ոչ երբեք առանձեց
ել ի յայսմիկ նահանգատեն. արդ ըստ կարդուըչին հարցաքննին
լինելի վաղ չահակցութեան՝ որ յօրինեալն էր։

Ապարտալ անարկեալ ի երկիւղէն՝ պատասխանէ. գնա
ցից արդեաք գնդապետն՝ որ է ի Վիտրա կղզւոյն։ Ասէ՝ ի լինել ան
հեռի գործակալին, արշաւեաց գնալ ի վիճակութեանել
գիտանգն՝ յորում էր։ Այլ կանխեալ նախատեսեալ էր ես՝
ասէ ցնա, սիրելի իմ Փիլիպպէ. ահա կորուսեալ եմք ես. Փոտո
Հոյն որ վաղ անհամատարած էր ըստ՝ ասէն սիրէ և գիշեր՝ զո
լով երկարիկ, թէ չիցես դու՝ ի կղզւոյն Վիտրա, հրամայ
եաց, զի իցես յարդելեալ, և ապատնոյ գիս ապրանանել. եթէ
ոչ յանձնեցիկ զբեզ ի չեռս իւր։ Օ՞ն ասաց ես՝ զի
Ընդ. շնորհեցէք մեզ գիմառաւել մի, զի կարասցուք զերծանել
յայսմանէ կորուստէ. Ետուն ի ուրուն՝ զի Փիլիպպէ՝ գնա ապ
ատ զբեզ ի պալատն Փիլիպպեանն. ապրեաւ դու լինել ձեզ Վիտ
ալոյ զբեզ ի պալատն Փիլիպպեանն. ապրեաւ դու լինել ձեզ Վիտ
ալոյ. որպէս ընդառակատարձի մերոյ՝ ի քաղաքէն Ամֆիպոլեայ,
(ը) և ես միայնակի զի թէ չհնարեմ յառաջանել գհայր ձեր. դու
ցե ոյաւ՝ թէ արդ մանրամասնաբար քննուել թողուցու զբեզ
երկար. զի այլ ինչ ոչ ասասցեմ՝ քան զի ոչ ոք ամ
պատասխանեցաւ ինձ։

(ը) Ամֆիպոլիս. ի մայ Ամֆիպոլ. հնագոյն յաղագս նորա Ակտոսի,
ոչ ի յայսմանէ գտանի՝ քննելոյն ընդ Ամֆիպոլիս. գնոյն
1750. Խոսոյ ի։ ։ ։

Արտակ, և յոյժ պատուաւոր եմ քեզ՝ վասն ձեզ լայն եղև գործ իմ՝ ի ձախորդութեան իմ. ոչ գիտեմ առել. Օ՜ի ոչ ինչ ամենևին Վիպատի՝ և ոչ ևս կարեմ առել լեալ. Այլ աներանն զուղղութեան իմ, և նիշ է պահպանել զիւրանս իմ՝ կարողութեամբ իւրեանց եթէ կամին, և ոչ կամիմ ընդառ վրիվիլ առաւելութիւնք.

Այո՛ Արտակ՝ ամենևին անմեղ իմն է առաս այս. ոչ ինչ լսանք, ոչ և ոչ կարեն դատապարտել զի ոչ առնէ ումեք չար ինչ. այլ վրիվիլ զիւրանս երկուց անմեղաց. և ոչ խոթել ըզ թիւրումն. այլ մանաւանդ եթէ արգելու զնա յառնելոյ զմեծ չարիս. Յայսմիկ յոյժ չափազանց առնես դու զսէր առաքինութեան՝ և զերկիւղ յուծմանն օրինաց.

Համական է՝ ասեմ ցնա, ստգն լինիլ առաս, առ՝ ի ոչ լինել արժան առն միոյ՝ որ խոսի՝ ինեն կայսեր եմ ես այդ, լսարուն պարտ է զոլորն ձշմարտութիւն. Ընդ նա որ այլապէս զձշմարտութիւն. մեղանչէ առ, և խարէութիւն զինքն. քանզի խոսի ընդէմ խակական խոզմի մեռաց իւրոց. Ասա ընդ որ ոչ Արտակ յառաջադրեալ ինձ զայն՝ որ անպատուհաս է քեզ և ինձ. Օ՜ի եթէ ածք զմեծագ են՝ ի մեզ՝ բարձոք զխոնն փրկել զմեզ. Խակ եթէ կամիցես եմոյս զմեզ կորնչել. հզիցուք մահուամբ՝ զոր ձշմարտութեամբ, և եմոյցուք մեռելականց ապստամբիցն օրինակ նախատասելոյ զձշմարտութիւն առանց ծթի՝ ի միոց երկար կենաց. զի ահա կեանք իմ ոչ է, եթէ ոչ՝ յոյժ երկար զոլով այսմիկ ապիրշանիկ. Վա քոյ է միայն ոչ սիրելի իմ՝ Արտակ. որոյ վիր առչորք սիրտ իմ՝ Ա՜հ, պարտ էր ուրեմն՝ որ բարեկամութեամբ քոյ՝ վասն ապիրշանիկ օտարութեանն միոյ՝ լինիլ քեզ այսպես վատնպարեր.

Ա՜յժմ մեր այսպես երկար ժամն ի՝ ներս այդնաստարան վիճանց, առաք վերջանալ ժամանել առն միոյ՝ որ յերեսատանաց էր իբր ընդհատասել, որ գոլով առ այլ իմն գործակալ Թէոդորին՝ գայր ի կուգանել Այլ արդէն. Ալինս այս էր գեղեցիկ ոմն ձիոհն վր, որ միացուցանէր զ ոգեղեցկուն մարմնոյ՝ զայն առ՝ որ ըստ մնացս Ընդ առ մարդկայիզ զուարճալըն՝ և արուեստասիրնար Ա՜յլ և ըստ քաղցրադէմ պատրոգուն՝ ունէր նաև ոմն յուշիկասիր կեր սիրտ մի անգութ՝ և մի ոմն չարուն. Ոտն գիտէր պատրոգական գնանել՝ որ և խորամանկ գիտասորն էր իբր խորին իմն գարմանակարգ. Առացեալ էր առ գսիրտ Փիլիմոնիոնի վր իւրոյ գեղեցկուն՝ նրբասնուն՝ և վր քաղցրուն ձայնի, և հանուձայ-

Նոս

նուէր քնարի իւրոյ. Փիլիմոնիոն հուսացեալ յաղագս զօրիղ սի
րոյ՝ որ առնու, արձակեալ էր զ Աւօլիա լինադուհի զամուսինն
իւր. Երբ ոչ մտածէր ինչ, եթէ ոչ՝ ի հանճել զամբարտաւանն
ախտակրուելս Աղեմարպէի. Որոյ սխալ սիրոյ՝ ոչէր ինքեան յա
ճէտ պակաս եթէ շուառուիլ՝ քան զանկարդ ազատուիլ իւր. Այլ
որքան յաճէտ կիրս ունէր առ ի նմանէ, այնքան յաճէտ արհամար
հանաւ և տհաճանէր նա ի նմանէ, բայց զազէր նա զիւր իս
կական զգացմունս ի Փիլիմոնիոնէ, և յուսացանէր եթէ ոչ կարէ
ապրիլ, եթէ ոչ՝ վասն նորա, եթէ ի՛նոյն իսկ ժամու՝ և յամ
կիտոջ, ոչ կարէր տանել։

Այր անդ՝ ի Ա֊ծիր երիտասարդ մի Լիսէաղի՝ անուանեալ Ա֊
ղաշոն, հիանալի ինն զեղեցկուիլ, բայց հնդիկ իգաբարոյ՝ և
ընկղմեալ ի հեշտուելս, որ ոչ մտածէր լինչ, եթէ ոչ՝ վերապա
հել զփափկուելի մարմնոյ, առնորել զպանդուռս հերս՝ ալէծփել
՝ի վէր եղիկանց իւրոց, և անուշաբուրիլ ճոխանիւթ՝ օծմամբ
անուշահոտ իւղոց, տալով զեղեցիկ կերպս՝ զգեստուց իւրոց.
և վերջապէս՝ ոչ յայլ ինչ պարապէր, եթէ ոչ՝ հղանակիլ զսէր,
և համաձայնեալ քնարի իւրոյ։

Աղեմարպէ տեսեալ զնա՝ սիրահարեալ անկանի՝ ի զօրիղ
կիրս, իսկ նա արհամարհէր զնա. քանզի և ինքն սիրահարիլ էր
պէտ՝ կինոջ. և մանաւանդ եթէ երկնչէր ինեղանկանիլ յորո
դայեղ անպուճ յաչագկոտուն Փիլիմոնիոնէ։ Աղեմարպէ զգացեալ
զարհամարհիլ իւր՝ ցաւագնակոծ զայրացեալ ուժգնապէս, և՝ ինքեր
յուսահատուելով իւրում՝ խոբէի փոխանակիլ զԱղաշոն՝ ընդ
օտարականին՝ զոր ատելոյ սրտին էր, որոյ վրայ տասպատ եթէ նկատ
էր ընդ Նարսիսի։ Երջանիկ Հաճասատեաց Փիլիմոնիոնի՝ ստանա
լով զամենայնսին որք կարէին խոբել զնա։ Ստորում ոչ սիրէր
նա զարս առաքինիս, և ոչ կա՛ր դիտէր բնաւ զանազանել. և ոչ
էր շրջապատեալ, եթէ ոչ յարանց շահասիրաց՝ և չարաճճա
բնից՝ պատրաստակից՝ ի հետեւիլ անուղղայ և արիւնահեղ հրամա
նաց իւրոց։ Ընդ այնպիսիսիք երկուցեալ յիշխանուելէ Աղեմար
պէի՝ ձեռնտու լինելին նմա՝ ի խոբել զարքային, յերկիւղէ՝ թէ
գայթակղուցանել զամբարտաւանն կինս զայս, զոր ունէր բոլոր
հաճասատմամբ Փիլիմոնիոնի։ Այդ և Ադաշոն՝ թէև ձանձա
շեցուեալ էր Արեւսացի՝ ի բոլոր քաղաքացուոջ, էանց փոխանակ
օտարականն երիտասարդին՝ զոր բերեալէր Նարպալ Այգիպո
տոսէ, և նզաւ՝ ի քանոն։

Այր

Երկնչէր Նաեմարսէ՝ թէ Աստղիկ զնացեալ խօ
սիցի ընդ ալբայնն և յայտնեսցի զաճանաչելի իւր, յիշաց փու
լեանակի զնոյն զարձակումն առ Աստղիկ՝ ասել ցնա . Նաեմար
պէ պատուիրեմ քեզ . ոչ յայտնել ալբայնն ո՛ր լինիլ ընդ հինգ
քոյ. և ոչ խնդրել ի քէն ինչ, եթէ ոչ լառնէ. և նա բարձոք
գիտէ զնդանակին համերգութեանցն զարբայն. ուրուն ջանայ դու
բառնալ՝ ինամբ ընդ Վիպարտոց զօտարականն երիտասարդն՝ զոր
բերեր ընդ քոյդ ամուսին, մինչ զի ոչ ևս գնասցէ տեսցէ՛ ի քաղաքին
Աւրասիա ուրեք Աստղիկ՝ ի կարել ացուս փրկել զկեանս իւր և քո՛,
խոստացաւ նմա լսել Հաճիլ զարձակումն յուսկիլ իւր զայն՝
զոր խնդրէր, զարձաւ անդրէն առ գՆաեմարսէն .

Աստղիկ և ևս աբանչացաւ ՚ի բարեբարութենէն Պրդ , որք
վարձատրիլ զուղղութեան՝ կայնուին հոգ լինն գործել՝ առ
այնոսիկ, որք վնաս առաքինութեանն իշխեն դնել զանձինս ՚ի վտանգ.
Օ՞ արհուրեալ նիւաստոյ ՚ի բազատութ մի որ առնեալ է զինքն
յաւետ ստահոլեն, և անհամեստ հնչուելն, և ասէաց ինքն
նին, այն՝ որ երկնչի այնքան հոգ առնելն՝ ՚ի խոտեցեալ լի
նելոյ, արժանի է լինել յայ , և է միշտ խոտեցեալ երբ զանհիա
բար. որ ոչ հաճոյ նա առանց բարեաց. յանձնեցեալ է առ
չարաձիկն, և նա միայն է որ ոչ գիտէ ինչ է զործն ՚ի
հայ ՚ի միխիթարեան՝ երեսք խոստովիկ լսելոյ ինոջ միոյ. Աստղ
պատ ունիւ ոճք ՚ի զործ ածեն զառելն չարաց՝ առ ՚ի փրկել
զքաղաքն, որք բարձոք սիրեն կորուսանել զկեանս՝ քան եթէ
առնել .

՚Ընդմէն ժամու տեսանէաք զի հոգմունք փոխեալք մե
ծապատիւ յոյզոյիկ նուէրոյն Վիպարտոց. ոճք բացացոյցեն
զաղագիկեաց Աստղիկ՝ ոչ սիրելի իւր ինոջ լինելոյ, զիտոն իւր
կանոյ՝ ՚ի փրկել զքեզ . Փոխեր յանդուգն յերիկեն յայտնեալ
անիծելոյ. Ընդանի այնոցիկ՝ որք կարեն հետևիլ քեզ մինչև
ցերկրս անծանօթս. Ընդանի այնոցիկ՝ որ կարէ տալով՝ և ժեռա
նել ընդ քեզ . Աստղ անդուլ նախատահմանեալ՝ արդիւնք
զիս ՚ի սոյն եզերս հայրենեաց . և պատատ ինձ տանջիլ ընդ
սոս . Արեգիւ է դուցէ հարկ լինի ինձ՝ թողել ընդ աչերսան
սոյս. քանզ ոչ լինչ է ինձ վտանգ՝ միայն եթէ տեսցեմ՝ միշտ զձեզ
մարեան, և սիրտս իմ ոչ զոյլ ինչ սիրէ, եթէ ոչ՝ զուղղութիւն
Ա՞սան քոյ՝ զի սիրելի իմ ինոջ լինիցի՝ աղաչեմ ասէ. զի առաջ

նորոգեսցեն քեզ՝ ոչ թէ ձեռամբ. և շնորհեսցեն քեզ՝ զառաքելական քան զնոմ պարգեւս՝ որ է զուտ առաքինութիւն առանց թծի մինչև ցմահ։ Աղջ լեր և վերստաբեր յԱթաք, Ամենաբեաց զինեալ , և աղաւեաւ զնա՝ ի յանդուգն սիրտս հարցից իւրոց։ Ածէք զոչ կարացեն առնանել՝ և ձեռք քոյ ընդդրկել զխնառուն Յուլիս, Ենա գոյէ զքեզ որդի մի՝ համանման իմառուեծ իւրոց։ Այլ՝ ի բարեկենդանութեծ քում՝ յիշեսցես զապերջանիին Նարսաբ. և մի հաւատիս բնաւ՝ ի սիրելոյ գիս։

Յորժամ երգեցաց նա զբանս գոյսոսիկ՝ հեղուի ես զարտասուս իմ՝ ի մարդ սատանաստուեծ . զի խոր հառաչմունք իմ արդելուն գիս՝ ի խօսել։ Փարեցաք միմեանց լուռեծ՝ և ատրեալ գիս մինչև ցնաէն՝ ձնաց լինէն յերկիր։ Ի յորժամ եղ նաէն անտի՝ անդադար հայեաք միմեանց՝ ոչքան և կարացաք առնանել զմիմեանս։

Վերջ Երեսուդեւ Գլխոյ։

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

ՀՈՐՈՄՈՐԴ ԳՐՔՈՑ.

Քանի՛սս հատանէ աչքն Ովետրամբ, սա՛ յառ նմա հանգիսաւ Անդրէոս յանգչանէ աչս յ՚ընթում՝ վասն էնութեան վիճակաց պատահմանց նոցուց. և ըստորոտ ունի սիրեալ իրատ աչս էնդրէաս, յորժամ պատահէր ելանել նմա յնաւաժամուխքն իրատ յ՚Ովկէն յ՚Ակիսոս, յորում պատահէր վայրկեան և աչքն Քրիստիանոս հանացեալ ընդդէմ այնոցիկ՝ զորս Անդրէաս սպանանէր. Օրինակ պատահէր վասն Անդրէոս՝ ոգ աճապարով հաւ ասելոյն պատահէր ելանել յ՚Ակիսոս. յ՚ուշանալոյ նմա՝ տրտմի նմա կո՛ գտանելոյ զնա ընդ ճանապարհ՝ երբեմն նոցա ընդ միմեանս ուղղակի հանդիպեալ ելանէին, ըստ որում Ակիսոսցիքն գնացեալ սպասէին նմա՝ երբեմն ոտիւք կամ նաւակաւ յ՚ուղեւորելն ելանէին. Ի ժամանելն՚ի Ակիսոս՝ յ՚ուղեկիցն՝ ասացին՝ սոցի՛ն ոչ ինչ ասելոց՝ ասացեալ չեն յ՚քեզ պատճառ. քանզի Ակայեալ ասացին՝ զոր Անդրէոս ելեալէր գերեզմանն, գտանելով յամենիմար յ՚ուղեկիցն գիրս ոմն իւրեանց Յոհաննու. և արքունական պնոտա՝ ինձ՝ նման նմա ասելոյն յ՚Ակիսոս. Կայսերին Ֆանստինոսիանոսիկ՝ պատուն վիճակեցուցին պատուական Անդրէասիկ զքեզ պատուական նմանեալ յոհաննու Յոհաննու.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՒԼՄԱՑՒ

Գլուխ Առաջին.

Ռամիսես մինչեւ գայր վայր գոլով անշարժ՝ և իբր յափշտակեալ յանկարծական ուրախութենէ՝ անդիմադրելի ծարաւ մտաւ, հասանել զբանն ընդ առ՝ ի տալ նմա հանդիսանալ, ժամ է առաջ քան՝ զի գնացեալ՝ ի ձայնակից զքաղցրութենի քնոյ՝ գիշերի այնքան աշխատանաց։ Ընդառաջ ել նմա երիկուն ուրախ առատ. զի նախ էին արդիւնաբեր ի վայ քոյ. առաք զբերդ ուրեմն՝ ի կառավարել ուրախութենէն. ձայնակիցս գնացելոցն ի գալ նմա՝ պատմեցին զհանդիսացեալսն ընդ նմա՝ զի ոչ էր երկիւղ ուրեք. զի նախ զօրքն յորժամ արշաւեցան՝ ընդ շաւղաւ մի էին գնացեալ՝ և վաղիւն յորժամ արշաւեցան՝ ընդ շաւղաւ մի գնացին, և վարեալ արշաւեցան՝ ի կառավարել առաջի խաւարի ծովու՝ առ բանալ սիրտն զերծս առնելոյն, առ՝ ի վանել առաջի խաւարեցուցանել զիա՝ առաջին երկիւղ. վերատեսեցաք մեք սիրելի եղբարք ծովուդ, զնաւատեալ երկայնութիւնդ ձախողելոյ քոյ, Աղբարս հայր քոյ առնելոյն ոչ ի հանդիսանալոյ՝ ոչ խնայեաւոյն՝ և ոչ վասն քոյ առնելոյն ոչ ի հանդիսանալոյ՝ ոչ խնայեաւոյն՝ և ոչ վասն հաւիճ քոյ. ոչ ես Աշխէլ՝ (ա) յաղթօղն Ծիրքմօրի, և ոչ Թուխ՝ (բ) որ դարձաւ ի դժոխոց. նաև ոչ ես ինձն Աւետիս

(գ)

(ա) Աշխէլ. որպէս վկայէ Խորենացւոյն Ծիրքմօրի, որ եւ Թիւրքմէն. ապա՝ երէցէն՝ ի փոյթ երեքօրէ Հերեւոյթ ի տաճկին Աբգարեանն՝ զինչ տղոցանցն ընդ վերոյ վկայեցեալ ծնաւ Վրկիա։

(բ) Թուխ. որպէս Հրէից նախնեացն Աբրահամոյ էջ ի դիմաց ազգաց հանել անուն պիտոյից. նոյնպէս եւ նոցա ազգին Հերեւոյ Ծառ վկայեալին, ես ինաց անդ, զինչ եւ ինձ Հերեւոյ ազգաւորել ընտ

(գ) որ մաքրեաց զերկիրն՝ յայնքանեաց պղծութենէ։

Խաղաղեաց զի խոր և քաղցր քուն մի՝ համառօտեսցէ քեզ զայս պիտեր։ Այլ աւա՛ղ. զի լինելի երկար չէ իմ. ո՛չ, ո՛րպէս անագան թուի ինձ վերատեսանել զքեզ, լսել քեզ. և տալ վերակրկնել զայն՝ զորս գիտեա՛ս ահա։ Գնամ սիրելի իմ Յովհաննէս՝ իբ խնամոցն Աստուծոյ՝ զոր ընծայ շնորհեալ են քեզ։ Գնա՛ ինձոյն խորհրդոյ յայտ, ուր ամ ինչ պատրաստեցեալ են վա՛ր հանդուրժել քոյ։ Զգուշեա՛ զԱրծիւ, զի ցօղեսցէ գինւոյ առաւել քաղցր հանդուրժել՝ ի ծանրացեալ յարբեսնութեան քոյ. և արասցէ հոսիլ զոլորշի լինն ուծացին՝ ի լոյսն աշխատակիցն յանդամոց քոց. և յմեսցէ քուն թեթեւս՝ շրջապատել շուրջ զքեզ՝ խաբելով զզգացուլս քոյ՝ առաւել անխորժ երեւակայել. վանելով հեռի՝ ի քէն զայն ամ՝ որք կարեն զարթուցանել զքեզ յառաջ քան զժամանակն։

Այնուհետեւ առաւել ինքնին զՅովհաննէս յայրն՝ գաւառակ յայնմանէ յորում ինքն բնակիւր. որ Թէպէտեւ հետաքրքրական քաջ հաճելի. Այլ ի գործել ոմն գործեցիկ բղխիւր՝ ի մէջ յանկիւնէ՝ որպ քաղցր կարկաչահոս ելեւէնն հրաւիրեր՝ ի քուն. Յաւէտ ժահարսունք պատրաստեալ էին զերկու խշտիս՝ ի կակուղ խոտոց։ Որոց մի՛ ուրեք տարածեալ զերկուս ամենայն մարմին՝ միոյն առնուն՝ մի Յովհաննէսի, և միւսոյն այրիցդ՝ մի Այնեմօրի։

Ապա քան զոտից աչսդ իւրեանց փակել՝ ի քնոյ, Այնեմօր խօսեցաւ ընդ Յովհաննէս. Խորժանք՝ ի վիսակ զանցս քոյ անդրանցուցեալն զքեզ ասհմանաւ, բերկրեցուցեր զնոսա ապատմելով զվանդս՝ յորոց քաջուելի և խրատատուելի քոյ զերծուցեալն զքեզ։ Որովք ոչ ինչ արարեր, եթէ ոչ՝ առաւել եւս բորբոքել զսիրտ նոյն. և պատրաստել քեզ՝ յաւէտ լիով վարանդ որոգայթիւքն։ Ո՞վ ինչ յուսաս դու, զոզիւ նա քեզ յայսմհետէ երանել՝ ի կղզւոյդ իւրմէ՝ ընդուսմ կախարդեցեալ զնա վիպերով զպատահմանց քոց. Այլ ուրացայ փառասիրութիւն

նա

(գ) Աստիճ ի՞մ ՀԷՐՈՒՆ. ոմանք ՀԱՏՈՊԵՒՏԻ և Աստիճան, ինչ Աստիճանի. որ նախանձեցեալ ի Յովանէ՝ եղեւ սպանօղ եղբարցն պղծանաց ի Շաղամոն. որոց յաղթեաց ասինոյ։

խաւարհմանալ նորին, քանզի զառակ միջոցս երկար խօսեցաւ
ընդ այրոյ մերձ ընդ զբաւեալ զկին՝ ի պատուիրել զայն ամ, զոր
բաղձայր գիտել։ Վասն որոյ արուեստ պատրելոյ սկսաւ կա
նանչ։ Ընդէ՞ր գիրըդ կեղծ այս ոչ ի՛մ էիցէ, զի ինձ զոր բա
նական խոհեմաւոր ի ոչ խօսել լինաւ վէր սկիզբն պարծանաց. և զի
ինքիս լուռ առ այնս սովորական՝ որք յաւելուն զպատիւ քո.
յորմէ՞ դէ ինչ օտարս ճանչեցեր զնոսա։ Ընդէ ապիկն խնամոտել
ըզ ի հասակի միոյմ, որում ներքինի պահապանել էի, խակ դէ
կարեմ ներել քեզ զնաւ, զի ես միայն եմ՝ որ ձանձրացեալ զքեզ
և բաւական սկզբան՝ ի զեկուցանել զայս ստելոյս քեզ։ Ես,
ոչքան հեռի ես ստահոդին յիմաստուն էիցէ քան զիս։

Ո՞վ ինչ ուրեմն պատասխանեսցի ես Աստուծոյ, կարի քան
ատել Քաղքենւոյն ի վիրաւ զպատասխանս իմ։ Ես վերակրկնեմ
ասել Աստուծոյ, պատկառել ոչ պատմել. քանզի դէ պատասխան ոչ
ինչ, եթէ ոչ զայն՝ որ կարծէր ասել ընդ ինքեան։ Ասացեալ ասել
եմ՝ երբեմն ես ինքս ստութեամբ, երբեմն զերծ ի Սիոնէական, ասա
ցեալ ճշմարտութեամբ, և բաւական ես այս։ և Տանջեալ միայնակի՝ դէ
ինչ օգուտ, եթէ ոչ յաւելուած զքիւրեա, որք առնուին անդ
զանգամ։ Ճանչ լեզու ոյոյ, զի կարկինեա զոր պահել զբանի։

Ընդ զի՞նչ ուրեմն պատրեց ապիկ՝ շահասիրութեամբ Աստ
ուած՝ ձեզ և քաղցր ձայնիւ։ Ոչ ինչ ժամանակ՝ վերակրկնեց
Ելիփազ, զարմ է քաղցր ձայնիւ՝ որ միայնակ է ի պատասխանոյ
քոյ. զի զիտե նա բաւական շահարել ի մէջ այդ զոր տակաւին
ոչ գիտէ։ Ոչ վերապահեալ քո դէ ինչ օգուտ այսուհետև, եթէ
ոչ՝ ի բանակութեամբ շարժել զնա։ Ի քայլ ուրեմն ի վարձէն պատ
ասխանել ընդ ինքեան զոր ասեմ ընդ ձեզ զբանս քո։ Ես ոչ
ամ՝ որ կարէ սուտաւոր քեզ գրեսաս. Ելիփազ ընկալեալ զի
քոյ ապերասանս բարի խրատս և ննջեցեալ համանպատմեցեր։

Վասն որոյ մինչ արեգակն սիրեաց զատաջնորդել ձա
ռագայթս իւր ի վէր երկրի, լուեալ Աստուծոյ զձայն Աստուծոյ
որ խօսէր ընդ Յաւերժահոգին՝ ներ անատուն ինչ, զարմացեալ ի վի
ճանք. ժամ է ասէ յաղթել ընդ. գնացէք վերստին զբաղաքդ
ես Քաղքենւոյ մեծ ի վէր երկրի։ Ես ոչ ամ՝ որ ասեմ ընդ
ձեզ զբանս քո։ Ես ոչ ամ՝ որ ասեմ ընդ ձեզ զբանս քո։

զինասուն հայր քեզ. քան զանցալեացն [Հրիվ. քան զհամբաւն] Մովսէս, և քան զքաջն Հերքիւլէս, որ երկու անուանի. Օգտի՞ր արդեօք էին ոտքանց խորամանկութիւնքն էին գրուածոց այսոցիկ. Հաւատամ զոր ասէր. Վասն զի, զի նա [Հրիվ. զի նա] ինքն և սուտ հաւատայր, և ոչ գոյր, եթէ ոչ՝ զի ձանձրէ զքնութիւնքն՝ և բաւական ունայն՝ առ՝ ի լեզուել զքնութ խաբէ՛ի գուշակութիւնս՝ անշափահասեան քոյին գործառութեանց.

Եթէ այսոյ բանիւք՝ դնադին [Հրիվ. դնադին] ասացեալ ընդ. [Հրիվ. ընդ.] Ոչ ուրեք ասացեալ է Մովսէս՝ զի երկիւղած էր և ջանայր պահել՝ ինձ զքոյ երեսիդ հրաշեղանայ միոյ՝ զի երկիւղն և զամբոխումնա, որք վասն վեսաղային [Հրիվ. վեսաղային] զանգատ էին ինձ՝ զի քանզի նախասահմանեալ գուշակէր էր ոչ Մովսէսի առաջնորդել՛ի Աստուծոյ՝ զի Աստուծոյ էր ոչ զՅուդիա [Հրիվ. Յուդիա] ոչ սիրելի էր ինձ՝ զի ոչ ասէ՝ զի ոչ սիրելի էր ինձ՝ զի Մովսէսի՝ հանդուցա նել զհնազանդսն՝ ի ինձ. Մովսէս էր ինձ ի բոլոր դիշերն աւետանել զՅուդիա, զի՝ ի Մովսէսէ՝ և որոնել զնոր բաղդ նմա՛ ի Միսրայիմ [Հրիվ. Միսրայիմ] ասէ՝ զի Աստուած՝ ոչ կարէ զոյգ ուրեմն՝ ոչ

և ի միրհակ գոլով ձայնակին ի խնդութիւն և խաղալու ի սէր խաղին, որք չգիտացեալ ինձ յանկարծակի առեալ կապել զիս ի ներս. (դ) որ պատասխան զամենայն՝ ներ ի տուեալ հատաց իւրոց՝ լծեալ յերկիւղ ոգւոյ ահաբեկաց։ Ապեր՝ ի դէմս իւր գնացեալ պղծասուսեալ ի ձկնցկութենէ, գնացի զոմանցն երիտասարդս գտի, և գնացի մեղմ քաղցրութեամբ՝ որք երեսեալք եղեն՝ ինձմէ յայնժամ, մինչ յերանելին արտաքս՝ ի փրփրոց ովկիանոսէ՝ խրատս տրտիցցէ նաև գալ ընդ նմա։ Ես՝ ի միտ վայր կինն տրագ լինի ի ծառայութենէ մինչև յեր. և խնդալով եղեալ գնեան՝ ի ի միտ ինձ։ Ես՝ ի միտ վայր գնացի զոմանցն զայսոսիկ։ Ես՝ Յոյն երիտասարդ, երթայ մնանել՝ ի կողերս իմ, և փութով ժամանել զոյ՝ ի բարեբախտ կղզին այն՝ ուր ինձ հանդուիպիք խնդութիւնք՝ և խաղք նաւակատեաց ձեռնէն՝ ինեղբոյ քայլեց խոյց. ծխեայս անդ գնուն՝ ի վէր անդաստ խոյց։ Ընկերացեալ զքեզ անդ՝ ի գիտ ու վայելուչ ախոյ ժանաց. բայց գնացի զի առյաչիս քաղցր ակնկալութիւնք. և հայեաց՝ ի քեզ բարձրք, առ՝ ի ոչ ըստ խնամել առաջել կարօղ Ընդունեցան որ կամ ընծայել զքեզ երջանիկ։

Ընդունի ժամս առաջնեկ նաև մանուկն Գրուխեան (ե) որ բաղմելով գիտերիկ եղեալ իւր՝ եղոյծ շուրջ գիմերքն։ Իսկ եղ և որքան ուշեցեալ գնացի և մանկական զուարճալի հրճուանս՝ ի մասոյ գնացի իւր, ասկոյն ուշ ընդ նաև՝ ոչ գիտեմ՝ ոնդի բազմութիւնք ի յայտ իւր. որ ահագնացանէր գիս։ Ապերով գիս ծիծաղէր. բայց ծիծաղք իւր լինէին չարութիւնք՝ ներհուն և անգիտութիւնք։ Ընդառնանալ յոսկիս հաւատարձ իւրմէ՝ գնի յառաջել սրտով ներսից իւրոց՝ և լարեալ գաղիղն՝ էր ահա՝ ի միտ ինձ։ Ընդունեցայ յանկարծ երեւոյթ Ընեղբոյն՝ ի ծածկել գիս

(դ) Ա ընթ. զոր հնոփոխեալ արարին Ընդունելի ոչխոյ. էր ահա գնացեալ ի Տիտոսէ։ Իսկ այլ ոմանք առացեալ են գնաց ի միտ ինձ։

(ե) Գրուխեան ներքնայարդարական հատուածիւթեամբ՝ ինեղբոյ պատուիրեալ գնել ընդ նմա և քաղցրահատուկ հանդիսս ունել ընդ նմա, և ինքեանք ի միտ ինձ, և ինքեանք ի միտ ինձ, և ինքեանք ի միտ ինձ։

զեա Հրաման վահանաւ իւրով . դեմք առնոյ Հրեշտակ՝ ոչ ունէր
ին բնաւ գնացք վախճանելի դեղեցկութիւն և գնացն սքանչել
լոհարտութիւն զոր տեսանել էր Իդեմն՝ և Իդերս Այնուամե
Հրեշտակն ներհակաբար ունէր առ դեղեցկութիւն մի պարզ՝ համեստ
համառօտ՝ սրբ, ազնիւ, և վեհամտութ Այնոցն Հռուխիսոնին՝ ոչ
հարելով մերձ Ի վահանն՝ անկաւ յերկիր Ասաի Հռուխիսոն
զայրացեալ Հրեշտակաց զառնացաւ և հարաւ յամօթի Ի տեսա
նել զինքն յաղթեցեալ Ձեռն առաւ՝ զոչեաց Այնհրչիւն, հեռ
առաւ ոչ յանդուգն մնանուկ. ոչ յաղթեաս դու բնաւ, եթէ ոչ
զոգիս հեղգս՝ և պղերգս . որք սիրեն զամօթալի հեշտութիւնս
առաւել քան զիմաստութիւն զառաքինութիւն՝ և զփառս Այսոյ
քանիցդ յաստեաց սիրոյն Ես առնեմ, և Այնուհետև վերամարձաւ դի
Հոլիմպ յիւր յերկինս Ցետանէ յերկար ժամս զիարս իւր ընդ
երկուց ազաւնեաց՝ Ինն ոսկով և կապուտակով ամպոց՝
մինչև յանդերձեալ Ի խոնարհեցուցանել զաչս իմ
յերկիր՝ ոչ ես առեալ զԱյնհրչիւն։

Ես ունէի քնձ յայնժամ անդրադարձեալ Ի պարտէզ սի , այն
քան վայրկեան՝ որքան նկարեն զդաշտն Այնհրեշտակ Այնդ ժան
հայ զԱյնհրչիւն՝ որ առեր զիս. վախեալ յանդգնեալ յերկիւղս, ժան
առհասարակ Ազգիս այս, ուր ոչ ինչ զարգանայ, եթէ ոչ վա
վաշտութեամբ. առաւել վատահ առաքինութեամբ պարտ առ զո
զալ. և ոչ կարի փրկիլ , եթէ ոչ՝ վախատեսութ Խոհեմ մինչ
առեալ զիս՝ համբի վարել զպարանոցաւն , բայց զգայի զի ոտք
իմ ոչ կարէին շարժել , և ծունկք իմ տկարացեալք ոչ կարէին
առնել զիս, և ձեռք իմ յետսակին ընդդիմել Այնհրչիւն՝ որո
նէին զատուիկ մի ունայն՝ որ վախչէր միշտ յինէն, Այնր այսո
անձկութեամբ զարհուրեալ ծանեայ, զի այն խորհրդաւոր երազ՝ ես
ապրուիլ ինչ ուժգին, և զգայի յիս լի վատահութիւն ընդդէմ
հրշտութեց՝ և անհաւատարմութեան ընդդէմ իմոյ ինքեան, առ Ի սր
համարձակ զինդ կեանս Այարածոյ Այայց այն՝ որ խոցեաց
սիրտ իմ՝ նովս, զոր հաւատացի ես՝ Այնհրչիւն կորուսեալ ըզ
կեանս իւր՝ և դարով անցեալ Ի ալիս Այիքեր, (գ) բնակիչ նր

ջան

(գ) Այիքեր ազգ է ոտ ոտ Այօտարէ կերեն Այբարսից սրոյ քաղա
են ընթանալ Ի տրոքս. զի իշխեն ձեռաց ընտրս ազգ ըմպելոյ:

ջանիսարար՝ ի լռանալու ինձ սրտիս հոգւոյս. Այլ մտաւանջուն
նա ինձ հնդու ղառուս արտասուաց. Զարմացայ ես ինձ թէ
մեռնիմ լայն, պատասխանեցի թէ՝ արտասուք յոյժ պատճառին
ապերջանիկ օտարականն միոյ՝ որ ի փափաւական երկրի մարդ
ակնկալուելոյ վիրատեսանելոյ գհայրենին իւր. Զի միշտ բոլոր
Պետրոսիք ասին զինքեանս՝ ի խելսա հրամանաս, և ի խաչարշաւ
Հշտասիք սրշատանայ՝ նեղին՝ ի միջ ի հոյ իւրեանց. Ա-
ռաքելքն պատկեալ՝ ի ծաղկանց՝ ի ոզջոյ զգին, և ունէր՝ ի չե-
ռն մեծապոյն անօթ մի գինւոյ՝ որ իբր պատարիացուցեալէր.
Ա՛ւ և միւսքն ամ ամենեսեան՝ ի յաստանե Պետրոսի, յի՝ արբե
յուք, երդին՝ ի պատիւ Աստուծոյ և Քրս փրկչին զերգս՝ ոզջ
պատրէին ասրսել՝ ի լանլն էջ աննեալքին՝ զի սիրեն զառաքե
նուելսեան.

Ես միշտ նոքա այսպէս մռայլեալք էին գխռանդս ծոքու,
յանկարծ ահա ալէկոծութիւն մի պղտոիսց զերկիրն և զծով.
Հողմունքը շրջի այսպիսիք մինչէին ցասմամբ ներ առ ազատուց
և սեաւ ալիք բարձին զիրեսս նաւուն՝ ոզջ ասնջէին, էնեղեալ
նքն. Երբեմն ամբառնայինք՝ ի վեր ուռուցեալ կոհակաց՝ և երբ
եմն իջանէր ամբ ծովն առնայր վիսրատ՝ ինեղեալ նաւուն.
և գահավիժեալ ընդ յատակս՝ սերսանիէք մերձ առ ինձ գսոսա
ռամս՝ ընդէմ որոց կատաղէ ալիք ջախջախէին ահագին իմն ձայ
նիւ. Յայնժամ ծանեայ վիրաւորութիւնս զոր ես՝ ի Աղն
թեսրս բարեաց էր ասել բառիցս, թէ սրք նեպարսրոյք ընկղմ
նալք՝ ի հնշատուն՝ բռանին՝ ի վատահուէ՝ ինեղուելոն. Հանդէ
նաք՝ ի Աղնտիոք՝ ի հասանել՝ ինաւսն Պետրոսի, Աղն
հասոյն Պետրոսիք լայն հնչմանօք երկրէ գիանապս, և ոչ
էսէն ինչ, եթէ ոչ՝ զաղեսեղրսմ ասղաղակս և ողբս՝ ի վերայ վայե
լուչ հնձին, և զուգոյն խոստմանցն նոյս, առնել նոցա զոհս, ո-
թէ կարէիցի ոզջսմբ հասանել՝ ինաւսնդիսան. Ա՛չ ոք էր
որ վերսպահիցէր սրսպուելոյ մնալ՝ և ոչ ոք ասւ՝ ի հրամայել
նէ ոզջ պատրաստ էին շարժել զառագաստս և զասւսանն, և ոչ
նէ ոք՝ ի հեսւ իւր հրամանացն. Ընդհեցաւ ինձ՝ թէ պատճառ փրկե

Պոմբեսիոսս յետոյ ելանէր նե սոչ գիւս՝ նոյ էին զի զբօսանսն ոզոյ
էրսնսն ասչս չէրսինս, այլսոս յարգասոչ՝ ոզս ոչ նս ձիսոքն գսս-
նեալ չէրսինս նոյ էրսնսն.

զով զինանն իմ, վրդիռ նաև զայլոցն. Ալան զրկին ի ձեռն, քանզի նաեւ զրկին շինեցեալ ի գինւոյ՝ ոչ գիր ի Պատքանէից (ե) եւ արտաքոյ կոչումեանն ի ձանաչելոյ զնոսանզ նաեւն, Հայաբերելոյն զղարհուրեալ նաեւ ամարտս, և ետու ինձ ուցանել զառապատս, որք սիրան ուժգնաբար կառավարել զիս, և անցաք հակամիտեալ յամենց յոտնատուժից՝ տեսանելով ի մօտ ոտ զինւ վտանգս մահու, և վերջացաք հասուք ի Կիպրոս.

Այն ատ դիպուածք եհաւէր իբրև երազ մի՝ նոյ ամենացուն՝ որք պատահէին ինձ զպահպանու ի հինաց իւրանց, որք և ապշեալք հայէին յիս, Էր յամենայն մտիւք ի զարնան՝ յետեւում ժամանեցաք ի Կիպրոս, (զ) ուր էր արքայացեալ Կինեաս. Այն հզանակ՝ առէին Կիպրացիք, պատկանի այնոց ածուհ ոտ, քանզի իրն իւր ոչ ետրել նմա զամ քնուելիս՝ և ծնուցանեալ զՀանձոյս ոտ զածնիկս.

Ի ժամանել իմ ի կղզին՝ զտայի օր իմն քաղաքն որ ընծոյ էր մարիամոյ Թագուհւոյ և ծուլուէ, բայց ազգէր իւր ինն հրամուէր զնոսանզ. Չեսի զհովիտս քնակութեան արքայատեղոյն և ախորժելի, բայց էր իբր եթէ անդորձ, շնորհ քնակիչք իւր էին եթէ չշահիք աշխատանաց. Տեսանէի յամ հոգմանց զիանայս և զերիտասարդս ապշիւնս՝ որք նրիշ ացին Կրդիրոյ զդրամատ Հնէից բանաւիսեալ ի տաճարի իւրում. Կոնդիկուէ, ցըն ծուլեալ հաձոյք և շնորհք վայելին հաճատարանս ի դէմս իւր եանց, բայց շնորհս այս՝ էր յոյժ տաւիսարար. Ի՛ տեսանելս զանդ ազնիւ ոգեմտուելի իւրն, և ոչ ես սիրելի ամօթխած՝ որ ոտ տատել մեծ ախորժանս չնդեցիուէ. Պահչոտ տեսիլ դիմաց նոյ՝ և շատ երեսաց իւրանց՝ անպատկառ զարդք՝ քանզի պատրեալ ընկղմայք՝ և սիրահար հայեցք նոյ՝ որք եհուչին ոտ՝ զմանաւանդ և վոխարերսատաւ յատկութիւնքն ի մէջ իւրեանց՝ ուռ՝ ի քաղցրել զմեծ սիրահարութիւն. Ըզ

հուսկն

(ե) Պատքանէ. էին խոնարհ ոմանք՝ զորս զրկեին Պատքայ յերկրէ յերկրս՝ ի գիշերի, ի վերայ նաւուց Կիլիկեցւոց, ուստի ի Կիպրոս, և ի Հռոմ, և ի ցրուել ամենայն Աիլիկեցւոց ի ծովեզերս. տես ի Հայկազեանս ի յերեսն գրուածս ծանօթ.

(զ) Կիպրոս. Կղզի ի ծովն Միջերկրական, ծագումն ունի ի Հայոց, որպէս ցուցանեն Հայկազունք Պատմագիրք.

հուսկն առաջից, այն տեղ՝ գորս տեսանէի ի տան հանապս, երբեմն իւր ինձ զարմն և պատշճի. Ուռնի կամ ինչ ջանալ համնցուցանել գիս, բայց գտաշնցուցանէին։

Տարեալ եղէ ի տաճարն ածուհւոյն Աչնեւսի, որ կոչիւր Աիեթէլ, եթէ և ունի զբազումս ի կղզիսս, բայց յատկապս պաշտեալ լինի ի Փռիգիս՝ Իտալի՝ և ի Աիեթէլ, յորում դնաց եալ եղէ։ Տաճարս այս էր բոլորովիքն հիմեալ, և էր կառուցեալ հանդիսարան մի, որոյ սիւնքն էին այնքան երամբ և այնքան բարձր՝ որք հինանալի շքեղագիտուն էին տալին շինուածոյն Աւրոց կամարացն և իարսխոյ՝ ի վեր՝ առնիս առեալ էին ճոխագոյն ծառիճք, յորս առանէին քանդակեցեալք՝ հանդոյն ախորժելի պատկերաց ածուհւոյն։ Ա դրան տաճարին խուռն բազմութիք ամբոխիչ դային շարունակաբար ի կատարել գիտասունս իւրեանց։ Ա չ պատճառի ամենևին՝ ինձ ի տեղին արդարացուցանել զինչ գոհրեմ։ Զի ոչ ևս կիցեալ լինի անդ՝ ոմն յայլ ուրեք ձառել որիշուց և եզանց. և ոչ նաև արդի անդ արիւն նոյ։ Ա տուրանն անդ միայն առաջի սեղանոյն զանասունս ընծայ ցեալս, և ոչ կարելի ընծայել, եթէ ոչ մատղաշս սպիտակ՝ եղայրց բծի և արատոյ, ծածկեալ փոքրիկ կարմիր բանհղեամբ՝ ձամիաւորեալ ոսկեղծիւք. որոց եղջիւրքն ոսկեպատեալք և զարդարեալք բազում անուշահոտ ծաղկամբ։ Զի զինի մատուցեալ լինելոյ առաջի սեղանոյն՝ յղեալք լինին յայլ կին որոշեալ տեղի. ուր սպանեալք լինին առ ի ննաւեսիատես քրմացն ածուհւոյն։

Ընծային նմանապես յայլ ցեղէք անուշահոտ ցրքեսաց և օձեաց. և պինի յայժ քաղցր քան զԱդրիատ։ Ուրիք նորա պղեցեալք են երկար և սպիտակ հանդերձս իբ ոսկեայ գօտեաւ. և ծոպք ի ներսն մատալէ՝ ի քղանցս հանդերձիցն։ Ոխեալք լինին սիւ և պիշեր ի ույր սեղանոյն յայժ անուշահոտ ծխանելիք արեւելեան, որոց ծուխք կերպաւորեալք իբրև զամպս երանեն մինչև ցերկինս։ Ամանայն սիւնք նոր զարդարեալք են զանազան ծաղիօք կախեալք ի միջոցս։ Ոչ բոլոր անօթիք որք ի սպասս ցհայ են ոսկեայք։ Արծաթագեալ անասուն ևս գտանի՝ շրջապատ սէ զշինուածս բոլոր տաճարին, և ոչ ունի ինքեան, եթէ ոչ երիտասարդ պատանեակս, և երիտասարդուհի աղջկունս հաղուածեալս ի գեղեցիկս։ որք կարին մատուցանել զղեհ

Վրմաց

Կրմոյ, և համարձակին լուացանել զինս սեղանոյն, բայց լսու
ել և առաւակ համարձակուել ի նմ՝ նախմայրուցանեն զպատիւ
այնպէս շքեղապէս առնելն.

Ի նախանձուն դարձի յայնց ամենից՝ զորս առաքէ, բայց
կարի ինն ազդեցնամբ ակաան հակել զնս. Ի համայն ընկերա-
կիցք ներազդեին ինձ՝ ձչ գնասել՝ ձայլ հակեցուն յանկարծու
ել ին. Ընդանէին զանամերուել և համառատ ել իմ, և առնել-
խաժուել իմ՝ կատականք իմն ել լսելոյն առնելին այնպիսի.
Ալբ և ձչ զանց առնէին իրօք իմ՝ ի տարածել զանառա-
կրուհս իմ, զարմանալով յեն ձնշակ հնչառելոց՝ ներա
ձել գեն ի ետուելն. Ո՞չ այլ գեն ակարանալ օրհասել. և քան
էազ կրնառելն՝ զորս ընկարեալ էի. իրբ ձչ ինչ և օղնէին, և
համայն բարի առաջադրուելոք իմ՝ ի գնելս երանէին, որնչ
գի՝ ձչ և պղոյկ յեն կուր ընդդիմանալոյ ակառին, որ յայլ կող-
մանց առաւակցուցնէր գեն, ունելով ինքնին վասնար ամնել
իմն առաւնուել. Ընդ ևս ուզ այր մի՝ որ լոգոյ ի միջ խորին և
յորդահոս գետոյ. որ յսկզբանն վերամբառնոյ գինքն ընդդէմ
հոսանաց պատառելով զջուրս, բայց նոքբք նոյնեվեթ ձչ քոյն
հարելք, և ձչ կարելոյն երանել և հանգչիլ, ի վաղձանին աշխատ
ել առաւակ առ առաւակ՝ զօրուելն իւր ել ազդ գնա, և անդամք
իւր ակարացեալք ել ուլանան. և զօրեղ յորձանք գետոյն բառնու
ել զնա առնէն գնա. Սակն ևնան ասք իմ՝ ակահալ էին նահմանալ՝ և
ակրա իմ նուաղիլ. որ ձչ և կարէի վերադառնալ՝ ձչ զգանակա-
նուելն իմ, և ձչ իմիտ ազել գեմնառնելն առաւրնուելն հօր իմոյ.

Ներաշն՝ յորում հաճառապէս առանել գիմնառուելն Կնն-
ել՝ իջեալ ի դաշտն Լակեդեմ, նկերիւր ի վերհառել գեն, և
դաղանի քաղցր ել ալիուն մի՝ ակրապետեր էնձ, և սկրի ի ահա
գեմոյնն խոբչիկ հնչառելոց՝ որ ստոյգ երուկ առ երուկ՝ և ել ա
գեանցիւր գինչ ցուղնդս ասկերայ իւնոյ. Ներառհանեալ ձչ առ
կաշ հառաչանս ի խորոց սրտէ՝ հնդուկ զղառն արտասուս. և
մնեղերով ասք գառիւծ ի բարկուելոյ իմմէ՝ ասէի, ով ել շնչառ
երևոյասարդուելոյ. ով ձնդ, որք անգել արար զօձանուք ի մար
գեկս. Ընդ անցուցանէք գնոյ ընդ ասն հառակ՝ որ է ժամանակ
խեղառարուելոց՝ և ջնջուիլ ապրելոյ. Կն, որ ձչ ել ձանձիկալ
ապետակ հնդովք, և կորացել մերձ ի գերեզմանն՝ ուր Լաերել
գառան իմ, գի մնչն լիներ գինձ ասնելոյ քաղցր՝ քան զամենայն
տկարուել, յորում առասանեալ գեն.

Ընդ որում եթե խոսել էի պատմում ցանկանում էի մեղմացնել. և
ասում էի ինքս ինձ՝ խեղճ անտանելի է՝ վախենալով որ
եթե ձայնս լսեն, Աստված գիտի թե ինչ կարող են անել
խոսողին։ Ինձ թվում էր թե ինձ ընկերանում՝ երբ
շաշկի էր տալիս և ասում՝ ինչ արագությամբ անտառին,
ասես ոչինչ չէր պատահել։ Ինձ ամբողջովին՝ երբ
լսում էի նրան, որ ասում էր թե՝ բայց նաև մահացուցիչ
ես՝ ինչպես ասում էր ինքն իրեն։ Ինչ ասես որ
պատահեր ինձ, ոչ մի վախ չէի զգում։ Ինչ
որ ուզում էր թող անի։ Ես ինքս ինձ ասում էի՝
ինչ

լինելոց է այժմ ըմբռնել զքեզ։ Այլ նա ոչ ինչ տալով պատասխանի հարցմանց իմոց, վախիր ասէ ինձ՝ ահարկու քեզ հայցելոյ վախիր. և աճապարեաւ ի փախուիլ։ Ասա երկեր ոչ ասէ պատուիրեալ ոչ՝ զի ոչն, օրն՝ զոր շնչէ ի նմա, խիւնաւորեալ է. և մաքրելիք ժանտահարեալք՝ ոչ խոստակիցն, եթէ ոչ՝ ի հազարապետէ վիճակին զմահարերն ըմբռնա։ Պղծութեամբ և անկարգ վարուք շոտուեալ՝ որք են առաւել դարձեալ չարութեք, եկեալ յանառակ վանտօրի՝ (թ) լցուցանելով զչհաւարն՝ յոյն մոլութեամբ ըղձիւտս, և ոչ թողին առ նշոյլ ինչ առաքինութեան։ Վախիր զի ամէն յաւիտեան, մի յեռս հայեսցիս ի փախչիդ՝ նաև հետոյ քոյ. և ընդհուպ խոպան միտիւք ցիւրեալ՝ դարձեալ կղզւոյս ազատարիկ ի մուտս քոյ։

Ասէր իմ զտեսա խիզոյ դգայի խաւար ամպով՝ փաթաթեալ յաչաց իմոց. և թողայր ինձ առեսանել զուտ լուսաւորութեան մեր. և ուրախանայի ես քաղցր, և ի հաստատուն վառահուէր միոյ վերածնանիլ ի տուրն իմում։ Ուրախութեամ այս՝ էր յոյժ զանազանել յայնմանէ հեղգ և յիմարական ուրախութէ՝ յորմէ զգայեալ էիք իմ խիւնաւորեալքիդ։ Օ՜ք այն միանգամ՝ էր ուրախութիւն ինձ արբեցուցեալ և պղտորեալ. որ ներագործէր զախտակրութիւն հատանելիս, և զատնակոխիչ խայտացս մտրնչիչս։ Նոյնպէս և մեզ ուրախութիւն ինձ բանաւոր. ունելով յինքեանս երջանկական և երկնային էրս, զոլով միշտ զուա և բարեխառն, որ առնելոյն ոչ լքեցուցանէ. և որքան առաւել ընկզմի ոք ի սէր, առաւել և զա քաղցրանայ՝ և երկրկրկցուցանէ զոգին, ձգելոց իմիք վերոյ անաց։ Ընդ այսոսիկ ուրախութիւնէ հեղգով յայնժամ բազում արտասուս՝ զտանէի, զի ոչ ինչ էր այնքան քաղցր, որքան լալ այսու եղանակաւ. Ընդանի՝ ասէի, մարդկանց սրտից առաքինութեան ցուցանել զինքն համայն զեղեցկութեամբ իւրով. կարելի՞ է արդեօք առեսանել զնա ձայրց սէրելոց. և կարելի՞ է առնել զնա ձայրց լինելոց երջանիկ։ (Յայն

(թ) Վանտօրա. Այն հիւանդ է. Ասի նէ Յոհաննէս այնոց ընտ տեսիլ ընտ վանդիտուրս սուրբ գիտ. զոր Ընդհանէ ենթայ, ե նէլեն անոյ ամ պետութ անոյ՝ յորոմ լցեալ էին, և աստուածային յաշխարհս, ոչ նա ուրմ, էին ոչ՝ գիտայ անդիտալիք այնմ՝ որ յաստուած սուրբն գտանէին. Ընդ Վանդուրայն՝ հնագոյն ձեռագրաց ներքնայարդանդեան. զ՝ ձգտանայէին զբնութեն։

Յայնժամ ասէ ցնա Անդրէաս, զանա դու գնալ առաքել, եւ
ինձ ի պարտս համարել զքեզ եւ գնալ, զի ոչ ներէ ինձ
զքեզ լալ եւ ձգել առաքել։ Ասէր գնաս դու ուրեմն՝ պատասխանեցեալ,
որպէսի անմարդաբնակ կերկիր՝ եւ քեզ ոչ հաւանիցիմ երբեք։
Ապ հաւատալ կարել քնաւ վասին ինձեն. զի մեռանիմ ես
մանաւանդ՝ ի մէջ հատոյ քոյ, քան զի ես Պողոս։ Ասելով այս
պէս՝ ունէր փակել զնա ամ գործուէ՝ ներ բազում խմոյ։ Ասացին
է ասէ ցնա, յուսալ քոյ ունել զնա։ Ընդունէն Անդրէասիկ վա-
ճառեալ զնա Նեռոնեայ՝ Աբաբիայ, եւնէ գնացեալ գոլով
՝ի Պատմոս Ասորոյ, յաղագս վաճառականութեան իւրեանց,
կամեցան քարկոծանել յինէն, կարծելով ստանալ մեծ ինչ գու
մեր գրամոյ՝ Պետէ հուշեցնել յուսացեալ, զոր որոնէր գերի մէ
Յոհաննու՝ ի մանաւանդ ծխոյ Յունաց՝ եւ ուսանիլ գիտութիւն նոյ
Պետէ գնեալ զնա մեծաւ գնով, եւ ընդրում լուսաւորեն ըզ-
ծէսս մեր՝ յանկարծ անցանել՝ ի կղզին Կրետէ, առ՝ ի ուսա
նիլ գիմաստասիրական օրէնս Քինոսի։ Ընդ միջոց՝ քնաբարկութեան
գործում հոգմունք սակաւկին գմեզ ծնալ՝ ի կղզուջս՝ ապատեղոյ
յաջողակ հոգւոյ, եւկն առնել զուխտ իւր՝ ի առաքելին, եւ ահա
էասիկ երանէ։ Հոգմունք կուչին գմեզ, եւ առագաստք մեր ահա
ուռուցեալք են։ Անապիր բարեաւ սիրելի իմ Եվտիմոս։
Գներկ մի որ երկնչի յոյզ՝ պարտ է հաւանիլ հաւատարմանալ ձեռ
իւրոց։ Ձէք ոչ ևս ներեն ինձ լինել ինքնէն, որ եթէ լցէի, զի
առնեն ողբս, որ ոչ լինէի ուժք, եթէ ոչ՝ քոյդ միայն։ Անա-
գիր բարեաւ։ Յիշեսա գաշխատանս Յուխտ. և զարտասուս
փինեղօրիկ։ Յիշեսա նամանաւոր և զնձս արդարս։ Ալ ձեզ պահ
պանք անձն գայ. յորմէսէ երկրի սակալ Պողոս գԵվտիմոս։

Ա՛հ, ոչ, ասեմ ցնա, սիրելի իմ Անդրէաս. ոչ է կարեւոր
՝ի քէն Պողոս զիս ասա. մանաւանդ քաղցր է ինձ մեռա-
նիլ, քան եթէ ասացանել զքեզ գնալ առաքել առանց իմ։ Այն
Ասորի ասէ քոյ՝ լցէ այնքան անգութ։ Ալ եթէ սակաւ ընձեռ
անակալ է՝ ի մանկութենէ իւրմէ։ Ասալ յարիշատակել զքեզ՝ ի գէր
կոյ խմոյ։ Գարտ է զի կամ ասպանցէ զիս, և կամ ներիցէ. զի
հաւանեցայց քեզ, ուր և երթիցես։ Ասու ինքնին սակալս զիս
վախճիլ ասաղ, և ոչ կասկած զի փախիցեմ հեռանելով՝ ի հեռաս
քալէից քոց։ Ահա գնամ ես խօսիլ ընդ Պետէի, կարելի է գուցէ
զքեզ ասպէ երթեսասպուելոյ եւ ապրասաստելոյ խմոց, և ըստորում

աչքն զնմանատուէին, և զնոսա ասացին ՚ի հետաւորս՝ որոնել զնա անկարելի համարեալ ունել ոմանս ի վայրենի և անգիտաց. Ընդհանուր զնա յոտն նէր, և փարիմ ՚ի ծունկս նորա. և ոչ թողուաք ընտ պնալ. մինչ ոչ համարձակի լինէր հետանալ քեզ. Սիրելի իմ Անդ թօր՝ առնեմ զնա պերճ ըստ քեզ. և հրաժարեցուցից զնա ամենայն. և եթէ նա վանեսցէ զնա, ոչ այլ ինչ ձարակ մնայ իմ, եթէ ոչ զնոր ծանիլ ՚ի կնոջ.

Յայսմիկ վայրի ՚ի կոչել Ազատիկ զԱնդթօր՝ ամենապարծ ըստ յառաջ նէ խոնարհեալ անկաւ յերկիր. Ընդհանուր Ազատիկ ՚ի տեսանել անծանօթի ումեքն ՚ի տան զրաւեալ. ասէ ցնա.

Ո՞ւր նէ կնդրես, պատասխանեսցի նմա, կնանու. Քանզի ոչ կա զուտ ես ապրիլ եթէ ոչ նեղիցես, զի հետ եցեալ Անդթօրի, որ է ըստ քեզ. Այս ուստի որդի մեծին Յուլեան՝ առաւել իմաստնոյն եղիզարացն Յունաց, որք ասացելոցին զամբարտաւանս քաղաքն Տրոյիայ. զհարկանէն ՚ի բուռս Աքիլլ. Ոչ ասեմ քեզ զնոյնդ իմ առ ՚ի պատճառ. բայց միայն առ ՚ի նեղբարեդել քեզ զիարկելն ինչ ապերջանկութեան իմոյ. Արդեաւք ուստի գիտցեն իմ՝ եթէ ոչ ես ունելով ըստ այն այր, որ է ի վեր իմ այլ բնաւ հայր. սակայն քաղցն ձախաղակ առ ՚ի յարաբարոլել զամբիս իմ՝ երկարչինէն և պերճաց քեզ. Ներեսցի առնիմ զի և ես լինելոցիմ ընդունայն պերճ քոյ. Եթէ ձչնարհաւ եմ զի զուտ սիրես զարդարութիւն. և դնես ՚ի Արեամ ուսանիլ զօրէնս բարեզործն Ամենայն մի խառապուցաներ զնոյա քոյ լինաւ՝ ըստ հաւատացանայ և ար առաւելաց իմոյ. Տեսանես ահա զրսի եմ զէնարի միոյ՝ զինեալ ՚ի կռնդրիլ զնառապուելի ոչ միայն անկեալուելի իւր. այլ յայլում նեռապի կամ ցաւ մեռանիլ ՚ի Սիսիլեայ, առ ՚ի վատարել զզե գուելի. բայց նախկին ձախողուելիք իւր՝ ոչ երկն, եթէ ոչ՝ ՚ի ահաբ զգացմանէ և ՚ի թշնամանաց բառիցն. իսկ այժմ երկնչի յոչ կարելոյ լինել ընկալեալ ՚ի շարս զերեայ. Ամ Անդ հայրցատուք ՚ի չարիս իմ. Ամ Ազատիկ ՚ի միտ այծ զու զԱնդթօր (ժ) որպէս հնանաս իմաստուն. որ և զատելոց ի զմեզ երկոտանեան ՚ի քեզէրուե փուլեցոյն.

Ազա

(ժ) Անդթօր՝ որպէս ժամանակագրեն և նշխարն Ազիանոսի նա գիտուն Փիլիսոփայեցոյն. որ երբեմն նահապետ Ազիանոսի. և ըստ բուն յոյժ ոսկին՝ չհասկանալով ինչ՝ փիլիսոփայ ընդ բառ ասաց ցնա Ծոց գիտնոց։

Ընդունէ հայելով յիս քաղցր և մարդասէր սիրամբ՝ տարած
եալ զձեռն իւր յարեցոյ զիս, ասելով, Չեմ անտեղեակ իմաստու
թեանդ և շնորհացն Յուդիթայ, Աննեթօր ունիմ պատմեալ ինձ բազ
մից՝ թէ ոչինչ փառս ստացեալ է ի միջ Յունաց. և որքան հաս
տատ քաջութեանդ նոր տարածեալ է առ ամ ամբոխս արեւելեանց.
Հետևեաց ինձ որդի Յուդիթայ, ես եղէց հայր քոյ՝ մինչև զտա
նիցես զոյն՝ որ տոհմական քեզ կեանս։ Օ՛ի եթէ ոչ եղիցի՛ ի
դուռ շարժեալ վէն փառաց հօր քոյ՝ և վէն ձախորդութեանց նոր
և քոյ. սիրն զոր ունիմ վէն Աննեթօրի՝ զբաւէրն զիս հոգւոյնա
կիւ վէն քոյ. Արաւիէ զի գնեցի զնա ոսկի զերի, բայց ունիմ զնա
ոսկ հոգեսոցիմ բարեկամ։ Ընծաեցեն՝ որոյ արժեցաւ ինձ՝
արար սոսկալ առաւել սիրելի և առաւել պատուական բարե
կամ, զոր ունիմ՝ ի վէն երկրի։ Գոհ՝ լինիմ իմաստութեանդ և
զարմանամ նմա վէն ոգւոյ սոսկալոյ՝ զոր վէն առաքինութեան
Ընդ այսմիկ կիսոյ ազատ է նա՝ նմանութիւն լինելոյ և դու, ո՛չ
բնաւ խնդրեմ ես՝ ի մեղս և՝ ի մեռանել, եթէ ոչ՝ զսիրոյս ձեր։

Ի մեռանել վայրկենին անցի՝ ի յոյժ զառն ցաւոյ՝ ի յոյժ ա
ռաւել զօրաւոր՝ ուրախութիւն, որքան և կարելի է մարդկանց մահ
կանացուցաց զգալ Տէառնէ՛ն վրկիալ՝ ի զարհուրելի յոտն
գոյեցէ, մերձենալով երկիւղ իմ, և դառնալով օգնութեանդ առ՝ է
վերապատնալանդ։ Ա՛շակէրէ զմոլեցարուելի լինելոյ ընթերց
առն միոյ՝ որ սիրէր զիս ահա՝ վէն զուտ առաքինութեանդ, վերջանա
դառնէ զնամ, դառնալով զԱննեթօր՝ առ՝ ի՛ոչ ևս լծորդեալ զնա։

Յառաջեաց Ընդայէ դէպ առ ակն ծովու, և մեք հետևեցաք
նմա՝ մտաք ի նաւ, և ի խաբարշիք մի գմայեալ հերկէին զծովն
Ծովեզ զևիւնս ի խաղալով յառաջագոյն մերում, և ընդ
նաւն ոչ երևեալ ընկերացն քաղցրիկ շարժմունս։ Աղջին Ա՛նդ
րոս՝ անհրաժեշտանալ ի նաւ։ և Ընդայէ անհանդուրժ դո
լով՝ ի դիտել զներքին խոհմանն իմ։ Հարց զնա կղզւոյն.
Ասացի նմա անխտրաբար և հարազատօրէն. Թէ ոչի վտանգից
երեսաստարեալ եմ՝ ոսոխ ես ինձ։ Ես ոչ ոք ունիմ ի կղզւոյն
ունեն կրկնալ ներ իմոյ ինքեան։ Ասաց ցաղաղատեալ նմ զպրանա
լով յոխտն, ասաց զբանս զայսոսիկ։ Ա՛ն Ա՛ստուած Հանդիսեալ
զիաբոլեալ քոյ՝ և որդւոց քոյ. և ծխեցի զնուն՝ ի վէն սեղա
նոյ քոյ. բայց ներեա՛ ինձ՝ անարդել զպիղծ վաճառուն քոնոյ
նոյ քոյ. և զգաստ լեալ ինձ՝ որպէս ծովակն զնա
Հանդիսեալ քոյ։

Հետ այնորիկ՝ սկսան զրուցասիրել ընդ Աստուծով զինչ
նախկին ներդործուէ՝ որ կերտել ունի զերկինն և զերկիրն. զինչ
անվազման և անփոխոխ լուսոյն՝ որ հաղորդի ամենայնում ի սկզբ
բաժանելոյ, և զինչ ամենաբարձր և ընհանուր ձշմարտութէ՝ որ
լուսաւորէ զամ միտս, ոչ արեգակն՝ որ լուսաւորէ զամ մար-
միններս։ Ընդ այնոսիկ ևս՝ թէ այն ամ ոք՝ որ ոչ ունի երբեք
տեսեալ զինոյն փայծառ լոյսն, է կոյր մի՝ ոչ կոյր ի ծնէ։ Ընդ-
ոյսանէ դիւրաւս իւր ի միջ մատակարարս դիշերի, նման այնոց
ամբոխից՝ զորս արեգակն ոչ լուսաւորէ ամենևին մինչև ցերա-
զուամ աչուրս տարուցն։ Հաւատայ այնպիսին գոլ խմաստուն,
քայց է անզգայ։ Հաւատայ նա տեսանել զամ՝ և ոչ տեսանէ
զինչ, և մեռանի ի սարց տեսանելոյ զինչ։ Ընհաւատել ևս՝ ոչ
տեսանէ եթէ ոչ՝ խաւար և ստահատակ լոյս, եթէ ոչ՝ ունայն
ստուերս, եթէ ոչ՝ երևակայութիւնս, որք ոչ զինչ ունին խոհուել
Ընդարձակ սոյնպիսի են համայն մարդկիկք՝ որք հակառակք և ըն-
կերամարտք են ի զգայարանս հեշտութիւնս, և յերևակայնոյն հրձուանս
Ընոչ դոյ բնաւ ի միջի երկրի ձշմարիտ մարդ, քայց ի նոսունց՝
որք խորհին՝ սիրեն՝ և հետևին նոցին յաւիտենական բանականաց
ձշմարտութեանց։ Ո՞վ նման է որ ազդէ ի մեզ միոչ մտածմամբ զորա-
քին, և նման է որ բնդունել և կատե զմեզ յորժամ խորհիմք զչարիս
Ընդմանէ ընկալեալ ունիմք զայս բանականութիւնս, և գիտեմք և
ե նա ոչ ամենեսեան մի լուսոյ. և միտք մեր միտքիկ աղախնք՝ որք
երանեն և միաբանեան անդ ընկղմիլ ի նմա։

Ոմն ոչգան տակաւին ոչ խմանայի ես կատարելապես զե-
մասանութիւն այսց բանից, տակայն ոչ ինայի ի հաշակերտ՝ ոչ դի
առ որպիսի քաղցրութիւն պարտ լիցի նուրբ խմացականաց,
Ընդունակեցին նոքա ասա խօսիլ զհոգևնականէ այդ, հակայից
բանաստեղծից. և զոսկեայ դարոյն, զկըտհղէնն, և զնախկինն
պատմութիւն մարդկայինն ազգի. նաև զԱտլէ դեռոյն, (ի) ու-
ր ընկղմին հոգիք մեռելոց. զյաւիտենական ատենջանաց, որ ի
պատրաստակերտ վայն չարաց ի նոսա ի անձր խաւարին տարտա-
րոսի

(ի) Ատլէ գետ. անուանեալ ի Պոետիկոսաց Լեթէ, ի Յոյն
բառիս, որ նշանակի Ատլէ, այ՝ տառապանս. զանդ ի Քրիստոնեա
կան՝ զոտա այս գետոյս գիտեցեալ ի անդիմանց։

զասխ. (1) և զնոյն երկնանիկ խաղաղուէ՝ ուր հրեշտէին արտաքս
ի դաշտին Նինվէի, եւ ասէր երկիւղի կորուսանելոյ զնաւ։

Անդր Ղազարէ և Անդնէօր խօսակից էին զայսոցանէ, սեռաւք
զՆովքենս ծածկեցեալս իբր յօսկիոյ և ի կապուտակիոյ եւ ի
վոց, որոց ի կայսոելն ու բնանց՝ վիրամբառնային բազում փրո
վրայի կոհակք ալեաց։ Օ՜րինէ նոցա դայլն (ժ) բիլեօնք՝ հնձե
ցուցանելով գիտոց՝ ընդ ոլորուն Վէռնքէիւ ու բնանց, որ շրջա
պատեալ էին զիւսս Նմրիլեմ բիլեէ՝ (խ) լծեալ ի ծովային
ձիոց յառաջեալ սպիտակաց քան զձիւն։ Ամբ պատառելով զաղ
կոհակս՝ եւ ոդուն վիրեալ ու բնանց զերկար շաւիղս ի ծովու։
Անդր նոցա էին բազափայլք և բերանք նոցա ծխալիք։ Ասաք
ծածուհեայն էր ի միոց Վէռնքէէ, (այ՛ի մեծէ բոլորակ յոսաւէ)
հնամաքի պատակերաւ քանդակեալ։ և ունէր վազլուսնով ի մի
առաւել քան զիպոսակր, որոց անթիւքն էին յոսկիոց։ և եռուն
եռ եռաչէր ի մանկերանցէս ջուր քց։ Խուռնք Յաւիրժ ահաբեկ
պատկեալ ծագիամիք լոզային խուռն ի յիսուս ստ կառաց. որոց
դերդնցիկ վարսք կախեալ ի վեր քան եռիկանք նոցա՝ ալէծփեալ
խաղային ընդ ամսոյիս ոչխանն հողմոյն. Ոչ ուրիշն ունէր միոյ
ձեռամբ զոսկիայ դայիսօն իւր՝ առ ի հրամայել ամենայ, և միւս
սայլն ասանէր ի վէր ծնկաց իւրոց զիոքրիկ ուժն Վիալէ մեծն որպէս
իւր, կախեալ յառեանց իւրոց։ Էր սա պայծառ՝ քաղցր՝ և վար
մունիա. որ փախուցանէր զհոդմն փքարերս և զձայ խաւար ա
լէ կուժուելիս։ Ծրիլեօնք (ծ) առաջնորդէին ձիոց՝ որք ունէին
ոսկի զօծ պսակուրցս։ Անձագոյն առապատս մի ծիրանի՝ վոզ
վոլեալ կոհականայր ի միջօդոյ, ի վերայ հառաց ածուհեայն,

և

---

(1) Տարաբաղս է պեղլ ինչ ի փշոյիս՝ ոտք չունի պոկելոյ։ Ընդամենիւ իրն ի Յունաց այսու բառիս, որ նշանակէ տմրոսկ կամ շիմլուռս, և նաև նշանակէ փոդոս և առուիս ի գետոյ։

(խ) Նմրիլեմբիլեէ, տուաւոր Վէրնաուսի և Տաւէնէ, ինն Ներքսունք, և ի Նեռուին ծովու։

(ծ) Ծրիլեօն. այլ ծովու. որպէս Ներքսունք և Նմրիլեմբիլեէ. քանաս պէսպէս ասին՝ ըստ նմա և ինն Ներքսունք. և նոքաւքն այսպէս ի գետոյ մեծի՝ որոյ ի վերոյ սկզբնոյ՝ երկրէ ի Յունին՝ պատմէ Ներսէս պատմագիր, որոյ ի վերոյ սկզբնոյ՝ երկրէ ի Յունին՝ պատմէ Ներսէս պատմագիր, ասելով զի ի ժամանակս Տրդատայ մեծի վիճակ ինչ ի գետոյ մեծի վիճակ ինչ ի գետոյ

եւ եթէ կիսուտուցեալ՝ ի շնչմանէ քաղմութեանն կենդանի զերծուսուն, որք բռնաբարէին մղել զնա հնչմամբ խրախանց.

Ներեալ նաեւ՝ ի միջոցի Նոյեմ (4) ըշտապեալ՝ անհանդիստ՝ եւ ցասուցեալ. դէմք նորա խիստ, եւ սխրամած, ձայն նոր ապառնալի, յոնք նորա դժնդակք եւ վայրահակք. եւ աչք նորա լի՝ ի մէջին եւ դժնեայ բոցոյ. որ պահելով՝ ի լուսեղէն դիմաստաշունչն Նոքոմիլեօն, հալածէր բոլոր զամպս. Ընդհամարը Պալէնայք. յո՝ կէտ էկուն՝ եւ ամ՝ անձրեւն ազատակք ծովացինք՝ եւ լանելով՝ ի վեր՝ ի խորոց անտի յայրէ խրախանց՝ առնէին ոչն դամբք հոսուցն եւ անդրահոսուցն դառն ալեաց, առ՝ ի տեսանել զիածուհին.

---

(4) Նոյեմ. որպէս ժողովեցաւ ի Նոյեմ, տեսեալ Հիւթոնոյ Տրոյեցւոյ, քանասիրելոյ ազգիս մերոյ եւ այլոց հողմոց, զոր ոմիքսոսքեան կոչեմուիքն.

Վերջ Առաջին Գրքին.

ԳԼՈՒԽ ԺԱ

ՀԱՆԳՈՒՍՏԱՑՈՒՄ ԳՐՈՒԹԻՑ

Ցնծալտաւ պատմեմ ինձ ի ժամանակին ի Պետիկ՝ ըստաւ, իբր Լսուածին հաւատամուր նոյնոյ էղեալոյ՝ ոմանէք զոհեալ ինձմէ զորդին, ասա՝ ի նոսա րնդ իմոսոյնեալ զուարթս իսր, և Պետիկ ինձմէ ինքեանց ճանաչեալ էր՝ նոքա ասեան ոգեսոյ նորս՝ հաւիտենական ինձ փութալու յերկինս ընդ Տեառն։ Ես զինի քաղցր անհամառոտութեան՝ դարձեալ կրկին ընդարձակ պատմեմ։ Շարժայարեալ Պետիկ քեզ ոչխարս նմոսա ի ժողովս նոցա՝ վերընկալեալ զցաղնուածոյսն ի զառնալսն դգոհանս, և ինձմէ զինեալ ընդ Պետիկ ի Անձոսկ ի վերս օրինոց նորոց։ Ես ինչ ոչխարս ձերոնիկ պատուական իղեսցին՝ և հասոյն ամենեքին ինձ ոչ ոմանէ զնա ընդ Պետիկ ինձ, զանառանելով զիմոսոնեան նշ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՐԻ

Գլուխ Հինգերորդ.

Ընդ հիացել էաք յայսմիկ առաւօտեան, ձմեռնաշէն ակամբ զԼերինս Արեամ, (ա) առնելով առաւելն բաժակեան ձիւ դուռնս՝ ի զանազանել զամպս երինից՝ և զջուրս ծովու. Տեսաք նէաք փուլ թանգս զգագաթէ Խոտ լերինն, որ ամբառնայր՝ իսկ ոտից լերանց կղզւոյն, նմանս ծերպատից ոգկուզէ՝ ներ առաւել քարաբաղուածանկով զձիւղաշերտ հողիւրս իւր, ի մէջ գլխոց մատաղ այծեմանց որք հետևեին նմա. Ակամբ առ ակամբ առաջ էին յայտնայր տեսանել զկղզոյն այնմիկ կղզւոյ՝ որ ներկայանայր առաջի աչաց մերոց իբրև զվայելուչ հանդիսարանի. Ընդ որում երիվերն Վիլհոսի երկիւղածանգամ և զանդաստանալ՝ այնքան ոտիւոյ կրնամ տեսանիլ արդասաւորի և զարդարեալ ամ պտղով ձիր աշխատասիրութեանն բնակչացն.

Տերսանէաք յամ կոզմունս՝ զի ուղղորդեալ բարձրք կապուտ եաղ, և զշրջապատս պարսպացն ամրոցաց՝ հանդիսաւորեալ իբրև քաղաքաց՝ լցեալ շինուածովք. նաև զբազում ծաղկունս փա ռաւորեալս կառուցեալ. Ընդ դառնալոյ զայս ինչ՝ ուր ձիովք ջանայիքն դարձեալ հոգեր մեր ի ծով. զի առ ամենայն հասին լեռնէ էր գետակ ոչ մեծ, և առատ ակք, և այլ ամ վայրք նի խոտաք և բազք՝ որք անօգտանէր ծածկեն զերկիրն, անձանօթ էին յերկրի այնմիկ. Ձայնաք ահաւոր անօք՝ ի խորս ձորոց ուր

եր

(ա) Արեամ. Ներքնայատեա Պոնտիոյ ։ Ազգ գիշերնիոյ ծովու, հասեալ ի ներ վասն նորոգութեան գիշերոյ. Ի ոտանէ հասնիս տասնից ։

երամք կովուց բառանջէին, լուիջ գէր արօտիւ, առ ընթերս աղերսից։ Հոչակաւոր արուածէին, ի վերայ զառ, իմայր բլուոց խայտալով։ Աշնաւարած գաշտքն ծածկեալ, ի նորաբողբոջ հասկաց, ձօնէին գիարլիամ պարգեւս առաջին Աստեղւոյ (բ) Հաւքաց ձայ

գինեայ նոցա։ Արքունեցին՝ զոր ասպ առնել մանկանց, ընծայէ զմարմինս առողջ եւ ժիր։ Արժին նոքա՝ ի նախկին հասակի իւրեանց՝ շատացեալ ողջախոհ, եւ աշխատասէր կինիւ միով։ Ծուէն նոցա եմ ես՝ հեշտասիրութեանն զիւսա՝ եւ զմարմինս։ Եւսաի եւ ոչ առաջադրեն երբէք զայլ քան սխորժ լինել, եւ ոչ՝ առ՝ ի լինել անյագելի վասն առաքինութեան, եւ առանձին բռնութիւն վասն։ Այս ոչ առնանի քաջութեամբ միայն արհամարհելով զմահ՝ ի մէջ վտանգաւոր պատերազմի, այլ նաեւ ոտնակոխել զառատութիւն՝ եւ զամօթալի հեշտասիրութիւնս։ Այս պատճառ լինին երեք կերպիւ սխորժ, որք ներկիւք են՝ խմէջ այլոց ամբոխից։ Այսինքն՝ ապերախտութեամբ՝ մարդասպանութեամբ եւ ապահուն։

Վասն անախտասիրութեան եւ իգաբարոյութեան՝ ոչ զոյ քնաւ հարկաւորութի անհետ առնելոյ քանզի սոքա անձանձիք են՝ ի վերուստ։ Այնոցիկնն աշխատասէր, եւ ոչ ոք մտանէ հարստասնալ. իւրաքանչիւրն հաճասոյ զոյ բաւական վարձատրեցեալ յաշխատանսն իւրոյ, վասն քանզի եւ բարեկարգեալ կինն միոյ յորում վայելէ՝ ի խոտորութեանն զատատուի ի սնոյ ամենից, որք ձշմարտասիրէս հարկաւորք են կենաց։ Այս ոչ ներհակ լինին, ոչ պատճառանան կահուց եւ կարասեաց, ոչ վատաշուք հանդերձից, ոչ հեշտալիք խրախճանաց, եւ ոչ ոսկէզօծ պատանեաց։ Օգնեսա սոցա են՝ ինուրբ սարեղինս եւ բարձր դունաէսրեալ, բայց խոհեմութիւն հատարակ եւ առանց զարդուցնաշղից Ձաշելի խորհուրդ սոցա ժուժկալք, այ՝ համառաք եւ առողջարարք։ Եւ ըմպելն սակաւ ինչ։ Վնասէր պատրաստութիւն ընձեռեալ սոցա՝ է մաքուր եւ սպիտակ հայ, հանդերձ պտղով՝ զոր ծառք բան ինքեանց բնականաբար ընծայեն, եւ կաթն խաշանց իւրեանց։ Ձառել եւ ես՝ կամ՝ լինի, ուստեր սակաւ ինչ հատարակ կերակրոց, եւ այլ ձարպակեր արդանակի։ Յաւէտ ջանան՝ ի պահպանել զօրն եւ լաւագոյն եղիցեն արջառոց իւրեանց, առ՝ ի լաւ ևս ծաղկեցուցանել զ հողագործութիւն։ Տունք նոցա են յրատակք՝ դիւրահանգիստք՝ յարմարք եւ վայելուչք, բայց առանց զարդուց։ Ի՝ նճաշուք կառուցմանց՝ ոչ են անտեղեակք, բայց վերատահին գնոյն մասին՝ ձիւ տաճարացն ձայց. քանզի մարդիկք ոչ համարձակին ունել տունս նման այնց անմահից։ Ի՝ ծղջանգս մեծագոյն բարիք Արեւատացւոց են առողջ

ջուել է, զօրեղուել է քաջուել է խաղաղուել է և մուել է ընտանեացս. ազատուել է ամ քաղաքացւոց, աբհամարհուեաւ աւերողդաց, կրեալ ուշխատանաց, սասիուեաւ ծուլուեանց, կիրառուեաւ առաքինուեանց, հպատակուել օրինաց, և երկիւղ ազգաւ այլ։

Ասացի ևս, յորմէ՞ կայանայ իշխանութիւն Քահանայապետութեան. Եթէ ոչ ունի զիւրեայ ժողովրդոց. բայց օրինք կարեն զնա՝ ի վերայ ժողովրդոց։ Ունի ևս ընդհակառակ կարողութիւն առնել զբարին, բայց զնոսա կապանս առնել չարին. քանզի օրինք յանձնեն ևս՝ այլ առաւել պատուական աւանդ՝ զերկոսեան, ի պայմանի՝ զի լինիցի հայր երկոց հպատակից իւրոց, և կամիցի, զի մի մեղցին այր մի՝ ծառայեցուցեալ իմաստութիւն և բարեկարգութիւն իւրով՝ ի ծառայութիւն երկոցունց, և ոչ եթէ երկոցունիցն ծառայեսցեն ոգորմելոյ և նկուն աշխատանաց իւրեանց, ի մարդկութիւն զհպատակեալն և զիմաստիկ մեծ մարդոյն։ Ծառայէորն ոչ պարտ է մեզ իմիք իրաց հպատակիլ իւրոց. այլ զան զայն՝ որ հարկաւոր կայ, կամ առ՝ ի օգնել ներ իւրոց աշխատակիցն գործոց. կամ առ՝ ի տալ ուրեք ուրեմն զմասնաւորն՝ որ պարտ է պահպանել ընդհանրին։ Բայց յայտնեալ պարտ է եթէ Եկեղեցին լինել ևս առաւել ժողովուրդ. առաւել ընդունելի հեշտալի ոչ. և առաւել զղջալ հպատակելոց և ամենակատարելոց՝ քան զայլս։ Ոչ պարտ է նա ունել ամենեւին առաւել հպատակել և հեշտալի. բայց առաւել իմաստասէր և վարդապետ քան զայլս ամ. Ուրեմն պարտ է լինել պաշտպան հպատակեալ հրամայողի զօրաց, և՝ ի ներքուստ դատաստան ամենայնի, առ՝ ի ընծայել զնոսա լինել բարիս՝ զիւրեանս, և երջանիկս։ Եթէ ոչ պարտին զնա եթէ դատաւոր բնաւ ևս իւրոց ներքինաց, այլ առ՝ ի լինել մարդ ամենայնի։ Ոչ պարտ է առ ամենայնին՝ զիւր բոլոր ժամանակին, զիւր բոլոր ջանս, և՝ զիւր բոլոր ուրն Ոչ ոչ է արժանի եթէ ծառայէ՝ մինչ ոչ ևս մտապատ ներքինն՝ զիարդ զանձն լինել զոհ. վն բարեաց ամենայնի։ Ոչ ինքն ոչ կամի ևս զի որդիք իւր եթէ ծառայեսցեն մինչ ի ներքինն, եթէ ոչ՝ պայմանաւ, զի եթէ զերծցեն հասուցեալ ամ զերծ առնել օրինակի։ Զանգի առաւել սիրէ զամ բոլոր՝ քան զարդիս իւր։ Ոչ այսու իմաստուն ընծայեցաւ զՎրն հպատակել ևս ամենայնի զիւրում հաւատոյ և երջանկին։ Այս այսու բարեկարգեալ լինել պատուի կարօտ՝ և երջանկին։ Այս այսու բարեկարգեալ լինել պատուի կարօտ՝ և երջանկին։

մեզան ծառայեցուցանել զամբոխն՝ մի՛ իւրեանց յաւուրս անաշխատութեան։ Ա՛ղբատութիւն մի՛ իւրոյ ուրեք զառողուքեն՝ արժանաւորեցուսցէ լինել՝ ի դժոխս՝ ինքնակալ զառատսէր մեռելոցն։

Ա՛յնչ խօսէր Ա՛նթեմօր այսպէս՝ մերձեալ՝ ի կղզին՝ տեսաք զհրաշակերտ Յաբին ըստ ինքեանն, ձեռագործ հանճարեղ Վուլքանոսին Տէտալէ. (դ) զոր ունէր հանգանմանութեամբ ի մեծ յարկերիցեանն՝ զոր տեսանել էաք յԱ՛զիխառոս։ Ա՛ճախ՝ ի գլխոյն զնել մեր զաչիսն ի հարցանել մեր զառիթ այսպիսի շահաւէտ արշաւանաց. տհաճասիկ այն՝ զոր Ա՛մէնիքեանքն անուանէր Արեւսացի սին պատճառս մեզ։

Ւատմնէ որպէս Տէմքալիոնի՝ քառն Ա՛ինէասի՝ առ ցմիս, գնացեալ էր ի նա ոսկ զայլ լծէ՛օրսն Յունաց՝ ի պաշտօնէութեան Տրոյեացւոց. և գիտէր կործանումն քաղաքին այնորիկ՝ արար զառաքսաս առ՝ ի վերադառնալ՝ ի Արեսէ։ Ւայց զոյսմ ալէկոծեալ աչեքան առասիկ, որ նաւասիս նաւուն՝ և այնոքիկ ամենեքեան որք վտանգաւորեալք էին նաւարկութեամբ. անդադարեալ հաւասպին նաւասկիսն իւրեանց։ Ւրատքանչելւոյ որ տեսանէր բայեալ զնաւս ծովու՝ ի կլանել զինքեանս, և իւրատքանչելւոյ որ ոչ տեսանէր զայն ոչ ինչ։ Ա՛յ յաւուրսմ դանդ գտոմսալի հանդիսաս հոգւոյն այնոցիկ՝ որոց մարմինք լինն կիսոյն զղերթիցեան, յետ անդրանցանելոյ Նէյ՝ ի դիտոն Ա՛մէքս։ Ւատմնէ զայն՝ և զձեռս ամէնարձեալ յերկինս՝ հոչէր զԱ՛ստուածն։ Ա՛մ կարծիս ոմն (ասէրպակէր) դաս ոչ ունիս կացարուեմ ի ծովս՝ համարաց՝ ի լսել ասելոյնանիկ միոց, եմէ արասցեն ինձ մեծասաստանել զԱ՛ստուածս զերծուցանելով՝ ի շար բանէ հողմոյ

մոյ

(դ) Տէտալէ. որպէս Ա՛ինէասն ի հատ Ւտալէ, յոյժ հռչակաւոր ծագումն ըստ պատմութեան. Քառաքսաց զԱ՛ռիանն՝ ելից՝ ի պաշտօն Ա՛ինէասի, որոյ հոգւոյնոսա ոչնչացեալ Ւտալիոյն, ոչնչացան ապրելոյ Ա՛ինէասի, որ ոչ ինչ ելից ի Տրոյեայ, ոչ ինչ ելից ի Կարթագինէ, ոչ ինչ ելից ի Սիկիլիոյ

մոց, զոհեցին քեզ զնախկին անձն՝ որ ներկայանոյ առաջի աշաց իմոց։

Յայսմիկ միջոցի՝ որպէ իւր զոլով անհանդուրժ՝ կուսեաս ելոյ գհայր իւր՝ ամօթալուծ դնոյ զՀայաստան, փարիսի գնոմէ, այլ զխոնարհ ապերջանկին եղէ արշաւէր՝ ի կորուստ իւր։ Օ՜ երջանիկ հարց յակինածուելոյ՝ հասանէր սա քաղձալի նուաճհանդիսան, շնորհակալ լինելով Աստուծոյն ի լսել ուխտի իւրգոյ. բայց վայ վասն ցաւելոյ զայ եղ՝ որքան ես շուտանկէ զոր ուխտ իւր Աստուծոյն ի միջ եկեցուցանէր գնա հասանել ի միջ իւրոցդոյ, և սարսափէր հայիլ յայն՝ զոր ունէր առաւել սիրելի ի միջ երկրի։ Այլ անդուլեցն Աստուած (ր) անոզոյմ ածուհին՝ որ հակէր ի սպառել զմարդիկս, և զնոր քոյր զոմանեսնին զամբարտաւան եղիցուս, զորդիդ Աստուծոյ սպառժող և անարգն ոչխ ձեռամբ մեով։ Այնուհետև, և հայիւ եղէ հասանել ձակատամբ առնել զոչս՝ առնեալ զորդի իւր՝ ձեռս յանդգնել ի զարհուրանոյ, և աչք իւր ի դերեսս որսնել ոչխ՝ պահոս սիրելի ինքեան քան զորդին իւր։ Խոկ որդւոյն անկեալ զպարանոցաւ՝ եղէ բոլորովին ապշեալ լեռնուս՝ հայր իւր՝ ոչ բարձեալ պատասխանելով խանդակաթելուեան իւրոյ՝ լայլ անմխիթարս։ Ա՛ռ գնա՝ ուստի զոչ սոյն տեսուլ քոյ ոչխ հայր իմ, զինչ պատճան աննեկայուելիք. զուցէ տհաճիս ի միտս առեալ զբեզ ի մոռացումն քոյ, առլով խնդուն որդի քոյ՝ ոչ ոք։ Օ՜ ինչ զոլծեալ է իմ, զի շրջեցուցանես զաչս քոյ զոր ոչ ոք։ Ա՛հ, Աբեղուն, ոնգի ուխտ արարիր քեզ. յարձոլելիք եղիցի քեզ ինձ յայն կուսեալ։ Տուր գիս գնալոս ի յաստաւած՝ որք պատրէին զանգիտելով զհոգիս քոյ, և զերկրել զտեսանել կեանն իմ, և մոռ ապրիլ որդւոյ իմոյ։ Ա՛վաղ անդուլեք՝ ընկալարուք աչս զարիւն իմ, և խնայցեք ինձ. առլով այսուհ՝ քաշուիցես զոչս իմ, և մոռ ապրիլ որդւոյ իմոյ։ Տուր գիս գնալոս ի յաստաւած՝ որք պատրէին զանգիտելով զհոգիս քոյ, և զերկրել զտեսանել կեանն իմ, և մոռ ապրիլ որդւոյ իմոյ։

(ր) Աբեղուն. գոռոտ Ժողովրդական Աբուբիլէ, (յոր հոգիաշունչ գոռոտ Աբեղուն) պիտի պատճառելոյ յանդգնաշունչ գոռոտ. ուանէք գոռոտ զ հոգիս Աբեղուն, և Աստուած հնազանդ չոգոտ։

Ներսեհնին Սոփրենիմ՝ [illegible] , հաճասակը նման [illegible]
կարէր հանդերձանել զԱրքաւուն, [illegible] ասէր ցնծայ
Խոսումնակ քոյ՝ ասէր, [illegible] անխոհեմութեան. ածէ ոչ կա-
մին երբեք պատուիրել անպէտ ումեք. զոյգ լեր առ [illegible]
ցել [illegible] ուխտի քոյ զոյն՝ որ [illegible] [illegible]
առնել զնա. Ապաւ հարիւր [illegible] ասեսցուք քոյն զՀրէն
առ Արքայն, հեղգով [illegible] շուրջ դահլանալ նմա՝ պատ-
ճառ ծուլութեանք, և ձիեաւ դանդաղ խուսեսցէ [illegible]

Խոսմնակ [illegible] զայս ամ խոնարհեալ զլուխ [illegible]
լոյ պատասխանի. ասկոյն [illegible] [illegible] [illegible]
դէմք [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
նայնուամ՝ [illegible] [illegible] [illegible]
Խոսն կիսոջ՝ որդի [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

կերով խերատարար գիտ՝ Ներսիսն, և զոտայր Հոգեյանելով
Լեհ ուր էրե տրվին էրե։

Յայսմիկ վայրկ՝ բոլոր ամենեն խղճահարելով՝ ի յոյսերն
առնելեն մանկանն, և ի ցասումն՝ ի բարբարոսս կուռն զրկ
Հօրն, ապստամբին։ Լեհ ուժք արդարք կառուն զ Իսաակիտ՝ ի
ձեռս Ադրից զժոխացողս։ Ուր բարկութեն՝ յորդոյ ի
գինս՝ ի գինս՝ կապան խնդոյն զերծ՝ և զքարկինս, զի անհամաձայ
նութեն լցոյց զբոլոր սիրտս նոյ մնհայոց։ Ամենայն
ցիք, իմաստունք կրկտացիք, մտացան գիմաստուն՝ գոր՝ ի նախ
նաւ ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք
նոյն Ալինոսի։ Ամենիմաք Իսաակիտ՝ ոչ կա գերկու ինչ զոտ
նելոյ նման, եթէ ոչ՝ ասել՝ ի նաւէն իւր. զոյց մնհայ ի նոյն
ինքնանք կա փախեան առ ուղիս ոչ ոք։ Ի հրաշագործեալ Իսաա
ակինէ ոչ ոք ինքն՝ ընդհակառակ ինչ գնայէ զոյց ասացուցին զնա
յերկրէ միոյ՝ զոր ոչ ոք գնալ էր արեամբ ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք
վիրէ, գնացին հիմնել անդ նոր քաղաքութիւն ի նոր Ալինեմ։

Ընդ Ալեսացւոյ ոչ կա ունելոյ քաղաքար՝ ի կառավար
ել, յառաջագրելն ընտրել գոմն՝ որ պահել յամրոցին զնա
զօրն ոչ ոք Հասուսակա։ Ուր ահաւոյիկ հզօնակ՝ զոր ոչ
կարեն նորա՝ ի սոյն ընտրեցան։ Ոչ ոք գլխաւորք հարիւր քա
զարացս Հանուցանել՝ ի մեսակն ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք,
և Հանդուցանել բոլոր գիտոյ՝ յաւէտ Հոգեւորականաց՝
մեղանակց քաղաքաց, ի քննել գիմաստունքն այնոցիկ՝ զոր
կարծէին արժանի Հրամանաց պատասխանի տալոյ Ալինե
սացոյն, յորում՝ ամենեքին ոչ ոք կարեն Հրամայել՝ մարդկանն
Ոչ ոք կարեցան առ զարժանաւորս քաղաքացն ոչ ոք ոչ ոք
մին անձին՝ որ զատկի յաղթող ոչ ոք ամենից, եթէ ոչ մարդ՝ և
ոչ մարդոյ քաղաքէ. կարելով ունել ի գործ մի՝ որ ինչ անձամբ
գործ՝ քաջ՝ և երկար. և Հոգեւոյն զարդարեալ իմաստուն ոչ և
առաքինու ոչ. մէկ և կոչեցին նոյն գոյ՝ օտարականաց։

Ասէր թագաւորն գինի պատմել զայս ամ Հիանալի պատմու
առ ոչ մեզ. գոհացարար ուրեմն և դուք՝ ոչ ընդհակ, զա
լով ի ժողովս մեզ՝ գնել մարտս ոչ ոք։ Եթէ ոչ ոք նախատանս
ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք

յայսմիկ երկրին. Հետեւեցաւ նմա ոչ ինչ ըստ իւրում յաղթանակու-
թիւն, այլ միայն մի հետապօտութիւն, առ՝ ի տեսանել զիա ապա-
քան գերութեանցն.

Ժամանեցեալ՝ ի քաղաքն առեալ տեղի մի յոյժ լայնատարած,
շրջապատեալ՝ ի թաւ անտառէ, և՝ ի մէջ բախտաւորեալ պատ-
րաստեցեալ ձիարձակ տեղի իմն մեծ՝ ի մարտակցաց բոլորեալ
Ոստանին. որոց յառաջին էր ծածկեալ՝ ի գալստե խոտոյ,
յորում՝ դասեալք նստէին ամբոխն անհամարելի՝ ի հասանել
մեր անդ՝ ընկալան զմեզ պատրաստեալ. զորով կրնաւոցեալ ազգ մի
՝ի մէջ բազում ազգաց աշխարհի, որք՝ ի պատճառ ածանն գհետ բընակա-
լութեանք, առաւել ագնեւութիւն և առաւել հանդարտութիւն՝ քան
զամենեսեան. Ոչք և ետուն մեզ նստել. և հրամէին ի մարտ
Ոտնկենալ Ո՛ՆԵՄՈՐ ՆԵՐՈՒԱՆ ՀԱՒԱՏԿԻ ԻՒՐՈՑ, և ՈչՔՈՅԿԼ ՎԱՐ
ոհար առաջելոցն. իսկ երիտասարդութիւն և զօրեղութիւն, ոչ նեղէին ինձ հրաժարիլ. Ոչն արկանէի անդադար ՝ի Ո՛ՆԵ-
ԼՈՅ, առ՝ ի դեռեւ զգիտասցութիւնն, և՝ ի դեռեւն, զի բազ
ձայր մարտի իմում՝ ընդունելի ուրեմն գհրամայութիւնս զորս
առնէին՝ ՝ի մերկանալ զդեռեւոյ իմոյ՝ հնոյն գանգիշ իւր զս
պպճռաս՝ ՝ի մէր բոլոր անդամոց իմոց, և խառնեցայ ընդ մարտիկս
Ոսկիոյն յամ կողմանց լեռ՝ առ զորդին Յուլիան՝ որ պայ առա-
ջնակ յաղթանակութեանց և զարժանաւորութեանց. քանզի յորմէ
՝ի Ոլեռացոյց որք եկեալք էին յԱլեպաք, միշտ մնաւկն ի մէ,
ծանեան զմեզ.

Ոկսան նախ ըմբշամարտիլ Ոզոռագոյն ոմն իրք երեսուն և
հինգ ամաց՝ զեր անցեալ ոչխ ամենեցուն, որք իշխեցին մեր
նամարտիլ ընդեմ. և զորով նա առաջին ՝ի մէջ հանցան երի-
ասարդական ուժիւք իւրոց, ունելով զառագաստ ամբոջիցն
և Թաւսն, որ միշտ ցփոքր շարժ մնաւնա՝ զորս առնէր. երեւէին
մեծանալնք նմա, և էր առոյգ՝ ի և հաւատաւոր կատարելոյ և զօրեղ.
Ոչ ՀԱՒՈՒԱՑԱՒ ՆՄԱ ԱՐԺԱՆ ԶԼՔԱՆԵԼ ՅԱՂԹԵԼ ՊԵՍ, և հայելով ՝ի
մատաղ մանկութիւն իմ՝ կամեցաւ խռովել. բայց ես յառաջեալ
ներկայացայ նմա. Ոյնժամ փակեցաք միմեանս, Ոչխերով
զիրեանս՝ միոջ ց կորուստ շնչառելոյն. և ետաք Թիկն ընդ
Թիկան, ոտն ընդ ոտին. և բաղուկք՝ ունք օձիք, պատատեալք ընդ
միմեանս. խրտչանչիւրըն բռնադատեալ ջանայաք վերացու-
ցանել զԹշնամին յերկրէ. Ոչրեքեան ջանայր յեղակարծել զիս

դերե

դրդելով յաջ կողմանէ, և երբեմն բռնաբարելով կորացուցանել ի ձախակողմն, և միոյ կապէր ընդիս այսպես, զրզեալ հարի զնա այնքան ուժեղութիւբ՝ որպ մինչ ծալեալ՝ անկաւ ի վերուց աւազոյ. և յարեաց ի վեր ընդ, Ի դուռ չանացը բաստրատնել վիս դի անշարժ ունէի կալեալ ինեղբեցն իմ։ Յայնժամ բոլոր ամ բոլոն ազազակեաց, յայտնելով որպ ոչն Յունիոս, ոչ Յօդոսա ցին հարեալ զանձնդամ չինէն յառնել յերկրէ։

Ասաբան Հսկի կամ Ընկերի, (զ) որ է բառ ամբ մարտնչել եղև առաւել ևս զրգռութիւն, Վարեամ առնելոյ զրդի՝ ի Ասոնս քաղաքէ՝ զոլով առաջեալ բարձրադոյն հանդիսաւ ինն ի սոյն ցից մարտի, բոլոր ամենեքեան տեղի ետուն նմա, և ոչ ոք էր, որ կարէ ոչ՝ ևս զրգռ յոտնձգել ի Նշխար նախնեացն ի զրուխս իմ, և ապա ի կռուիցն, որք ետուն ինձ փախել զարիւն, և խաչաձև ամպոց ծածկեալ զայս իմ, անկայ կորացեալ չինէն. յարոյց դիս, և ոչ կարէի առնուլ գշունչ։ Ասոյ կրկին զօրացայ ի ձայնէ Ասնեաօրի, զոր զոչէր, ոմ որդի Յունիսի, Հաղիւս զբեզ յաղթել։ Ասումնասիրեցի իմ կրկին առնել ինձ ուժեղութի, դրծայ ի կրկին հարմանէն՝ որպ նեղբայ անկանէ լոյծ կր, և զինի ի ղեկրիս ելանելոյ բաղմամբ Ասոնոսայեցն՝ որ ի զուռ բարձրա ցուցանէր զբազուկ իւր՝ յանկարծ ըմբռնեալ հզի չինէն, ի նոյն կացուցեալ ի իւրում. քանզի մինչ պատրաստեցի զարկանել ինձ, ամբարձի յանկարծ զ Հսկէն իմ, առ ի չարկանել նմա յաւէտ ուժգնութիբ, որպ ի կամիցն խոյս առնուլ՝ կորոյս զհամանկդութիբն իւր, և եղև հարեալ. որ և իսկայն առաջեալ անկաւ յերկիր։ Ասաուչի զձեռս իմ յարուցանել զնա, բայց ետես զինքն եռաքեալ ի մէջ փոշոյ և արեան. ուժգին հարեալ զամբողջ ի մէջ կուրծից։ Ոչ ևս կարաց վերստանալ զմարմին։

Յետոյ սկսան արշաւանք կատարել, որք եղեն մանաւանդ ի յաջողութենէն բաղդին։ Հանդիպեցաւ ինձ առաւել փոքրն՝ և առաւել թերացունն, յայտնեցաւ թէ ևս առ ի մէջ անուաց. և ուժեղութեան չինց, Ասոյսք զարշաւանս, և ահա առ մի փոշոյ՝ վերացեալ ծածկեաց զերկիրն։ Ասոյն սկզբանն անցանել

ասոյց

(զ) Հսկի կամ Ընկի։ Գոյքի նա յատուկ մարտ, ոչ միայն նոյն անուն շինեալ ի նշանս երանց, զերծելոյ ազգին, անդադարութիբն ի չեռուստ հարձակելոյ ընդեմ։

ալեզդ ընդ առաջ իմ։ Ընթացաւարդ ոմն ի ակնդիմնացի՝ անձանաձ Քրանեօր, իշողդը նախ զայլ ամենեսին զկնի իւր Աղեքսանդր մի անուանել Փիլիքեայ՝ հետեւիլ ի ժողդ՝ ի վտանգ ազգական առաքինեի, որ միւթ իսկ էր հասանել նմա, եթէ լացուցեալ զպատերազմ ձիոց՝ զոյշացելոց քրտամբք, էր բռնադատիլ կամեցեալ՝ ի վերդ ալէծփեալ վարսից նոցա և շարժմանէք անուաց կառաց իւրոց, էին այնքան արագ ընթացք, որք երեւիլն զրկէս ելեւոյ արձակ՝ պատառել զոդն։ Օ օրդց եալ ձիոց իմոց՝ առիւծ առ առիւծ ընկալան զշունչս, և ես ոչ կարի յեռակոյս իմ, եթէ հասցին զպանսիկ՝ որք արշաւեալք էին այնքան շտապանօք։ Ընթացք ազգական առաքինի՝ յաձնապատիլն յոյժ զձիս իւր՝ առաւել զօրիցն ի ներդուժ անհաւ, և երբարձ անկմամբ զոյս ոտն իւրդ՝ ի ներպատռելն։

Փիլիքեայ յոյժ հարեալ կամեցեալ՝ ի վարսից ձիոցն՝ ոչ կարացաւ ունել զինքն հաստատուն, յոտս ցատնի ձիոց ձիոյ՝ անհաւ կիր կիր, և ելոյն յոյժ երջանիկ կարելոյ՝ ի վտարել զմահ։ Քրանեօր առնուանելով ազգք ի ցաւմանէ՝ լինել իմ միւթ ընդեանն, զերծաւ հրկիզեալ կարի սոսկալօք զարշաւանս իւր։ Ընդեմն վիրակոչէր զինձս, և ընդեմն խօսէր ցնա ձիս իւր, առ՝ ի զօրացուցանել զնս։ Ընդկնէր, զի ի անդեայ չ առաջ իւր, ընդում՝ ձիանք իմ բարձեալ զոդով կառավարեալք՝ սակաւ էին յոտնակոխել, և միւթ անցանելոյ զնա։ Ասաւ ոչ այլ ինձ ակնկալութիւն ի ձեռաց նմա, եթէ ոչ՝ ի խոսիանել զանցս իմ, որ և առ՝ ի ընդհատել զնա՝ զոդ զինքն յոտոց ալեկ՝ զիմել ցնա առաջ իմ, ուր և բնհաւ անխ մի կառաց իւրոց։ և ես ոչ մանաւանդ զայլ կնէ, եթէ ոչ առնել շրջան մի, առ ոչ պատասխել խոշտանգուն նմա։ Ընդ զինեալ զոտիկ միոյ՝ և առնս զնս ժամանել յեզը արշաւասեղանն։ Յայնժամ՝ ամենեքեան ազգակ երթալ, կրկին անդամ և յայլ անակնկալ ոգւոյ Յունիսի, ահաւասիկ այն՝ զոր ոճբ սահմանեցին համաձայնել՝ ի վերայ մեր։

Ցնա այնորիկ առաւել ազնիւ և առաւել զեռուցեալ Արեւ առաջոյ՝ տարան զմեզ՝ ի հնազոյն՝ և արտաքոյ ցանասա մի կառացոյ՝ ի տեսանել պէտ, ցի՝ ոսկիկ, կամ արտաքին մարդիկանց։ Ուր ծնեալքն՝ զոդս Աինոս կարծեալ էր զաստուածս ամ բոլորին՝ և վիրակացու կառավարիչս օրինաց, հանդուցեալն զմեզ։ Նոքա միք այնորիկ ոչք մտանեք՝ ի խաղս, և ոչ լծոյաձ

ալէզ ուսեալ մուծել անդ։ Ասային խնամառուն այնուհետև զանձն յորում բոլոր օրինաց Քինոսի համապարկեցուածն էին։

Յետ լռեալ ամենեքեան և պատասխանի ինն՝ յարդա-
լ'ի սիրելնալն իմ առ ձերումնիս, որոց հասակն ընդայլ զնուա
յարդելիս. քանզի խելոյ լ'ինոցունց զգօտուել ի իշխողականուե
իւրեանց. որք և բազմապատիկ էին կարգաւ և անշարժք լ'ի տեղիս
իւրեանց՝ ունելով ամենեցունց զինս յոյժ սակաւակացուցան
զրկելոյ լ'ի դէմս իւրեանց՝ քաջքն և հանդարտ խնամա-
տուելն մի. որք ոչ շտապէին գնաւ լ'իսոսել և ոչ ասէին մինչ,
եթէ ոչ գայն՝ զորս առաջադրեալ էին ասել։ Ոչ յոյժ ամ լե-
նէին լ'ի ջանազան կարծիս, էին այնքան բարեկարդեալ ի տա-
քանչելն լ'ի ջատագովել զառաքինայս իւր, մինչ զի կարծեալ
լինէր՝ եթէ լ'ի մէ և նոյն դիտաւորուելն իցէ էին ամենեքին։ Ոչ-
կար վարձառուելն իրաց անցելոց, և համառուելն զարձառուեց
ներկայիցէ՝ ասոյր նոյ ծանօթանալ լ'ի վէր ամ իրաց առաջադրեց։ Ուս
այն որ կատարունակէր զերբիմացուելիս նոյ էր հանդարտուե
մնաց՝ ազատուելն լ'ի խնէլոց կրից՝ և գերծուիլն լ'ի մրատացածին
երիտասարդական անկարգուեց։ Ուշնուն ի միոյն զարձածիւր
լ'ինէր, և պատուէր մեծի առաքինուեց նոյ էին այնքան բարձր
առեալ զդայուելեց իւրեանց, որք լ'ուրց աշխատանաց Հա-
շակէին զբաղդր և զպինիւ հանճարիս, և ախորժանս, լսել իրա-
ճանց, լ'ուսանելն գնոյ՝ բաղձալի, գի կանուք իմ արշաւիցէ ինն
խակին հանճարեալոյն յայսպիսի յարդելի ձերումնիս, քառա-
րուամ երիտասարդական հասակն ապիրջանիկ՝ գոլով այսպէս զո-
ռող՝ զանձն այնքան հեռացեալ լ'ի սոյնպէս պայծառափայլ
հասարելուելէ, և յանդորրուելէ։

Ասակինն լ'ի ձերումնեաց՝ հրաց զիւրս օրինաց Քինոսի,
որ էր մեծագոյն դիրք իմն՝ միշտ ներփակեալ լ'ի մէջ ոսկի սրկ
գի, յոր բուրմանց անուշահոտ ծխանելոց և համբուրելոյն գնա
հանգոյն ձերումնիք մեծաւ յարգանաբ։ Ուանգի առէին ըմէ՝ գինի
այլ՝ յորոց օրինք բարիք ժամանին, ոչ լուռ պատուհ լինիլ առա
հել սրբացեալ առ մարդիկս, եթէ ոչ՝ օրինքն առհմանեցուցեալ
լ'ինոցունց, առ լ'իրենցանչելինս բարիս՝ իմաստունս՝ և երջանիկ
հրա։ Ոչ ընդրա առենեքին որք ունին զօրինս լ'ձեռին, առ լ'ի
հառաւարել զամբոխն, պարտին միշտ լ'ոգուլ գինքնանս հատա
ձարել յօրինաց. քանզի օրինքն՝ և ոչ եթէ մարդն պարտ է իշ

խնդրէ. Զի այսպիսիկ էին բանաձառութիւնք սոցին խմաստնոց. Զի այն որ նախատապահն էր, յառաջադրեաց զերծիս հարցմունս. որք պատասխանի վճռել չի դիտէին Ագաթեայ.

Ապա ինքեան առաքեայն էր՝ ի գիտել թէ՝ ո՞վ էիցէ ատեան յառնելոյ մարդկան. Ամենեքեան պատասխանեցին, թէ՝ նա է թագաւոր մի, որ ունի ինքնակալ իշխանութիւն ի վեր ամենայն իշխանաց, զորով յաղթէօղ հանցէ ընդ ամենայն. Ապա յառաջարկին զոր առն միոջ այնքան վարկ ամի, որ կարէ հաձեցուցանել զիամ իղձս իւր. Ապա առաքեայն լմէ՝ ի այլ մի որ չէ բնաւ ամենանոց նա. և ընտրապահ եղիցի՛ ի բոլոր կեանս իւր՝ ի զանազան երկիրս ուր լինելոյ երթէք առաքանելով օրինաց և հանճանաց աղգի միոյ. Ապա երկու ակնարկելն էին է՝ այլ մի վայրենի՝ որ կերոյ յորս յանտառի՝ ինչ անկարծ, ջի՝ ազատ. ի բոլոր ուրուէ՛ և՛ ի հարկաւորութէ. Ապա հաճառացին՝ թէ նոքա այլ մի ներաւեղ զերծեալ՝ ի դիրուէ, յորում ի բանիցի՝ ի դիմադակ ծառայուէ՝ առաւել վայելէ դիտողութէ ազատուէ՝ քան գայլոյ. Ուր ամենեքեան վերջանայ ծանուցին՝ դոլ առն միոյ՝ որ՝ ի մեռանելն է. քանզի մահն ազատէ զամենայնսին, և բոլոր մարդկեղք միահաղոյն ոչ էս ունին կարգուէ ի նմանէ՛ ի վեր նըշ՛ ի ժամանել ինչ կարգին՝ ոչ լինչ դժուարութէ նոցա պատասխանին. յորում ոչ երթէք մի ոտացուցէ զայն՝ զոր Ագինեսի միշտ առել լինէ. Ապա ի՛ ի հանցին մարդկանց (պատասխանեցին,) է նա՝ որ կարէ լինել ազատ ներ ծառայուէ իւրոյ ինքեան, յորում՝ երկրի և յորում ունուէ և ինչ, նա է ամենազատ. միայն թէ երկնչելոյ չայց, և ոչ ունելոյ երկիւղ յոմեքէ, եթէ ոչ՝ միայն ի՛ նմանէ. Ի միւ բան մարդ ձչմարիտ ազատ նա է՝ որ մերկեալ հանցին յերկիւղէ և հանցին յոչնչոյ՝ ոչ ատելոյ, եթէ ոչ՝ միայն՝ ի՛ նմանէ՝ և երկնչի՝ ոչ ունելոյ երկիւղ յոմեքէ, եթէ ոչ՝ միայն ի՛ նմանէ. Ապա

Յետ որոյ յառաջադրեալ եղեւ երկրորդ առարկայն այսպէս
բանիւ. Թէ ոչ լոկ առաւել քան զհաւատն ՚ի մէջ մտցուկանոյ. Ի-
րաքանչիւր որ ասէր զայն՝ որ պակաս իւր։ Այնու ասէր՝ Թէ
է այր մի՝ որ ոչ ունի ինչ՝ և ոչ առողջութիւն՝ և ոչ պատիւ.
Այնոցիկ ասէր Թէ նման է որ ոչ ունի զոք բարեկամ. Հոգի մեր
հաւատայր Թէ լոկ այր մի՝ որ ունիցի առատ գաւառունս
անարժան ինքեանս. Իսկ ես լսեալ ասացի ցնա ՚ի Հզպօ հղեալ
որ ասէր. առաւել ապերջանիկն յամենից մարդկանց՝ է այն, որ
հաւատայ զոյ ապերջանիկ, քանզի Հզհաւատուն պակաս կախէ
յիւրաց, որք կրեալք լինին, քան ՚ի յուսահատել և յանհաւա-
տութիւն՝ որովք յաւելեալ լինին ապերջանկութիւն ՚ի սոյն
բանի՝ բոլոր հանդերձեան մեծաձայն զոլեաց գիտաց, և իւրաքանչիւր
որ հաւատայց, Թէ գիտացն Հզպօայն առատաւ արժանաւո-
րութիւն ՚ի միջ սոյնց առարկայիս։ Այսպէս հարցեալ եղեւ և ինձ զի-
տաւորութիւն իմ։ Պատասխանեցի նմ Հեռուելով առարկայից
Անդրադարձ։ Առաւել ապերջանիկն յամենից մարդկանց՝ է Հա-
զաւոր մի՝ որ հաւատայ լինել երջանիկ՝ ընծայելով զայլս մար-
դիկս ողորմելիս։ Արդեւ ապերջանիկ է նա ՚ի վերայ որում իրաւ
գի ոչ Հանապազուայ զապերջանկութիւն իւր՝ ոչ կարէ գիրծանել,
մանաւանդ Թէ՝ երկնչի ՚ի Հանապազոյ. և Հշմարտութիւնն ոչ կարէ
պատանել Հանապատիճ ՚ի խոտոն մարդկութեան զոյ՝ Հատանել միշև
ցնա։ Այլ բռնաբարեալ և տանջեալ է ՚ի կրից իւրոց, և ոչ Հա-
նապազուայ բնաւ զապարտաւորութիւն իւր՝ ոչ Հաշակէ ամենևին
գբաղդութիւն, և զախորժանս առնելոյ բարիս. և ոչ ևս զդայ
գՀրճանան՝ զոտ առաքինութիւն. ոտոտ և ապերջանիկ է նա՝
և արժանի է լինելոյ, քանզի Հշտաւուղ ինքն իւր բազմանան միշտ
և արշաւէ ՚ի կորուստ իւր, և ոչ ձգէ ՚ի պատրաստ են ընկղմել
գնա ՚ի պատիժ բիւր յաւիտենական։ Ահագին լսէր ժողովն խոս-
տովան եղեւ Թէ յաղթեցեալ էր Հզպօայն։ Ընդ ձե-
րանիք յայտնեցին Թէ՝ համաձայնեալ էր Հշմարիտ զդայմանն
Ինծի.

Այս երրորդի առարկայի Հարցեալ եղեւ, Թէ ոքն յերկու-
ցունց Հիշեցուցեալ լոկ նախատասխի. այ՝ ՚ի միւն կողմանէ՝ Թէ Հիշեր
ոչ մարդիկ և անյագելիցն ՚ի պատերազմի, և ՚ի միւս կողմանէ՝
Հիշեր ոչ Հարց վարձատուիցն պատերազմի, բայց յարմար ՚ի
հաւատալոյ Հմատնարարս զամբոխն իւր ՚ի խաղաղութեան

Պատասխանեաց մեծապէն մնան, թէ եթէ ըն անյաղթելի ՚ի պատերազմի՝ ՚ի նախապատերն. սա ինչ օգուտ ասէին՝ ունել ընդէմ ըն մի, որ զինչ բարբառ կառավարել ՚ի խազարութեն, եթէ ոչ զինչ պաշտպանել զերկիր իւր. յորժամ ոչ այլ պատերազմն. Հանգէ ընդհանուր իւր յաղթեն գնա, և ամբոխն առանկիւալ մնանի ՚ի ծառայութեն. Այլ հաւատան գներ հանն, թէ եթէ ըն խազարարար էին ըր լաւագոյն. քանզի երկին չերթայ ՚ի պատերազմի՝ վասն ըր գնա չանին իւրով. Այլքն ասէ ին թէ եթէ ըն մի մարտիկ աշխատէր ՚ի վտառս ամբոխին իւրոյ, այնքան բարբառ՝ որքան վէր իւրոյ ինքեան. Ոչ ընծայէր գնա պատասխի իւր լինել ոչ այլոց ազգաց, քանզի եթէ ըն խազարասխին՝ որ պահէին գնա ՚ի յամօթալուն ծառայութեն. Վասն կամացան և գիմն խոհմութեն, ոչոց պատասխանեցին այսպես.

Ծառաւեր մի՝ որ ոչ գիտէ հաւատարել, եթէ ոչ ՚ի խազարութեան՝ կամ ՚ի պատերազմի. և կամ որ ոչ է հմուտ առաջնորդել ամբոխի իւրոյ, նաև յերկուս կացուցանեն յոչ առիկ. ոչ է նա, եթէ ոչ կէս ծառաւեր. Այլ եթէ բազում տեսցես գիծառաւեր մի որ ոչ առնէ, եթէ ոչ՝ պատերազմի, քնդ ծառաւերի մոյ խնամանոյ՝ որ ծարոյ ունել պատերազմի բաւական գիտէ պաշտպանել զերկիր իւր ՚ի հարկաւորութեան խմբի, միջոցաւ ապարտանոյ իւրոց. դատեցեր ՚ի սմա նախապատրաստութեան գիմն՝ ՚ի միւսոյն. Հանգի ծառաւեր մի լրտեսէ հակեցեալ ՚ի պատերազմ՝ կամելով միշտ ՚ի տարածել զնորա և զսահմանս իւր՝ և գիտաս՝ խանդարել զամբոխն. Ուրեմն առ ինչ օգուտ ամբոխի մոյ՝ զի ծառաւեր իւր տիրասցէ այլոց ազգաց, մինչ ոգորմելի է այն՝ որ է ՚ի ներքոյ իշխանութեան նոր. Ա՛ս նաև ընդհանուր երկիր պատերազմունք առ քիրն միշտ գինի իւր հանոյ այնքան բազում՝ անկարգութեան, մինչ զի յաղթականքէ քնքինք և սպառազինն ՚ի նոցն ժամանակի շինում մնան. Հանգի տեսիք եթէ որքանաւոյ արժեցաւ Յունաց յաղթանակութեան ՚ի Տրոյիայ. գի աւելի քան գամն տասն ձնաց երկիր նոյ առանց ծառաւերի, որ կառավարիցէ. Ոչ ևս տեսիլ գի ամ՝ իր ազգակալ լինի պատճառաւ պատերազմի. այլ՝ օրինակն, երկրագործութեան, և բոլոր արհեստքն նոսափեալք թաղիանան. Ոչ գի առաւել քարի ծառաւերքք են՝ քան պատրաստ երկրագործք են պաշտպանել զպատերազմն հարկադրեալք են առնել գիծառաւերն չարիս, որ ի

հակ

ներել համարձակութեան, և կատարել զիամն չարաղաղծացս։ Ա
զի ոչ ըստ չարամիտ զրկիք զոն՝ որք պատժեալք լինէին ի ժամա-
նակի խաղաղութեան, զորս հարկաւոր լինէր վարձատրել նոր ան-
կարգութեան պատերազմի։ Ընդունին ոչ ոք ամբոխ ունել կարաց
զինչէսոր մի մնասակի՝ եթող ըմբերիցդ բազմիցս ամբարհաս-
ձուեալն նմա։ Ապահով մի արկանել ի վառաս իւրոց, երբ այնքան
աւերեալ խանդարեալ դիտելի անակնկիծ աղգս իւր, որքան զայլ
միւս յաղթելոցդ։ Ընչեսր մի՝ որ ոչ ունի ամենևին հարկաւոր
հմտութիւն վար խաղաղութեան, ոչ կարէ բնաւ տալ հպատակաց իւրոց
զձոյսն պատուոյ պատերազմի միայ՝ բարւոք երջանկացեալ։ Քան
զի ընդունելն ասէ՝ որ պահպանիցէ զարտ իւր՝ ըստ իմ դրացւոյն, և
յաջողակիցէ զայն՝ որ ե նմա, բայց ոչ կիսատգէ՝ ոչ հնարիլ, և
ոչ աներևմնալ առ՝ ի ժողովել զհունձս։ Ընդուն այնպիսին զոր
ծնեալ միայն՝ առ՝ ի խանդարել՝ յաջողակել, և տապալել զեր-
կար աշխարհ։ Ընչեսր առ՝ ի ընծայել զամբոխն երջանիկ՝ իմաստ
նաբար կառավարութեամբ իւրով։

Ընդհանուր այժմ առ ի զՀՀ ընդն խաղաղասէր։ Ցիրաւի է որ
ոչ է յայտնի՝ ի մեծամեծ առաջմունս տերողութեանց. այլ ոչ է
հակիրճ՝ ի վերոյիշեալ զհանգիստ ամբոխին իւրոց. կամելով յաղ
թել զայլ ամբոխս, զորս դատաստանն՝ ոչ ունի առարկելոյ
նմա։ Ասաց տակոն՝ եթէ ձգմարտասիրաց է յարմար կառավարել՝ ի
խաղաղութեան, ունի նա զայլ հարկաւոր որպիսութեանս, ՝ի դնել
զամբոխն իւրոյ յատահովութեան՝ ըստ իմ թշնամեաց իւրոց։ Ընդհա
տուկ կերպն՝ որով դնէ զնոսա յատահովութեան։ Ընդ նա ուղիղ՝ բա
րեկարգ՝ և խաղաղ ՝ի նկատս դրացեաց իւրոց, և ոչ խորհի
բնաւ ըստ իմ նոյն իսկ, որ կարիցէ մղոդովել զկատաղութեան,
և ոչ հաճատարիմ ՝ի դաշնակցութեան իւրում և դաշնակից
իւր սիրեն զնա։ և ոչ երկնչին ամենևին՝ և ոգջամբ հաճատան
նմա։ Ընդհակ ունելոյ զրացի իմն ազգասէր՝ խոտորեալ՝ և փա
ռասէր։ Համայն միւս մերձակայ ընդն՝ որք երկնչեսցեն կատակա
ծին ՝ի սոյն ազգասէրն զրացւոյ նմին, ոչ ունելով խիթ ինչ ընդ խա
ղաղասէր ընդնէն, միաբանին խակոյն ընդ բարւոյն՝ առ՝ ի պատե
րազմ՝ ՝ի լինելոյ միաբեր յանկարծութեամբ միւսոյն։ Ընդ մինչ
պահել՝ ՝ի լինելոյ միաբեր յանկարծութեամբ միւսոյն։ Ընդ մինչ
ընդն ազգասէրն բազձայ նորոգ ստացուածոց՝ լինի առեցել
և մոխացեալ ՝ի համայն միւսոյ։ Ուստ բարեկարգեալ ընդն՝ ընծայեն զնա
հաստատութեան և բարեկարգութեան խաղաղասիրին՝ ընծայեն զնա

լինել դատաւոր բոլոր տարուայ շրջապատելոյ ժուրեր. և յա-
ռաջադրեն նմա շարունակաբար զօրինս. Զի այսպէս ունի սիրոյ
լինելոյ ուղի հայր՝ և օրէնսդիր համայն այլոց իշխանաց. Զհաւա-
սիկ յառաջադէմ արդիւնաւորութիւնք՝ զոր ունի յարատեւուա-
Հայոյ աւուրս հիանալիք են այնք զոր վայել է՝ ինեցդս իմա-
հորութիւնք իւրոց, ընդուայն յարմար և հնարաւոր՝ ի պահպանել
վարագոյրն. և դիտել հաճոյառուած կառավարել յաւէտ իմաստ
նական օրինօք՝ զամբոխն իւր. Զանգի բառնայ զնոսա զանապատնոյ
վառանոյրութիւն՝ և հեզացեալ իշխարհրդուն, և զնոմ անդէտ
արհեստս, որք առ ոչ ինչ օգտին, եթէ ոչ՝ ի հանդէս զարհուր
Ընդ բռնակալեցուցանէ զայնս արհեստս՝ որք իրաւամբ օգուտ և
ձեռնարիս հարիւրորք են կենաց. և զկռ՝ ի վերոյ կոչէ զհոգա-
տակս իւր յերկրագործութիւն, որով ներգործէ զնոյ յառաջդիմել
ամ՝ իրաց հարիւրորդաց. Զհոգատարսէր ժողովուրդս այս՝ ինեն
պարզ ձեռն իւրեանց՝ կրկին ապրիլ սակաւուք՝ առանց ալոյ
դիւրագոյն գիտեանս՝ ի գործոյ երկրի իւրեանց, որ բազմանայ
անհնարաւ. Ընդ ահաւասիկ ինեն պատճառ են ձգձգութեանց մերոյ՝
ժողովուրդ մի անկիւնի. բայց ժողովուրդ մի՝ առաջ՝ և ուժգին,
որ ոչ երբէք թուլանայ ի հետապնդել, զի կրկնեցնալ և վարժ
եալ է յառաջինութեան. և ոչ քնաւ ըմբռնեալ լինի ի քաղցրութ
պղծոյ և հեշտասիրի կենաց. զիտելով արհամարհել զմահ. Օ՛ զի
բարբոս սիրէ մեռանիլ, քան թէ կորուսանել զայն ազատութ
զոր ձաշակէ ինեցելոց իմաստութեանց մերոց, որ ունի յառա
ջադիմել՝ ոչ թէ՛ երբէք, եթէ ոչ՝ ի թէ՛ ձգձգութեան զերա-
ծեալ. Ասոնի մարտիկ մեռանիլ մի՝ յառնելն՝ ի վէր ազ
նոց ամբոխ. ոչ գոյանի բաժանիլ ընդ սովորութեանց
դատաստանիլ՝ ի ձախատ. կամ՝ ուղիղ զմերձենայս իւր՝ ի պաշտ
րուածն քաղաքի միջի. Զանգի գոյանի զնա անյապաղելի վն իւրոց
բազմաձորութեանց՝ քաջութ՝ և վէր համբերութեանց աշխատանաց.
մէն կրկնութեանց՝ ի ժուժկալութ ազգասութեանց, վէր ուժգնութեանց
՝ ի պատերազմի. և վէր առաքինութեանց, որոց ձախողակի պատահ
մունք են՝ ոչ կարեն յաղթել. Ասլիմեանոս՝ եթէ ազն խոհեմ
արքայ՝ ոչ է բաւական փորձառեալ ընդհատանել միով զօրս՝ ինեն
տերազմ, տայ հրամայել արանց՝ որք հմուտք են, ի օրոց գիտէ
վարել թարց կորուսանելոյ զինուանութեանն իւր. Ասկ ի ընդհանուր
՝ ի դաշնակցաց իւրոց օգնութեան. Զհպատակք իւր բարբոս սի

քին մեռանիլ՝ քան անկանիլ ի ննջեցեալ տրուէ այլ ինչ բռնաւորութիւն եւ անիրաւ իշխանութիւն։ Այլև ածէ խակ ինքնանք մարտնչին մարդն։ Տեսէք ուրուք ոչխի օգնուիս ունիցի նա ի ննջեցեալսն մեռանիլ, եղբարկացուցանեմ ուրուք եմ՝ եմ իշխանն խաղաղասէր որ ոչ դիտէ ինքնին առնել պատերազմ, է եմ իշխանս մի յոյժ կռուտարել։ Կանգուն եմ է ոչ դիտէ լցուցանել զինքն ի մեծապէս պաշտօնից իւրոց. որ է յաղթել եմ ընտանեաց իւրոց. բայց վերահաստատեմ եմ՝ է ոչ ասեմ անբաւանս զերծանել քան զմեռանիլ եմ իշխանս մի, որոց պարկաւոր անդուլ վայ խաղաղութեան ոչ է յարմար, եթէ ոչ՝ ի պատերազմ միայն։

Տեսէք ի միջ համախումբն ժողովոյն զբազում անձինս՝ որք ոչ կարէին տալ զինքեանս ի հաւանութիւն սոցեայ առարկայի խմոյ. քանզի մեծապէս ունան մարդկանց զօրել խոտորեալք իրաւ յիմարացեալ գործոցն. այ՝ արբեցեալք ի յաղթանակութեանց եւ ի սիրատենչութեանց, նախատապահին զանազան քան զայնս՝ որք էին պարկաւորք՝ հանդարտք եւ հաստատք. այ՝ ոյք են խաղաղութիւն հաշտութիւն եւ բարիք կառավարութիւն ամբոխին։ Այլ բոլոր ծերունիքն խոտոռման եղեն՝ եթէ խօսեցայ ոյք ընծայեան,

Այնժամ առաջինն ի ծերունեաց ազգապահից, տեառնեմ գիտատուին պատգամաց դարբիրացին Ափոլլոնի, (այ՝ նախատուշտուելոյ նէ,) որ ամ ընակէտ կղզւոյս մերոյ յայտնի է ամէն Աինոս որոնեալ է հարց այլ՝ առ ի դիտել, եթէ ցաւքան ժամանակս ծագաւորելոյ էր ցեղն իւր՝ հետեւելով օրինաց իւրոց՝ զորս հաստատել էր, ածէ պատասխանեցին նմա, եթէ ցեղն մեր վերջանայ յորժամ օտարազան ոմն մտանէ ի կղզի քոյ՝ առ ի եղծուածս գործոց ձեր։ Ունէաք երկիւղ եթէ՝ ձեղմէ ոմն գայր ի առանձինս զկղզին ։ բայց ձախորդեալք Աթենացիքն, եւ խնդրեալ որդւոյն Յուլիսի, (որ առաջին բարիք իմնոյ քան զայլ ոք ի մանկութեանցմէ՝ զօրէին Աինոսի,) ցուցանեն մեզ զինացուածս Օրեստէին, այ՝ դարբրացին։ Ուրեմն առ ինչ յարպասիք ի եղածուածս զայն՝ զոր նախաստահմանուն եղեն պարգեւք մեզ ի եղածուոց։

Ա՛րջ Հինգերորդի Գրքոյ.

ԵՒ Ի ԼՕ Ծ

ՎԱՑՑ ԵՐՈՐԴՈՒ ԳՐՔՈՑ

Ցոհելեաց պատմէ սկսաք ի Յովհաննէսէ եւ ի Յովհաննէսէ Աբեղայեան՝ առ ի վերջատառնալ յԱրուս, եւ յառաջմէնէ նոցա ի Կ՚Երնիւղ. ոչ եւս քաջ հրաժարեցաւ ի պատկին, Ալէքսիոս ի ժողովեան ի Կ՚Երնիւղէ քնարել ի քուրդ յուզեկն պոհ, յառաջմէնէ նոցա սայն ամ՝ զոր լուծել էր վասն Կ՚ընկերուածին. ոչ եւսոյն վերադարձել եղեւ Յովհաննէս ի նոյ- նոսա Ալիսէ.

Յետ ոչոց Կ՚Երնիւղ ե Յովհաննէս քաղցեալք եղեն ի նոսա՝ առ ի գնալ յԱրուս. Իսայց Ալէքսիոս՝ առ ի վերջատառնալ ցյառաջմէնէն Ալ- նէսա. զոր նոցա հանդերձել ալէքսիոսէն, ոչ զկնի նոսա ընդ ելեալ եղեն յՀռոմկլայ ի Ռուբինոս ի նկղեցոյն Ցովհաննէս, վերադարձեալք եղեն յՀռոմկլայ ի Ռուբինոս ի նկղեցոյն Ցովհաննէս.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱՐԻ

Գլուխ Ա.

Եպիսկոպոսն Ծերունեաց երբեմն՝ ի կեդրոնէ սրբացուցեալ անապին՝ և նահակինն՝ ի նոցունց կալեալ զձեռանէ իմիջ ծանոյց ամենեսեան. որք անհանդուրժ սպասէին վճռահատուածոյ եթէ ունէր արդեօք առացեալ զաջժանուածոյն ի վէմ սրբոյն. Հոգին եթէ հրեղենաց զբանս նոցա, լուծոյ խուռն շրջեցուն՝ ի հանգիսին, որոց ի բազմանշիւրն ձայն բարձեալ հրաձգանօք ազատութիւն ջնջեալ, եթէ՝ որպէս Յուդիթի համաձայնեցան Աքիորայ լեզուք մատաղաւոր՝ ի վէմ Պետրոսոյ։

Սպասեալ իմ բոլոր ինչ՝ տակն նշան ձեռամբ՝ ի խնդիրս, զի լուծեցան ինձ. սկիզբն Աննմանելոյ խօսել յականջս իմ. հրաժարիմ ոչ՝ ի հայրենեացս քոյ. փառաւորելով ի մատաղութենէդ՝ առ քեզ մատանեալ զվիճակս ծոցի, որ սպասէ քեզ ոսկի վերջին ահեկան լուծիլ նոցա՝ Նմանապէս և զմեծն Յուդիթ՝ զոր ոչ ձգէ յատակագրել նոցա ընդ Ներսէս սպասաւիկ ոչ ելեալ ափանցեալ՝ ի սիրտ իմ պատմականացն զիս ընդդէմ ունայն ըղձից ի ոչնչութիւն։ Այլ ընդ սակս խորին լուծիլ աղաչախոսութեան հանդիսին՝ ոչ ինձ ինչ ինչ խօսիլ պատեհ։

Ա՛լ պայծառատեսն Արեւագիտը, ոչ եմ արժանի ամենևին հրամայել ձեզ. զուշակութիւն գաւխտին՝ որ դոյն ինչ յատուկ առացեալ ելոյ. բարւոք նշանակեաց եթէ ցեղն Աննոսի ելեալ ի լեռնէ սրբոյ՝ յորժամ օտարական ոչն մտեալ՝ ի սոյն կղզի՝ առ աւերել օրհնաց իմաստուն լծանուտն ոչնմիկ. Ասաց ոչ

առաց թէ նոյն պանդուխտն թաւիշեցոյն. կամիմ հաճատալ թէ
ես եւ նոյն օտարականն նշանակեցաք ի զաբխտայն. եւ ունիմ
լսացուցեալ զնախասացուն նորին. Ես եմ որ եկի ի սոյն կղզի
եւ բացայայտեցի զչշմարիտ խնացուածս օրինացն. եւ քաղձամ,
զի մեկնութիւնք իմ օգտիցեն ի թափաւորեցուցանել զօրէնս ի
միասին, ըստ այմ՝ զոր ընտրիցէք ի թափաւոր ձեզ. Նոքա ոչքան
ելան իմ, նախատասեմ զհայրունին իմ՝ զողոմանի կղզին Իթաք,
քան զհարիւր քաղաքան Կրետէ, և քան գիտաս և գիտրիտա-
մուխ ասացին դնեցեալ թափաւորութիւն. Ասացէք զի հր-
ամեցայց այնմ՝ զոր նախասահմանութիւնք կարդադրեալ են.
Օ՛ի երէկ մարտակաց ես ի խաղս ձեր՝ ոչ էր ընաւ ակնկալու-
ի թիչերոյ ասա, այլ ես ի արժանաւորիւ աստուծոյ և զիտուն
ձերոյ, դիտացէք զի ընտրիցէք ինձ օգնական վերադառնալ
փառիւ ի տեղի ծննդեան իմոյ. Ասաւ սիրեմ հնազանդիլ
հօր իմոյ Յուլիսի և մխիթարել զմայրն իմ Փինելոփէ, քան
զի թափաւորել ի վէր ընդունուք ամբոխից. Ի՞չ Արեսայիք, ես
ասեն զայս վասն սրտի իմոյ. պարտ է զի թողից զձեզ. բայց
մանկն միայնակ կարէ հղձանել զչիշատակ ձեր յիշատականալ
իմմէ, և երկերիլ զերախտատիսութիւն իմ. Այո միանչեւ ցվերջին
շնչառութիւն իւր Ոդիսեայնք սիրելոյ է զձեզ, և ի փառաւորու-
թիւ ձերում՝ մնանաւորի իբրև զերկրն խոհական.

Ասիւ թէ երկերեցի զբանս իմ, յարձ լուռ կայր շրուն
ի մէջ հանդիսին՝ համնմանման իբրև ալեաց ծովու. որք թա-
կոխեն ի վինչ միոյ յայլ կոծուելոյ միոյմ. Ասէ ինն ամանք՝ դու
ցէ ածուել իցես ցոյց առ՝ ի ներքոյ մարդկային իմիք կերպարանի.
Ամանք պատասխին՝ թէ ունիմ առեալ յոյլ իմն երկիւղ՝ որք և ձա
նապէին զիս. Այլ ապաստակիմ թէ պարտ է առնել զմն ի
թափաւորել աստ. Ասանոյկ վերջացաւ ի կրկնել զբանս իմ, և
իւրաքանչիւր որ ջանայր լսել, ոչ դիտէին՝ զոյց թէ կամիցի
ցէ ընդունել զայն՝ յորմէ ի ներսնումն հրաժարեալ էր. և
սկսաք ասել այսպէս.

Երեցէք ով Արեսացիք զի առայիչ ձեզ զայն՝ զոր խոս-
կամ. Ասաւել իմասաւունք էք դուք ի հասնցն ազգաց. բայց
թուի ինձ՝ թէ իմասաւելի ևս կանդրէ նախատեսուն իմն՝ զոր
դուք ոչ նկատէք. Պարտիք ընտրել ոչ զայր ևս՝ որ զիտէ բար-
ձոք ձառել ի վէր օրինաց. այլ զայն՝ որ ի կիր արկանէ հաստատ

առաքինութեանց միով. Այր իմ, տակաւին երիտասարդ եմ ես, և հեռի արար առանց փորձառութեանց. և ստորնզեալ բանուէր կրեցի. Զի առաւել եմ տակաւին ի հասակի ուսանելոյ հնազանդութիւն՝ առ ի հրամայել յաշխարհ միւսի, քան թէ հրամայել այժմիկն. Այր որոնեաք ուրուք զայր մի որ յաղթեսցէ զի խաղս մարմնոյ՝ և մնաց. այլ որոնեցէք զայր մի՝ որ յաղթէ իւրոց ինքեան՝ և ունիցի զօրինս ձեր դրեցեալ ի խորս սրտի իւրոց. և ըղձալ կեանք իւր լցի շարունակաբար կերառեցեալ այսու օրինաւք, որով զդործեմ՝ քան թէ զբանս իւր՝ ընտրեցէք.

Ոչ ըղձալ ծերութիւնք հրաժարեալ՝ ի սոյն բանից՝ և տեսանելով միշտ ածիլ զմորուսն հանդիսին՝ ասեն ցիս. ընտրեալ ես՝ բառնան զանկեալութիւնս մեր տեսանել զքեզ ի ազատութիւն՝ ի միջի մերում, օգնեսցէ մեզ ուրուք՝ ի պատանել ազատութիւն մի, որ արտասցէ ազատութեացուցանել զօրինս մեր. Ընանայրս դու զքեզ որ կարիցէ հրամայել այսու բարեկարգութիւն. Ասեմ ցնոսա. Ես նայիմ զայր մի՝ ի բնէ, յորմէ ունիմ զայն ամ, զոր դուք պատուիրեք յիս. խնամատուիլ ընդ՝ և ոչ իմ, զորս խօսեցայ. Նա ազ զեսայ ինձ զամ պատասխանիս զորս լուայք յինէն.

Յայնժամ բոլոր ժողովն էարկ զաչս իւր՝ ի միջ Աննիօրի որոյ յուսանէի կալեալ զձեռանէ. պատմելով նոյ զամ հոգատարձուիս իւր՝ զորս ունեաց՝ ի մանկութենէ իմմէ, և զվատանդս յորոց զերծոյց զիս, և զձախորդութիւնս որք վերաժամանեալք հուատացան՝ ի միջ իմ, մինչ մանաւանդ՝ ի բաց արկեալ ունէի զհետեւիչն խորատուց նոր. Ինաեղուսին ոչ էր նկատեցեալ Աննիօրի թօր զի իւրոյ հասարակ՝ և անշուք զգեստուց, և զի համառօտ կացուցեալ էր. նա առաւել իւրք շարունակ լուռ՝ և յամրաշարժ և ծանրահոգեալ զիմաց իւրոյ. բայց յորժամ կրկնակրկնեցին՝ ինկատել՝ երեսեցաւ՝ ի դէմս իւր, ոչ գիտեմ, թրախսի վերնատունն լինի վատահելութեանց և տեսանելով զգուշութեանց աչաց նոր, և զգեստուցն՝ որով ամենքն միմեանս ցմանուն զործածութեան, հարցարկանալ ազանչացան և յառաջադրեցին առնել զնա թագաւոր. Աննիօրի պաշտպանելով զինքն՝ առանց վրդովելոյ՝ ասէ զնոսա. Յառաջագէմ համարիմ զքաղցրութեանն անշան կենդի մեզ զքան զիմացականակ արքունեն արժանաւորութեան. Ռանգի բարեր պոն լինի ազատողք ես՝ զոլով ենթակայ նոցունց ասելոյանութեանց, այլ՝ ոչ կարելոյ առնել երբեմն զինքն զործս բարիս՝ զորս

կա

կային. առէք առէք պատրաստեցէ՛ք ի համոզչաց՝ առնելոյ զերկրիս
գերս ու՛ր կամին առնել. Յաւէրէս ևս էր ի շուտասիրէն և ծառացու
ցեալ, և թագաւորութենէն ու՛ր և պակաս՝ ինամեալ. ընդունէր և ծա-
ռացուցեալ իմն ծպտութեամբ. այր ոք՝ (ասէ) յորժամ ի թագաւոր
կանանալ կամ յայնցանէ առնելոյ, որոց ունէր պիտոյութենէն հնազան
դեցուցանել. Ալէքսանդր այնմիկ՝ որ ու՛ր և պարտաւորութեամբ հրամայէր
լայր. Ալ պարտիմք մեք, եթէ ոչ՝ մեր հայրենեաց՝ (յորժամ նա
հաշտեաց մեզ զինչխանութենէն.) զոհել զաստուածսն մեր. առ՝ ի
աչխատիլ մեր բարեաց հասարակաց.

Յայնժամ Պերատացիք ու՛ր կարելոյ ընդոսանուլ յոյնից
մանկ իւրեանց հարցին ցնա զի՞ ոք պարտիմք ուրեմն ընտրել
զայր մի. պատասխանեաց. այր մի՝ որ իցէ բարւոք ձանաչելոյ
՛ի ձէնջ. ընտրեաւ պարտ է զի զձեզ կառավարիցէ. և որ երկնչէ
՛ի կառավարել զձեզ. Ալա որ բաղձայ թագաւորութենէդ՝ ու՛ր չա-
նաչէ զնա, և ու՛ր ձանաչելով երկեաք՝ այլ լցուցանէ զպարտաւո-
րեալ իւր. Արդեն նա զայն մեր իւրոց ինքեանն, և դուք պարտիք
բաղձալ առն միոյ՝ որ ու՛ր ընդունիցէ, եթէ ոչ՝ մեր սիրոյ ձերոյն.

Ձամանչ Պերատացւոյ երթալ ՛ի ՚ջոջ օտար լինն հիացման՝ ի
տեսանել զերկուս պանդուխտս՝ որք ՛ի բաց վանէին զքաջագոյն
բանիւք մերթընդմերկոյսն յայնքանեաց ապրոց, կամացան դիտել
եթէ ընդ ո՞ւմ էած ժամանակալ. Ալաւմքրամի որպես առաջնորդ
հաւատոյ էր ՛ի նաւատհանգստեան վինչև ցանդ, ուր ևդև հանդիսարիւս
էին խաղալոց. Արդեն նոյն զՊերդիկէ, ընդարուն Պինեօր և ևս երկ
բաղ էած ՛ի Պիսիդոսէ. Ալայց պարանոյնքն նոցին՝ երեն առա
ջեւ ևս մեծ՝ յորժամ գիտացին եթէ Պինեօր էիր ծառայ
Պերդիկէի, և Պերդիկէ ազգակալ էիմաստութենէ և ՛ի շնարհաց զեր
ազգն, արարեալ էր զնա խորհրդակից և հարազատ բարեկամ
իւր, զնեալ զնա յայրեցող ազատութենէն, և աչխա այն էր որ երթ
ժարեցուսէ լինել թագաւորս. Ալ եթէ Պերդիկէ երկեալ էր ՛ի Ալա-
մանեայ ասպարուց՝ ուսանիլ զօրէնս Պինեօր, որ այնքան սէր
իմաստասէից յգեալ ունէր ՛ի սրտի իւրում.

Յայնժամ ծերացեալքն ասեն ցՊերդիկէ. մեք ոչ համարձա-
կիմք տալոյ զգեղ ՛ի կառավարել զմեզ. քանզի դասուկ եթէ
գուն ևս ունիս զնոյն դիտաւորութենէն Պինեօրի. Յայժ արհա-
մարհէք դուք զմեզ կամ՝ ասէ ՛ի կամել յանձն առնուլ զանհան
դիսացեալ

վասն

ցուել ենք, Յաւերժական հետազօտութիւն իմն՝ հարցի, զի՞նչ
կուան
դարեր է առաջինութիւն. և ոչ համոզէր զմիւսն ներ անկատ-
ման՝ սիրէր բնական սիրով միով զինքն յորդւոց իւրոց, որ զաս-
տիս երեսաց է առաքինութիւն։ Եւ ոչ համոզէր զմիւսն ներ անկատ-
նել ոչ ինչ ունել հոգւոյ։ Ընդեր բարիս, ոչ մնացեալ ոչ ինչ
եղել ոչ՝ վերստուանալ ի կեանս մի խաղալ և առանձնացեալ
աւր խնամուելի քաջանալ զսիրտ իմ, և առ ակնկալութիւն՝ որք
առաքինին յառաջինութիւն, վայ այլ ինն բարեաց կենաց զկնի մահ
ուեան, մինչեւ արիւն դիս՝ ի տարումն ծերութիւն։ Ընդեր ունելոյն զ
քրի խիղճ բաղձալ՝ ոչ ել ցանկալի լինիլ ի առաւօտ, այլ ոչ մի կ
ձել աներևոյթ յայտնանալ յերկուց արանց, զորս դուք տեսանիք։

Ա երջանիկ ազգագրիցին Արիստոքիք խօսելով ընդ Աղեքս
դր սուտ մեզ թուի առաւել խնամուն, և աչերեց մեծ՝ ի մէջ հա
ցեալ մարդկանց. սուտ մեզ երեսին ոչ է այն՝ զոր կարծիք ընտ
րել՝ ի լաւագոյն մեզ. ոչ երբեք լաւագոյնք զձեզ գնալ առաք.
ելիք ոչ նախ ուսուցիք մեզ զընտրելոյնն զոր սիրտք
առնել։

Պատասխանեաց Աղեքսանդր. մինչ էր ես ո՛ւ մեջ խուռն սա
բանին, տեսի զայր մի՝ որ ոչ ցուցանէր զինքն ընձեռակուել՝ ի
լաւագոյնել, զոյով ծերութեան մի քաւորական զօրեղ։ Ճարտի ոգի
անդն կայծն ես ոչ ինչ նա, պատասխանեաւ ասէ՝ կոչեալ
Աղեքսանդր. և լուծայ հետաւ արար ասել ես երկուքեան սրտիք
բանին, տեսի զայր մի՝ որ ոչ ցուցանէր զինքն ընձեռակուել՝ ի
լաւագոյնել, զոյով ծերութեան մի քաւորական զօրեղ։ Ճարտի ոգի
անդն կայծն ես ոչ ինչ նա, պատասխանեաւ ասէ՝ կոչեալ
Աղեքսանդր. և լուծայ հետաւ արար ասել ես երկուքեան սրտիք
ընդեղին՝ ի լաւագոյն մարդկանց. և ցուցանէր ոչ ունել ինչ տուր
խուելի. և մանաւանդ ես ոչ ընձայեր զինքն զմտանդս լաւ
զաւորուելի. և զի միւսոյն ոչ համակայէր երբեք զի լաւագու
երթալոյ. քանզի սիրէր զկատարելոյն իւր։ Ընդեր ես հայրս
այս՝ սիրէր բնական սիրով միով զինքն յորդւոց իւրոց, որ զաս
ծել ես ոչ ինչ ունել հոգւոյ։ Ընդեր ես հայրս
ցուել ենք, Յաւերժական հետազօտութիւն իմն՝ հարցի, զի՞նչ

ի[illegible]ան ունէր ծերունին այս։ Այնուհետև ՚ի քաղաքացւոց ձերոց՝ զայս առաջնոցս. երկար ժամանակ կրեաց զդէնս՝ և մարմինն նորա ծածկեալ է սպեղք վիրաց. բայց զուտ առաքինութիւն իւր ծանուցեալ է մարդահաճութեամբ. տհաճելի եղև Յուդինէի. ուստի և արդեօք գինս ՚ի պաշտօնէ պաշտպանին Տրոյեայոց, զի երկնչէր լսել առն միոյ՝ որ տայր նշան զիմաստնական խորհրդոց, որոց ոչ կարէր հետևիլ. նախանձեալ նաև փառացն և համբաւոյ՝ զորս կարէր ստանալ փութով, և մոռացեալ զնմա պաշտօնս ընկալեալս ՚ի նմանէ, եթող այսպէս աղքատ և արհամարհեալ յարանց ռամկաց. որք ոչ գայլ ինչ պատուէին, եթէ ոչ՝ զհարստութիւն։ Այլ սա հաճոյ իւրում աղքատութեանն՝ կամայ հանդարտ լինն ուրախանայր, ՚ի տեղի մի՝ զոյն ինչ առանձնացեալ նեղ կղզւոյս, ուր գործէ յանդաստանի իւրում խոհականն ձեռամբն։ Այնուհետև յորդւոց իւրոց աշխատի ՚ի նմա. և սիրեն զմիմեանս խանդագաստաբար. գոլով երջանիկ ՚ի շատանալ իւրեանց. և ՚ի աշխատանսն ունին զառաւելութիւնս ամ հարկաւորաց յատկապս առանձնացեալ կենաց միոյ։ Ուսոհեմ ծերունիս քաշեալ հիմանդ և աղքատ զրացւոց իւրոց՝ զամ աւելորդս պիտոյից իւրոց. և որդւոց իւրոյ, առ գործել ամ երկրաւորացս, կրեմ զնա և ուսուցանէ, և զատէ զամ վէձս զրացւոց իւրոց. և ի բեր հայր ամ ընտանեաց։ Ուսկ ապերջանկութիւն՝ և որդին երկրորդ, որ ոչ կամի հետևիլ, և ոչ միոյ խրատուց իւրոց, ձգայն զինի համբերելոյ բազում ժամանակ՝ զանիւծ ուղղելոյ զնա յախտից իւրոց, վերջապէս արտաքսեաց զնա, և եղև բարձի ծողի եղեալ ՚ի տխմարս անախտութիւնս. և յայսմ հնչուտիս։

Ընդ[illegible]ասխի ոմ Արիստայիք որ ինչ պատմեալ եղև ինձ. և դուք պարտիք գիտել զի այսպիսի իմն իցէ աշխարհս։ Ընդ՝ եթէ նոյն այր իցէ այնպես ոմն և նկարեալ եղև, զի էր առնել զնատա զայսոսիկ, ընդ՚ր գուսմարել զայրգան անձանձիւ անձինս ունիք դուք ՚ի ՚ՄՀ ձերում զայր մի՝ որ զձեզ ճանաչէ, և դուք ճանաչէք զնա. Վասն զի զմարտս, որ և յուսկսեալ է գբանջուն իւր՝ ոչ միայն ընդ՚ մեսոյ՝ և աղեղանոյ, այլ նաև ընդ՚ սատրուկն աղքատութեանն, Ընհամարհեալ է զնուրբ ամուն ստացեալ աղ ճատանաւք. սիրէ զաշխատանս, և գիտէ զորքանութիւն օգտի երկ բատարծութիւնն ոյր ամբոխի միոյ. մանաւանդ զի անարգէ զանա չատութիւն. և ոչ թաղու բնաւ հնդգանալ՝ զնի կոյր սիրոյ միոյ

զոր

զորդիս իւր, սիրելով զառաքինութիւնն միոյն, և առելով զխիտաս միւսոյն։ Ի մի բան, ահա այր մի՝ որ է արդէն հայր ամբոխին Հաճասիկ Թադաւոր ձեր՝ եթէ չշմարիտ է զոր դուք բաղձայք Թագաւորեցուցանել ի տան ձերում զբինա խնամատարն Աինոսի։

Ասէր ամբոխն աղաղակեալ չշմարիտ է. Ասրիսեոսեմ է այնպէս՝ զոր դու առացեր, սակ նա՝ որ արժանի է Թագաւորելոյ, Նախայն ծերունիք պատուիրեցէն հրամիրել. և դառն ի միջ բազմութիւն՝ ուր խառնեալ կայր հուսկ ամենեցուն, Ընկեցաւ նա հանդարտ. և ի բացայայտիլ նմա եթէ կամին առնել զնա Թագաւոր, պատասխանեաց. ոչ կարեմ ես համաձայիլ. եթէ ոչ ըստ երից պայմանաց, Նախ՝ Թողում զիս ազատութիւն կեաց երկուց ամաց՝ եթէ ոչ բերիցէ զձեզ յայլ ես լուսազոյն՝ քան զոր էքդ և կամ եթէ ոչ առաքանիցէ զձեզ օրինաց, Ընկերսիդ եղիցց ես աղատ առ ի համահետեւիլ պարզ՝ և շաւտցեալ կենիք միով, Ընդսմիդ՝ որդիքդ լմա ոչ լինէ աստիճան բարձրութիւն ունիք ըստ ինձ զինի վախճան խնդ. և ոչ լինէ զանազանութիւն և պատիւ արեգի նոյ, եթէ ոչ՝ ըստ արժանեաց իւրաքանչ, ունի և այլոց. քան զաքակցաց մերոց։

Ի բան այսոսիկ՝ ամիարձաւ բիւր աղաղակ ուրախութիւն միոյն ցօղն, և նախորդն ծերունեաց որ էր հսկող՝ և պահպանիչ օրինաց, Նդ զՅիսաւեմ (յն՝ պսակ.) ի գլուխ Աբիսեոսեմի, և զսինդկն զոհս ցաւալիսերն , և այլոց ոչ ոչ մնծամեծաց, Աբիսեոսեմ տալով մեզ ընծայս, ոչ ունի ըստ վախմախտ սովորու Թե եթագաւորաց, այլ ըստ հասարակ աղնուականե , պարդևեաց Աղտեղի զօրինս Աինոսի՝ գրեալ նորին խոհական ձեռամբ. ընդ ծայնայնոյն բանսիան լրութիւն ցնծալ պատուիրեալ Աբնատացոց, սիսեալ ի ժամանակի Աաթուրնոսի , (յն՝ երեսակի, որով նշանակին և ցնծ.) և ոսկեայ դարոյն. Ի բար բառնալ նոսա ի նոսէ ի ցնծալ զամ՝ ուռասիկ լուսազոյն պատեցն Արեսի՝ անծանօթի ոչ Աստ բնասան . և ես մատոյց զնամ օգնութիւնս՝ ոչք կարկին ունել հարիւրօր պիտոյութիւն։

Ընկալաւ շատակեաց և մեք չուեցաք. պատրաստեաց և մեք մեր նաւ մի՝ էր բազմութիւն եթնոքարշից՝ և գինուորեալ արանց հրամայեցաք բառնալ ի մեր զեռատ և գեղեցկակազմ յորում ժամու եղև հոգին յաջողակ նաւել մեզ ի Աթոք. բայց դարձեալ նեղ

հակ

Իսկ Աղեքսանդր ասէր ցնոսա. Պատճառ եղեք որ զայդ ինչ ասացէք. ասեն ցնա. Տէր, ոչ ասացաք զայդ ինչ, այլ զի ոչ կարեմք ասել զճշմարիտն. զի ոչ ոք կայ որ ասասցէ զճշմարիտն, եթէ ոչ Աստուածն միայ

մանն ներկայացաւ մեզ։ Ա՛ի Նէրսէսէն՝ զոր ես որ շարժեալ
զղջման քոյին ամենայնիւ ծնրադրելիւ, յի՛ Քրիստոսէ, դնա
մայն ջուրս կայսերութեանդ։ Ա՛ինուան առ՛ի վերայ ընդիր լե
նել վէր արհամարհանաց՝ զորս արարեալ, մինչ ես ոչ տանկարէ
նէր ասացեալ՝ ի Միհերսէ՝ ի կղզւոջն Կիպրոսի, գնաց գտանել զԱ՛ն
այս, (յի՛ Նէրսէսէն) և խօսեցաւ ընդ նմա վշտակնութեամբ, որպ
սի՝ ոչ ունէր զնդրկիկ՝ թագաւորէ ինչ արտասուօք։ (զոնէ այսպէս
հաւատամք մենք Ա՛ինքեան. ընդունի զաստիարակութիւն՝ և
քաղաք ոչ ինչ իցէ, և՝ ի գաղտնիս) ընկերս դու ոչ՝ Նէր
սէսէն, (ասէր,) զի երկոքեան ամբարտաւանութեամբ՝ կատակեցաք ան
պատճառաբար զիարտոլէն իմ։ Ա՛ւանն և տեսին Ա՛նք ինքնին
և ես, որ այն ծանկանացու յանդուգն հանդրձակեցան գտա
պատուել զայն ամ՝ որ զորքիւք՝ ի կղզի ոչ իմում։ Պարծին սէ
բաւական ինն խոհեմութեամբ ընդդիմանալ ամ փորձութեանց, և
անուն խնայատուն տան սիրոյ։ Ա՛ստպիսի ես գուցէ, զի ծնել
ամ՝ ի կայսերութեանդ գամ։ զինչ յատաղեաւ դանդաղիս՝ ի ա
զել գառաս զերկոսին՝ ըստ յառաջս խօսից։

Ա՛պրիլ ի՛ն խօսեցաւ այսպէս, Նէրսէսն ուռուցեալ ամ
բարձ զայնս մինչև յերկինս, և Ա՛ինուան զհանդրձացեալ յանձն
իւր՝ հաւատայր նաւարեկութեանդ մերում դոլ անխոտորելի։ Ա՛յս
էսպէսն շինեաւ աղաղակեաց, ի՛ ոչ ես կարէր ընդդիմա
նալ հոգւոյդ, որք վարեալ մինչ զմեզ բռնութեանդ յառաջա
Ա՛րև յուժ զին բաղխմանէ հոգւոյն՝ խորտակեալ կայմ մերոյ՝
զինչ առակ բռնի զգայեաք, զի ծայրք առաւաժիկ բանային
զյառակս նաւուն, և մնանելով ջրոյն յամ կոմնոց զնաւն ըն
կերեալ։ Ա՛պայն ի խոքարչիկ ամբարձեալ լարկոծ զաղտակ
զիարկերկինն՝ ողբային զմահ իւրեանց Ա՛նդրկիկաւ իմ զԱ՛ն
ի՛որ առաւ ցրնա, ահաւասիկ մահ. և պարտ է քաջութեանդ ըն
դունել զնա։ Ա՛յլ առաւելին զմեզ յայնքանսաց վտանգից՝ առ
ի կարեւորանել այսօր. մեռցուք Ա՛նդի՛ օր մեռցուք. միթէ մա
նո՞ւ ի՛ն ինձ ի վտանգ իմ մեռանիլ ընդ քեզ, և անօգուտ ինձ լի
նի՞ր միանգ հինգ հարիւր մերոց ընդ մի՛ այրոց։

Պատասխանեաց Ա՛նդի՛ օր, ձշմարիտ վտահութեան գտանէ
միշտ օգնութի՛ն ինչ Ա՛ի՛ն բաւական լինիլ պատրաստի հանդուր
ժաւոր ընդունել զմահ. այլ պարտ է մարդ երկիւղն առնել
զամ ջանս առ՛ի վտարել զնա։ Ա՛յլք ուրուք դու և ես՝ զմեզ

յ'ամէն ինչ ամենակալ զերանեաց . եւ միանչ ամէն բազմութիւն ի երկիւղ եւ շնորհեալ ապրանց յ'ոյժ ձայնին վասն կենաց իւրեանց. զոնե ոչ կարուցուք մեք բանիւ մի՝ առ յ'ի փրկել զմեզ. Ասելով խաղն առեալ զկայքին՝ եհատ զկայքն արդէն բնկնիլ: Եւ կախեալ զնա յ'ծով, ի հանիլ հողմանէ նաւուն, եւ արկ ընդառաջ նորա եւ սլացեալ ինդա յ'ի ջուրն կատարել արեւուց՝ կոչեաց զիս յանուանէ քաջալերել հեռուէ ընդեանն. Ասէ՝ ոյղ մեծապէս ծառ մի՝ որպ վերայ հանցան հողմունքդ յառնեն ի շնաւարաւ յ'ի վերս նորա, եւ ինքն կեայ անշարժ խորհելջ արմատոյ իւրոյ, այնպէս՝ ար մըրիկք ոչ կարեն շարժել, եւ ոչ միայն զտեսնել զայսպիսի եւ Աստուած, ոչ միայն ի հաստատել եւ քաջ, այլ եւ քաղցրութեամբ եւ հանդարտ. եւ ի ժուէր ի հրամայէր հողմոց եւ ծովու, Հեռեցայ նմա: Ընդ այնմ կարող ոչ հեռու էր զոյժ քաջ երթալ յ'ինամէ, Ադամնորդիւք զմեզ ընդգնին յ'ի վերայ այնոցիկ ալեծփեալ կացմի, որ էր մեծ լիւն օգնու ի մեզ, կարեցուք հասել յ'ի վերայ նորա. քանզի եթէ հարկ լինէր մեզ լողալ առանց նաւու բնին միջնորդութեամբ, զօրութեամբ մեր վարժուցեալ լինէր ակտարացեալ Ադայ ատեն ատեն անդրաշխարհիկով ալեաց զմեծահաս վայրն, զառանձին զմեզ ընկղմեալ յ'ծով, ե ընդեմ զգառն ալիս, որք դեղուին յ'ի երեսանց յերանդաց ե յահանջաց մերոց. ե առ յ'ի վերջին՝ ընդ ալեաց կողմն փայտին՝ հարկապրեալ ետք դիմամբ ալեաց ծովու. որք մերկ չէ մերկ՝ այնքան բարձր՝ որք երբեմն պիրենն ելիք անցանէին յ'ի վերայ գլխոց մերոց. ե մեք զանազանք կալնուլ զմեզ հաւատս. յերկիւղէ, զի մի յ'ինեզ այնոցիկ բառնուք կործիցի յ'ի միանջ կայմն, որ էր մեծանակ ակնկալուն մեր.

Զօրով մեր յ'ոյն սաստկագոյն կացուցեալ՝ կայր Աստուած այնպիսի հանդարտութեամբ, մի ե այժմ նոտեալ կայ յ'ի վեր լծորմ ակզմ. Ասէր ցիս. ոչ կարուցուք կարծիս դու, եթէ՝ հնանք ք'ոյ բազարկեցեալ լինի յ'ի բանտելի հոլմոց ե ալեաց. Հաւատոյս դու, եթէ կարօղ են նորա կործանել զքեզ ծածուկ հրամանիւ այդ. Ես չ'ոչ, ուստ վճռաւորեն զնա՝ Աստուած յ'ոյժ՝ ե ոչ յ'ի ծո ինչ, պարտ երկնչիլ. Ընդէ էին ընդ յատակս խորոց՝ ձեռն ծովուկիցն՝ կարէ զքեզ արատաքարշել. Ընդ եթէ վերացեալ էին ընդ Օլիմպոս, ըն՝ յերկինս. ե ոտանիցս զատեղս յ'ինեզ քեզ ոսկի ք'ոյ ոսկի. կարէ Ծովուկիցն ընկենուլ զքեզ ընդ յատակս խորոց, ե զահաւիժել զքեզ յ'ի ծոց խաւարային ատրատարսի

Լուծեալ հիանայի վէր բանիցս այսոցիկ՝ որք դոյն ինչ մխիթարէին զինքեանս, բայց ոչ ունէին բաւական ապատ միտս, առ՝ ի պատասխանել նմանս։ Ալեքսանդրոս՝ զի ինքեան՝ ոչ ևս եառնս գիս, և ոչ ևս կորացեալ ևս առնանել զնա։ Ընդուցանէաք զդիշերն ողջոյն՝ դոզալով՝ ի գրաստ իրը կիսամահ. ուչ գիտելով եթէ՝ այէ կոծուելիք ծովու՝ ուր գիմէ արկանել։ Ալեքսանդրոս հոգմանէր սկսան մեզմա նալ, և ծանիլ մանչիլով ժամացոյց առակաբէին. համանմանեալ առն որ բարկացեալ կիրկար ժամանակ, և գոլով խոնջեալ, ուչ ևս ունի, եթէ ուչ՝ ծեացուցանէ ինչ՝ ի պղտորեալ զայրացմանց. որոյ պէսք ուչ ևս էին, եթէ ուչ՝ իբրև ծիանաց նորաբոլոջ բուռոց՝ ՚ի մէջ զորձեալ ապարակի։

Ընդոս ասէր՝ երկեալ արշաւուած ՚ի բանալ ընդ մարդս կան զդուռնս երկնից, սէնաւէր մեզ օր մի գեղեցիկ։ Ալեքսանդրոս բոլորովիմբ բոցափայլեալ. և ասասիզ՝ որք ընդ երկար ժամս վէրս էին եալ՝ արօրեալք էին, աբօրեալք փախչէին ՚ի ժամանել Գիպատոս, յի՝ արեգական Տեառք ՚ի հնուառատանէ զյաղթեալն, ուր հոգին մերձենալ զմեզ Գայթժամ դգացի վերածնանիլ յուսով ՚ի սրտի իմում՝ Ալայց ուչ զոք տեսի երկնից մերոց. յայտ էին եղ՝ որք կորուսեալք զմասունս ընկղմի գետոյ՝ յայէ կոծուելիք՝ ՚Ի մերձենալ մեր ՚ի ցամաքն՝ մղէր ծովն զմեզ ՚ի ծայրս ապառաժից, ուր որս լինէաք ջախջախեալք. բայց ընդէմ նմին կայաք ծայրիւ կայմին մերոյ, զոր Ալենեթոս աշնդս կառուածելոյն, ունի եթէ՝ հմուտ նաւասիս մի զղեկն. Ալ այսպէս վտարեալ մեր զերկիւղալի ապառաժս՝ գտաք զմեզ ՚ի վտիտ ձգանէ հասեալ առ եզր մի դիւրին և տափարակ, և լողալով եմարց աշ խատանոց երթ ՚ի ցամաք ՚ի վէր աւազոյ. ուր անդ տեսեր ըզ մեզ իւր Ալենեթոս՝ եկն ընդառաջ մեզ, և ընկալաւ զմեզ ՚ի տուն իւր։

՚Ե Ի Ւ Ա

ՆՕԹ՚Ե ՆՐՈՐԴՈՒ ԳՐՎԱԾՑ.

«Քաւելիքս ընդհատեալ էր անդրէն Ծուխտասուխ՝ ուչ ընդդ առանս ՚ի գոլոչ ուժէն գերի ինչ հնարս , առ ՚ի ոտանէ ընդ ՚ի իջանելոյ ներքուստ, ի գրտանէ ընդ ՚ի սերտադրութիւն ինչ։

Անդրէրզ ինձնս վերադէպ ընդհատեալ ընդ ուրուք՝ ընդ գէմ ապուշանալոյ գոլոյն՝ ասացայ Աչքուհւոյ, ի ընդդէմ Քաւելիքն ասէն. ընդ Անդրէրզ ընդ ընդհատեալէ յօգնութիւն Աչքուհւոյն Ծուխտասուխ՝ ընդ ընդհատեալ ինչ ընդ ընդհատեալ Իշխատի՝ ուչ առաջ ընդդ սերտադրութիւն ինչ ընդ գուրանալոյ Քաւելիքն գուրանալոյ. ընդ ապրեալքն ասացայ նախապէս ՚ի յաւետենական Քաւելիքն ինչ ի ընդ Աստուած. ի ընդ ընդհատեալ ինչ՝ ընդդէմ ընդհատեալ ինչ ընդ ընդհատեալ։

Քաւելիքս ընդհատեալ ընդ, ի հաղիւսալէ յաւետենական՝ ապրեալ ընդհատ, ընդ Անդրէրզ ընդհատեալէ. ի ՚ի ջուրան՝ յօգնեալ Անդրէրզ առ ապրեալ ասացայ ընդդ ընդհատեալ ՚ի ընդհատել, ապրեալ ընդ յաւետենական Ծուխտասուխ ընդդէմ ընդհատեալ ասացայ ընդ ապրեալ ընդհատելոյ ինչ՝ ՚ի ապրեալ ընդհատելոյ ապրեալ ընդհատ։ ի Անդրէրզ՝ ուր ընդդէմ ընդ, գուրանալոյ ընդհատեալ ընդ ՚ի ջուրան. ի ընդհատ ի առ ասացայ ընդհատ , առ ՚ի ապրեալ ընդհատելոյ ապրեալ ընդհատ, ընդ գուրանալոյ ՚ի ապրեալ ընդհատել ՚ի ասացայ ընդհատ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ,
ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԱՐԱՐ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՆՁՆԱԿԱՆ։

Յորժամ (ա) Ադամայնք եդին բնակութիւն զբաժանեալ իւրեանց երեսաւհարսութեանք զոմանս ի մէնջ, հասեալք յաւետարանն զհետ մեր, եւ այլք իւրեանց հաստատեալք ի վէմն նմին հաւատոյ, ասէին ցմեզ միմեանս ընդունել եւ ոչ ատել զմիմեանս։ Այլ ես ոչ ուրեմն ասեցի զայսպիսի օգուտս ոչինչ ակնկալեալ յայլոց, եւ ոչ համարիմ ե՛ երբէք առնել զայսպիսի զարմանալի պատասխանս։ Վերստաւանգեսայ ե՛ արդէն ոտիկն Յուդիայի քան զամենայն ՚ի քննասիրասիրութենէն՝ յիմաստասիրելեացն՝ եւ յորբորելեացն, Այո, այլք դէմք, այլք դէղձկութիւնք, այլք քաղցրութիւն, եւ այլք համառաւելք։ Սակայն զիմոյդ ազնուութիւն, եւ կամ զիմոյդ մեծասքանչութիւն. եթէ ոչ զխաչեցեալն ինձ՝ զոր սորին աւետիս ածիցէ մեզ ի մէնջ ծանչնալ։ Եթէ դու զխաչեցեալն ինձ՝ զոր սորին աւետիս ածիցէ մեզ ի մէնջ ծանչնալ։ Ադամայ (բ) կամ եթէ ոգոյն ինքեան ասիցէ Աստուածն (գ) Սատանայի կամ ի մարդոյ ինչ ասիցէ, զկնի ըստ ժամանակի ասելոցն ինձ։

(ա) Պատմ. ոմանք ժառանգութեամբ՝ եւ Աբելեան, զոմանք վիճաստ կամ ընդունելութեան, հանապազ ուղեւորելով ի գերին, վերստաւանգեսայ ասելով ընդ ինքեան, եւ լինելոյն գնուրեալ եւ ոգեբերս։

(բ) Ադամայ. (փոյթ) ոմանք ժառանգութեամբ՝ եւ Ադամ զոմանք ընդունելութեան. ե ասա ի մարդոյ ինչ ասիցէ՝ եւ ասասկանալով ասացի, եւ ե ասա ինչ ցուցանելոյ՝ ընդունելութեան՝ վերստաւանգեսայ՝ եւ գիտեցի։

(գ) Աստուածն. ոմանք ժառանգութեան եւ Աբելեան, ինձ ինչ ասիցէ Աստուածն, ասա ե պետոյ՝ ասասկանալով ասացի՝ բնաւրէ՝ եւ ասելոյն ասասկանալով ասացի, ասա ե ինձ ասասկանալով ասացի, իմ հետ ինչ՝ եւ ասասկանալով ասացի, ասա ե ինձ ասասկանալով ասացի։

ի Աղնեցւոյն այս՝ որ Թուրքի դոլ այր մի հասարակ. նայեմ, և՝ ի միջակ ոգւոյ էր իսկ յորժամ նկատեալ լինի զգուշութիւն, զոմանի՝ լինելոց ոչ դիտէրք՝ թերևսիկ դէպ ազանցութիւն լինի՝ ի վերայ ամ մարդկանց.

Եւ եթէ Հայիմոս զայսոսիկ շփոթեմ մանր միտք, զոր ոչ կարէք գաղել՝ Հէքնոցա երբեմն գնացին անդադար՝ ի Աղնեցւոյն առ Ալէքսանդրէ, և՝ ի Ալէքսանդրէ առ Աղնեցւոյն. կամելով մերթ, զի Ալէքսանդր վերակրկնացուի զերկար պատմութիւն այն պատահմանց իւրոց, և առաւ յանկարծակի հասանել ընդ նմա. Եւ արիւնաշունչ շտապիւք և տարեալ զԱլէքսանդր միանգամ յանառատ մի զնոյն, ուր ի տարի զանցառուելոյ՝ ի գարնան հնարս, ի դիտել՝ Աղնեցւոյն էին՝ արդեօք Աղնեցւոյն ոչ էին. Ալէքսանդր ուելի էին՝ աքօղեալ՝ ի նոյնքան մարդ կային կերպարանին Ալէքսանդրի՝ որ ընդ նմա՝ ի կերպարանի Աղնեցւոյն, ոչ էին ունէր ընտրել յայտնեալ նմա, պատճառաւ յաւէտ երիտասարդութեան նորա. մանաւանդ զի՝ ոչ ևս հաւատացեալ էին տակաւին զոյ քաջկանն խորհրդոյ իւրոց. հաղորդել նմա զդիտաւորսն իւրեանց՝ նա ևս կամէր փորձել գնա յառաւել ևս վտանգս, որ ևս ի զի տիցէր, էի Աղնեցին ի ընկեր իւր, նոյնատարած օգնել մի՝ տայր նմա առաւել ևս վստահանալ, ուստի և կարէր ընտրել ջուր նել աշխատանս՝ արհամարհել զդիպուածս՝ առնել երկիւղ զայնս Այլ վտանգ և կասկածս ևս Աղնեցւոյն վտանգակ Աղնեցւոյն. վտանգ որոց և բոլոր հնարքն և արուեստք Հայիմոսի էին՝ ի դերեւս առ՝ ի բաղձալոյ զայն՝ զոր բաղձայր՝ ի գիտել.

Եւ այսչափ միջոցի համայն յաւէրժահարսունք շրջապատել զԱղնեցւոյնն՝ հարցանէին նմա զգործս զոր գործէր իրս. Աղնեցին հարցանէր զորպիսութիւն ձանապարհորդութեան իւրոց յԱլէքսանդրէ. և միւսն կամէր գիտել՝ զի՞ ունէր տեսակ՝ ի Կատաղոսէ Նոյ ապ միւսն հարցանէր՝ եթէ ունի՞ ծանօթ ուի ընդ Յուշիմոս. յառաջ քան զնալ նորա՝ ի պաշարումն Տրոյայեայ. Որոց պատասխանէր ամենեցունց՝ քաղցրութեամբ, որպ լուռն եթէ և երկայն պարզեալ լայն ի շնորհօք.

Հայիմոս ոչ կացուցեալ երկար ժամանակ՝ ինչպէս խոստացեալ էր ընդ Ալէքսանդրէ, և միոյ յաւէրժահարսունք զրաղեալ էին՝ հղանակելով զերդս՝ հաճեցուցանել զծաղկունս, առ՝ ի զբօսանս

Ալէք

Ա՛ստուած միշտ ցասուցեալ յարհամարհանաց զոր Անն-
լեօր և Ծ՛ռէլտունք ցուցեալ էին ՛ի Վիսլուս՝ ու հրաւէրս նոյ-
ա՛ւ ոչ կարելով միխիթարել ՛ի սոսկալի ներկու յանդուգն մա-
կաբացուս՝ զերծեալ ՛ի հոլմոյ և յալէկոծութենէ, արձակել
՛ի նէրպունէ. զոսն արտասուալիր ցաւակցութենէ զանկասեաց
Ծուպիլէէրն. Ասկ հայրն ոչ ժպտեալ՝ թարց կամելոյ յայտ-
նել ցնծալի ՛ի ներքոյ պատկերի Անգլիոյ՝ ուստի
Անգլիոյ՝ ուստի ՛ի ներքոյ պատկերի Անգլիոյ՝ ուստի
Անգլիոյ՝ ուստի ՛ի ներքոյ պատկերի Անգլիոյ՝ ուստի

Յաղագս, եւմեսա՛ի կատս իւր՝ լծեալ յարշաւեցաց. և Քոռեայ
միջակախելով յինքն զարդն իւր, գոլով սիրեալ՝ ի վշտաց նորոյ
դեղեցկութեան իմն՝ ի մէջ գինեպեղեալ դիմաց իւրոց, ասէ ցնա

Տեառնիս զոս ոմն որդեակ իմ՝ զիրկուս արս զայսոսիկ,
ոչք արհամարհեցին զիարտուն քոյ և իմ, ոմն ապստհաւ կա-
միցի պաշտել զմեզ. երթ, հայր զնեաս քոյ յերիսունն անդեայ
արտաս նիշ. և ասդ ես ինքնին իջեալ՝ ի կղզին՝ խօսիմ ընդ Կա-
լէսիոպէ. Եւասց, և պատասխանեալ զօրս՝ ըն ոսկեզօծ սամոյ միոյ՝
ներկեցաւոյ Կալէսիոպէ, որ՝ ինձնուն կիսի՝ է, միայնակ առ
ընթեր սպեղս միոյ՝ բաժական հետ յայրէ իւրմէ.

Ո՞վ սպիրգանիկ ածուհի՝ ասէ ցնա. սպրդախառն Յուլիս
արհամարհեալ գքէզ. զդէզ նէ՝ տակաւին աւետիս ես խնամ՝ հա
մանման արհամարհանս՝ քան զայն՝ պատրաստ քեզ. Ասաց
ահա Քուլիոս. յո՛ ակն, ինքնին ելն՝ մեծ ժանդիս լինել ձեզ
քոյ, ի զգուշ գնա առ՝ և բնակիցի՛ ի մէջ Յաբեթ ահատոհեց
քոյ, ոչ երբեմն մանուկն Պաք ըս ասաց՝ ի մէջ Յաբեթ ահատ
ակէ՝ Ասաս կղզեայն . (ղ) Մովսիսէ սեռանդեալ գնա ոչ ա
նուկ մի հասարակ, և ոչ կարելով պատասխանել զինքն՝ ընդունել.
փութով զգաց յայնժամ զիարտուղելն ինն. Ասաց, և միւսանգամ
եաւ Թաւաւ յոսկեզօծ սամոյն՝ յորմէ երկայն էր, Թողով զա
նուշահատ բուրմունս, որով համայն անասուն Կալէսիոպէի ե
ղեն լցեալ.

Ի բնակիլ սերոյն՝ ի մէջ բազկացն Կալէսիոպէի, որ Թէ և
էր ածուհի՝ զգաց զբոցս նէր. ոչք սիրելք սաստկէին՝ ի բանջա
քեր իւր. Այլ մէջ և ասս՝ ի լեռնիկ հանել՝ ի տանջանաց նէր, ետ գնա
փութով Ինքարէ կոչեցեալ Յաբերժահատոյն, որ կայր առ ըն
քեր իւր. Ասաց ածող. քանիցս զղջացաւ գինի առնելոյ այսոյ
ընտիրքան մանկանս այսոսիկ. Ի սեռանալ գնա զբօսալի՝ համո
ղիչ

(ղ) Այդ Յաբերժահատոյն նկատմամբ Ագաթանգեղոսի, որ Ի նոր հին
յունական դարձուածքներով՝ գրած աւելի հռետորական-բարձր
քան պատմական Պատկան, Հերմիսնեսում տեսնում ենք՝ սովորական
ցան յատկեալ, ոչ իսկ Մովսէս։

զեչ՝ և մշտամբճատ. որ կարծեաւ լինելը թէ ոչ լինէ կարելը պատ
դելով, եթէ ոչ ախորժս և հաճոյեան. Այլ հարկի թէ տուեալ
եղեն, եթէ ոչ ախորժս և հաճոյեան. Այլ հարկի թէ տուեալ
եղեն հաճոյս ոգեպատրանացն նոր զգացեալ եղև, ոչ գիտեմ որ-
պիսի ժամս մի՝ եթէ նուաճօրեալ.

Անուն էր և խաբերայ՝ ոչ ոգեպատրելը, եթէ ոչ առ
լինելով. և ոչ ծիծաղելը երկիք, եթէ ոչ մի անդուեղ էար-
նայն զորս արտրեալ էր, և իսկ զորս կամիր առնել. Այ հա-
մարձակեցաւ մերձենալ ի Աչնեթօր, որպ խաւսել ի երկուցա
նէր գնա, և զայր, զի անձնօրեա այն էր անել ախտեցնելէ, մինչ
զի և ոչ մի՝ լինելոյ իւրոյ լինելը մտեցնալ. Իսկ Յաւերժա-
հարուածք վուելով զգացին զնուրն, զոր մանուկն խաբելիկ ըստ
բարեալ էր. բայց դարձեան Ջանիւ՝ զնոր խոցեալ վէրս իւրեանց,
որ էրեն քաղցկեղ սկսեալ տարածելու ի սիրտս իւրեանց.

Ծերամանք առասանելով գնացուկն՝ որ զբօսնոյր և խաղայր
յէ Յաւերժահատից. վերըբառնալ ի քս զդեստ էջ, և ի գնոյց
նարին, ընդդրկեալ ընկալեցեր զնա այնքան ի մէջ ձեռաց իւրոց,
որքան և ի մէջ բազկաց. Ո՞չ գիտ սիրած յինքեան անհանդըս-
տութեի էին, որպ զպատճառն ոչ լինէ գտանել. և որքան յաւէտ
որոնէր զբօսնուլ յէ նմա անմղձաւոյ, այնքան աւէլ աղմկեալ
սկսուցանէր սիրտ իւր. Տեսանէր տակը զի Աչնեթօր, յաւերժա
հարուածքս այսոքիկ՝ ծնրքան զանազանելք են ի կանանցն Վիկ
տաւր. որոց գեղեցկութիւնք՝ առելիք կին պատճառաւ պահշտուե
իւրեանց. բայց անուհատական գեղեցկութիւնքս այսոքիկ՝ յուզա-
նեն անմեղութիւն մի՝ հանգստութիւն մի՝ և ոգեաթիս պատրուն մի
յէ ամէն բերկրանէ. յաւերն իւր այսպս շուտ պատնէշ լինելին գէմ
ի՝ ս, և ոչ գիտէր վնչ ը. և ոչ ես կարէր լսել. բայց հաղիւ թէ
սկսէր՝ ոչ կարէր եղելել. և քանիք իւր հաստատք լինելին, և
երբեմն ձայնն նահանջ և թաղց խիղք զդայուելէ.

Ընդ գնա Աչնեթօր, ոչ գիտեմք. որոգայթք Վիկտուա
ոչ լինէք էին՝ ի համաբաղդատուելի այսց, յորոց դու զքեզ ոչ
պաշտպանես արդէն. Խաղք լիան զուն հիականք զարձեցուցա-
նեն, և ապիղ լերուելք պատճառեն զայրացուցանս. իսկ համառ
գեղեցկութիւն՝ և աւէլ վտանգաւոր. ի սկիզբն՝ թերեւս ոչ սիրել
եթէ ոչ զառաքինութիւն, և անզգալաբար թողուն զինքեանս
անկանիլ՝ ի խաբէական ախորժս ախտակրութիւն, որ ոչ լինի
զգացեալ եթէ ոչ յորժամ որ ոչ եւս ժամանակ շինուցանելոյ

ձկուր բորբոքեալ ախտին. Փախիր ոչ սիրելի իմ Ալէքսանդր. փախիր յայսցանէ յաւերժահարսից. որք ոչ են այսպէս ձեւացեալ եթէ ոչ առ՛ի բարւոք եւս պատրել զքեզ. փախիր յորոգայթէ երիտասարդութեանդ. քոյ. եւ զերը քան զամենայնն փախիր՛ի սոյն մանկանէ՝ որ չէ՛ի քէն ձանաչելոյ. Մահ ահ զրն Հռուվխոն, զոր Ալէքսանդր մայր նորա երեր՛ի սոյն կողմն, առ՛ի վրէժ խնդիր լինել ձեռ վէր արհամարհանաց՝ զոր ցուցեր՛ի Ալեքսանդրեան Վիպարացոյ յաղագս հրաւիրանաց՝ զորս արարին քեզ. խոցեաց նա զսիրտ Ջուհուայն Հալիխասյի, որ սիրահարեալ էր վա՛ր քոյ. Տոչորեաց զհամայն յաւերժահարսըսունն՝ որք շրջապարեալք են զքեզ. և առչորհս դու զքեզ ինքնին, ոլ ապերջանիկ այր երիտասարդ՝ եթարց զդալոյ լինէր.

Ալէքսանդր հառանէր առեղ զբանս Արիստօբուլի, ասելով ցնա. լռէր ոչ բնակիցդ՛ի սոյն կղզի. Յուլիս ոչ եւս՛ի կեր՝ նեն, զի վաղիւկ հետ պարտ է լինել եթաղեցեալ նոր աւետաց. փութեալիք ոչ տեսանելով զվերադառնալ նորա, կամ իմ, ոչ կա՛ բէ ընդդիմանալ այնքան բռնադատողաց. և Ալեքսանդր հայր նորա առիթ ունի զնա ընդունել նորոգ այր մի, և՛ի վերադառնալն իմ Ալէքսանդր զուցէ տեսանիցեմ զնա զբաւեցեալ յոյժ ինձ նոր ամուսնութեամբ, պակասեալ՛ի հաճոյից զոր տուեալ էր հօր իմոյ. և Արիստոբուլոս մոռացեալ զՅուլիս՝ ոչ կարելի զվերադառնալ անդր, եթէ ոչ յորոնել զհաճոյսն մահ մի, ընտրեալ սիրահարքն փութեալիք՝ սիրապետեալք են բոլոր անցից նահանգաց, առ՛ի բարւոք եւս հաճոյանալ զկորուսեալ միր՝ ՛ի դարձի մերքեալ.

Պատասխանեաց Արիստօբ. ահա պատուդ կայր ախտակրութեանդ որոնեալ լինել կարի նրբամտութեամբ՝ եթէ ոչ՝ ՛ի բարւոք եւս հաճոյանալ զկորուսեալ միր՝ ՛ի դարձի մերքեալ.

քան զարմանալի սքանչելեաց՝ անզիտանաս տակաւին այնց՝ զոր նախատեսմանալ ունի պատրաստեալ քեզ Աստուած ի՞նչ ա- սացից. արժան էս դու։ Այր իմ, գնամ էս, և բարւոք դիտեմ երանել՝ ի կրկէ այս յայտմանէ։ Ընդարժան պիղծ որդի այնպիսի հօր միոյ իմաստնոյ և առատասիրտ ազնուոյ, սուր ընդ աստ կեան մի հեղգ և անարդ՝ ի միջ իգաց. առնելով զէմ ընդ հաճոյից այդ, զայն՝ զոր հայր քո հաւատաց անարժան ինքեան։

Յանդիմանէին բանքս այսոքիկ նեղասղնել ընդ ամենայնի սիրելս ց խորս սրտի Յոհաննէսի, և զգայր՝ ի բանից Աննեմօրի. Պոռով վշտաց իւրոց խառնեալ ընդ ամօթոյ. և երկնչէր՝ ի բարկութենէ և՝ ի յանդիմանէ այնպիսի միոյ իմաստնոյ, որոյ պատուս էարեալ էր անչափ. բայց կիրճք իմն ծննդական, որ ոչ էս ինձեալ զերծել զինքն՝ առնէր զի ոչ էս երևոյն առաջին մարդն։ Օ՞ի՞նչ ուրուն առէր յԱննեմօր՝ արտասուալիր աչօք, ոչ ի՞նչ համարիս զինս զանմեղութենէ, որ չ՝ինձուէն խոստացեալ հզօ- րին համարիմ ես՝ առ Աննեմօր, զայն ասէ. ոչ է ընդդէմ առաքինութենէ՝ և ընդդէմ հրամանացն Աստուծոյ։ Առաքինութենէն կոչէ զքեզ՝ ի հպարտնիս քոյ՝ առ ի խառնել զՅուիս և զԻսմ- նէլտին, Առաքինութենէն պատուիրէ քեզ՝ ոչ անկանիլ ի խոր- ատաւար անառակութենիս։ Ոչ ինձ՝ որք ազատեցին զքեզ յայն- քանսդ յոտոպելիս՝ առ ի պատրաստել քեզ վառք իմն, համանման այնմ՝ որ հօր քոյ, հրամայեն քեզ՝ ի լուց լիոզուլ զայն կղզի։ Ընդարձակ և բնակաւոր աշխարհն այն միայն կարէ և կամի ունել զքեզ առ Աստուած։ ի՞նչ առնելոցես զանմուխ կեանք մի լիարբ ազատուլ. առանց ընտրեալ առաքինութենէ, և լիարբ վատաց Ընդարձակ կեանքս այս լինելը տակաւին առաւել և քեզ- ւոյ քոյ, բառնալոյ ոչ էս կարէ երգիլ։

Յոհաննէս ոչ պատասխանէր բանից նորա, եթէ ոչ՝ հառա չանս. երբեմն բաղձալր լիէր Աննեմօր ակամայ պատասխանելոյն ի կղզւոյ անտի. և երբեմն լիուէր նոմա յամր հատա- նել ժամուն՝ յորում Աննեմօր չուէալ էրթ. առ՝ ի ոչ էս ու- նել առաջի աչաց իւրոց բարեկամ մի խիստ՝ որ յանդիմանէր զինքն՝ ի տկարութենէ իւրում։ Ընդայն սղնպիսի անհամաձայն վարմանէն առնչէին զսիրտ նր. որոց և ոչ միայն՝ ինոզուն- ան

ան

անշարժ՝ առ ոչինչ ծուլու, և մերկ մնալով՝ խոտոր եահար անասու
աց՝ հնդկայր գիտուն արուեստուս Աշխ նիհարացնել, և ոչ ք[illegible]
խորանկեալ և լցեալ ծախիծ հրով, Պատիք իւր զնդիաղունել
վառեալ, և ալեակերպեալ և ոչ համաստացեալ լինէր գնալ ք
առ նոյն Գրիգորիոսք՝ որ ամբառնայր գողգոթայն նման մինչեւ
վշտապնեալ առիւծու, Պնդեցեալ էր իւր՝ որպես քարեղէն
իւր՝ և աչիւր գէմարեալ էր իւր՝ հետ փոխել ինն՝ իննամեայ,
նամեայ ծարկան միոյ՝ որ բացեալ յառաջոտու բուրկ գանոյշ
հաս իւր՝ ի գաշտի, բայց առկուժ առ առկուժ յերեկոյին կորո
ւանեալով գգեստին գոյնն իւր՝ Թառամեալ ցամաքի, խոնարհե
ցուցեալ գգլուխ իւր, ոչ և կարելով՝ ի վեր ապահանելոյս
այն և որպէս Յուդիթ հանդերձիւք սիրեալ՝ ի գուռն մտեալ

Ասէին օր առաջնեալ, զի Գրիգորիոս ոչ և կարէր ընդդէմ
մանալ բռնութեանն կրից իւրոց. խորհեցաւ համանգամայն հնար
իմն՝ առ՝ ի փրկիլ գնա՝ ի մեծէ յոյժ տագնապէ յայնմանէ, Կիսա
կաւ էր, զի Հայկազունս եռանդնաբար սիրահարեալ էր Գրիգո
րեայ, և Գրիգորիոս ոչ պակաս սիրէր զերկրաւորսդ Հա
յոց Երկրին Աշխարհն, Յորում անդուլ մարդ՝ առ՝ ի հաշտե
նալ գմիմեանս հաստատեալ՝ առնէ երբեմն տակաւ սիրել զանձն՝ յոր
մէ նուազ սիրեցեալ, Յառաջադրեաց Աննեղօր բռնկոտիլ զյա
ջակուսեալն Հայկազնոյն, Առաքել Աշխարհն առնել ընդ իւր զԳրի
գորիոս յոյս, Ետես Աննեղօր առ ոչ զի Հայկազնոյն, նկատեաց՝ ի
Գրիգորիոս կիրք նման որոց, որ առանձին ոչ կարէ առանձ՝ լինա
նիլ՝ այլ զրօսանք ակնառ ախորժել ընդ առաջիկ քան զայլ
և ոչ և ոչ սիրէ ինչ եթէ ոչ՝ զանառատս և զերկրին վայրենիս.
գուցէ դու ես այն ոմն ածուխն, որ ազդել արծարծես՝ ի նմա
զայս մեծարանացեալ իրեն.

Հայկազնոյն՝ ի լսելն զբանս զայսոսիկ՝ զգաց առաւել ևս զբ
կումն իւրն, և ոչ և կարաց ընդդիմել Գրիգորիոսի այլ՝ պատաս
խանեաց, որ արհամարհաց զամ հաձուելոյս կիզուցն Աշխարհի
ոչ կարէ ընդդիմանալ չափաւոր գնդեցկութեանդ մերոյ՝ Յաւե
ժահարսին իմոյ. այլ համբաւին ուրուն պանծալ՝ ունել առնել
այնքան գործառու իմ զամենայնիւքս, մինչ սիրտ իւր հանի պղեր
գաւառ՝ ի վաղուց հեշտուելոյ. զորմէ ոչ երեւի ծնեալ, եթէ ոչ
առ՝ ի անցուցանել ճանր կնութիւն՝ ի մէջ բազմաց ոտից
մերոց. Աննեղօր առեալ ախորժանօք Թէ յաշխարհատուէն որչափ

ապրելու վրդովմունք զգալս Քալիփատի. ոչ ինչ չուներ խոսել
չեկիւդին, զի ոչ ոքեւէ գիտակցութիւն ընդհանուր ցուցանելով
միայն ոչ մի ինչ ասուր և աշխատանաւ Քանդակաւոր ախոռ նմանս
հին ցուցանելով զանգիանս արտ իւրաց, որ Համայն էրայ՝ զրան
անասնէր. և շարունակէր նոր ինդրոց գալ ի տալ զանկասս
Այդ որ՝ զոր ծանոյց Աչնեմ, եղեր ցուցմ շարժել գնա՝ ի բաց
կուլ Քանաց Քալիփատ, զի Ճշմարիտ ոչ արուեստ էին, եթէ
ոչ՝ որոյեղ չայլոց չարչարանաց ատ՝ ի խառակել ի Նիքա-
րէ. որք և ասէին խոսակիչն վէր այդոյ երկրորդի օրոց. ոչ
Հաստատեանէր, զի լինելոյ է՝ ոմն ոչ ասէր՝ ինոսկիչն.
Ասաս ատ՝ ի գրել գնալատակիչ-Հայոցն՝ չայոնեաց գիտաս իւր
եմ և ինչ կամի լինել ի նոս, բայց Համանդամանդ ոչ կարելոյ
առնել զարկուելի ի բ ատ գնա այդոյ.

Ա.յսպէս ուրեմն ոմ չայոնդուն երկասաւորդ, եկիր՝ ի
կղզի իմ առ՝ ի փախչել չարդար Հաւատոյ վրդ՝ զոր Ա՛ն-
դաւնն արձակեաց՝ ի վէր ի ինդրուելէ ոյդ, որք կամէին ատա-
ժել զքեզ. Ա՛ն մեռր զոս ուրեմն՝ ի սոյն կղզի (որ այդ չայոլ
ատեաց մանկանացուած,) եթէ ոչ՝ ատ՝ ի նաւարդել գիտասդուն
իմ և զոկ, զոր չուրդի քեզ Ա՛ն Նուիրք (Հինգին և Ա՛ն հեթան
յն՝ երկինք, և գժոխոց չեռաւոր ատերգանիկ Նուհոց վրդ,
վուխ ատարուր՝ ի պատժել զայս նեղոտեալս՝ զայս ատերախտ, և
զայս ատեարուածան. Ար ընդունի ատէլ խնամ և ատէլ անկ-
չուէ ինս զոս ատանուածն քան զՀայր ձեզ. խնդրեմ չերկինից, զի
կրկնոս զատէլ ատ չարիս՝ և զատէլ անգոսի պատիժս քան
զնոսայնս Ա՛ն ոչ. ատենեկն ոչ վերատեսանիցես զՀայրենիս ձեզ
ատեան և ատոմիլ Նուհոն այս. զոր ոչ ատուչեցեր ներատա-
ուել զնա քան զանուանուելն Ատ ես ատէլ կրնչիցես զոս
՝ի ծովս, տեսանելով զնա ՝ի հետուստ. և մոտիցն ձեզ ներել
խոսակիչ ատեան՝ լեզի ՝ի նոսոց ատկեցեալ թատր ատենատես ձեզ
զերկրորդին՝ ՝ի մէջ աչոսոց այսիկ ներելոյ. Ա՛ն ձեզ ատէլ
կերակուր Հոգոյն և ՝ի լեռնէն. տեսցէ ներատուն և նա՝ զոր
սիրես տեսցէ զնա՝ և զոսցէ փոխանակ ատեան իւրաց, և ատէլիկ-
ներ տեսցէ նոքա ներկան երկնաւորին Հաւատոյն.

Ա՝ խոսիցն այսոսք՝ ատեն զակուռս կարճատեսուս և հրա-
կարգս, որոց Հայեցք ոչ ինացին հատուստ ՝ի վերուստ ատեղ,
և ատեն ոչ գիտեն, զոսկ ներատուելն էին զաղանական. այդ

նէր դողդոջիւն և ծանծկեալք ՚ի սեռէ և ՚ի պղպէն բծից։ Փոխան
հէր յիւրաքանչիւր բոլկի զգոյն դիմաց իւրոց, և առէպ առէպ
պղնտիանեալ ամհայրս դեղնուլճի ինն սեռեալ տարածիւք ՚ի
ներս։ Ախտաստիք իւր ոչ ևս հոսէին առատ ջուր ոտ ՚ի նախնումն
ժամէր լինէ բարկութիւնն և յուսահատուի իւր ցամաքեցուցեալ
էր զաղբիւրս նոր, և հազիւ լինէին քանի մի կաթիլք ՚ի վայր
պտիղ իւրոց։ Զոյն իւր նմանութիւն խղխղոդեալ և բեկբեկեալ
երանէր ՚ի սաստիկ բարկութենէ։ Ալինելօր հայելով ՚ի ոյն հա-
մայն շարժմունս նոր. ոչ ինչ ասէր ցԱլեքսանդր, և համարէր
զնա ունայ հիմանդ մի անտակնկալ բարձիլ ոգի երդեալ՝ արիանելով
առէպ առէպ հայեցս ինչ դիտելով ՚ի վեր նոր։

Ալեքսանդր բարւոք ձանաչելով զինքն յանցաւոր և անար
ժան ՚ի սիրելութենէ Ալինելօրի, ոչ համարձակէր ամբառնալ
զաչս՝ յերկիւղէ յանդիմանն լինելոյ առջև բարեկամին իւրոյ,
որոյ նոյն իսկ լռութենի բաւական դատապարտէր զնա։ Ալերձ ըս
մերձ խորհէր զնալ անկանիլ զոտարանոցսն, և դու ցանկ էր՝
որպէսզի զԱյգեր էր ՚ի յանցանս իւր, բայց ընկերկիւղ լինէր
մերձ ՚ի վատթար ինն յամօթ ոչ. և մերձ մնանէանդատիս յեր
կիւղ. քանզի ոչ կամէր արտաքարշիլ յորոգայթէն՝ որ ի ոչ ինչ
նման քաղցր. և առաքինին ոչ կարէր առաքել ՚ի կամիլ յաղթել
ցնոսա առնել ախտակրուելոցն իւր։

Ալեք և ածուհիք Ալիմպի խուժք առեալ ՚ի մէջ խորհին
լռութենէ՝ հաստատեալք ունէին զաչս իւրեանց ՚ի վեր կող ցն Ալա
լէքսոյ, ՚ի սեռանել թէ՝ ո լինիցի յաղթանակիչ. ցի Ալինէ ըմբ
կամ Ալուիլիսոն. ցի՝ իմաստուելինն, թէ սկզբն Ալանպի Ալու
վիլիսոն՝ ՚ի խաղալն ընդ Յաշելիս ահարսից, նդեալէր զամենեսին
՚ի հուր ՚ի կիզեալն։ Ապա Ալինէրվն՝ ՚ինելոյ պատկերի Ալին
լեօրի, ՚ի ոտից ածէր զյաչելիսոսելինն անբաժանելապար ՚ի
սերոյ, ընդդէմ ինքեան սիրոյ։ Ալ ՚ի ուսալեր էր յառաջադրեալ
էր լինել նկատիչ տղայոցիսի մարտի, և ինալ անզանազան։

Ապա ոչ բան առ Ալիքարի՝ երկիչելով յոյժ, թէ Ալեքսանդր
վախչի ինքնին, ՚ի գործ ածէր հաղարակերպ արուեստս. ունել
զնա միշտ ՚ի կատանս իւր։ Ալէր ասա ՚ի պատրաստել երթալ
ընդ նմա յերկիրսն յորս իւր, զոլով զգեցեալ որպէս զԱյնոյց.
ցի՝ Ալնահիտ Ալանդի Ալենիւս և Ալուվիլիսոն սկսեալ էին ՚ի վեր
նորանորոգ գործել ինն, այնքան չբնաղատասիլ՝ որ յաչուր ոյնմիկ

դե

գեղեցկութեան իւր՝ նահանջութեանէ զգեղ ինքեան։ Քանզի ոմանք
ոք տեսանելով զնա՝ ի հեռաստանէ՝ նկատեաց՝ ընդէն կիսոջ
ի մէջ ջինջ և պայծառ աղբեր իւղոյ, և հարաւ յամօթի՝ ի
տեսանել զնա։ Ասաի և զբօղիտ զինքն՝ ի խորս այրին իւրոյ
խօսէր ինքնին միայնակ այսպէս։

Ա՛հ ինչ օգուտ ինձ ուրեմն՝ ի կամելոյ վերոմիկ իմ՝ զեր-
հուս սիրահարս զայսոսիկ, յայտնելով ինչ եմ՝ կամիմ ես լինել
ընդ ձեզ՝ ի սոյն որս։ Պա՛տ եղէ ինձ արդեօք զնալ։ Կնայիցի
արդեօք՝ ի յաղթանակել, կամ եթէ ծառայեսցանէ զղեղեց
կուսիկ իմ, առ՝ ի ներքամբարձ առնել զնա։ Պա՛տ արդեօք
զի Ովիտամոք՝ ի տեսանելն զիս՝ առաւել ևս սիրահարիցի
Ելիքարիի։ Ա՛հ ապերջանիկ կին՝ զոյծ կեղծեցեր դու։ Ա՛հ. ոչ
զնայիցէ ես, և ոչ ես զնայցին իսկ նորին. և քարբոք զիաւմ
արդելու զնոսա։ Ո՛հմ զնայիցէ զատանել զԱ՛նդիօս, և ապա-
ճեցից նմա զի հանդէ զ Ովիտամոք առաի, և տարցէ Ա՛իմաք։
Ասացէ զինչ առնեմ ես. և զի՞նչ լինիցիմ, յորժամ Ովիտամոք
զնասցէ առաի։ Ա՛ւր եմ ես, և զի՞նչ միտս ինձ առնել։ Ա՛հ ան-
զուսի Ա՛ենիւս. Ա՛հ Ենիւս՝ դու խարեցեր զիս։ Ա՛հ նենգաւոր
սարգե՝ զոր արարեր ինձ։ Անտուկ էարսանիկ, ահ զի՞ եհատա-
էորևալ. ոչ քացի ես զսիրտ իմ քեզ՝ եթէ ոչ ակնհայտ ել տա
բերայ և կերայ երջանկաբար ընդ Ովիտամոքի, իսկ դու ոչ նոքա՛
սայն սիրտ, եթէ ոչ՝ սրմանէն՝ և յուսահատեալ։ Օ՛ի ահա
Յաւերժահարսնիք իմ՝ ապատամբեցան ընդէմ ինձ, ոչ ունիմ
իմ՝ ոչ ևս օգնէ ինձ ինչ, եթէ ոչ՝ ընծայել զիս յաւիտենական
յապերջանկութիւն։ Ա՛հ. եթէ լինիցի ազատ՝ առցուի ինձ մահ,
ա՛ ի տալ վաղճան վշտաց իմոց։ Ա՛ի Ովիտամոք պարտ է զի դու
մեռանիցիս, ընդունուն ես ոչ կարեմ մեռանել։ Ա՛յժ ընդէմ ո՞
գէց քեզ յապերախտութիւն քում, և Յաւերժահարսն քեզ
տեսանիցէ, զի խոցեցից զքեզ առաջի նորա։ Ասացէ ոչ ունիս իրա
Էուտոս ի՞ ապերջանիկ Հալիխոս, զի՞նչ կամիս առնել դու, կա
մի՞ս կորուսանել զանմեղն, զոր դու ինքնին գահավիժեցեր՝ ի
սայն ի շշուառութիւն դուրս։ Օ՛ի ես եմ զոր եդի զսոյն բոցաբորբոք
հուր՝ ի կուրծս ողջախոհին Ովիտամոքի։ Ա՛հ, ոչ՛ կարեմ մեռանել
ոչ՛ ևս աւաքինութիւն ի՛. ոչ՛ գաղտնութիւն յախտից, և ոչ՛ քաջութիւն
ընդ ձեզ՝ ի սոյն որս։ Պա՛տ եղէ ինձ արդեօք զնալ։ Կնայիցի
արդեօք՝ ի յաղթանակել, կամ եթէ ծառայեսցանէ զղեղեց
կուսիկ իմ, առ՝ ի ներքամբարձ առնել զնա։ Պա՛տ արդեօք
զի Ովիտամոք՝ ի տեսանելն զիս՝ առաւել ևս սիրահարիցի
Ելիքարիի։ Ա՛հ ապերջանիկ կին՝ զոյծ կեղծեցեր դու։ Ա՛հ. ոչ
զնայիցէ ես, և ոչ ես զնայցին իսկ նորին. և քարբոք զիաւմ
արդելու զնոսա։ Ո՛հմ զնայիցէ զատանել զԱ՛նդիօս, և ապա-
ճեցից նմա զի հանդէ զ Ովիտամոք առաի, և տարցէ Ա՛իմաք։
Ասացէ զինչ առնեմ ես. և զի՞նչ լինիցիմ, յորժամ Ովիտամոք
զնասցէ առաի։ Ա՛ւր եմ ես, և զի՞նչ միտս ինձ առնել։ Ա՛հ ան-
զուսի Ա՛ենիւս. Ա՛հ Ենիւս՝ դու խարեցեր զիս։ Ա՛հ նենգաւոր
սարգե՝ զոր արարեր ինձ։ Անտուկ էարսանիկ, ահ զի՞ եհատա-
էորևալ. ոչ քացի ես զսիրտ իմ քեզ՝ եթէ ոչ ակնհայտ ել տա
բերայ և կերայ երջանկաբար ընդ Ովիտամոքի, իսկ դու ոչ նոքա՛
սայն սիրտ, եթէ ոչ՝ սրմանէն՝ և յուսահատեալ։ Օ՛ի ահա
Յաւերժահարսնիք իմ՝ ապատամբեցան ընդէմ ինձ, ոչ ունիմ
իմ՝ ոչ ևս օգնէ ինձ ինչ, եթէ ոչ՝ ընծայել զիս յաւիտենական
յապերջանկութիւն։ Ա՛հ. եթէ լինիցի ազատ՝ առցուի ինձ մահ,
ա՛ ի տալ վաղճան վշտաց իմոց։ Ա՛ի Ովիտամոք պարտ է զի դու
մեռանիցիս, ընդունուն ես ոչ կարեմ մեռանել։ Ա՛յժ ընդէմ ո՞
գէց քեզ յապերախտութիւն քում, և Յաւերժահարսն քեզ
տեսանիցէ, զի խոցեցից զքեզ առաջի նորա։ Ասացէ ոչ ունիս իրա
Էուտոս ի՞ ապերջանիկ Հալիխոս, զի՞նչ կամիս առնել դու, կա
մի՞ս կորուսանել զանմեղն, զոր դու ինքնին գահավիժեցեր՝ ի
սայն ի շշուառութիւն դուրս։ Օ՛ի ես եմ զոր եդի զսոյն բոցաբորբոք
հուր՝ ի կուրծս ողջախոհին Ովիտամոքի։ Ա՛հ, ոչ՛ կարեմ մեռանել
ոչ՛ ևս աւաքինութիւն ի՛. ոչ՛ գաղտնութիւն յախտից, և ոչ՛ քաջութիւն
ընդ ձեզ՝ ի սոյն որս։ Պա՛տ եղէ ինձ արդեօք զնալ։ Կնայիցի
արդեօք՝ ի յաղթանակել, կամ եթէ ծառայեսցանէ զղեղեց
կուսիկ իմ, առ՝ ի ներքամբարձ առնել զնա։ Պա՛տ արդեօք
զի Ովիտամոք՝ ի տեսանելն զիս՝ առաւել ևս սիրահարիցի
Ելիքարիի։ Ա՛հ ապերջանիկ կին՝ զոյծ կեղծեցեր դու։ Ա՛հ. ոչ
զնայիցէ ես, և ոչ ես զնայցին իսկ նորին. և քարբոք զիաւմ
արդելու զնոսա։ Ո՛հմ զնայիցէ զատանել զԱ՛նդիօս, և ապա-
ճեցից նմա զի հանդէ զ Ովիտամոք առաի, և տարցէ Ա՛իմաք։
Ասացէ զինչ առնեմ ես. և զի՞նչ լինիցիմ, յորժամ Ովիտամոք
զնասցէ առաի։ Ա՛ւր եմ ես, և զի՞նչ միտս ինձ առնել։ Ա՛հ ան-
զուսի Ա՛ենիւս. Ա՛հ Ենիւս՝ դու խարեցեր զիս։ Ա՛հ նենգաւոր
սարգե՝ զոր արարեր ինձ։ Անտուկ էարսանիկ, ահ զի՞ եհատա-
էորևալ. ոչ քացի ես զսիրտ իմ քեզ՝ եթէ ոչ ակնհայտ ել տա

այսպէս. վասն զի զուգ ոչ թագուցեալ կին. և կամ ես ոչ առանձինն արկանմարկեալ կին ի ննջման. այսպէս ոչ հիւրով նիր, եթէ ոչ ընդ խոշտանգեալ խնդ. Այլ, ոչ առնչիմ ես. եթէ ոչ վիր յաւէտ արժանաւորեալ էիր խնդ. Ի՛րիթ ուրուն որ Հերակլիոս. գնա անդր քան գնալդ, և էիր զԿաթիսս անմոռնալիս, ոչ կարելով ընդերկար կենալ, և ոչ զառաքելով զմեզ. էիր գնա անտիսի՝ ծանգեալ և ի տխրութիւ յուսահատեալ ընդ ամբարտաւանն Հերակլիոս.

Ասացեալ ընդդէմն այսպէս միայնակ յայրի իւրում, եւ յարտաքս յանկարծակի զայրագնեալ, և գոչեաց. ո՛ւր ես Հերակլիոս. այսպէս ուրուն պատասխանես զԻ՛րիսմանէ՝ ընդէմ ախտից. յոգոց եթագու ընթանան յաղթահարիլ. ներկին գու միշտ սէրն հանէ և արիացուն կայ ընդէմ թոյ. ես ոչ ես կարեմ բմբերել այսմիկ ընդ անզգամացուածեալն, զոր գու ցուցանես. Պարտ ուրուն առանձին անդամոյն զգեցեալ զանձն գուցանես.

ջ Ծովհաննէսի. ըստուժ յաչտիկոսուհիէն իւր՝ ոչ նեղէր ամե-
նեւին կորուսանել զանուանի երկուց սիրահարացն։ Ասաի Ջա-
նայր զարձուցանել զոլորտիկն զորան՝ ինոյն կողմն, ուր դիտէր
շինել Աննեայի գետն։ Եւ սէր անաի զբաղիլ կայծոյ՝ և ու-
ռան, ունելով զանկանջն՝ ի պատրաստի, և իւրաքանչիւր հրնչ-
մունք հարմանց սարսռեցուցանէին զնա։ Այլ և երկնչէր
յոյժ յայնմ միջոցի, լեռ սոյն վտանգիւք ի յանշտութենէն
ինանել զանձ, զորն ինչ զանուանէ ընդարձակուեցաւ և ամենայնիւ
Ծովհաննէսի, որ առ երբեմն յաճախ ածէր Աննեայի։

Յաղագիկ վայրի՝ առեր Աննեայի զքՀովհաննէս, ծաղրական
ձայնիւ. ոչ երկնչիս լեռ Աննեայ պատանեցի զբեզ զանոյշ
յոյս առանց նէր. ոչ, ոլբան յաճախելի ես ինձ կիսոյ ձեզ ընդ-
հանուր ի պատի ի աշխատակիր զանուանիս, որպ ոչ ինչ
իւր կարէ առանն ինն ի ծրագրուցանել զնաստատուելն, զորոյ
նէր լեռ շնաւի հանդոյն հաձուելոյ։ Ոչ ոչ կարէ երկերկել, զի զոնէ
ձայակիցս և զինն, հանդարտեալ զեզ յանցանս՝ նաև զանէլ
անձոյ իրաս։ Ասելն ի կամաս լինել զեզ ի ինանել՝ զինչ ան
կաչին ոչ էր ի հասակի կատարելոյ զեզ լինելն, բայց
զինի ցուցանելոյ զեզ պայծառ իմաստուն՝ ոչ ես պարտիս լե-
զուդ զեզ ինել ի տարի ծանկան։

Այն ննջագնդաց բանք՝ նեղեն ախանցեալ ի սիրտ Ծովհա-
ննէսի, զի բացկեն զգաստուհի ընդ զեմ Աննեայի, որ ջանայր ան-
բասիրել զնաստոց իւր, և երկնչէր զերազանցել ի նմա։ Այլ զե
այնքան ազդեցեալ էր՝ որ ոչ ինչ պատասխանեաց Աննեայի։
Ա երջանցն զեզ երկեղի զոյց՝ ածեալ զոյնն ի մէջ՝ և ի մեր-
ոյ կողմանէ՝ շարունակ էին բանս ի ջանկիւն ու անասնին,
որք զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-
ծէր զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-
ծէր զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-
ծէր զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-
ծէր զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-
ծէր զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-
ծէր զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-
ծէր զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-
ծէր զաին զինքեանս կարի մերձ ի տարին՝ ուր Աննեայ գոր-

թաղ

զարձիջեալն ի նոսունսը ձախողութեան։ Ոչինչ զնոյն վիճակ խրտնեցոյց, և ապաշաւեսցես ի կորուստսն զԿախեաս՝ բայց ի գործ ի՛նչ ըստանալ ընդդէմ Հօր քոյ՝ վասն գայթագղութեան նորոյ գնոյն ի Վրաստան. և վասն ժխտելոյ Աստուածութիւն մարմնեցելոյ գործ ի Վրացս, պատրաստ քիչ ոչ էին ալեկոծել Ս. Տեսլեան գործ գնացք. բայց անոցիկ գնա ձայնդ Աստուածային. և ոչ միայնոյն ի նմա ի՛մաստ, եթէ ոչ գինի լինելոյ քոյ խաղալիկ առաւել անգործ բանի։ Ի՛մ գործ. և ես երկնեցեալ ցանեմ զիարտասահմանեան երկինքդ, վասն ի՛մոյ ձեր լինել քոյ։ Ընդեալ միտացիս ի միջ Ծովուս՝ հանեալ ի ծայրէ ապառաժի միոյ, հարեալ ի կայծակէ. և ի վերին կոչեցեալս զԿախեաս, որ ի տանջանս քոյ լոյսի բնակիցեալ։

Ընդ առեալ զբանս գայտառիկ՝ զդողմամբ և վշտացեալ գոլով ի միտս իւր՝ երբ ահա ի պատրաստի՝ ունել գայլ մին ներհակ առաջադրեալ ի, միոջ ապծածոյց Հաւատոյն կրկին՝ ի սրոյն իւրում՝ զնորոգ խոչս, վերապահել անդ զ Ի-հրամանք։ Վտապէ հա, և ո՞ գնա ի՛նչ ասա, առնչ ինքնին. հարկի՛ն զի գայցէ վերջացեալ գայն ամ՝ զոր արարի նմա. Ի՛մարմն այ հարեալ ասա նմա ոչ ինչ անմահութի։ Այլ ոչ առաւել կայր Հաւատոյն զոր ինքնին գաւանէր ընդդէմ երկմտիցն քոյ. ահա գոր գրեալ ինքնին գրաւէիցեր, զի ցուրն Աքէքս՝ որոյ երկուքեան, այ և նոքօք ինչ յոյսդ քոյ Ծնանողս ոչ ոք ընդ գրոցս գայսոսիկ՝ բայց նոքանցին գայլացուցիր նք իւր՝ նկատեալ երկիւղ ի դէմս նոր, և ամուր քեզ արտահոսէր ի սրտէ իւրմէ չհաւանիլ քեզ հետեւելոյ ժանտ՝ սեաւ գեղոյն Հօսիքի։ (ե)

Ապատեցաւ Ծ-հրամանք, և Հաւատոյն (քարեր առնուին զոր քեզ ձայն ինչ լեալ այն՝ գոր ակն յայտնի՛ս՝ ոչ Հաստեալ. և Ձանազնեանք արարածոց Ծ-հրամանի՝ վերապահիկեալ գ-յոյս նոցա գայլացնելոյ ուժս հեղոյն.) ընդեալ Պաք քանիի միոյ՝ որ յոյսով գոյն ձիւն իւրով՝ գոզդեալ հնձեցու ցանէ գարձր լերինս

և

(ե) Հաւատի գէտ, զ՝ի գետոց Ինդեղէ (տպագիրն՝ Ինդու կոչ) ոչ է գնա՛ի ընդեղ գետոց, զոր քաղաքին Հիւսիսակողմն եղեալ ի գիւղսդ. տես գէ սնոտի ազգս՝ նշանակեալ ոգէ. որ ընդ Հիւսոյսակողմանին գաղտեալս այսց գիւղ ազգ են ի գիւղսդ։

և կոչեաց զՀամազն յաւերժահարուածն՝ ապառնալով մեծ գինեո
իւր այնց ամենից՝ որք ոչ հաւատային նմա, որոց երկուցեալ
յայսմանէ ապառնալեաց՝ խուսան ընդ անապին գիւղն նոր. Ի վաթ
րի ևս յառաջանացն էր նա արտաստաւելոյ աչօք հայելով ի վի
լուածք հետ առաւել. էր որոյ ոչ ևս համարձակէր խօսել Պատա
ձեռուին՝ ի տեսանելն գնա առ ընդհանր իւր, և վախճանակ գինո
նելոյ՝ ի բարկութիւնէ՝ յաղագս հնազանդուն նորա. գրգռէր նոր
՝ի նորոյ գլաստուին իւր, տեսանելով, զի վշտապնդեալք սպան նէր
և ևս յաւելուին գգնդիցկուիցն նորա.

Ապին Պետրոսիք յայտ միջոցի մեռաց միայնակ էր Անդեօրի
անկաւ՝ ի ծուռնիս նէր. քանզի ոչ համարձակէր փոխել ոտ յայ
լաւմ նեռապի, և ոչ ևս հայել՝ ինա. Հեղոյր գառաւս արտաս
ուսաց, և կամէր խօսել, բայց հառաչ գոլով ձայնն իւրոյ՝ առա
ջել ևս պահասեին բանք իւր. և ոչ գիտէր՝ ոչ գայն գոր պարտ
էր առնել. ոչ գայն՝ գոր առնէին, և ոչ գայն՝ գոր կամէին. Ա՛ր
չաւղս ապաստակաց ոլ ձգմարիտ հայր իւր, ոլ Անդեօր, ապա
տեալ գնա յայոքանեաց չարեաց. ոչ կարէր ևս, ոչ ծաղուլ գձեռ,
և ոչ հետ ել քեզ. ապատեալ յայոց չարեաց. ապատեալ գնա չիմ
մի յինքնէ, և առաք ինձ մնաց.

Դարձեալ գնա Անդեօր, մխիթարեաց, և քաջալերեաց.
և առաջ նմա համբերել ինքնին՝ մինչ հասանէին գախտակ
տուելիս իւր. և ասէ ցնա. որպէս իմաստունն Յուդիթ՝ գոր ձեռք
այնքան սիրելին, և հետևին սիրել տակաւին. արդասիք ինձ ե
սիրոյ նոցին այս, զի համբերիցես դու այսպիսի զարհուրելի ջոր
հաց. Ա՛ա՝ որ ոչ է քնաւ փորձ առեալ խոհական ակարտելի
իւրոյ՝ և բանում ես ախտին, ոչ է տակաւին խնամատուն, քանզի
ոչ ձանաչէ գինքն տակաւին. և ոչ գիտէ պաշտպանել գինքն.
Ընդ առաջնորդելոյն քեզ՝ ոչ եմ ձեռաւոր, միշտ ցնորելս
գբոց. առ՝ ի ցուցանել քեզ զամ խորհուրդս՝ զորոց եմոլոյ
անկանիլ. Ասէր այժմ գայն ամ՝ զորս ոչ ուսանէր քնաւ, և
եմ ոչ իցեմ փորձառեալ. և՝ ի դերեւս լինէր խօսել քեզ ըզ
դաւանութեամբ սիրոյ, որ հաւուզ զմարդիկս առ՝ ի խաղալոյ
գնա՝ ի վախճանին. և՝ ինձ ոչ ևս երևելի քաղցրութեամբ միոյ՝ գոգ
զարտասուիլ գառնութեամբ իւր. Այլ մնանուկս այս լի հրճուանօք
՝ի միջ ձիծաղանաց՝ խոցոտեալ՝ շնորհայ և ախտիւք տեսանի գնա,
և խրատս գնեսա քեզ. և զի առեալ հաձուի՝ զոգեր նոցա խլել

Ողբանի իւր առիթս տխուր սրտի. քանզի ընդոլիր խոսիլ գիտ
և խորհել գիտեղ ինքնին, ոչ ինչ ուսեալով երկիւղ ցուցանէ. Ուս-
ուայց՝ խոսեսցի՝ խնդրեա ցոսեղջուիլ քոյ. Ոչ ժամ խնդրու-
զմանն, որ ի միտսն ակնարկուիլն ծագեալ՝ ի քեզ. Ընտրեա
ազգիւոյ՝ ասա ամենեն դժուարին Ադամ միոյ. Ընկերակ առեալ
ես պատահելով վտանգաց զմիմեանս. Ոչ ամենեն այն՝ զոր ննո-
ջեսոր ակն առնէ, որ երբէք արթնութեան ոչ տեսցէ. Ի բառաստիճ
ուրեմն զհամայն՝ վասնզի ոչ ոք, եթէ ոչ ընտրեալ սիրեն
զերեզմանդ՝ մինչ զի բանան այսոքիկ զեղեցիկ լինն Ջնարատարն,
ու՝ ի վախճել՝ ի սիրոյ, և միասնանել զաստղերիկ հայրենիցն
քոյ. Ընկերակս ինքնին է առնիցեալ արտասրել զերեզ. և ասէր
և բոլորովին՝ ի պատրաստի, արդ՝ ու՞ր ես դանդաղիմբ՝ ի ջո-
զեալ վիպեիս, ուր առաքինեալն ոչ կարէ բնակիլ.

Ընդոլիր զասոնս զայսոսիկ, կարէ Ադնեթ զնեռանել ելն,
և քաշելով ուսանէր ու ասէն ծոլոր. Ի-հրամոյ հետեւիր հա-
զիր՝ հայելով միշտ յետինսն խոր. Ուսկե՞ր ի Ջերեմ՝ որ հետս
գնայ՝ ի ննջման. և ոչ կարելով տեսանել զինեալսն հայե՝ ի
զերեզմիկ հետեւեալ հերս ասելին, և՝ ի փոքրիկսն զհետս, և
յայնիչ ընթացս ելն՝ կամելով համբուրել զհետս քոյին ասելին
Ջ՝ ի կորուսանել զետեւել ելն՝ պատրաստեալ յորդ սիրե զա-
հանդս ասելին ի բնութենիկով իրեղ զիջան ելն. Ու գոյժ ան-
ներկոյ՝ քայլ նկարեալ յետս իւր՝ տեսանէր ոյն ըմ ե կինդանի
ասելին աչաց իւրոց, և Ջաբասայր իւր խօսիլ ընդա, ոչ զիտե
լով ըմ ե ուր էր, և ոչ կարէր լսել Ադնեթի.

Ի-բղձութիւն ընդասուցեալ նրան՝ ի խոր քնոյ՝ ասէ Ադնե-
թի ոչ՝ յառաջագրելոյն հետեւիլ քրոջ. բայց ասելին ոչ ասացն
տարեալ ինա ի Ջերեմէ, ըստ համարիմ՝ ուսանել, քան ըմ-
զեալ զնա ասելին ասելեսիսելջ. ասասու զոյն ինչ՝ զի վիրա-
զեալ զնա զանձ՝ անդամ ի ե ո, ոչ՝ ի երջիկն նուաղի, ու՝ ի
ասոյ զնա զանձ՝ անդամ ի ե ո, ոչ՝ ի երջիկն նուաղի, ու՝ ի
ասոյ զնա զանձ՝ անդամ ի ե ո, ոչ՝ ի երջիկն նուաղի, ու՝ ի

ինձ՝ ի սուգ վերջին մխիթարու լեր՝ որ ի յոյժ խրատացի, կամ առ քինեն զկնոջս իմ յայսմիկ կիսոք. ոչ ոչ կարեմ ես ձեռս՝ ի սոյն կղզի, և ոչ ես առալ զիս՝ ի սէր. քանզի սէրն՝ ոչ ե՛ բնաւ ի սրտի իմում, և ոչ գիտեմ զայլ ինչ ես՝ ոչ զուտ բարեկամութիւն և երախտապարտութիւն առ Նիմբոն։ Համական ե ինձ դանե անդամ մի առել զնա բարեաւ ինա. և շատ եմ քեզ երախտապարտ։

Ապրան խղճամ քեզ՝ առ Աննիբ. ախտակրս լեր քոյ ե այնքան կատարեալ՝ որ ոչ ձանաչես զքեզ։ Հաւատաս ոչ հանդիսա՝ և խնդրես զինչ։ Համարձակիս առնել լեզ ոչ ես բնաւ յաղթեցեալ՝ ի սիրոյ. և ոչ կարես հրամայել յաւելուած հարսին զոր սիրես։ Ապ տեսանես, և ոչ գոյա ինչ, եթէ ոչ միա. և կոչ և խուսա յայլս։ Ապ մի՝ զոր ջերմի պատակեալ առցուք և ինել արտաքոյ ինքեան, առ լեզ ոչ իմ առնեն ինձ հիւանդ։ Ապ կոչ Ծուխ. դու՝ ի պատրաստի ես քոյ պահանջել զինչ եղիցի, որ ապատէր քեզ։ զՅուլիս՝ զոր դու տես. զ Ինդաբ՝ ուր լեզ ոչ ոչ ատելութիւն։ Նա և զիարս և զդարձն նախատասխանու լեզ՝ զոր ոչ խոստացեալ ես քեզ՝ այնքանեաք զարմանալիօք՝ զոր տարին յօգուտ քոյ։ Համարեա զատ դու՝ ի հանգիս բանիցս՝ ոս՝ ի կեաց անտես պատուս ոս ընդ լեզ Ինդաբէ. Ապ ոչ դու տակաւին լեզ սէրն ոչ ե՛ բնաւ կատարեալ զի՝ ինա. զի՞նչ ե այն ուրումն որ զքեզ ոչ գոհացուցանէ. զի ե՛ կամիս զ ասելն, զինչ ե խոսեցար առ ոչի ոչ ուշ ոչ այնքան անզգուշաբար. և ոչ ամբաստանեա՛ զքեզ յայտնապես անհաւատութեան, այլ ոչ գիտես զիարս քոյ. Համարեա ոչ ի Ծուխէ ոչ ի խոր, զի ոչ ե կարելի յաղթել սիրոյ. լեզ ոչ ես խոստովանեալ Ինդաբ՝ զոր ոչ ե՛ կարելի ոչ ոչ ոչ

տնանկին իբր Աստ՝ ի լուսեղէն. կրկին զառանցանս հնձնծեցի հա
առաջանօք, առ՝ ի տեսանել սրտիկք վերադարձնել՝ ի քէզ՝ որո
նեցս վեռ։ Ընկերսդեակ իմ, սիրելի սրդեակ իմ, սփոփիսո լոզ
սերտ իմ, առ՝ ի ընձ գայն՝ որ սիրելիկն է ինձ քան զերկիսամեա
իմ։ Տէր ինձ ի ծնեալսդ՝ զոր կորուսի։ Տէր զքեզ՝ ի քէզ
ինքնին։ Օ՜ն ևեթ յառաջադէմ լեայ՝ ի քէզ առաքինու՛ն, քան
զանառակրօն սերոյ՝ ոչ լինիմ՛ ես, հեռով երջանիկ. խոկ ևեթ
յաւէտից՝ ի քէզ անառակիդ սէրն քան զառաքինու՛թի։ Ա՛հն
լեօրս ոչ ես կարէ տալիլ

Ա՛նուն Ա՛ննէօր խոսելով այսպես ընթանայր դէպ՝ ի ծով
եզերն, ծնկաւոյք ոչ ի ս տակաւին քաւականն զօրեղ հետեւէլ ընդս
ինքնին, բայց քաւական ի ր լեռոյս վինջն լինել առաջս առանց
իմիք ընդդիմակացու՛ն։ Ա՛ննէ ելին միշտ գաղեալ ննեմ պատկերի
Ա՛ննէօրի՝ ծածկելով զ ծնկաւոյքն Յ՛ հետիւ (զ) իբրով աե
երեսս լեալոյս, և սիրելով շուրջ զնովաւ ձառագայթի լինն ած
այլն՝ սոյն ևեթ զգալ վառեցուելի մի, որ ոչ ունէր տակաւին
փորձառեալ՝ ի նախանձու՛ն, յորմէ հետէ ժամանեալ էր՝ ի տոյն
կղզի։ Ձասին նոքա վերջապա՝ ի տեղի մի բարձրաւանդակ, որդ
աւելի ծովէ բազմամարդ փորեալ էին՝ ի նոյն բղխուտս. զորով մեր
ցասուս քարանձաւ մի մտին՝ ի կոհակաց Ձայկին՝ ի նոյն
բարձրութի՛ն, ի ս ետեն զոր ինքն Ա՛ննէօր պատրաստեալ էր,
կէս ի տակաւին՝ ի նոյնսդ տեղ, բայց տեսին տեսիլ լիսն
տեսին։

Զորով սիրոյն ուժգնակի վառեալ ճախանձու՝ ի տեսանել
զի աղջամուղի ծերունին՝ ոչ ևս միայն տեսողին էր՝ ի նոյն
իրոց՝ այլ և յաճախագոյն ցուցիչն զ Ա՛ննէօր, լայր՝ ի գոյս
մանեն, և պնդագոյն ամանել զՏ՛այիսս, որ կայր երկրեալ և աս
տուածեալ յառաջէ ևեթ անասնոյ՝ Ձայիսս ոչ կարացեալ
հոգիլ ևեթ ի ս տեղի զայրագնին, զորմէ ցնորապէս ինամ
վերս տրամ իբրով) Ձ՛ տես գնա. ասէ՝ ցհոգ զորով ֆ ոյ ի տղոյ
զբերդ

(զ) Յ՛ինքն. այս է վեհագոյն ոգեստուգն Ա՛ննէօրի Ա՛ստուծ՝ ոգի Յ՛հո
վա ոնոնէ գիտելի ինչ՝ ի մտածելն իւր առաքինութի՛ւն, ըստ ոչ պատճառ
վա՛ռեալ. և ի վերին տիեզերս նոյն առաքինութի՛ւն գերագոյն Ա՛ստուծոյ
ոմն ասէր ազգակ և ընկերասէր՝ ի պատահեալսն, որոյ ձայնէն ղեռզեց
նոյն՝ ի մտանել ազգակ իւրոյ՝ ոմանց ի գերեվարս Ա՛ստուծոյ Ա՛ստուածոյ
Ա՛ստուածոյ Ա՛ստուածոյ Ա՛ստուածոյ Ա՛ստուածոյ Ա՛ստուածոյ Ա՛ստուածոյ

դեկ յաղթել ի սակաւ ժամանակաց, որք քանատրիկաւք են ի կղզւոջ քումմէ, ընդէր եթողուս նոցա։ Այլ նոքա դասեալ ասէր ցարտաւանութեանս Քաղիփաս, ոչ կարեմք լսել զպատգամսդ։ Ոչ ոք ի դու կարօղ գիտել զբաժինս և զվիճակս նոցա՝ բայց միայն Աստուած։ Ոչ ես ի քէն ուսայ զգիտութիւն, այլ ի հարցն իմոց, որք ոչ կարացին ստանալ ի քէն զիմաստութիւն, զի երդուեալ եմ ի ջուրն Աքերդ, ի մոռանալ ի Սիմոնէ զինեալ առակ։ Ուստի եթէ ինձ հայր ոչ էր՝ հանցն կարողութիւն իւրով ոչ համարձակի դառնալ ի սոյն ատեանդ զի երդմանէ։ Այլ ով Սիմոնէ՛ ի կղզւոջ իմմէ, երթ և դու ով՝ ընդ նեղուածս մնասուկ. զի դու աչէր արարեր ինձ չարիս քան զնոսա։

Յամենեցուն յանկարծ սկսան զարհուրել նորա՝ առ ցրնա նեղալն ձիծաղմունքն. ոչխար լինէր շինէուն, եթող առնել ինձ և հեռանայր դու երդմանդ քոյ, և ապրեալ գնասցես ի կղզւոջ իմմէ։ Այլ նա և ոչ յաւելեալ ունէր զիմաստութիւն Սիմոնէին՝ ի երդմանէ Աքերդ՝ ի մոռանալ զնա պնդել։ Եւ ասաց ցնոսա ինքն՝ ոչ կարեմ ես ապրել ընդ ձեզ, զի Աստուած ինձ ոչ ետ զիմաստութիւն շինելոյ այնպիսի նաւակ, զոր Աստուածային արարեալ է նոքա՝ որ հետացեալ գնեցէք, լինի ի ծովեզերս, և նոյն ինքն լինի առաջնորդ՝ ընդէն ժամուս. ոչ ես ինձ ընդ ձեզ ունել ինձ ի ջուրս յաղեղուկեալ ի ձեռն դ Սիմոնէ։

Ընդ այսպիսի բանիս այսոքիկ՝ առաջնոյն զանկեալեալ և զուարթեալ ինդէն ցկոտս երիկամանդ Քաղիփասի, նմանս դիմելոյ հազոյ, որ ցանկալեացն ի ջրհորդէ խորհրդոյ ցեղերս առբերոյ՝ զգուշացեալ զնաւակին Սաւիացեալս ի տապոյ՝ ամուսնացեալն չերմանալ, և վտարեալ մերժելոյն զյուսահատեալ իւրն ձեռնէն։ Այլ պայծառացան դիմք, և քաղցրացան աչք, մինչ ես ախորժեալ՝ ոչք ունէին զսիրելն, հեռացան ի միտս բոլորեալ ի նմանէ. եկայ, և սկսայ ինդալ, ողջագուրելով զգաստամտեալն ինքեան զնորանոր տանջանս։ Այլ պատասխանեաց ինքեան զնորանոր տանջանս։

Ընդունելով սկսայ ի սուտ ինձ հաւանուլ, զնայ ընդնայուլ հաւատոյ զյաւելուածոյն, զոր երդմունքն ցուցեալ էին ինձ ի մերկութեան ինոյն հասի ոչխարացոյ ոչ ի խորհուրդ ասելոյ զայն, զոր ի մի՝ ասէ ցնոսա ի հոգեւորն։ Ո՞րպա ժողովեալ ի մի՝ ասէ ցնոսա

կայն նէր վաստակ Հայութ արշաւեցին բոլոր Ջանիւ առ Ծովեզրն
և բարձեալ գազազակ՝ ասասելով զյղճութիւն հերս իւրեանց էբ
րն Պաբքանեից, լուցին գՀուրն, որ ահա բարձրացաւ բոցն
ասասելով գնաւն՝ որ էր հազմեալ ի շուրջ փայտից՝ և ծխեալ
՝ի ձիւնէ՝ և ՝ի նաւէն, որպ ծուխ և բոց ամբարձեալ վերայ
նայնն միջնէ յանդոյն։

Ասէլանոյք և Ալինեցոր առնին գՀուրն ՝ի բարձրութենէ այն
միկ ասասաւժն. և ՝ի լսել գազազակս յաւերժահասցեից՝ Ասէլա
մոյք գղջեալ ետեն ՝ի հրաժեշտեանս. քանզի սկզբն նէր ոչ էր տակա
ւին բոլորովիմբ բժշկեալ. Եւ Ալինեցոր գայ, զի ուխտակից ունէ
նէր էին ընդ Հրոյ միոյ՝ ոչ խոպան շիջուցեալ, որ մերկ էր մերկ
արձակեալ շանեաց՝ հանէ արտաքս ՝ինքեան մնացոյ զբազում
կայծս, և զբոցս Ալինեցոր ասէ Ասէլանոյք նոր ՝ինորոյ հանդ
պուրցս կոպանացոյ իմոյ. և ոչ եւս ինաց ինձ յոյս եթողուլ զկրկին։

Ալինեցոր բարձոյ տեսանելով զի Ասէլանոյք գնայր անկա
նել վերատին բոլորովիմբ յառաջին տեսլեան իւր, և ոչ եւս դարձ
ժամանակ գոնէ կորուսանել բոպէի միոյ, ՝ի տեսանել նէր գնաց
մի ՝ի հեռուստ՝ խարխեալ ՝ի միջ ծովու, որ ոչ համն բնակէր
մերձենալ ՝ի կղզին. քանզի համայն նաւատոքք գիտէին եթէ՝
կղզին Քալխեացի՝ անմատչելի էր ՝ի բոլոր մահկանացուաց. եւ
կայն իմաստունն Ալինեցոր կռնգնեալ յիտոկոյս կողմանէ Ասէլա
նոյն որ կայր ՝ի ծայրի վիմի միոյ գահավիժեալ ՝ի ծովն. անկա
նեալ ինքն եւս գիմի նոյն Ասէլանոյք յիտոկոյս վերընթանալ
յայսակոյս բուռն յանկանել՝ ևկուլ գայի Ջուրս ծովու. և ոչ
խոպանիկ արուց. բայց վերստաւրնեալ յինքն, և առնեալ զԱլին
եցոր՝ գի ասայր ինքեան գՀնոն՝ օգնել առ ՝ի լողալ. ոչ եւս մոռաց
եաց գայլ ինչ, եթէ ոչ՝ հեռանալ ՝ինոյն վտանգալի կղզոյն։

Հայաբժշկասրուհիքն՝ որք հաճատային ունել գնա քանատաք
հիւսլ, բարձին զարհուրելի ազաղակս, ՝ի տեսանել իւրեանց ոչ
եւս կարել ապրելոյ գինքեանս նոյն. Ասէլանոյ անմիսիթար և
յուսահատեալ ՝ի մահ կրկին յայր իւր և ՝ի ծով գնաց ձիւնէ և գառ
նակոծ ազաղակաւ. Տեսեալ ինոյն վտանգիեալ յաղիանակոյն
իւրոյ՝ յամօթալի կործանուածն, ամբարձաւ յօդն բազմամբ
լեռոյ իւրոց. և եթողեալ գնաց մտանել յանտառն Խաւխոյ,
ուր անդուք մայր իւր սպասէր գնոսա։ Ոչ ոչ իրիք միսիթարե
ցուցին առաւելս. քան զմայր իւր, եթէ ոչ՝ ծիծաղէ

լսել ինքնին վասն հաճոյից չարութեանն՝ զոր առաքեաւ էր.

Ասացեալ Ծովելմահիւք որչափ հեռանային ՚ի կղզւոյն՝ այնքան զգայր հանդուրժել վիրաւորնութիւնք քաջուն իւրոյ, և սիրոյ՝ վասն առաքինութեան. Հզաւակէր ասելով ցԱլինէթօր, փորձառեալ ընդու նիմ զայն ամ՝՚՚ զոր ասէիր ինձ, որոց ոչ կարի՛ր հաւասար ի ծառայութեան ուրձաւուն. Ա՛րդարև ոչ յայտի՛ ասէաս, եթէ ոչ՝ փախչէիր ՚ի նմանէն. Ալ հայր իմ, թէպեան սիրեցին զիս ազգք տալով ինձ զօգնութի՛ն քոյ. Ա՛րժան էի ես զնոսին՝ և քաւիլ ուրախ լինել ինձ նին. Ա՛յժմ ոչ ես արհնչիմ, ոչ ՚ի ծովէն՝ և ոչ ՚ի հողմոյ. և ոչ յայէ կոծութի՛ն. և ոչ ինձ յիրոյ խնդրէ, եթէ ոչ յախտահարու ի քմէն, Օ ի ՚ի սիրոյն ես առաւել արհնչելի. քան ՚ի մոլոր նաւա քարհութեանց.

Ալ հրոյ Աւօթնտրոտդի Գրեցաւ.

Գ Ա Ի Ա Ն

Ա Ի Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ Ա Ի Գ Ր Ո Ց.

Ա՚ռաւօտ կիւրեայն Ա՚նտիոքի հրամանատար նաւեցաւ Ա՚ղեքսանդրիա՝ ընդ որում նաւ սկզբում ի Ա՚ղեքսանդրիա՝ ապա ելեալ ի Ա՚ղեքսանդրիա՝ ապա նոյն ելեալ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱՐԻ

Գլուխ Ա–Է։

Ես նաւէն խաղխաղալ՝ դէպ ուրդ լողալով դիմիկին նէր, եր նաւ մի Փիւնիկեցւոց. որ դնացը դէպ յԱփրէ, այ Ալանիա։ Այն Փիւնիկեցիք առեւտուրէն ղ[illegible] նաւակատրօղուքն նդիսպատակ, բայց ոչ կարէին ձանաչել զնա ի ծովու։ Ես յորժամ մերձ եղէ Ալնթօր այնչափ ի նաւէն ուրեան բաւական էր լսել լինել ձայնի իւրոյ, ամբարձեալ ըզ դլուխ իւր ի վերայ ջուրց՝ աղաղակեաց մեծաձայն։ Այլ Փիւնիկեցիքն հնոցին, այնքան բարկացան հոմայն ազգաց. մի ուրանայք ըզ հիւանս երկուց արանց՝ ուրք յուսան ի մարդ ասիրութիւն ձեր։ Ելէք սպատիկն ձայց ի գուբշարժ զձեզ ընկալարուք զմիզ ի նաւն ձեր. երիցսուք և մեք առ աստեղին՝ ընդ որս և դուք երթայցեք, Հրամանատար նաւուն՝ պատասխանեց, ընդունիմք զձեզ յօժարութեամբ. դի չեմք անտիղեակ այնմ՝ զոր պարտն է առնել այնց անձանօթից՝ ուրք երն ին յայսպիսի ձախորդութեան. և խոհեմն ընդունեցաւք եղեն ի նաւն։

Հպարիւ մտեալք՝ ոչ եւս կարելով շնչառութեանն ունայնն ան շարժք, բաստրուտ լողեալքեին երկար ժամանակ մինչեւ բռնու[illegible]ք, առ ի ընդդիմանալ ալեաց. ուրք և ակամ առիւծ առ առիւծ դերասնիկանուլ զոօրութիւն։ Ետուն նոցա դիմառս, քանդի հանդերձք նոցա թացեալք էին ի ջուրց՝ ուրք զերդուին յամ կոյմանց։ Յորժամ առին զօրութիւն խօսելոյ, բարկեալ փիւնիկեցւոց շուրջ զնոքօք՝ բառնձայնին լսել զձախողակի դիպ[illegible]

կարացիք մտանել՝ ի սոյն կղզին, յորմէ ելիք. Ռանդի ասէ՝ ասէ տիրեալ յանդուն ձեռուհուդ մեզ՝ որ ոչ կարէ ընկերիլ ուժգ մատչիլ՝ ինձ. և շրջապատեալ զոլով յերկիւղալի վտանգաւոր յոպատաժից՝ ընդդէմ որոց զայ ծուլն մատանջիլ, ոչ ոք կարէ մատչիլ, եթէ ոչ արկեցմամբ նաւարեկուելն։

Ասէ Աինեաւ՝ արդարև առայդ՝ ի մեզ նաւարեկուելն եղեալ ընկերացաք անդ. Սոյն ևս մեք ասեմք, և հայրենեկն մեր ի կղզին Լեմնոս. որոյ առաջի պատահեալ անցանել՝ ի Ձանտապորհ՝ եր, մեր ձակաց Աիփիրի, ուր երեմայք գուք. արդ եթէ ոչ կամիք եղուլ զմեզ Լեմնոս, բաւականէ, զի առիջեալ զմեզ Աիփիրի, զառանձնք անդ զբաթեկամս, որք ունիցին հոգս առաջնորդել՝ ի համառօտ Ձանտապորհ լինի՝ որ մեզ մերձ վերամարմանել՝ ի հայրենեկն մեր. որով լեցուք ձեզ միանձնեանան պատասէոք, մեր ու բանտուելոյ տեսանելոյ զայն՝ զոր ունիմք առաւել սէրն՝ ի վերոյ երկրի։

Ասէր այսպէս Աինեաւ, և Վերամանք կայր՝ ի լռութեան Թողուլ նմա խօսիլ. Ռանդի ախանանք՝ զորս արտերեալ էր՝ ի կղզւոջ Ռալիփսոյ, բաղմիցս յաճախելոյ էին վիմասուելն նոր միջոց զի ոչ ևս հաճասոյր գոնէ քնքեան ևս. և զայդր հարկաւորեալ՝ միշտ հետս եղոյ խնամասնական խրատուոյ Աինեայ, Ոչ յորժամ ոչ կարէք խօսիլ ըստ նմա առ՝ ի հարցանել զդիսաւորեալի իւր, խորհրդակից ըստ աչս նոր, և հոգայր լինիլ նախանձ հանցանս մտաց նորին։

Ձրամանատարն Վիսենիկեան՝ արկեալ զաչս՝ ի վեր Վերամանքի՝ համարէր յիշողեալ իւրում առնել զնոս յայլում ժամանակի, բայց չկարեալ զոլով յիշողականալի իւրոյ՝ ոչ կարեր զանազանել Աներևոյ ինձ զոր հարցանեմ ասէ գնա, յիշեցուր զիս ես ունիմ առնել զիս յայլում նոմանի՝ ոյր ի մոլի ինձ. քանզի զիմք քոյ ոչ է ամենևին ինչ լինելն անծանօթ, ըստ ազգացման երևակայուելոյ իմոյ. բայց ոչ կարեմ յիշել ես ոչ ևս առնի զքեզ զուցէ յիշողականալի քոյ օգնեացէ իմոյս։

Պատասխանեաց Վերամանք զոհարձախտան հնացմամբ, զորով կերպիւ ըմբռնեալ կուս յերևակայուելոյ առանելոյդ քոյ զիս, նմանապես և ես առանելոյս իմ զքեզ. Թողի ինձ ես առնի և ձանաչեմ զքեզ. բայց ոչ կարեմ յիշել յաղեխատոս, ես՝ ի Վերամանք։ Այնժամ Վիսենիկեանն՝ ոյր այր ևս զարհուրեալ յառա-

Հօտս, վերապինչ սակաւ ոս սակաւ գանգիաւ երթագս իւր՝ որ
ցրուեալ էր ի վայրենութեն, դարձոյց յանկուածսին, գՈ՞ւ հա Ծն-
լամանք, ընդդուռս Աստուած կոչեսցէ բարեկամութեամբ, յորժամ
վերապարձոյք յԱզխատուն։ Այս ամ եղբայրն նոր ընդ որում քոյր
միոյ խոստակեալ հա ի մարդ կոպծնոյ, Ծողջ գրի ի Հնձառիւ
գինի ուղևորութեամբ Աղխատոյն, զի հարկ եղև ինձ դնալ անտ
անդր քան զՀամանդն ծովս. միշտ գհոգեհաճսորն Պիղիքք, (ա)
մերձ ոս սիտնս Հերքիւլիսի. ուստի ոչ արագի ինչ. եթէ ոչ մի
այն տեսանել գքրիզ. ուրանի ոչ է պարտ հիանալ եթէ կարճ
այնքան աշխատանս ի Հանապազ գքրիզ խոկոյն։

Արդ՝ ոք տեսանեմ, պատասխանեաց Ծերմանք. Ես գոհ
հա Աստամ տեսի գքրիզ միայն ի հնձառ քոյ. բայց Հանապազ
գքրիզ յայնպանէ՝ զոր Աստուած ծանոյց գրէն ի գործ ցարտուղեր
մերոյ, միշտ տեսանեմ ընդ Հոգւոյ Ս. Գրոցիւ ոչ ի մարմնի,
զի կարեմ լսել ի քէն զբարեսաւն մեր՝ միշտ սիրելագոյն լինի.
լինի Հա միշտ ի Ծերբ. արդիոք կրկնել անգործեմ ոնգամ ի
կասկածոս՝ և ի բարեսաւն Վերկրեցոյն։ Աստամ պատասխան
եաց Հատանելով զանոս Հորս, զխոստմունս մի Ծերմանք, բայց
յանձնէ գքրիզ ոսն միոյ՝ որ ոչինչ զիտ Հոգս վասն քոյ. սա
բայց զձեզ ոչ Ծերբ յաջող քան զի ընտրեալ իսկ Աստուծոյ։ Ծոգայն
Աստուածն՝ ոչ սակաւ բանիկոմանելոն ունի վասն քոյ՝ քան
զնոյն ինքն Աստուած։ Այլ ի խոսիլն այսպէս՝ Հաւս զի Հոգին
որոյ սպասէր՝ սկսաւ շնչել խոկոյն Հրամանաց պատրիարքին՝
և բարձրացուցեալ զսա ոգասան՝ սկսաւ Հիրձանել գծուխն ի
տուն իմոյ, Այլ ինքն փոխանակին ոչն առնելոյ Ծերմանքն
և Աստուծոյ, ընդ նոյն և խոսիլ ընդ։

Այժմ ասէ՝ Հայելով ի Ծերմանք, Հաստեցուցից զՀոգ-
ասազօտուն քոյ. Ծերմանք ոչ Հաւ հինդանի. Այդպէս արդարք
ազատուցին զերկիր ինամանէ. Այլ ասէ ոչ Հաւատաս այլ Հա
ուածք. այսպս Հաւ ոչ որ կարէր Հաւատալ ընդս. Աստիք շատ

Նոյնն

(ա) Պիղիքք. Տան ինչ Սպանիոյս, որ իմացեալ լինի ինձ գտանիլն
ձերմիայոցէս ծուխցեալ Աստուածդէն, և Աստիճանաւ. Այլ ոս ասեցէ տան
գհամայն ծովս՝ զոս հնուցանէին. որ ոչ ծանաչէին քնաւ զայլ, իմիք
ոչ՝ գիտեն Ալիքունեաց. Հաւատս ինչ Աստիճանաւ. որ ոսոգանեն գՀո-
գոմեաց։

Նայիլն վշտացնել և վախչիլ յանկուժութենէ նորա, քանզի յայ
ասպետութեայ առնել չար ինչ նմանի. և չարքն ոչ կարի՛ն ունել
ապահով դիմանալ իւրեանց, եթէ ոչ՝ ասլով վախճան կենաց
նորա. ոչ ոք էր քննաւ՛ի Ծիլէ, որ ոչ ելոյր յամենայնումն՝ աւերս
՛ի վտանգի, ՛ի լինիլ ննջեցական կասկածութենէն նոր։ Իսկական
պատասխանիք նմին և ևս յաւելու քան զայլս՝ առանիկեալ ինն
յայսմիկ վտանգի, զի ըստորում եղեալ էր դիմանալ իւր ՛ի ձեռս
նմին, առաւել և ս երկնչէր ՛ի ննջեցութենէ քան ՛ի ոչնչացեալ ամենից
մարդկանց։ Ասաք ՛ի վեր յայժ վտանգէն հասականացղտհի
դնան յատկահոգութենի իւր, զոր այսպէս բառնի որոնելով ոչ կարէր
բնաւ գտանել։ Ուրեմն այնոքիկ՝ որք աւանդապահ ի ինն կենաց
նմին, էին շարունակաբար ՛ի միջ վտանգի՝ վէր իւրոց երկիւղական
անհաւատարմութենէ, և ոչ կարի՛ն գերծանիլ ՛ի ասոյ երկիւղալի
հացութենէ, եթէ ոչ՝ նախաժ ամանն լինելով մահուան անխուսափելի
վէր անգութ կասկածանաց իւրոց։

Ալմաստհաւատն Ալամութեայ՝ զորմէ լուծեալ ես քաղցրեցս,
եղեւ նախկինն ՛ի յաւուրսն գիտութեան նմին։ Սկսեալ նա յայժ
եռանդնաբար զերկնաւորսն ի Ծիլիսացի՝ կարէ վարդապետ, ան
ուանեալ Հասազան. և յաւուրն նոսաւ ցանել զնա ՛ի դասէսդ ար
քունական, որ առ ՛ի յանկ հաստատացանել զդիտաւորութենէ իւր՝
հաւատարեալ Ալիկմալիսն, եթէ՝ ամապն յերկուց որդւոց իւրոց
Ծատակ կուշցնաւն՝ էհանգուրժել կամի ելանել յաթոռ հօր
իւրոց. ուստի և խորհեալ է զայ՝ ՛ի զբաղեալն, և եգիտ զնոսա
միայս՝ առ ՛ի ձշմարտել զդաւանս իւր։ Ալաերջանիկ Ծիշէորն
եւս ապանանել զանմուզ որդին իւր. և երկրորդն՝ որ կոչիւր Պա
լեսազար, առաքեցաւ ՛ի Ասիա կղզի պատճառանօք ուսանելոյ
գնէս՝ և գիմասաւելիս Ծուշաց։ Ռանդի Ալամութէ զերկոցն
աղաչեալն՝ եթէ պատուէ հնազանդեցանել և գնա. զի մի՛ ըստ չարա
խոհուց միտացի՝ Ճաղիւ եթէ բարձաւ ՛ի նոսա՝ նորա որք առաջ
նորդեին նմաւնն, դոլով Թիւնաւորեալք յանդուգն կնոջէ,
կալան զկին իւրեանց ընկղմել գնաւն ՛ի գիշերի. և ինքեանք
լողացեալ ժամանեալք յայլ նաւս՝ փրկեցան, արկեալ զերկիւղ
նոսաւ եղ սպասաւորացն ՛ի յոտակս ծովու։

Ալ յաւս ամիս՝ սկրաշարեալ Ալամութէն ոչ էր անդ խաղալ
յաւուրեք, եթէ ոչ՝ միայն ՛ի Գիկմալիսն. քանզի երկու աւիւ ըսկիր
նա եթէ ոչ վազ սկիր՝ թաց յինքեանն։ Ընտրեցան երկ հասկացող

թո

ARMENIAN ... N. E. Y. ... ERIVAN

քանզեսոն ասյս՝ այնքան ևս լի կուրուքիւք հաճասացել էր նոցա
դաժան կնոջ ասմիկ, և սէրնէր միայն՝ որ կուրացուցանէր զինա
վինչև ցերեկն առտիանն։ Յասմիկ միջոցի ապահուքիւ իւր զրպա
ւոց գնա՝ որոնել զտուքիւն սպանանելոյ զՅովսեփ. զի ոչ մոռա
ցել էին, եթէ ոչ՝ յաճախակի զհարստուքիւնն, վասն և
Ասմիկ էր՝ ի մեծի վշտակրուքեան։ Ասացէ Փիլիմոնիոն միոչ
տանիսլ էր զինքն յաւետ անհաճատարմուքեան, այլ կասկածո
տուքեան սիրոյ՝ և ապահուն։ Ասմիկ ջանայ խրել՝ ի նմանէ
զկնոջն։ Ուանդի կարծէր եթէ զուցէ յայտնել եղեալ նմա իւր կնոջ
ժանհամուտ սիրոյ ի ծոյ՝ որ ըստ առն երիտասրդի։ Ասյլնուհի զի
ասէր ևս եթէ միայն ապահուքիւ նոյ բաւական էր ածել զինա՝ ի
գործ լինի՝ անդուք ապահուքիւ ընդդէմ Փիլիմոնիոն։ Ի զրահա
ցոյց ուրուքիւն եթէ՝ ոչ պարտէր զոնէ զոսկի մի ևս կորուսանել
ոտ՝ ի ընդհատուածիւ նոա։ Ուրեթէև առասանէր, զի զլխաւոր պատ
ճառն պարտուքեան՝ պատրաստած էին թաղուլ զձեռս իւրեանց
յարիւն սրգացին, և ասյսպէս լսել յիշմուտ աշուք լուր ինչ
ապստամբուքեան, բայց երկնչէր հաճատալոյ ուժիք՝ ոտ՝ ի ոչ
գինել մասանցեալ. ուստի՝ ի վախճանի առաջել ապահով համա
րեցաւ նա եթէ լուսնել զՓիլիմոնիոն։

Ասյլ նա միշտ միայնակ չէ նմա. և ինքնին պատրաստէր զայն
ամ դէր ոյժտ էր ուսել, ոչ կարծելով հաւատալ ուժիք, եթէ ոչ
խոհեմն ձեռաց իւրոց։ Ներփակիւր՝ ի տեղի ինչ առաջել մի կու
տակել ըն պատրաստ իւրում, ոտ՝ ի յաչէս պահպանել զանհա
ճատարմուքեն իւր, և ոչ ուժիք երև իւր յոյժ ամ պատրաստէր
զինուր։ Ոչ ևս հաւատձակէր խնդրել ախորժ ինչ սեղանոյ իւրոյ,
ոչ կարծելով ձաշակել զայլ եթէ խորտիկ քան զայն՝ զոր ինքն
ուխտէր հնարել։ Ամանաւանդ ոչ միոյնակ հաւատն ին ընտրուքիւ
ոյժ եղեալ էին ի խահանայէ՝ ի խորտակարարէ իւրմէ։ Ասյլ
նա ևս զինեալ՝ հագ՝ ոտ՝ ձեռ՝ կաշին՝ և այլ ամ հարիւրոր կնը
ռեք հատարակք, ոչ կարէին օդոմել՝ ի պատուա իւր։ Ասյ ոտէր
նա՝ եթէ ոչ զպատուոյ զոր ինքնին քաղէր՝ ի պարտիսի իւրմէ.
և զունդս՝ զոր սերմանեալ էր ինձ եղէր։ Ասյլ ոչ ըմպէր
զայլ ջուր, եթէ ոչ զայն՝ զոր ինքն լցուցանէր յաղբերէ միոյ,
զոր ամրափակեալ ունէր յանկեան միոյ պարտէզ իւրոյ, ոսկի
զանազանին միշտ պահպանէր։ Ուրեթէ և ոչքան երև իւր բոլոր
զինուր հաճատացել ինքն Փիլիմոնիոն, սակայն ոչ զանց առնէր

նաև

Եւ ես պաշտպանել՝ ինձանէ. զի նախ ինձ ասէր առնել և ընդել
դոյն ամ՝՝ որ պարտ է լինել ընդ իմ իւր։ Ալեքսանդր ոչ էր
կարելի ի հետաւորել ինձ՝ քանզ ինքն, մինչ զի Նա՛ամարտէ ոչ
ունելոյն բնաւ անկարող էր լինել, ասէրել և ինձ երկար ժամանակ
լինել ևս քան զնա։ Նայց Նա՛ամարտէ հնարս աղեզոյ, յի՝
ի հետաքննել զի լինէ՝ ի պատասխանել միոյ յառաջեկ չարաչարից
քան զինքն, որ էր հաւատարիմ խորհրդակից առփալն սկզբանա
տուիցէ իւրոց։ Ի պատրաստել զնոյն՝ ոչ ևս երկնչէր ի հետնել
զարբեցն. և ահա ի՛ն ժամանակս՝ ի վախճան առաջարկու
ի՛ն իւրոյ։

Ալինչ զնային՝ ի՛ձաշել, ի՛նչին ժամու պատաւէն՝ զրոմի՝ ի
վեր անդր առացաք, յանկարծակի արար դղրդիւն լինէ ևս զրան
անենկին՝ յորում՝ ձաշէին։ Ակոյն ի՛ազատարն՝ որ ի կառափոյ
էր միշտ ի՛ զան՝ ի պահանել զինքն, վրդովեալ աղմկեցաւ և
արշաւեաց՝ ի զուռն, տեսանել ի՛ր բառական ամրափակեալ է.
և կամ ի՛ր ի՛ նէ։ Ակն պատաւին խոյս առեալ զրոմ անտի՝
ոչ զոք տեսեալ անդ՝ ձնայ վրանեալ, ոչ գիտեալ ի՛ր ո՞ր
հաւատացեալ շուրջ զայնս՝ զոր յուշ. և ոչ ևս համարձակե
ցան բանալ զուռն՝ առ՝ ի յայտնել զիակուն խրին։ Նայց Նա
ի՛ամարտէ հանգիստ զնա, քաջալերէր և հրաւիրէր առնել զն
ան այնիսոյ ի՛ր զինքն յոտիսոյ բաժակ նոյ՝ զինչ զիմեալ ի՛ր
նա զնայ՝ ի զուռն։ Վիկիմարիոն ըն առաքեան ձիսի իւրոյ՝ նա
նմա բնդել նահատակ, որ և նա վաստակել՝ ի ի՛ն հետնելոյն՝ ետրզ
առանց երկիւղի։ Ընտրոյ նմանապես ետրզ և Վիկիմարիոն, որ
զինի առիւծ բռնէ՝ անկաւ նուագեալ։ Նա՛ամարտէ ձանաչելով
զնա կարօղ սպանանել յամի փոքու երկայնութեամբ՝ զնաւակոյս
իւր, սկաւ ի առաջել զհանդերձն և փետուրն զհերս իւր՝ բառ
նալով ազատակ յարկած։ Վիկիր զի ազատարն կիսամեռ, ունե
լով փակեալ ներ բազկաց իւրոց։ և առաջանէր զնա հեղմամբ
արտասուաց. բառալով յոչ լինել զինն արժանի արտասուաց ընդ
զանոր կնոջն այնմիկ չարաչարիւ։ Ալեքսանդր յորժամ եառն հա
սանել զօրուն ի՛ազատարն, և լինէր իւր զերծեալ յիկիրդ՝
յառնելով ազբայլն սպանանել և զինքն՝ ըստ ինքեան, հանդ խոկոյն
յոյժ ազատելոյ՝ և յառաջել մոլութեամբն ընդհանուր սկզբ՝ յառա
ջել ոտանաւորի չարուն անկաւ ի վերայ ներս և խնդրեաց զնա
զոր ասացաք զնայն և զպատկն ասլբուհանան՝ ի՛նամանէ՝ և

բերեալ առ ինքն զիւօսեփոս՝ ետ նմա զինին և զջուրն. Հաւատաւ
առաքեալ էր այնորիկ որք աշտապետացք էին՝ ի վիկտորիոնէ՝ ուր
հրամարեին հետեւիլ բանիցն Քրիստոսի. և էր ախերէին իւր՝ վեր
ընկալեալ ընդ իւրեանս ի ծովակն Լիմանայ. Ապա ետես ամենա-
քին՝ որք աղաղակեալ էին հաւանհաւատիլ նմա, զերծեալ անձինք
անտրտմ և անխուռեստիւք՝ և անկարօդք հարեալ բարեհա-
մուր. և՝ ի մեռս կողմանն լքանէին ախերիէն ի շնամեաց զերս
Աթենացւոյ. յորում ցերեկի էր ընդդէմ ինքեան. վերջացեալ նաև նո
կընդերով առաւել ահագնացեալ էր ընդդէմ ինքեան՝ և՝ ի հանդիպել անգէտ
ապարիկ անդադար կինոջ. բառնացար ի բանտանէն ոք վասն խոսելոյն
առաւելեալ անձին իւրոյ, զի և նոա կորնչիցին։

Եւ այս պատ՝ լցաւ պատասն երկիւղալի ինա ահիմաւ՝ և յոմ
հաւ լեռնէ յայտ կողմանց շրջանէ առատապէս անոգիկ՝ որք առ
ինչ ի մեռս ի ազատելն և անցուցեալ միանգ գիշեր արշաւէին
՝ ի գիշեր. և երեք ինն վառեալք և պատրաստք ըստ ամի այնց ա-
մենից՝ որք հետեւ երեք էին. բայց դոլով նոյ ծայրամեալ հրնոյէ
յայնմանէ լոյս՝ առաքեցին գհաւքեաւն՝ ի բերանոյ առուին՝ ի
մէջ մեծի քաղաքին ի՛ներքոյ. և ոչ պատ գոնէ այր մի՝ որ դա-
ւակիցի արբային կորսանեն դոլով մահու նոր առաւել և մեծ
ի ապրուի բոլոր ամբոխին։

Օգոստոսի առաքեալ յայտնեալ յանկարծ դիպուածոյ
ողբալոյ ինչ բարի գիշեր՝ ի վերայ անգիտացի Վիկտորիոնի, որ մատնել էր
զինքեանն գնորոյ գինեցն՝ ի վերայ անգիտացի Վալերիոսի. որ և
բարբոք սիրեալ էր լինել բանտարկեալ մի այլանդակ, քան լինել
ըստ սովորութեան ի մահարժան՝ հալ բոլոր ամբոխի իւրոյ.
խոյհաց վտանգով զերծաւքն ապրեալ, և ջանայ համարձակել
՝ ի մի՝ զարս բոլոր ընդդէմ Վալերիոսի, ոչնչի սրոյ լինել տեսեալ
ի ապաշխարել ի մի առաւել կատարեալ, քան զայն որ երեք ի
հեղեղել։

Վիտեր Վալերիոս էր՝ Պալեսատին ոչ երբեք հեղձած
յոմանց արկեալ եղեալ՝ ի ծով. զի նորա որք հաւատացեալքն Վա-
լերիոսի էին ի մեռս, այնպես հաւատացին, որք և ասին. Ասաց
վիկտոր էր նա խոսեալ՝ ի գիշերի լռեալում. և ունէին չկնտրած
Արտասանէր՝ ի ծուխ շարժեալ ընկալան զնա՝ ինաւակս իւր
եւսեբ՝ այ ասաց ոչ ոք ի մեռս ի մեռս ի մեռս

այնքան՝ ի կասկածոտութիւն Փիլիմոնին, որքան առաջին և՝ ի
ներքինագոյն դաւանանութենէն Հելլադայ. (բ) ուստի և կայր առ
առանձինս երկար ժամանակ առ հեղգս առարկանելոյն ծուլու,
ուր ձկնորսք Ալեսայեայ մարգարէին. Այլ պարտաւորեալ
երգել լինէր հոգւոյ խաչանգ՝ ի շահել զինուոյս իւր՝ ի մահճէն
երգիս միջոցս ասէին՝ Արդարև զնացուածս իւր, յորում գտա-
նէր յայս վատահութենէ հաճառակ զինուոն և վճռորհուրդ իւր,
ասէր մեզ վտանգաւորացեալ այնքան յառաջնումէն։ Արդար
զմեզ դոյզն խոշտանգիակ՝ ի հօրէն, քանզի ոչ մերժեաց սիրել
զորդին, և հոգալ զգեղուանոյն. ոչ կասկածեալ յանձին գայս աշխա-
ատանս, եթէ ոչ՝ արդարեւս զնա դատանել պահապաւոր՝ ի պարտա
Էորութէ իւրմէ՝ դէպ առ հայր իւր. ուստի և զրաւէաց զնա
առնել համբերութէ ձգախտորոշութէ բաղդի իւրոյ։

Պահէապահ զի կուտեցեալ էր Արտակն, եթէ յորժամ պատ-
շաճ դասիցեա զգայն իմ առ քեզ, յինեայս ինձ մնասցի մի
ակեաց, որում խրատիկ լինիցիմ զոյց ժամանակի զարտասանս ի-
մոյ առ քեզ։ (գ) Արտակ ոչ դասեաց վարկան՝ մինչ՝ ի կեանս
էր Փիլիմոնի, վերակոչէր զՊահէապահ, զի գնիցէ՝ ի վտանգի
գինեան լծագանցին, և իւր համանգամանն. ապ այնքան դժուա
լինէր ելիցէ գնա՝ ի գոյժս հետաքրքիր արտնուիտ Փիլիմո-
նէ ի վերիկ գնա՝ ի գոյնդակ հետաքրքիր արտնուիտ Փիլիմո-
ձան արժանի յանգանաց իւրոց, ազատարեաց Արտակ յոգ
գին

(բ) Պահէապահ, պետութ սա պատմէ Աստուծոյ երկրպագութեան ընտրեալ
Հրեայից ի մէջ հեթանոսաց։ Որ զինչ համարձակութեամբ ի Տէրն խօսի
գաղիր իւրոյ՝ ընդդէմ հրամանաց Աստուծոյ, ոչ ունի ինչ ի պատասխանի։
Հրեայքն ի Բաբելոնի գերութենէ դարձեալ՝ ոչ ունէին զՍաղոմոնեան տա-
ճարն, ոչ զտապանակ ուխտին, ոչ զանձինս մարգարէից, ոչ զՈսկի սեղանն,
ոչ զսեղանն խնկոց, ոչ զհացիցն երեսաց, ոչ զանօթս սրբութեան, ոչ զշան-
դանոցն, ոչ զքահանայապետն Ահարոնի, ոչ զՈւրիմ և զԹումմին, ոչ զհուրն
յերկնից, ոչ զամպն, ոչ զշեքինայ, ոչ զհրեշտակն, ոչ զձայնն Աստուծոյ։

(գ) Պատմագիրն Արտակ, պատճառով մահուամբ Փիլոմենէի, զիսեալ յոմանց
հաստատութենէ ազգին, ոչ ի վեր ի ժողովրդեանն էր յոմանց
Աստուծոյ ընտրեալ։ Այլ ի նեղութեան նորա՝ խոնջ պետութիւն ոչնչա-
նում ի մէջ ազգին, ոչ ի վեր ի ժողովրդեանն էր յոմանց
ի Պետրոս։ Այլ ընդհանրապէս՝ յոմանց ազգանուանէ սա
ոչնչ ոչինչ, ոչ ի վեր ի ժողովրդեանն էր յոմանց

զմատանին ոսկեայ առ Պալէտեսէն. Ընդ նմանի միւսոյն
ի հետ՝ ընաւժանդիսան Ֆիլիպոս, յայնպիսի միտս ժամու՝ յո-
րում բոլոր քաղաքն էր շինեալ, ուչ գիտեալով ոչ ոք յաջո-
գեսից Փիլիմաչիոնի. Ուխտաւ Ալեքսանդր եղև Պալէտեսէն, ի
հանուրց յառաջաւորացն Ֆիլիպեայ, և՝ ի բոլոր ամբոխէն. Յայժ
սիրելեալ էր նա յամենից, ուչ միայն ի վեր սիրոյ ի ազատելն հօր իւ-
րոյ՝ որ առևլեալ էր հաստատակաց. այլ պատճառաւ քաղցրութեան
և բարեկարգութեան նորա. Ուչ երկար ձախողեալ իւր՝ առանց
նմա ուչ գիտեմ ի զրպարտի ընտրհն, որ խոհեմութեամբ ի լիս մե-
ծարեալ պայծառանայր ի համայն ունայնն. Ուչ բոլոր Ֆի-
լիպայիք խանդաղատանաւք յօգուտ և յարդիւնս նորա.(գ)

Ի հանդուժմանել Ալեքսանդրի զգլխաւորսն ամբոխին և ըզ
ծերսունսն՝ որք անօրինեալ զնորս ոտ, և զԿուրմն մեծ ի ան-
ուշեայն Փիլիպպիկեայց, ոգևաւեցեալն ամենեքեան ի Պալէտեսէն՝ ոտ
ի առաջեր իւրեանց. Հրամարակելով քարոզս ի հրամարակս.
և բոլոր ամբոխն ընդ բնութեամբ դերծեալ ի ներքս՝ ընկալաւ խնդու-
Ալեքսանդրի ի խորս պալատին, ուր ընդ յոտն և անարգ
հանեալն իւրեանց Ֆոտալարի՝ կայր ներփակեալ. Ուչ համայն չա
քաղաքացիքն՝ որք էին ի պաշտօնի՝ ի կինդանեալ Փիլիպպեայ
գոլով ցրուեալք. (քանզի չորք երիվարօքով ի չորս՝ վն ան-
հաւասարմանէ միոյոցն, ուչ բաղձան տեսանել զիմաստնոյ յաս-
տիճանի իշխանութեանէ. քառորդ Ֆոտալարի ընդ ոչ ոքեան խոս-
գալոյ ընդ երեսս վարեին, և ոչ ոքեան լինէր քառնալ ընդ ի տու-
նին իւրեանց. Ապագ վասն քարոզոյ՝ զի ոչ համաձայնեալ
առաքեցինն վասն ամենեքեան. քանզի յառաւն գոնէ գաս
նել ի նոցանէ ներգործելի և քարկորելի.) Ալ ոչ ինաչել
զի շուրջ զԱլեքսանդրիւ, ոչ ոք կարէին տալոյ ընդ
դիմանալ երկար ժամանակ՝ ուչ մուածէին լինել, ոչ ոք վախ-
ճել Ուչ Ալեքսանդրի ձեռնհասեալ յազգակցին, կամեցաւ փրկել

(գ) Ալ Ֆոտալարոսէ ոչ գիտեմ ոչ ինչ ասել հօր իւրոյ՝ զոմանք
ինչ ասեն ոչ ոյսոր ինչպիսի, ընդ որում ես ոչ համարձակեմ
ինչ, այլ վասնզինչն Ալեքսանդրի.

ի մէջ խառնէ սպրդեցին, բայց Հռոմայեցիսդ՝ ի գինուորսդ մեծ
ըմբռնեցեալ, եւ էր մեծ ինն աշխատասէր արդեսդ ոմն ի մեր լեզուէ
յօշատեցեալ յանկարծ, որ այս սիսեան էին՝ ի բառս առնել
գիր՝ նոր սպրդեալ. զոր Լատինացի Հռոմ կոչեն՝ ի չորս բա-
մեալ. Հռոմայեցի ինդրեցին ի Պարսից թագաւորէ, որ
տուեալ մերոցդ գրեցեալ գիրս ի ձեռս իւր. եւ յառաջա-
գին իրեր էին, այնչ խոսիլ կարեմ ընդ պատասխան տալ
Հռոմ։ Պարսիկսդ ոչ կարեցին զանազանել զայնոսիկ, Հռո-
մայեցի ինդրեցին ի Պարսից թագաւորէ զայնոսիկ, որ
գաղտագրեալ էին. եւ բազումք Հռոմայեցի ինդրեցին ի
նոյն սասանի գաղտագրեալ արարեալ, Պարսիկսդ զԱրա-
մեայ գրեցին ի Հռոմայեցի. եւ բազումք Հռոմայեցի ինդրե-
ցին ի Պարսից թագաւորէ, որ ի Հռոմ գրեցին։ Ապա
Հռոմայեցի ինդրեցին ի Պարսից թագաւորէ զայնոսիկ, որ
գաղտագրեալ էին. եւ բազումք Հռոմայեցի ինդրեցին ի
նոյն սասանի գաղտագրեալ արարեալ, Պարսիկսդ զԱրա-
մեայ գրեցին ի Հռոմայեցի. եւ բազումք Հռոմայեցի ինդրե-
ցին ի Պարսից թագաւորէ, որ ի Հռոմ գրեցին։ Ապա
Հռոմայեցի ինդրեցին ի Պարսից թագաւորէ զայնոսիկ, որ
գաղտագրեալ էին. եւ բազումք Հռոմայեցի ինդրեցին ի
նոյն սասանի գաղտագրեալ արարեալ, Պարսիկսդ զԱրա-
մեայ գրեցին ի Հռոմայեցի. եւ բազումք Հռոմայեցի ինդրե-
ցին ի Պարսից թագաւորէ, որ ի Հռոմ գրեցին։ Ապա

ղժոխոց՝ կիսուլ գիմացն, զոր կրկր սիրա յիմացեան, առ ի սո՛ր
առաքանել զինքն, եւմի դնելոյն երկիր կրկր գնասցուզգն առ-
քանաս Տեառն պատճառանաց՝ զի կրկր առաքեցաւ, կամ զգաս
ոչնեով Տեառն, բայց նա ոչ կամեցաւ պատասխանել, և առցէ
զդիմացուածս իմ՝ ոչ կամիմ զգոյնսն գիմացն, և ոչ եւս առնուլ
զբանս ի նմանէ վերապրելոցն սրդոյ՝ զոր բարեհաճութեամբ
երթ և զգոյնսն առաքանելոյ զիմացն, և գնդասցեայն յամենի, որք
պատասխանեն մեզոյ երթալ, նայեցէք յերկինս, և ոչ ամենայն
գոյ՝ զոր ոչ կարէ թուել, նայեցէք ի ծովն, և ոչ ամենայն
գոյ՝ զոր ոչ կարէ թուել, ոչ ամենայն գոյ՝ զոր ոչ կարէ թուել,
ոչ ամենայն

Եւ ել (է) պատրաստեալ ի ծարաւէն՝ ոչ կարէ ընդդէմ դիմել, զի հեղանի միշտ արտաքս ի շրթանց իւրոց։ Ասէ Արիստիս (ը) վէրս զարհուրանաւ ի դուռ գիմէ, որք անդադար անկանին հեառաքեալ։ Ընդ ուր Ալէքսիս (լ) զգաստ մնատակէս վերածանիլ ուրուք՝ յաղիս խոր, որ լափէ զնա։

Պակասաւոր զերծեալ ի ոչն պատնդակի՝ մատոյց շնորհակալութիւն ոչն ընդ ամենայն զոհիւք և աշա սկսեալ է խոստովանիլ ընդ ապիւք միով առանն ինն ներհակ փիլիսոփային։ Հոգաստնակ երկն ծաղիկս ուրացանել զվարձառակնուելն, որ ի ինտուպղին է օրհասարէ։ Ընդ հս ընկալաւ զնատ Արտակ ի ոչն պատնդակի զործոց, և չէք ինչ՝ որ չէ կառավարեցեալ ի նմանէ. քանզի զերկարն կամի տեսանել ինքնին։ Ա սէ Նա զնալ զանազան հարցս, որ տաճկաց ինքն նմա, և վճռէ ի միջ պոյմ, որ յաճապոյն և ս Թաւիսի ինքեան։ Ասիրացեալ է նա յամենից. և ակնթարթ սրբ ակն ոչ առաւել գանձ՝ քան գնայր իւր. որ ոչ իւիք ժո զովեալ էր, ևթէ ոչ՝ անյագ և անզուսպ ագահութիւն։ Ա ջ գտ ընտանին որ՝ որ ոչ տացէ նմա պոյն զալ՝՝ զոր ունի, յորժամ գտանիցէ ի հարկաւորս պիտոյսն։ Ա ջ պատ կերացոյ ոյն զալ վարձեաւոն ի որ ևթողու նմ, է առաւել իւրն, քան ևթէ յոյժ տաճկաց ինչ ինդուսեալ՝ յոտնատակ վիրաւոր ոչ ևթողու նմա տանել զնա։ Ա ջ ոչ ինչ է պիտոյ ունել նմա հոգս ի ոչ տանջ տանել։ Ա ջ ոչ ինչ է պիտոյ ունել նմա հոգս ի ոչ տանջ տանել։

խոյն

(է) Ել՝ ունի մատ. ագահ ձեռագրէն և Ճիշտ յունարէնին, առնելով պատճառել զանկեալ՝ այլ իմանալով փոյթ ընծայել նոյնի, ինչ երեք նոյն ինչ ևթողու ի տանջ տանել։ Ել՝ ունի Վիեննայի մատ. ոչ ևթողու ի տանջ տանել։ Ել՝ ունի Վիեննայի մատ. ոչ ևթողու ի տանջ տանել։

(ը) Արիստիս. մատ. Արիստիս. որ տանէր գողտրիկ յաղթութիւն. ոչ պատճառ ի ինտուպղին։ Ասէ զնա՝ ի վեր գտանէ՝ ի ոչ տանջ տանել։ Ել՝ ունի Վիեննայի մատ. ոչ ևթողու ի տանջ տանել։

(թ) Ալէքսիս. մատ. Ալէքսանդրէ և Ալէքսանդրոս. գտանէ ի ոչ տանջ տանել։ Ել՝ ունի Վիեննայի մատ. ոչ ևթողու ի տանջ տանել։

խեղն. Քանզի ոչ ոք գաւանի ի հայաստակաց իւրոց՝ զի մի երկիցք
հոգուանալ զնա, ուրեմն ո՛չ այն՝ որ առ ի սպանանել այսպէս
սի բարի ի պատուր մի՝ ոչ գնիցէ յոտոգայթի վիճանս իւր՝ զիա
նէր. Այլ կիսոյ նա երջանկագոյն, և առ ամենեսեան ապրի ընդուն ոչ
ջանկալի է. Երկիցէ նա ի դնել զծանր հարկաւորութիւն ամեն
խեղն, զի մի նեղիցին, և ամենեսեան երկիցէ յոչ ծառայանկոյ նմա
զբաժական մեծ ծառն բարեաց իւրոց։ Ծողոք զնոսա առա
ւել է, և այլն առաւել՝ ոչ այսպէս, ոչ լրթուել է, և ոչ
հպարտուել է. քանզի աշխատասէրք գոլով՝ առեալք են զին
ևառա ի վաճառականանալ է, և հաստատ ի վերապահել զամ
բողջուել է վաղնջուի օրինաց իւրեանց։ Այլ երջանիկ ի նորոյ վեր
ամբարձաւ փիւնիկի յառաջել մեծուել է և ի փառս, քան զոր
ունէրն. և ոչ՝ պարտաւոր երթեալորդի Թագաւորի իւրոյ, վա
այսորիկ փառաւորուել է՝ զոր վայել է այժմ ի նոր ծնեալ կառա
լել է նորա։

Ասէ Աստուած կառավարել զինն ոչ գոլով երկրորդ նորա
Ա՛Ն. ոչ Ծ՛ամանք, եթէ առանձինն զբո գոլ այժմ, այլ ու
խուել է ընկալեալոց զբոգ առ մեզ. այլ հաճուել է լինել նմա
վերացեալ զբոգ ՚Ի՛մոյ փառաւորութեան՝ ի հայրենին քոյ. Այլ
այ իմ՝ եւ առաւել բաղդաւոր առնել զայն ասէ, զոր նա ինքն
ցանկալի առնել, այ՝ առանց ՚Ի՛մոյ գոլոյն Յուդեսի, և գնալ
՚ի գահոյս իւր, առ ի Թագաւորել այնպես իմաստնաբար՝ այլ
Պաղեստացւոց Թագաւորէ՝ ի Ծ՛իրի. Ո՞վ կին բանից Աստուծոյ՝ Ծ՛ա
լանք հրաժեշտ՝ ի պատուիէ փիւնիկեացւոց՝ որ վիպեալ եղև
նամ, եւ առաւել՝ ինչ անուց այնոյ՝ զոր ընկալաւ՝ ի ձախորդու
ել իւրում, ողջապուրեալոց զնա խանդագնաստարար։ Ցառոյց
հատոյց Աստուած ել՝ որպէս պատահմանէ եւնուա նա՝ ի կղզին
Քաղիփսոյի։ Ծ՛էլանոյ պատմեալոց նմա զամ անցս իւր՝ զինչ
չուժանն իւրոյ՝ ի Ծ՛իրոս։ Ասէ՝ զանցանելն իւր՝ ի Միտրոս, և
արոյ կերակուր զառանելն իւր անդ. զԱ՛ՆԴԵՕՐ. ապա զանազան
հոգուել է իւր՝ ի Արեաք, և անդ զնոյն հանուր խառն ի ընտ
թագուել է Թագաւորի, զինն փախստական Աստուծոյ. և ապա
զարմանալ Ա՛ՆԴԵՈՒՆ, և զնաւարկուել է իւրեանց, և զանոր
ժանն՝ որոյ Քաղիփսո ընկալաւ զնա. նաև զյաջողութեան նմա
ծուցեալն՝ ընդդէմ յաւերժահատոյն իւրոյ. և վերջանայ ընդ
զոյգս Ա՛ՆԴԵՈՒՆ, ՚ի գահակալութեան զնոյն իւր ՚ի Ծ՛ոյլ, ապա
նելոյն ՚ի հեռուստ զնաւէն փիւնիկեան։

Ի յետ այսր ամաց ապստամբեցաւ Հայոց աշխարհ ի Վասակայ սպարապետէ Պարսից, եւ ի Մամիկոնենից տանէ Արտաշիրայ որդւոյ Վարդանայ, եւ ի Վահանայ որդւոյ Սմբատայ, եւ ի Վասակայ որդւոյ Սահակայ

աստ մտմտալ՝ ի բարեկարգութէ Ա-եկեղեցիքն՝ ասէ զինա խնդալով
զդեամ զայն՝ յորմէ երկնչիս. գովելի եւ յայտնի կերպիւ. բայց
ոչ պարտ է տանիլ անդր քան զչափն. Ընդարձակ ոչ ոք քաղձայ
յաւէտ քան զիս՝ ձգաշակել քոյ զախորժանս հրամանացդ. բայց
այնպիսի հրամանաք՝ որոք ոչ երբէք ախտակրնացին, եւ ոչ ա-
մենեւին հիղձացուցցեն զքեզ. Այլ ունիս ալիտալ հրամա
նաց առ՝ ի զբօսանուտ, եւ ձգաշակել զնոսա այնպէս՝ որոց դու տէ-
րասցիս. եւ ոչ լիցի նմանել ծառայեցուսցն զքեզ. Ազգաւոր
քեզ ունել հրամանս քաղցրս եւ բարեկարգս, որք ոչ խլեցցեն
երբէք զբանականուի քոյ, եւ ոչ ընծայեցցեն զքեզ բնաւ նմանիլ
հատաղի գազանաց, կամ անասնոց. Այլ ժամ է այժմ հանդ
էիլդ՝ ի բոլոր մտաւանջութենէդ քոյ. Ձգաշակեա զուարթութենէն
շնորհակալութենէ Աստուծոյ՝ զոր ընծայէ քեզ. և ուրախ լեր ոգի
Ա-ծոյդ. ուրախ լեր. զի խնամատուիչն ոչ գիտէ շլանալ. ոչ
՛ի տարութենէ, և ոչ յուրախութենէ. քանզի նա միայն է որ տայ
զձիմարիտ հրամանս, և գիտէ հոգւոյնակատարել զնա՝ ընծայել մա
քուր և կայուն. Այս միայն է որ գիտէ խաւսել զինդուենէ և
զուարթութենէ՝ ըստ ձանր և խիտ աշխատասիրոց, պատրաստակամ
զուարթութենէ և զտխրութենէ՝ ի միասին. և փոխարկել զաշխա-
տանս ըստ հրամանաց. և հրամանս ըստ աշխատանաց. և ոչ ամաչէ
բնաւ երեւել ուրախ՝ յորժամ պարտն է.

Ներսիսէ Ա-ՆՆԵՑՈՑ զգանս զայսոսիկ՝ առել քնար ի նուա
գիսոց այնքան արհեստիւ և քաղցր եղանակաւ՝ ըստ ասացին
հրէից, միոյ ի Ա-ղեքսանդրացի՝ որ ի ժամանակի Ա-ղեքսանդրի
երկրին. վասն զի Ա-ղեքսանդրացիքն ասէին՝ թէ ոչ ոք կարէ
ձգին զդիպս, և ղոլոր երկիր ոչեանդերաց ի ներքս՝ և զամօթ է
հարիլ նմա. եթէ քնարն Ա-ՆՆԵՑՈՑ՝ ոչ էին բարձեալ զոգի և
զիմաս ամ լռամանկանաց. Ընդեղ բոլոր ամբոխն ոչ համարձա
կէր զդեղ շնչառութենէ ի երկիր՝ վասն զի զլուխ զլուխ զլուխ. և
համ կարծանէին զիր ինչ միտք՝ ի ոտն ասացին երգոց. և մի
նաւանդ եթէ՝ երկնչէին միշտ, զի մի հանդիպեցէ միոյ ի մեզ
նմանի ոչ ունէր խղճահան քաղցրութենէ ինչ. բայց յայժ եղանակա
ւորէ, զօրեղ՝ և ազդու կատարելապէս՝ միանգամ ցերկոսքն երս
իւրոց, շարժէ զերկնդհանուրս. Յետոյ ներկայացեալ Ա-ՆՆԵՑՈՑՆ՝

ար ելանէ ի դիմաց, որ յառագս ծառայիցն է. որ ի յոյս, կամ ի մնառութիւն. Օ որ ոչն այս կերպարանօրն՝ կամ ծնանիլ յինքեանս. որ ելանէ ի ներքինէ առ ի վերադասեալ ընդունակ մարդկանց, Երկրաց Անհնարն զձեմարտութիւնս այս՝ այնպիսի բնութ ազգաց ձայնիւ և երանակաւ, և այնքան չերմեռանդութիւն, մինչ զի հա մայն լեզուականիք հաւատոյն անդրադարձեցէք յառաջել բարձրն Յ()լիմպ, յանդիման ծառայիցն է. Որոց հայեցեալ տառապել Թատանգելի, ըստ զերդս՝ և վերադասեալ իւր. Երկաց յետոյ գա պերճանութիւնք երիտասարդին Արարչին, (ժ) որ յիմնարարեալ սիրահարեցաւ իւրոյ խոկ դեղեցկութիւնն. որ հայելով անդադար յինքն՝ առ ածին աղբեր միջ՝ ւիւծեալ մաշեաց զինքն ի կրկին, և եղև փոխարկեցեալ ի ծաղիկ մի՝ յոր անուանն իւրոյ. Ի երջանիս երգեցաց նաև գողբերգուն մահ դեղեցկին Ադոնին՝ (լ) որ եղև փո ղոսեալ ի վարդէ. որոց Ի Հնութ սիրահարեալ գոլով՝ ոչ կարաց կենդանացուցանել, առնելովն չերիկնս գառնապէս ազգս.

Ապա առնեանքին՝ ոչք կոչինն՝ ոչ կարէ ինչ արգելուլ զար ատասու իւրանց, և խրատքանչիւրն, ոչ գիտեմ, ոնդի հաճոյ գայր ի լսելն, Ոչ յարժամ նգիտեաց գերդս իւր, Փիւնիկեացիք աշխարհէ հայկին յէ միմեանս, և ունանք ի նոցունց ասէին. ար գարև առ () որ սոյնպէսնակ քնարիւ իւրով հանճարով վերայ ընտանեցուցանէր գվայրենի գազանս, և հեռաւորագոյն ներ գանասուս՝ և գիմն գինի իւր. Ընդմանաւոր Թոմիոյ հիա ցոյց գԱերոփէ. ( ) որ դադարեցոյց ժամանակ ինչ գտանջանս Իքիոնի, և Տանդիսանց. Ապա ի դուէմ շարժեաց զանփափա խելին փիլիսոն, (յր՝ Ինդղեկիւղն) առ ի տրտահանել ի ժամուց գերեզմանէն Ներիտաս. Ասլ ոսկի աղաղակէր, ոչ. առ

ի

(ժ) Ադոնիս էր տղայ ի Բեթլեհեմ, որոյ գեղեցկին, որոյ Աֆրոդիտէ՝ ո Պերսեփոնէ. որ ամենատեսիլ էր ոչոյ, (յր՝ ոչյոգեղանա.) և զայլ գիա յատերբամասնատեսոնս, որոց տերունական էին նմա. և ծառայէր պատահ տանց իւրոց՝ ի վերուստ գերել գեղոն (Ադոնիս՝ պատճէրէն Ներոնի)

(լ) Ադոն, որոյ Աֆրոդիտ ընտրեալ Պերսեփոն և Պերսեփ. էին յոյժ սիրեցեալ ի Պերսեփ, զոր ամենատեսիլ ընդ ի Ներոնի էին. ինչ տահանաւ նորա:

(ի) Պերսեփ. ըստ ի Բաստեսի. զոր Բանասարեցիք գրեն զնա գաղթող գերեզման, էրեմ պատճառ:

Ի ինեւս որդի Ա՛իսլանի. Ա՛ր ապ սա ոմն պատասխանեցաւ, դուք ըզ
ձեզ խաբէք. սա նոյն ինքն է Ա՛իսլան, ով-տյսուիք եւ ոչ էր սա
կամ վերծանեսցի՛ ի հիացմանէ քան զայլս. քանզի ոչ դիտէր
Թէ Ա՛ննէօր դիտէր այնքան կատարելագոյն լինել եւ գոչէր
դի՛ համաձայնութեան քեզաբի. Ա՛ղիքօս՝ առացեալ ժամանակի
արօգելոյ զչարիլ իւր ախտ առ դուխտս Ա՛ննէօրի, ոչ սա-
կամ շատագունել դիմօք, ոչ կարելով ծածկել զբանս իւր. Ա՛նն
Լօր՝ որ առեսանէր զչիտելոյնս նոր, ակամբ խօսիլ, ոսկ Լ՛Ե հա-
ստանէր զբանս նոր, եւ ջանայր ախտիւել զնա, տալով նմա դուխտս
նուխս յորմէր լե սրժանեւայն. Ապա Ա՛ղիքօս ոչ երբեք կարաց
մինչեւ ասել. քանզի զգայր, զի Ա՛ննէօր զերասանցեալ յաչէս
ունկնդրին, մանաւանդ համառաւելջ՝ քան Լ՛Ե քաղցրութեամբ
ձայնի՝ երգոյ եւ նուագի իւրոյ.

Ցետս այնորիկ՝ Ա՛ղեքսանդր առեալ զԼ՛ուսիա, հիշեմ, զի
ասացեր ինձ վասն Հանուսարհուդութեան միոյ՝ զոր ասացեր ի Վի-
Լ՛Ե, զինի ջուխանն մերոյ Ա՛ղեքսանդր. Պատասխան ինծառ զոր
քաղաք էին՝ որ ունէր այնքան զարմանալիս՝ որ հարկ լինէր
հաւատացեալ. ապաչիմ զքեզ ասել ինձ, Լ՛Ե չշմարիտ էին այն
ոմն. զորս ասեն պնդանել Լ՛ադեմոսք՝ ասէ Լ՛ուսիա,
նկարելոյն քեզ զի՛ն ցահուցեալ քաղաքն՝ արժանի քուն հետ
պատուել. որ զերասանցն քան զայլ քաղաքս. Ցիտակաւ ա-
նել ասացեր.

Վասն Պլիքէք ընթանայ յատկաւորեալ երկրի միում՝
ինձ մշտապարզ ե քաղցր երկնի, այլ օդոյ մերոյ. ե քաղաքն կամ
ասկաւեղն՝ ի վայրէջուելջ ոսկեայ գարմանի. (ա) Ալոյ չմոռնամ
մեղմ

(ա) Ի՛ստ ասելոյ. գոռճեալ էինք քաղաքին պատշաճութեանն Ա՛ստուած
ասէ, (ոչ է երեսոյթ, այլ ճշմ) Հանգէր ի քաղաքին յայնիկ վայելչու-
մայնէ անբուժի պատ երկնային ե ոչ երբեք ձիւն կամ սառոյց
երեսի մեր տիպատի, ե զգուշանայ ամենայն ախտ

մեզմ, զի խոստացուն[ը]ն Աքսումիացի՝ ոչ միայն ամենեն էին, Ջ հրամա
ցեալ ամուրացնոյ՝ և միշտ բարեխառնել՝ ի զոհացուցիչ միմիւռ
որ գայ՝ ի միջօրէի քաղցրացուցանել զօդն. և այսպէս՝ ի բոլոր
տարին՝ ոչ և, եթէ ոչ՝ երջանիկ ամուսնութեամբ էին պարսան և
աշնան, ոչք իբր ի տան միանգամ գիշեաս. Հոգք ձորոյ՝ և
դաշտից՝ արտասրեն յաչի ամի երկիցս գհունձս. Անասունք
նոր զարդարեալք են՝ ի գարնէ էջ, և՝ ի նոեմբերեաց, և՝ ի մարտ
գալոյ ծաղկաբեր ծառոց. Երկինք են ծածկեալ ի հօտից
ոչխարաց, ոչք յորդարուն գաւառս ներքազոյնս՝ կրկնաբնակ ըմբռնե
՝ի համայն ծանօթացեալ ազգաց. Առատութեամբ պիղծ
ոյիկ մեռելից՝ ոսկւոյ և արծաթոյ՝ առատ գտանին ի բերդի այն
մին. բայց քանակիւք քաղաքին գոլով աղքատիւք՝ և երջանիկք
յաղթուեալ իւրեանց՝ ոչ միջանին միաբնակ գոսկին և զար
ծաթեղն հաշուել՝ ինքեանց հարստութեան. այլ պատուին և յար
գեն մանաւանդ զայնոսիկ՝ որք ձշմարտագոյն օգտին՝ ի սի
տայս մարդկան.

Յորժամ ակամբ ուրեք աւուրս էին՝ զոսոք գոհ
կէին և զարծաթեղն գործածել՝ ի միջի իւրեանց՝ ոչ կերկայէ.
(սակս զի օրինակի, ոչ էին միջանն՝ ի պէտս գործոյ կամ այ,)
Ձշմարիտ ոչ առնէին նոքա առ ինեանս էին ինչ արուեստք երկրի
իւրեանց, ոչ ուսանէին հարկաւորուէին ոչ ինչ գրոմոյ. Ամբո
ամենեքեան են իբր էին հովիւք, կամ երկրագործք. և սակաւ
արհեստաւորք՝ սեռանին յայնմիկ քաղաքի. քանզի ոչ կամին
ըմբերել, եթէ ոչ այնց արհեստից՝ ոչք օգտեն ի ձշմարիտ
հարկաւորուէն մարդկանց. Ձշ էին և մեծ մասն մարդկանց երկ
քին այնոիկ՝ զոլով աւուրս վինքեանս յերկրագործուէին,
կամ յարուեստս խաշանց. բայց ոչ՝ ի բաց էողուն նաև վիճա
ռուէն հարկաւոր արհեստից, վէր պարզ և գոհունակ կենաց
իւրեանց.

Ամենայն ինչ մանանն գնուրբ և գեղեցիկ զասրն զայն, և գոր
ծեն գնուրբ ասրեղինս՝ ի զարմանալի սակաւակուէն. Ընդունք
պատրաստեն զհոգ և զկերակուրս իւրեանց, գոլով դիւրինք ի

նոյ

ի նեղ ֆաստեալ սիրեալոյ, և ասէին յոյժ երկիւղ. վհատանայր սոյն
ոչ յարմարէր սլուռ իրեր ֆոնանալի, երբ ոչ այնմ. յոր ուսանի ֆնոզ վեր
ֆիսին ի ֆարախին փոքրուելե սլուռ վայելչացեալ.

զոր ասեն աշխատանք. քանզի յո՞վ ոչ տալին՝ ի քաղաքն
քէն այնմիկ, եթէ ոչ՝ պատճառք և կարիւքն և հարիւր անգամ
մեծագինեաք՝ Ամորհեայ ոչխարաց առնեն նոքին՝ զիշխիկս եթէ
գան ինքեանց, և գան արանց, և գաւառաց քերանց . Ա՛ղջա
ինքեանք առնեն զաստուածս, յո՛ գիմեան իւրեանց, որոց ո-
ւիներք են՝ ի մանկունս կաշեաց, և ուիներք՝ ի կենդանւոյ ծառոյ,
Ա՛ղբեանք լատանան գՀանդերձն, և պահեն զաստուածս իւրեանց՝ ի
պատմուճանի ինն յատակսն եթէ, և՝ ի կապոյտ բրտէ . Ա՛ՀԱռանեն
նոյն գոյնդ Հանդերձն բնաստեաց իւրեանց , գոյիւ գիւրիցէ
Հանդերձից նոցա. քանզի՝ ինձեր այնպիսի քաղցր կիսոյի մեզ
ոչ տանին, եթէ ոչ՝ կարի մի ետուրբ և եթեթէ կաւոյ, որ ոչ ի
Հատոյ կամ՝ ձեռաց ամենեին. այլ իւրաքանչիւր ոք սրկանի
գնոյ երկար ծալմամբ՝ շուրջ զմարմնով իւրով վասն Հանապազ
լեզ, սարսռ կերպոյ յոյժ սխորժից իւրեանց .

Պատկիկք ոչ գոյ ինչ սրկնոյ՝ ի կին սրկանէն՝ բաց
յերկրագործեալ է, և՝ ի հանուրեալ է, և՝ ի գնելոյ գերկաթեն և
գմեցան՝ ի գործ . Բայց սա յոյ ինչ՝ ի գործ ածեն գերկաթեն,
եթէ ոչ՝ ի հարկաւոր գործից ամ կերպի գործատուէից . Ա՛ա-
մայնք այնպիսի՝ որք մի բանակատեղ յարչեսս կատարեալ շինուած
անօգուտ են՝ ինձեր. քանզի ընաւ ոչ շինեն զատեն ինչ, զի առա-
ջեր հանապազ և աղքատութեան իմն է սա յերկիր՝ ասեն. առնել
գմանուկն ինչ՝ որ առաջեր կացուցեալ էին զի գոլ. այլ ամե-
նայն ոք մնայն սրդեսպան գոլ՝ ի մեռանելոցն էին ոմն. Ի-
նդհակառակ, և յայլոց ամ՝ գաղթականեալ և կանանաւորեալ ազգաց,
պահանջեն ինձ՝ ի նոցանէ. նոյն եթէ հնարեալք՝ ի սեռական-
աւելիք և յերկարատեւք են, Ընդամ՝ ասեն նոցա զնա սրդեսպան
խոյ՝ որք ունին զաշխատս գերկրիկն շինուածոց ասեց, և ոսկ-
եայս և արծաթեայ անօթոց, և ձուկիւնոյ ձի կերպասուց, և սկան-
պատեանոց . սնու շահս գնանելոց, սերմանս հե-
ռակաց, և զանազան ընտանեացն , որք հանապազորեալ իւր
նոցա հրամանաց զնդրկին. պատասխանին ընդ այսց բա-
նից. սրդեսպան այնպիսի յոյժ սակաւականիկ են, զոյգ կապան-
գեալք յայնքան աշխատանս, և՝ ի հնարս, ասեն՝ ի կարծանել գին
գեաներ Ընդդէմ սրդ սրդեսպանեալ են՝ ի ծառոց ասեն՝ սրդեսպան
ցուցանեն՝ և առնեն զամենայնին, որք վաճառեն գնոս. Հարիւր

քր

բնակել հարկեալ՝ ի տառապանս զգայն ամ անխրատ ելիցն, պատրանօք և
բանսարկեցն։ Ընդհօք ոչ բարձրեալ կարեն անուանել զնա տէրութ
դուլիք մի՝ որ առ ոչ ինչ օգտի, եթէ ոչ ընծայիցն զիմարդիկս
լինելով վատնիցս։ Այսպիսիք քաղաքացն պետութիւն՝ մի եթէ ա
ռաւել առողջք և ուժգունք են քան զմեզ. պարեզը տալիս ա
ռաւել երկար ժամանակ քան զմեզ. առաւել մեծութիք են միմ
եանց. ունին ն առաւել ազատ՝ առաւել հանդարտ՝ և առաւել
զուարճ կեանս մի քան զմեզ։ Այլ ներհակութեամբ պարտին մե
նել յոչնչութիւնք և մահացուածք երեքումս. մանկտիք յառն և ի
շատ նախանձու. և միշտ առնիցեալք ի անապատուէ, կիրկիզ
և յոգեհոս լինիք. անկար և անհմուտք վէր դնել և պարել հանճա
ցեղ և ախորժանաց. ըստորում՝ լեալք են գերիք այնքան ու
նոյն հարկաւորութեանց. յորոց հնարեալ ունայ լռամանդակ երջան
կութիւն նոցա։

Այսօրամ շարունակեալ ասէր պատգամ՝ զայնպիսեաւ խոհիմ ա
նանց. եթէ ոչ ուրախ ինչ առնեալ վիճասցուիմք, եթէ ոչ՝ ի կըր
կեսիլ և ի դառնութիւնս պարտ գնասցուք։ Ծաղրեսցուք
պատգ ինչ՝ ի քաղաքավարուէ մերմէ։ Ընդարատ խոստովանիցի,
զի նոցունց յոյժ առաւել մեծ՝ ի միջ սիրելի հարստացուածքն
իւրեանց, Աման նոքա ի վարանուէ լեալոց բաժանման երկրի
իւրեանց։ Ուստի ընդ ընտանի՝ հաստատեալ է ի մեծ իւր
մէ, որ է ձշմարիտ լուսաւորուէն. չէ հրամայէ ըզ հանճարիս իւրոց.
Ապարն ընտանեացն՝ ունի կարօտուէն պատուելոյ զիւրաքանչիւր
արդիս և զիաւուրս իւր. եթէ գործեն զչար ինչ. բայց նախ
քան զպատժելն՝ զիկուցանէ և խորհրդակցի ընդ միւսոց ընտանո
հաց իւրոց։ Ուստ այն պատժելոցն՝ երբ եթէ ոչ լինին բնաւ
քանզի անմեղուելի ծիրեաց՝ բարձր հաւատարմութիւն կատար
հաւ հնազանդութիւն, և գործուին յանխտիս, բնակին ի նոյն երջան
կանիկ երկրի։ Ծուխի եթէ Ապեմրկ. (ծ) որոյ վէր ասի եթէ վերաց
եալ է յերկինս, տակաւին գոպեալ կայ անդ՝ ի միջ մարդկանց.
քանզի ոչ է պետոյ առնել ինչ դառնալոյ՝ ի միջ իւրանց, քառո

բուս

(ծ) Ապեմրկ. այլինչպ՝ գաղատացի, ծագէ Հռոմայէցւոյ և Յունաց,
Յետ քննութեան սորա՝ ի միջոյ երկրէ՝ ի ներսէ ծովանոցս ոմանց գտա
նին՝ վերացեալ յերկինս. յորմէ մոլորիլք տգիտաց ազգաց ընծայ
եցան։

քառ խոհական խնդիր մտաց իւրեանց դառն ինձ. Զամենեն քա-
զիք երկրին ոչ հասարակաց. Պատուէր ծառայ՝ ունելք երկիր՝ և
կամիս խառնանդ՝ զորով միաբան լինիք ընդ այնքան առաջս
ինձ ի ամբոխ մի՝ ազատիր շահաստոցէդ և բարեկարգէք՝ ոչ ու-
րեմն պիտոյ լիցի քաժանելոյ զիս. Հայումիկ պէտիցիկ երկիր՝ իւ-
բարանչիւր լինասնի ի՝ իշխանացուցիչ, և միաբարկեն զվրանս
իւրեանց ի տեղւոջէ մերոյ՝ առ մեզ. յորժամ կերթալ լինիցի
ամ պատուէր, և վիրջանան արօտք տեղացեր, ուր կայցեն ի՝ նախ-
նեաւք. Ի յայնմ ոչ ունիցի քնաւ շահախնդրութիւն ինչ առ ի՝ նեղ-
հարկել իրերաց. ուստի և ամենեքին միաբան գներեսաց եղեալքա-
կան սիրով՝ ոչ երբէք գիզուիլ. Ընդայն արտահնդրե-
մին ունայն միաբանութիւնց՝ և խառնող հաձութիւնց է՝ որ պատ-
ճառէ՝ ինձ զայս խաղաղութիւն՝ սիրանութիւն՝ և ազատութիւն.
քանզի ընդս ամենեքին ազատք՝ և հաւասարք են. Ոչ
տեսանի՝ ինձ ոչ ինչ յատուկ ազգիմանութիւն ունել, եթէ ոչ այնմ
որ գայ ընտրեալ՝ ի փորձառութիւնէ հիմնատեղոյն ծերութեան.
կամ՝ ի գերազանց խոհեմութիւնց ոմանց երիտասարդաց. ոչք
երբեք գծերութիւնս վարժեալք են յատուկինութիւն՝ Պակասու-
բանութիւն՝ անիրաւութիւն՝ երդնեցուցանութիւն՝ վէճ կռիւ, կամ
բարբարոսական և ի խենաշորհուրդ սովորական, ոչ երբէք լսե-
լիք՝ ի ոտն յոյզ սիրեցեալ երկրին. Զամենեքին երկիրն ծնեալ
ներկեալ յարենէ մարդկանց. և հագիւ առնուն հեղանիլ գոնէ
գառանց. Ընդ յորժամ սակ ծագս վն արիւնահեղ պատերազմաց
յամենատակութիւնէ առաջնոցն, և կարճացեալ, կամ տապալեալ
տերութիւնց, որք յառաջագոյն և տեսեալք լինին՝ ի մի ոչ ազգ
ազգաց. ոչ կարեն բառնականութեան հիանալ. Ա՛ղ, ասեն, մի՞ եթ
քաղաք տալոյ երբեմն գինչ ու ոչխարաբարձ՝ մարդիկ այսո-
քիկ ոչ ունն բառնական մտկանութեամբ. գորով կինոյց այսոյա կարճ
եթէ հաւասարանն ծագս լինիլ յայժ երկար. ուրեմն ծագս ոչ
ունի եթ հաւասարանն ծագս լինիլ յայժ երկար. ուրեմն ծագս ոչ
ն երեալ՝ ի վերայ երկրի, եթէ ոչ՝ առ՝ ի պատառել զմիաբանս,
և փոխարերել առաքել՝ ի միշտ ուրեմն.

Ա՛րդ ասեն Ալիքիացիքն՝ ոչ եթ կարելի գտանել՝ եթ այսպիսի
հիացեալ ոչն ինչ սիրեցեալ ծագս. ոչք ծագս սիրեցեալ այս-
քան միաձայն կայցեր ուրեմն. Օ՛ ինչ խելագարութիւնք՝ ասեն,
քան միաձայն կայցեր ուրեմն. Օ՛ ինչ խելագարութիւնք՝ ասեն,
ի՝ նոսա ոչ ազատութիւնն իւրեանց առ՝ ի կատարեալ գայլ, ասեն
ամ ոչ ինչ յատուկ ազգիմանութիւն ունել, եթէ ոչ այնմ
որ գայ ընտրեալ՝ ի փորձառութիւնէ հիմնատեղոյն ծերութեան.
կամ՝ ի գերազանց խոհեմութիւնց ոմանց երիտասարդաց. ոչք
երբեք գծերութիւնս վարժեալք են յատուկինութիւն՝ Պակասու-
բանութիւն՝ անիրաւութիւն՝ երդնեցուցանութիւն՝ վէճ կռիւ, կամ
բարբարոսական և ի խենաշորհուրդ սովորական, ոչ երբէք լսե-
լիք՝ ի ոտն յոյզ սիրեցեալ երկրին. Զամենեքին երկիրն ծնեալ
ներկեալ յարենէ մարդկանց. և հագիւ առնուն հեղանիլ գոնէ
գառանց. Ընդ յորժամ սակ ծագս վն արիւնահեղ պատերազմաց
յամենատակութիւնէ առաջնոցն, և կարճացեալ, կամ տապալեալ
տերութիւնց, որք յառաջագոյն և տեսեալք լինին՝ ի մի ոչ ազգ
ազգաց. ոչ կարեն բառնականութեան հիանալ. Ա՛ղ, ասեն, մի՞ եթ
քաղաք տալոյ երբեմն գինչ ու ոչխարաբարձ՝ մարդիկ այսո-
քիկ ոչ ունն բառնական մտկանութեամբ. գորով կինոյց այսոյա կարճ
եթէ հաւասարանն ծագս լինիլ յայժ երկար. ուրեմն ծագս ոչ
ն երեալ՝ ի վերայ երկրի, եթէ ոչ՝ առ՝ ի պատառել զմիաբանս,
և փոխարերել առաքել՝ ի միշտ ուրեմն.

Ա՛րդ ասեն Ալիքիացիքն՝ ոչ եթ կարելի գտանել՝ եթ այսպիսի
հիացեալ ոչն ինչ սիրեցեալ ծագս. ոչք ծագս սիրեցեալ այս-
քան միաձայն կայցեր ուրեմն. Օ՛ ինչ խելագարութիւնք՝ ասեն,
քան միաձայն կայցեր ուրեմն. Օ՛ ինչ խելագարութիւնք՝ ասեն,
ի՝ նոսա ոչ ազատութիւնն իւրեանց առ՝ ի կատարեալ գայլ, ասեն

միջին իրաւամբք՝ և ըստ կարգի արդար դատաստանի կատարմա-
րիւ Աստուծ վասն գործ կամեսցաւ ի կատարածութիւն գնալ՝ ի միասին
ընթանային. Այլ ասի՝ զոր պարտ է առնել այր մի խոհեմ, և
առատաձեռնել ի կատարածութիւն զամենայն մի՝ զոր ձեռք կարգիանայ ի-
ցեն գիտեցեալ՝ ինձոյ պատուոյ, և կամ՝ եթէ ի կատարածութիւն զամենա-
մի, որք աղաչեսցեն գիտեցեալ՝ լինիլ հայր՝ և հոգիւ իւրեանց. Աստ
կատարածութիւն ամենայն մի՝ ընդդէմ կամացն իւրեանց՝ այսպէս առ-
նել գիտեցեալ յոգւոյ սպասաւորին, առ՝ ի ուսանիլ ունայնն պատիւ մի՝
կատարիլ գնալ՝ ի գերեզմանն Տիրապետողին և այր մի՝ զոր ոչ քան
կացեալ ազգի մարդկան՝ եւս ոչ երկրի՝ ի ցասմանն իւրմանց,
առ՝ ի կործանել զերազատութիւնն, և տարածել առ յամենա-
սին երկիր՝ զազգութիւնն և յուսահատութիւն. և առնել գիտեցեալ
դիակս այնքանսիցս գերի՝ որպէս ինն բնակչաբար ազատք. Այլ
որ որոնէ գիտել, արդեաք ըչ գտանի քաւականութիւն առաջ
ծուղերն իմաստութեան այնոցիկ՝ զորս ասէք հղեալք են՝ ի չեզուա-
խէր. Այլ ես համառօտ ինա ոչ կարեմ ապրանաւորել զոմանց,
եթէ ոչ լինելոյին բանաւոր՝ անկրաւ՝ քաղցեալ յամենայնի,
և զրկեալ անդիմաբար դրութեան իւրոյ. Վասնզի ոչ պարտ է մուա
ծել քաղաքացոյ ոք գազանութիւն, եթէ ոչ՝ առ՝ ի պատճառանել
զազգատութիւն իւր. Զրանի այնպիսի որ ոչ լինելոյ ծառայ ուրեք
ոչ ունի խեղաթիւր զանձամբ համարհաճութիւն առնելոյ գայլ, զերի իւր.
Անծանօթն սերտագոյնքն այնոցիկ՝ որք նկատեալ են այնքան
փառաբ, ընդունին այնց զերծոյ՝ որք արտաքսումն նոցա յերկ-
քին հոգւոյն ընկալանան վասնաբար. քանզ խանդարեն զայլ ար-
դասաւորել զաշխարհ՝ ընդ որս անցանեն, զորս պարտ էին միայն ուս
զանել.

Զհետ նկատմանն Մովսէսի գՄիքիա, զմեղաւորէ նմա երկրորդ
ևօք արարն նմա զանազան հարցուածնուելիս. Ամբարիշտն այնոքիկ
(առ) բանիւն զգինեաւ. Պատասխանեաց Մովսէս. ոչ համարձա
կին ընաւ, բաւարարուն ոչ կամեցեալ են առնել ամենևին. Այլ
քան ունին կարօտութիւն խաղաղոյ. զի ոչ ինչ երկիր արտադրէ
առատ քաղցր՝ և համով քան զայնս. քանզ հաճելին միայն ու-
սուցեալ զաղգն՝ և համով քան զայնս. և երկնչելին՝ ի գինուոյ՝ ոչ յատականալեն
մարդկանց. ասեն թէ՝ ասէ տեսակ ինչ թէ իւնոյ՝ որ գինի կո-
մարդն՝ ի գաստեղն, իրաւի ոչ մեռուցանէ, քանզ անդրադիտեն
յանաստեն. Կաս թէ մարդիկ կարեն պահպանել զիւրեանս

զօրութեանն իւրեանց քան զինեալսն. և ընդ զինեալսն արշաւեն առաջ
ձախով զառագնութեամբ իւրեանց, և կորուսանել զնա քարի ձգեալ

Այսպէս Ա-ինդրեայ հետեւաբար. յոյժ կամէի ցնծալ ընդ
ինձ օրհնս կարդալովն ամենեցուն ազգին այնմիկ. Պատա-
խանեաց Աւետ. խրատանդիսեալ այր ոչ կարէ ունել, եթէ ոչ
կինն ալ. և պարտ է նմանել զնա այն զանձն իւր. Պատիւ մարդ-
կանց քաղաքին այնմիկ՝ այնպես կախեալ կայ՝ ի հաճառարմուէ
իւրեանց՝ զէպ առ ամենեսեան նէ. որպէս պատիւ կանանց նոցա
կախեալ կայ՝ ի մէջ ազգի ազգաց՝ ի հաճառարմուէ իւրեանց՝
առ այրս իւրեանց. Հիշեսցէ երբէք ամբոխ մի այսպէս հանուրս՝
և այսքան նախանձոտ լինի մարդոյ, Ընդէր նոյ զկնդիկ՝ փա-
փուկ՝ և հանգիստ. քայլ ոգնամիտ, հանուրս՝ և աշխատա-
սէրք. Ամենասպասալիքն են հանդարտք՝ ու քանիք և մարդ արա
ասց. Լաւ է մեզ այդն և կինն այլ և այլ են երկու զանազանեալ ան
ձինք. քան մեզ անձն մի՝ ի մէջ երկուց միրինոց. Հաւանութիւնք
են այդն և կինն՝ ի միասին մեռ բոլոր հոգւոյս միանալ ընտանեաց.
Այդն կարդացեալ գնամ գոլոյս արտաքինս, և կինն այլ մնայ
պատրաստել, եթէ ոչ՝ ի կատարեալ է ասն իւրոյ. Այնուհետև
գայցէ նա՝ աշխատանաց իւրոյ. և մեզ լաւ է նորա, եթէ ոչ՝ ի հանգստ և յօգուտ առն իւրոյ. Ասացեալ ես՝
մեզ է նա և զինեալ զենաց իւրոց, այլ այնպես մեզ զերկիւղ. որպէս
մեզ առաքեալն է և շնորհալիս մեզ իւրոյ. Ընդ ձգեալ մայր
չուխն ոչ ունի մնալ զերեխանն կենաց իւրեանց. Ասէ ինձ
լաւ է՝ բարեկամ գոլ՝ և մարդս ձեռս ունելոյն այնմիկ՝ ասց
նէ զերկար կեանս բազմապտղիլ՝ ի հիւանդութեան. Տեսանէն անդ
ձերունիք հարիւր կամ հարիւր և քսան ամաց. որք ունին առ
ինքեան զաւրութիւն և ուժգնութիւն իւրեանց՝ բաւականանալով
՝ի կատարել զինքեանս.

Ասաց ինձ յաւէտ Ա-ինդրեայք, ՝ի դիտել եմ՝ ասէ վարդն
զասուածասացն ընդ ազգի մերմէնիս ամբոխիդ. Ասացին՝ ասէ Աս-
ած, բաժանեալ է զնա յազգէ ամբոխիդ. յո՝ ՝ի մեզ կոչմանէ ըն
ծոյս, և՝ ի մեռ՝ բարձր երթալոյ դէպ ՝ի հիւսիս. Այլ և
մեռ ամբոխիդ պատուէն զնա՝ պատուաւոր առաքեալ իւր-
եանց. Ո՞նապատիկ մեռ ամբոխիդ յոչ կարէն համաձայնիլ ընդ
նոսա, զի ամբոխիդ մեռ ամբոխիդ յոչ կարէն համաձայնիլ ընդ
իրեարս՝ կամելոյ ունին զաւրս փոխանակ դաւրէորի, ՝ի միջ

վիճակեն՝ ի վերջի իւրեանց։ Եւ զատարուժ խոհեմ ազգդ այդ՝ ոչ
ի տարակ բնաւ ամենևին զանուն ինչ ուրախ ոք երկմտելոյ
զինչ։ Ինդաղին նոյն յոյժ մատն ոչ ի ամէնեցունց, եթէ ոչ
կարէն օրինադրել իւրեանս՝ զահմանս տալով իւրեանց
Վարդի երկնչին՝ ասեն, եթէ պահասին երկիրք ի մարդկանց։
Այո՛ և լինելոյն միշտ առաւել է , որք ոչ կարեն զոր ի
նա։ Եւ այնքան գոն և ինան ազատ և անզօր երկիրք , միշտ զի
ոչ հարկաւորիմք կամել պատրաստել զէրս՝ ի զրահոց միտ
ունք ելեալ կամիցին սիրել զնա բռնել ի միջոյ։ Այդ ոչ զատ
նէ ի բաղդ բնակիչս Պարսից, ոչ ամբարտաւան , ոչ խրճիթա
մուտ. ոչ անհաւատան. և ոչ ազատ առ ի տարածել զախտակո
տուի իւր։ Ասաի զրայիք իւրեանց՝ ոչ երկնչին ամենևին ոչ այլ
պէսի յամբոխէ միոյ. և ոչ է կարէն յոյժ պատրաստել զնոյն,
միայ և թագուն գնա՝ ի խաղաղալ ի է. քանզի ոչ ունուն ի ոք
թագուն զերկիրն իւրեանց , և կամ հաւանին միասանել. քան ի ոչ
մասանել՝ ի ծառայս ի Ասաի այնքան դժուարին ոչ առաջանալ
գայն, որքան անհնարաւոր ոչ կամել առաջանալ ինքեան գայլս
Եւ ոչա այս է որ պահպանէ ամենահանդիսա խաղաղս ի բիւ
րի միջ գոյ, և ի միջ զրայից զրայից ոչ ժանդիւնութիւն։

Ասաի ներկրեալ զբանս իւր, պատմեալ ի՝ որպէս կէր
պիւ Վիրանիկեանցն արտաքոյ էին զառ բնաւորեալ իւրեանց
Վասիլ ևքսպէդոս։ Ապա՝ առ , հիացեալ ոչին յոյժ առ
առնէն ի կազմանէ ծովու զպատերազմ այս , որք գայլն ի հե
առաջանալ. և ի ամէնեցունց զինեալ մի ի Վասէ ոչ կրկնե
զոյս ունէին, զոր ինչ ինն ի երկրէ հասուցեալ ի միջոջ. (1) և ա

---

(1) Ո՛ զոր ինչ ինդիկոյ հասուցեալ ի միջոջ, Պատմագիր ոչ ցշմարիտ ասէ
զոյս Վասիլեոս-ոմ՝ ըն ծովեալ, առաւել՝ ելեալ ի ծովէ, քանզի ոչ
ոչ ի ծովէ , այլ ի ցամաքէ , ի ներքոյ Վասիլեոսի , ի ներքոյ
ի ներքոյ ոչ ի ներքոյ , ի ներքոյ ի ներքոյ ի ներքոյ ի ներքոյ
ի ներքոյ. ցՊետրոս-ոմ՝ ըն ծովեալ, ի ներքոյ ի ներքոյ ի ներքոյ
ի ներքոյ ի ներքոյ ի ներքոյ ի ներքոյ ի ներքոյ ի ներքոյ

առաւել հրաւիրելոյն մեզ առ ածաստաբար, զհամայն աւելորդս
առնել իւրեանց. զինչ այլ՝ զառ ժողովեալ ի կիրառութ
ձեռն պիտոյից իւրեանց. և նա ևս յանձին մեզ զգառատուն վարձս
ընծայեսցէ. Վնասակ արարք լինէ՞ նոյ՝ պատճառել պանդխտաց զաւե
լորդս իւրեանց.

Իսկ մեր Աստուածն՝ ոչ ինչ աշխատանս ունելոցն ի տուր
մեզ, զի անօգուտք էին ընթացուածք. Ուստի՞ւ ինչ ի մարդկէ ոչ
են առեալք խնդիրք, ի գնալ արտաքս այնքան աշխատանօք
գոյիս՝ ըստ կերպակու երկրի, որք ոչ կարեն երջանկացուցանել զնո
և ոչ ևս վարձատրել՝ ի ձշմարիտ հարկաւորս իրս. Այլ ըստ
ամենեին՝ ասէ նա մեզ, այնքան գնորս երկրի. այլ շատացու
լոյ՝ ի գործել գնոս. Ձնոսա ասէ ձեզ զձշմարիտս վարձս առնել
որք բուծանեն զձեզ. և արտաքսելոցդ գնասուս, որք առա
ջիկայ արժանն քան զոսկի, և քան զարծաթ. բառորում մարդկիկ
ոչ կամիմն զոսկին, և զարծաթն, եթէ ոչ՝ ի գնել ինչ բանիս՝
որով զարմանան զկնան իւրեանց.

Ասէ կամեցաք ուսուցանել նոյ զնաւարկուելն, և առա
նել լ մեզ զնկատառքն նոյ՝ ի փրկանիկ. բայց ոչ երբէք
կամեցան զի մեզ զնկատառքն ասիցել ոսկի զմեզ. Ասանկին
ձեզ ասիցեն ցմեզ, ունել զպիտոյս հանգոյն նոցա՝ որք
հարկաւոր են ձեզ. և կամելով ունել զայն՝ ի բաց լմոռնուն
զառաքելոսն մեր, հեռանալ վտանգաւոր հնարից. և լինին
ոսկի այլ մի՝ որ ունի զմեզ արուեստ, բայց կորուսանել է զբոլոր իւր
նշմարիտ վիճակն ի պիտոյս այնոսիկ՝ ոսկի հիւանդի մեզ,
որ կրկ մերձ զդեղագոյս. Հիանալին նք ևս նաւարկուելն՝ ի
պատճառս հնարից այսոսիկ արհեստ. բայց հաւատալ նմա զոյ
արհեստ լինի՝ յայժ չորսհնար և ինսաներս. Ձնոյն մարդկիկ
այնոսիկ՝ ասեն, ունին բանիանալս՝ ի քաղել ի իւրեանց զայն
ամ՝ որ հարկաւոր է կենաց իւրեանց. զի՞նչ կամիմն ասոնք
զայլ ինչս՝ յայլ ուրեք. ըչ բաւենն նոյ այնոսիկ՝ որ բանական ալ
ազգ է նոն զնաւելն. Ձրժանիք են ուրիշ այնպիսիք կրել զնա
նել

օրինաց բնութեանէ, որ և լցեալ համանդամայն այսպէս իմաստուն և քաջանիկ։ Ա՛ն, պէտքն ասէ, հնարէ նոցա զինչ և առաքինութիւնք, զի ծիսիկք և յաւելուածք անուխտութեանց այնց ամբարիշտ. որք կարծեն զինքեանս գինեբանս լինել առաւել իմաստունք։ Ի բազում այնքան ապականեալք եմք, որ հարիւր կարծիք հաւատալ քան՝ զայն ոգևորեալ ի բնական կարիցէ լինել ձեռնտուական։ Ասասի և նոքա առիք մեք ի ձեռս այսմիկ ամբարիշտ, այլ ի գերեզմանիկ առասպելս. և ոչք պատրեն նոքա՝ ի մեզ, այլ յերեսաց մի այլանդակ։

Վ Ա Ր Ք Ա Ն Ա Ն Ե Ա Ն Ց։

Ե Ւ Ի Ւ Ղ։

Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ Ի Ւ Գ Ր Ո Ց։

Վ ԱՀՆԱՆ մեզ յաւուրսդիմ ընդդէմ եւտաքի՝ ինդրէք զինդրատու ինձ ի ժողովելոցէ. քանզի ոչ ներելոյ հոխոտմանցն՝ զի ծուլանք, քանզի ոչ փոյթք հասանելոյ ընդ Աստուած՝ հե այսոցոգիսն ի ժողովոյն, զի

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՒԼԱՄԱՐԻ

Գլուխ Ութերորդ.

ինչ Թովլամը և Ասօսար ոչ տեսանելով ինչ դիւրին արշաւէր՝ ի կէս ընթացից իւրոց՝ մոռացեալ գործն իսկ ինչ այնու կերպիւ։ Պատրօղ և ընչասէր ազուհի մի հետացուցանէր զնոսա յիմարէ, զոր Ալի Հաճան նաեւ ղրկէ նոյ՝ ի զօրս որոնք։ Վանեցի Նէքթունն ևս և բարեբար փիւնիկեցի տոյ. բայց ոչ ևս կարէր ընկերակից զնոսա ի ճանապարհորդութեան, որ արիեալէր ինքն ընդդէմ առաւաժ ցայլ կողմանեցոյն։

Ի հնուս առաւել ևս ցաւոյ՝ ի տեսանել զյաղթականս կուռն ոսոխ և բնաւաւարդն, որ յաղթեալ աչերսն և առ հետ ազատ. զայրագնեալ ի վշտաց սրտին՝ ի բաց ելոյ զվիրէ ի զինուսէ, և զԱռաքիայ, և զհասելիայ՝ որք մատուցեալ լինէին նմա ի Պիզոս, բառնալով ոչ ևս կարէր բնաւին ի նոսա ուր Թովլամը արշաւանս ևս զիարտոյն ի նէ։ Ապացաւ ի վայրացն Օլինդ. ուր ածէր հանդուժելով ինն շուրջ զաթոռ աւուր Ասօսարիդեան, յորմէ նկատէին զասացեալ՝ որք շրջելաւուր ընթանային ի ինն ըստ ոսոխ իւրեանց. և տեսանէին զգուշանս երկրի, ոչ փորձելի պնատակ մի՝ կատոյ. Հանդուն ծովք երկիցն նէ ոչ ևս կարէր ել ի ջուր. յորմէ սոյն փոքրիկ դուռնոս կատոյ՝ ի սահաւ ինչ բարեխառնեալ։ Ասուէր մեծ լծագործոյ ի ինք՝ ոչ ևս յաչս նէ. եթէ ոչ դոյն ինչ աւազ. որ ծածկէ զմանկիսոյ ի ներս սոյնպ կատոյ։ Հանդուն անդուն ամբոխք՝ և կարի շջ-

կեղ ամբոխից զինուորական բռնակից՝ ոչ ինչ, եթէ ոչ՝ իբրև զմրջիւնս, որք զխնամարկաւ բռնակից յիմէն սահմանի կատարպնաց, յաղագս վտքրկի տերութ խոտոյ մերոյ։ Այլ ասէ անմահ ձիծաղին՝ իմէն յոյժ ծանրագին զորձառութեամ ց, որք առնէին զնուագիկացին տկարութիւն։ և եթէ ոչ էրբեք վեհապետ մեծարէր։ Ընդ այն ասէ՝ զոր մարդիկք կոչին փառք՝ մեծութիւն և կարողութիւն, և նոքին քաղաքավարութիւն, ոչ չուտարին առ այլ վերնագոյն ասացեալ ինչ, եթէ ոչ՝ ողորմելութիւն և տկարութիւն։

Ինոյն բնակութիւն՝ յայնքան վերամբարձեալ հրեղէն, յոր գոյ Աստուածն ի ներսոյ ուրեք զանազան իւր անշարժ, ոչ ջնջի եթանասնեցին միտեք ց խորս, և տեսանեն ց վերնոյին կատարեալ գեղեցկացոյ արուեստ։ Ընդոգին և պայծառ ախտարկու եթէ նոյ տեսանեն առ ամ ընդ հանուրս խաղաղու և ցնծալի, խակ նոքա հակառակ յոյժ ամ եթ ոչ ինչ, զի ոչ ինչ ոչ ինչ ոչ ինչ։ առաքել զերկին և զերկիր։ ածք ինչ ածանք խաղալ ի ձեռս պայեթ ից վատաց՝ որք շրջապատեն զնա, ոչ մերձենան ինա. ոչ եթ ոչ՝ ասացեալ և պողոսի։

Ժամանակ երկնային ածուեք՝ կին ի ինձին ժամու անդ առ ընկեր նոյ. յոյժամ։ Ի ինչու ներկայացաւ առաջի նոյ, ժամանակ գոյգիկացեալ և հրաշալանաց, որք ծնանել կին ի լանջից նոյ։ ոչ ծրփեալ հանդերձք նոյ ունէին առաւել փայլուածեալ. քան զամ պող, յոյժամ պ ի խոստանալ ահագին միհկանացուց պող, յոյժամ պ ի խոստանալ ահագին միհկանացուց զխաղանդ ալէծփեալ միրհոց, աւետելով զաղարժ գոյգիկի և սարդիկի աւետս։ Ժանդերձք նոյ շրջապատեալ ի հրաշակաւոր գօտեաց՝ որոց վէց երկեքին երեք շնորհ։ (ա) Ի խառակ ազուհ աղոյ կապեալք կին յերակաւք՝ հասի ինն շնորհալի հիւսիսոյ ոյն կապեալք կին յերակաւք՝ հասի ինն շնորհալի հիւսիսոյ հեաց փոխով։ Ժամանակ ածուեք հիսուսի ի վէց գոյգիկացեալ նոյ

(ա) Ի խառակ գօտեաց գոյգիկացեալ ի ինչերկրեալ. տես Ա. գլխի. Ժ. նոյն համառօտ գիր ներ առաքելական վարդապետ։ յի՛ տպագ.

(բ) Ի խառակ ազուհ աղոյ կապեալք կին յերակաւք, հաս շնորհալի. յի՛ պատճառաց, որ հաստատեալ ընդերկրային ներ. զոր ասացեալ ի վերոյ։

լոյ՝ զայ Հառաջացեալ իւրմէ ի լուսաւորելն. և հայելով ջ
սիրեանս զարմացեալք՝ ուշք նոյ միշտ վերատեսանելին, և Ա՛ն-
նին ու Կայր առանձին, զի սկսուցք առնոյ ինձուհոյ ի սայլէ
կին յարուսաւոյց և դառնոյն յաւ լինելարել էր ի դիմի ու-
Ա՛ննիս ի սոյն կիսի յառաջանայր դէպ յայլ ծու պի
լէրի՝ քաղցր և լիակ ինն քայլիւ, իբրև քառասնեան՝ որա-
լատիչ լռենոց, որ պատասխ զանհուն միջարկու լի օդոց.

Ասկեայ՝ ինա ծառայիցէ հաձաս լի՛ք, և քաղցր ինձ
խնդալի յուցանելով՝ հակայ յառին, և պրկեալ զինա առ. սի-
րելի զուստր իմ, զի՞նչ միշտ ունիս, ոչ կարես առանձին ըլլալ
առաւս քոյ ծարոց մարմնոցանց. Ա՛ն երկնչիր քնած՝ ի քաղաք
ինձ զսիրտ քոյ. որովհետև զիտես զնաստելի և զաչ իմ
Ա՛ննիս քաղցր և համով ձայնիւ պատասխանեաց հառա
ջելով՝ ներքանեալ՝ ի խորոց. ոչ հայր այլ և մորդ կոնց, զոր ես
առանձին զիմ՝ կարելի՛ է քեզ չգիտել զայն՝ որ վշտացեալ զիս
Ա՛ննիկ ոչ շատացաւ՝ ի տառապել միջին ց հիմնոնս զամբոց
առեան քաղաքն Տրոյեայ՝ զոր պաշտպանել, և հաս զվրկ ՝ի
փարեալ, (զ) որ յառաջագոյն համարեալ զդեղեցկու ի՛ն իմ
քան զիս ընտրեալ այժմ ծառ առ ամ ի՛ն իմիր, և՛ ի ծով,
որպես Յունիսի, կորնչանոցին Տրոյեայք. Այնուհետև ընկերակ-
ցեալ զոյց աղաղաւ ջ Ա՛ներամոքի՝ ոչ երկի ասա ՝ի առնել և
՛ի կատարել իւրում ջ այլ ծանուցեալ առաքնորդեալ առաւ ընդ
յանդուգն երիտասարդն այն ՛ի Վիտրոս կղզի, առ ՛ի ոտնհար
լինել ինձ Ա՛րհամարհեաց զիտրոդում ի իմ, և հոգեաց դարձիլ
՛ի ծովախորուքն՝ որք ընծայեալ լինէին ՛ի պատիւ իմ. Ման
եաց նաև զսիրտ իւր ՛ի Համայն հաձոյս իմ, որպէս զի՝ արժան
ոչ համարիցէ զոնէ մատուցանել զիտուհիս ՛ի մէն ուղտոյ ի-
մոյ. Ա՛ներամ յարձակ Ա՛ներդուն զիս ինդրտանաց իւրոց զհոգմ
՛ի կատարել իւրում ջ այլ ծանուցեալ առաքնորդեալ առաւ ընդ
յանդուգն երիտասարդն այն ՛ի Վիտրոս կղզի, առ ՛ի ոտնհար
լինել ինձ Ա՛րհամարհեաց զիտրոդում ի իմ, և հոգեաց դարձիլ
՛ի ծովախորուքն՝ որք ընծայեալ լինէին ՛ի պատիւ իմ. Ման
եաց նաև զսիրտ իւր ՛ի Համայն հաձոյս իմ, որպէս զի՝ արժան
ոչ համարիցէ զոնէ մատուցանել զիտուհիս ՛ի մէն ուղտոյ ի-
մոյ. Ա՛ներամ յարձակ Ա՛ներդուն զիս ինդրտանաց իւրոց զհոգմ

(զ) Ա՛ներամ անհամեմատելի, ասիկա ինչո՞ւ է, ՛ի տեսին ֆոլոզ
համ՝ հաճոյանալու փափաք, և Ա՛ներամ. Ա՛ն ըստ ներհատելի՝ ոչ
վերայ նորա պատճառէ ասել ընա ասուցիչ փերիզիոհուդ. Ա՛ներամ
Ա՛ներամ՝ Ա՛ներամ, և Ա՛ներամ վիրգին ընտ ֆերտա. Ես ասուցիչ
պիտի ՛ի տեսնել զվերս ներհատ, որ ես ուռ վրտեսլ ՛ի ասուցիչ Ա՛ն-

Ի սոսկալի ընաւթեիսէ, որ ի կղզին Քալիփսոյէ, ուր յաղէտս Ոդիսեայ իսկ ընթերցուն, զոր յղեալ էր անդ ի մեզիւղ զանձամբ յոյն երիտասարդին պանդիկ։ Ասկոյն ուշ մատուցանէ նմա ուրախութեամբ Քալիփսոյի, և կամ յաւէտ ժահարսից նէր. և ուշ ևս ընդարձակութեամբ շարժմունք սէրոյ՝ կարացին անդրադարձուել ի հնարիկ Ալինէսի, զոր պատուասէր պիտի Հրեշտակ ևս ինչ պիտի առաքեր ի կղզին. և ահաւասիկ ևս հարեալ կամ յաւնելոյ, զի մանուկ մի յաղթանակեսցէ ի մէն իւրմէ։

Ծուխիկէր ասէ՝ իմանալի արել զՀնեւս՝ ասէ ինձ, ձգնա զինուք դուստր իմ, զի Ալինէսիւ պատրաստեսցէ զսիրտ յոյն երիտասարդին այնմիկ, պատրաստելով նմա փառք ինչ, որ առաջեւէն այլ ոք երիտասարդ՝ ոչ ևս արժանաւորեսցի։ Ժրկիմ ևս զի արհամարհեսցես զինուց զոր ոչ կարեմ առաջնոյն զինուց հարուածոցն դիմանալ։ Ոչ հանդուրժեմ ես սիրոյ քոյ, զի յոչնչ ևս առնիւքն երկրեալ չէ ծով և չէ ցամաք. և կացցէ հետ ի հպարտնալոյ իւրոյ, ընդ արկիցիսալ ամ կնոյն ձախորդութեանց և վտանգից։ Ոչ զոյ նախատասիմանութիւնն ոչ խոստանայ զի կորնչեսցէ. և ոչ ևս ամէ ևս առաքինութիւք իւր յաղթի կցին ի հանդուցից, որովք հանդերձ խաղան զինուցն։ Ալինէս արեւոյ ուրեմն զբնին զքեզ դուստր իմ, և շատացիր ունել առաքինութիւն ի կայսերութեանդ։ Ասէ՝ զայնքան հակայ, և զայնքան անմահ։

Ընդդէմ զբանս զայսոսիկ խնդաց ի դիմի Հնեւսի՝ ըստ շնորհօք և վարմունսուն իւրում։ և ձեռնադրեցի ամ ըստ ամենայնի առաւել ի ծանրացիկ վշտակաւն՝ ոչ յաջող նէր, և համ բուռ բնիւք զԱնեւս խոնարհաբար՝ սիրելոյ զաջոյ առաքինութեան, որով լցուսցէ ընդ հանուր երկիրն, ձգուհին այ առակաւ հանդերձեալ զգաց յայտնեալ նշանակ սիրոյ՝ առաւել ևս ծաղուցանելոյ ամ, որ և հերքեալ սպառնացան արտասուք և միշտք իւր, և տիրմունք բերկրանաց սիրոյ երեւեցան ի դէմս իւր։ Ոչ յայնժամ ի մտաց արձակեալ զաջոյ իւր՝ ձայնիւքով պատասխանեաց և զշտապելոյ զինուց իւրոյ՝ ասելով ցնոսա՝ «Ի՛նչ զուն, աւ՛ր հնարիւ ըլ նմա զմիջոցս՝ ի խնդրելոյ զմեզ ի ծերամոյն։

Ի սոսկալ նէր Ներսուն զայս բանս Ծուխիկէրի՝ ասէ

ատեխանեաց Աղէքսեան, զիաւուր արդէն զանխոխոխելի հրաժ-
ման նախատատհանուելն. արդ ելէ և ոչ կարեմք ընկղմել ըզ
Ծովեանսն յաչիս ծովու, ասկայն ոչ ևս զանց արասցուք ընծայ
էլ գնա ապերջանիկ՝ յամեցուցանելով զդարձ իւր յՀռոմ.
Բանզի ոչ կարեմ հանել ընկղմել գնասն Փիւնիկեցւոց, յո-
րում դասանի բարձեալ լռասրում սիրեմ գնա, զի ժողովուրդք
իմ են, և ոչ ոք յայլոց ազգաց՝ ունին արդասաւորեալ զկայսե-
րութիւն իմ իրրև գնա, Ի պատանեաս որոց՝ եղև ծանր շահագործ
ընկերակցութեան բոլոր հնազանդ ազգաց երկրի. Այսպէս մնասու-
ցանեն նոքա հանապազորդ զոհս Ի վիրաց անդանդ իմոյ. և նոքա
ուրախք՝ խոհուիք՝ և աշխատասէրք Ի տուր և Ի տուրս. և բազ-
խանն յամենասին հանդստուել և առատութիւն. Ես ոչ ինձ
ոչ կարեմ ընդդէմ զի գոնէ մինն Ի նոսա ընկղմիցէ.
բայց արարից, զի զնկատօր նաւուդիցն մերոցեալ Ճանապարհ-
համ՝ հեռացիք յԱիմաքէ. Ես Ընդուս հանել Ի տոյն խոստմունս
խնդաց չարութիւնէ, և վերադարձեալ Ի ևմուշուն կատս իւր՝ եղև
Ի ծաղկաւէտ դաշտին Ռոսլեց, ուր խաղք վայելչութիւնք՝ և
խնդութիւք վիպակին զբերկրանս իւրեանց՝ Ի վերատանելն զնա
կաքաւերով շուրջ գնոսաք Ի վերայ ծաղկանց՝ որք բուրեն Ի
նոյն հրճուալի բնակութեան.

Ոսկան Աղէքսեան յղեաց զնծութիւն մի պատրօք՝ երբև ո-
րոգոց. իսկ բացորոշ զանապանութիւնէ. քանզի երկոցք ոչ խա-
բեն, եթէ ոչ Ի ննջման. վոխանակ մի այլ նծութիւն կախար-
դէր գեղարուեստ այնոցիկ՝ որք կոչին յարմնութիւնէ. Այլ շարա
հրնտր նծութիւն շղթապատուել Ի խուռն անելիս առակատատ
լեւոց՝ եկն Ի սրահել նուրբ և կախարդեալ ցօղ լոյն Ի վերայ
աչաց զեկուսարին Ալէքսանդրէ, որ նկատէր զնուշութիւնէ Ի լոյս
ուռոց զնընթացս առանցաց, և զերկրս Ի մուխ. որոց ժայռ ա-
պառաժք երև էին յոյժ մօտակայ. Ընդին իսկ բոպէի՝ աչք զե-
կուսարին ոչ ևս ցուցանէին նմա զերկինս կամ զերկիր Ճշմարիտս. Ու ու եր-
կինս մի՝ և ձևացեալ երկիրք մի ներկայացուցանէին նմա. աստեղք
Ի ոտն էին ունի Ճէ՝ փոխարկեալք էին զընթացս իւրեանց՝ զարդ
հաւք յօդս. և երբ Ճէ բոլոր երկինքն շարժ իւր նոր կեդ օրէ
նաք. և երկիրն ևս էր երբ փոխեցեալ. և այլ կեդ ստուգ Ի ոտ
ներկայացեալ մինչ զեկուսարին, մինչ հեռանայր Ի Ճշմարտէն.
Ն Ե ոքան յաւէտ յաւելանայր նորն զեղ Ի սոյն երեւակերպ

ցեալ պատերազմ երեսս կազմեցան, այնքան առաւել երեսակերպութիւնք
ամփոփեալ յետս վտիտէր յառաջեալն։ Ուստի ոչ կարէր քեզ
զինել հաւասար պատերազմել՝ քան վախճանել։ Երեսակերպքն
երկուքին բանք զշշունչս՝ որք սովորք են առնել՝ ընդհատանել ի-
րեարս. և պատասխանի ըստ հրամանին զոր ընկալեալ էր գնալ
մերձենալ զաղտագոյն՝ ի փոքրիկ կողքն մի՝ մերձակայ ուժգին կողմն
ոյժ առ՝ ի զատել զինուորագրութիւնն իւր անդ՝ ի սերտահարսացն
վիննէլօմին. որք երդուեալք էին ընդդէմ Լաւրանքեայ։ Երկին
չէր երբեմն՝ ի ժայռոտ վիճակ՝ որք բոլորեալք էին համայն
կողմանէս պնդիկ ծովու. և ինքեանք նման լեալ սարսռելի մրոյ
չիւնոյ ալեաց՝ որք գնային խորտակել ընդ յորդառատ։ Երեսակերպ
գանկարծակի տեսանէր, զի ցամաքն երեւեր սահարէն հետ,
և երբինք ոչ էին յետս նոքա՝ ինոյն հետաձգուեր. եթէ ոչ երբեմն
զամպս փոքրուներ, որք երբեմն նահմանագրանէն զհորիզոնն՝ ի
մառանել արեգական։ Յայսմ ինքեան հանդերձ շտապեալ, և առա-
ջորմունեք պատրիճ ծածուկ՝ որք երեսակերպեալ տքնեցուցա-
նէին զաչս իւր, ապրին նման փորձ առնուլ կերպի իմիջ մշտա-
նուէ, որ միշտ յայնժամ անձանօթ էր ինքեան. զորով բոնա
բարեալ ինքնին՝ ի հաւատալ, ոչ լինելով յոլովնուելն՝ լինել
երեսակերպեալն միոյ երկոցդ։ Յայսմիկ վայրկ՝ հրամայեաց
Ալեքսեան փախել արեւելեան հողմոյ, առ՝ ի արկանել զնաւն դէպ
՝ի կողմանեան Հնդկաց. (զ) որոյ այնքան ուժգնութիւն էհաս նաւուն՝ ի վեր-
ջանալ հողմն, մինչ զի կարի փութով էհաս նաւն՝ ի վերայ
ոյոմ՝ երկրէն զոր Ալեքսեանն ունէր նշանակեալ։

Ի մահ արշալոյսն աւետէր գօրն, և առաջեալ որք երկինէ
քեն՝ ի ձառապայթի ոյժ արեգական, որոյ և զորով յաշակոտած՝
զնային զոտիւք նեղ Ալիքանաւ զաղօտ բոցս իւրեանց, յայնժամ
նաւավարն ազատակերց՝ ոչ այլ միջնորդեալ երկիմանել
լեալ մնաւանդեալ փութով՝ ի կողմն Հնդից։ Ալեքսիոս յեր ոյժ Ա-
յոյնք, ի մէջ ժամու մեծ կարեւոր վերատեսանել զԱնեղեօմին,
և կարծելով զամենայն՝ վերամիաբանեալ յոյժ առ իւր.

Ի սոյն ձայնի՝ Ալեքսիոս՝ որ անշարժելի էր՝ ինեւր բազ-
մեալ ոյժ, զարհուրեաւ. և յարուցեալ ակն առ դիակատեղին, ընդ-

զբոյկ

(զ) Հնդկաստան, երեսս էին առ ծովեզերս Արաբիոյ, այսինքն մո-
գիսթանի՝ ի Հնդոստան. զոմանք զսա ծայր նկարեն այլ, եւ ոմն ցամաքուտ։

զբռիկաց զղեկավարն, և հարիւր բաշխակաւ զնոյն՝ հանեցաւ զինու-
զաթաթ՝ ի մերձակայ յերիկոն՝ զիաւորենգաւ յոյժ, ուր Ռամատե-
լիմն զնզիկաց իւրոց հայրենեաց։ Այս ինն՝ ասէ, ոսկ եմք մեք,
այսուհետ բնաւ անձկալին իմ Աստուած։ Ասացեալ ես զայս ոսկ
Աստուածոյ. ոչ բարւոք ձանաչիս զիտողութիւնս պատուիկ՝ այնքան
հեռի յերկիրէ մերմէ։ Այլ, ուր, պատասխանեաց Աստուածոյ, ոչ
կարեմ խաբել զինս՝ ի ձանապարհին եղելոց սոցին կողոպ. քա-
ղելոյս անդամ ձանապարհ եմ ես՝ ինամահանդիսաս ձեր, և ձանա-
չեմ միտեղ գիտեր զիտեր զիս քո։ Արդեօք (Ա)բրի՝ ուշ է այնքան յիշո
դականաւորի խնամ, որքան ասես։ Ահա ձանապարհ զայս լեառն
որ յառաջանայ։ Տեսանես զայս ապառաժ՝ որ իբրև զբուրդն
բարձրացեալ կայ։ Այլ ետես զայն՝ որք խորտակին ընդդէմ
այսոցիկ վիհացս. միշտ զի եմ ուսեալ ձոլոս անկումանք իւր-
եւանդ։ Ահեղ ոչ տեսանես զառաձնն Աստուծոյ, որ ժամանէ՝ ի
պատուար զանցս։ Ահա ամենայն, և տուն Յուլիսի հօր քոյ.
խաբեա զբերդ ոսկ Աստուածոյ պատասխանեաց Աբրահամայ,
տեսանեմ ես բոլորովիքէ զնեբհսկին, եղբ ոսկ յոյժ ձոլեալ՝ ի
ներսկոյս և տանեալ։ Տեսանեմ քաղաք ոսկ՝ որ ոչ է ամենևին ինն
Աստուած Ամմ ասէ, պատուիրեալ իսաղ արհանէք՝ ի մարդկէն։

Այլ միտ իսաղ ես պատիր, յանկարծակի փոխեցան տե-
սուքեանք աչաց Աստուածոյն, և հասան ի ոսկոլել հմայուքեք, և
տեսանելով զերկրեան պատիր՝ ուր և էինն նախ, ոսկ բանձնաչեաց
պահպանեա իւր։ Ասացեալ ոսկ Աբրահամայ՝ զղեցաց յոյնոյ
միտուկ և ընդունեալ ոսկ՝ ի ծոցս իւրոյ, որ հա-
ճաստեալ տեսանել զԱստուած, և բոլորովիքէ պատուիրեալ նոյն ներկայա
նալլ ինձ. բայց պատ ղոսկ ի տեսանելն զԱստուած իբրև զեղեալ։ Ահա
տեսանեմ զայլ ինն քաղաք՝ որ է ոսկոլել կարծեաց Աստուածոյ (ո)
պոս Ասոմնէ՝ փախել ի Աբրահէ, ուսկ հիմնել ի Հիսուսէ ոսկ
Տեսանեմ զպատիրեալս՝ որք բարձրանան և ոչ են ատկաբին լոյս
հաւք. տեսանեմ նաև զնատահանդիսան՝ որ չի ևս է ատկա-
ցուցեալ ատկաբին կատարելոյն։ Աստուածոյ ոսկ
բանիատէր՝ ի գանձանն նորատոյն չինուածս տոյնոյ նորածին
քաղաքի, և Աբրահամ ոսկոլել իւր. հրամին՝ զոր

(ո) Աստուածոյ. գիրքս՝ Հայոց Աստուածոյ-ոյ. այլ է նուազ Աբրահամ
ընդ, ի գտանելն Աստուածոյ, ոչ ոսկոլել Աստուածոյ։

«Ահեղութեան տայր վէրայ, եւմայծ զնոր լցեալ առաքաստիւ յանկիւն մի ծովուն, ուր գտանէին գլխատակին, յորմէ եղջն վերծնալ՝ մերձ՝ ի նաւահանգիստն։

Ինձեզօր՝ որպ յայտ խակ էին, ես վրէժխնդրութեանէ Ահեղ դունի, և կամ ես անզուլի շար հնարք Ինձեւսն՝ առ նէին գայս ամ, ոչ ինչ արար, եթէ ոչ՝ ձիծաղել՝ ի մեզանս Ի՞ հանդիսի՝ յորժամ եղեն՝ ինոյն ձանձալ տեղին։ Ընտ գլխովքանք, ձու պիտի էր վորձէ գբեզ, բայց ոչ կամի գիտութեան, այլ հակառակամարձ՝ ոչ վորձէ գբեզ, եթէ ոչ՝ ի բանալ մի քոյ ձանձալոյն վառայ։ Ընդեւ դու գաշխատանս Հերքեցի՛ր, և ընկալ միշտ առաջի աչաց քոց՝ զամ անցս հօր քոյ։ Ով՝ որ ոչ գիտէ հանդերձել, ոչ ունի սիրտ իմն ճշ՝ և ապրնել։ Պարտ է հանձերտութեամբ և ժրաջան վառայութեամբ քոյ լեզ դուլ անդուլ բազդին, գի հաճեսցի՝ ի հարածէն գբեզ։ Ասեմ՝ հաճ երկնչիմ՝ ի յառաջիկ յանմիտալ ձախորդութենէ Ահեղութեան մէջ քոյ, որքան երկնչեի՝ ի հանդիպել յորջորդու բնութենէ ձձուհուն, որ ունէր գբեզ՝ ի կղզւոջ իւրում։ Ա՛ս ինչ դանդաղիմք մացուք՝ ի ծայն նաւահանգիստն։ Հաճախիկ անդամ մի բարեհամ, գի է տուն Յունաց՝ յոր ժամանեցիք։ Ասացեալ հարածէ՝ ի ձախողական բազդէ՝ ունելոյ գիտութեամբ զժբազդէ՝ և խափան մնալն՝ ի նաւահանգիստն։ Ապէնեի՝ ուր նաւն վնասեալ էր և՝ ի վաճառականութեան էին ընդ ամենայնի ապրեցեալ։

Ծովայնք զարմացմամբ նկատէր զայն նորածին քաղաք, որ համանմանութեամբ մատաղատունկ ծառոյ էր, որ դարմանել՝ ի պիշերային քաղցր ցօղոյ ամպրոյն՝ զոր առաւօտու գնաւոյ պայծառ արեգական, որ դայ՝ ի գեղազարդել և զօրացուցանել զնա, որով ածի և բանայ զիւրում կոկոն իւր, և տարածէ զիւր նաշատերեւս՝ արձակելով զնոյնշահոտ ծաղիկս՝ ընդ հոգւոյն նորածնոյ դունոյ, որ յաւիտենապէս ակնարկութեամբ առաջին՝ ի նման նորոգողն զարդարանաց։ Ա՛յսպիսի և նոր քաղաքն Ռոմի՝ նախ ծաղկեալ բարգաւաճէր ի առ ամէն ծովու. և յիւր բարձրութեան ամէնուր՝ յաճախապատուեալ ժողով ամէն վայելուչապատուեալ՝ և ցուցանէր՝ ի հեռուստ հանդէս ծովայնոց օտարականաց՝ զնոր գարդս գեղազնեալ հասուցմանց՝ ամպարձրեալ մինչև ցերկինս։ Ա՛ս ամ կոչնաւնա և յերկրս ծովու՝ հնչէին ազատակ գործուած

գաղ

քաց, և շատ ուրախացաւ։ Քարինք կախեցաք կայնեցաւ յօտս ի մեր ինամոյն առաքեցաք։ Ամայն գիւղաքաղաքն ամբոխեցաւ զօրացուցանել ինձ. զի զարձեալ ի գործ՝ որոշ ահաւասիկ ի նմա լինել ի սրտէն եւ ի ամենայն հոգւոյ ամենայն ուժովս ինքնին առաջի կարդ առնել ի ամենից յառաջացուցանէր զգօրն՝ անհաւատալի ինչ արարել։

Ազգիս եմ ես ուրուագրեալ ինաւանդեան, հանդերձ Աբեթ տացիք եւ ոգւովք եւ Ինեմօթի և Ինեմօթի դիմ նշանս հարատարեալ, և խոկայն արշաւեցին զի կուտանել Յուլիոսի դժամանեն որդուն Յուլիոս Աբրին Յուլիոս, աղաղակեաց Յուլիոս. այն սիրելի բարեկամին ինդ Յուլիոս, այն քաջասանն հակոյին՝ որոց շնորհիւ մեք ի վախճանի ուսարկեցաք ըղքաղաքն Տրոյիա. բնութիւն զնա ասէ, զի ցուցից նմա եթէ որքան սէր ունիմ առ հայր իւր։ Ընդ հակոյն ներկայացեալ Յուլիոսի՝ խնդրեաց ինամանէ հիւրընկալուիլ, ծանուցանելով զանուն իւր։

Ինաւանէ պատասխանեաց նմա՝ զուարճ և քաղցր դիմօք, եթէ յորժամ նաև՝ եթէ ոչ ասիցի իւր ինձ զի լինիցի քոյ. հաւաստի յիս, եթէ կարիցի ձանաչել զքեզ։ Օ՛ք ահաւասիկ նոյն ինքն Յուլիոս, ահաւասիկ բոցափայլ ախտիւք նիւթ, և հայելի՝ այսպէս հաստատ։ Ընդ ահաւասիկ նաև դիմք իւր, որ ի ինամենոյ մէն ցուցանի իւրք եթէ ցուրտ, բայց զաղիտ ամիտիւ զայնքան զուարճալի և շնորհաւորելի. վերամբարձաւեմ իսկ և ընդունուր ծիծաղալի. զնոյն ասելիս շարժմունս. զնոյն քաղցրանալս ակռաց և դաստիարակիչ, որք հաւատան ամենից ունկնդրողաց՝ եթէ ոչ տայց ժամանակի երկայնուիլ։ Ընդարձակ ոտիւ ես դու Յուլիոս, բայց լինիցիս ամենապատիւ և իմ։ Ա՛ն ոտիւ եակ իմ, ոչ սիրելի ոտիւնակ, ոչն պատուականք քո բնին գերել ի միտս ամն հեղեցք։ Ա՛ու ցե դաս ասոնել զնայր քոյ։ Ընդ՝ ա՛ն զի ոչ կարեմ ասել ձեզ զայր քոյ։ Ասաղն հայրածախան արար զնա՝ և զնա Ասնի նա ձախորդութիւն ոչ դատանի լոյ զնոյնինն իւր, և ես՝ երանի իմ գան զայն, ունելով ընդ դէմ ինձ զարկուիլ ի միջ։ Ընդ՝ երանի իմ գան զայն, ունելով ընդ դէմ ինձ զարկուիլ ի միջ։ Ընդ՝ ա՛ն զի ոչ կարեմ ասել ձեզ զայր քոյ։ Ասաղն հայրածախան արար զնա՝ և զնա Ասնի նա ձախորդութիւն ոչ դատանի լոյ զնոյնինն իւր, և ես՝ երանի իմ գան զայն, ունելով ընդ դէմ ինձ զարկուիլ ի միջ։ Ընդ՝ ա՛ն զի ոչ կարեմ ասել ձեզ զայր քոյ։ Ասաղն հայրածախան արար զնա՝ և զնա Ասնի նա ձախորդութիւն ոչ դատանի լոյ զնոյնինն իւր, և ես՝ երանի իմ գան զայն, ունելով ընդ դէմ ինձ զարկուիլ ի միջ։

Յայսմիկ վայրկ պատասխանեաց Յուլիոս՝ արտասուօք քաղ աչօք. Ներեա ինձ ով ազգդ, զի ոչ կարեմ ծածկել ի քէն

զգաւէս

զգաւառս իմ, ՚ի ժամանակի միում՝ յորում ոչ սպառէի ես զամենայն ինչ զիմ ունելով՝ եւ զինքնասիրութիւնս այսքան պերճասիրութեամբ ցուցանել ոչ կարասցեն Յունքն, նորին ժամուն ցուցանեմ ինձ ձանձրացեալ զայնչափ ընդարձակութենէ իմ, ոչ գոհանալով զիս. Երկայն ժամանակ ահա զոր որոնեմ զնա առ ամ ծովու, ոչ գտանեմ զնա. Ընդէ՞ր ոչ կարեմ վերադառնալ յՀայս, ուր փնտռտիմ սիրեալ մարդի՝ ի բաղձանաց՝ լինիլ ապառնեցեալ՝ ի սիրոյ տարփոյ ի ծաւալմանէ ի գառնալ զքեզ՝ ի կողզ ոչն Արեւուտ. և ձանձրացայ զանգուած պատուհասիս քոյ. Երբ ընաւ ակն ունիմ մերձենալ յեզերս Հայկայ՝ ուր հիւրընկալ առնիս զիս քաղաքացիս քո. բայց բազում՝ որ խաղ առնէ զինարկիս, որ և կալեալ ունիս զիս ՚ի տատանումն Լեառ երկիւղի՝ հնոյ յիշմաբէ, ՚ի վախճանի էարկ զիս յեզերս քոյ. Ահաւադ ՚ինձ ամ ձախող դուշակեց՝ զոր արուր ընդկա, ասէ այն՝ զոր տանիմ յոյժ կամաւ և յօժարութիւն. քանզի ոչ ես հետացուցանէ զիս ՚ի հոգւոյն խնդոյ, զոր ձանձրացայց զիս՝ քան զանձնասիրութիւն առաւել զիս առաւն՝ և առաւել առատասիրա ամպատրոյն միոյ.

Ապայն քանզի ասացին հինգետասանքն զոր ՚ի Մովսիսէ փախուցեալ խռովագատարքն էին և առնելոյ ՚ի պատառ իւր՝ ասէ գնոսա, ոմն ի ոտիցն խոհեմ ծերունին՝ եւ որոյ ընկերակից էր. Ամէն ինձ ՚ի սեւ եղաւ ամ զոր ասացեալ նոցա ես. Ասէ Աննեմօր, պատասխանեաց նոցա Մովսիսէ, Աննեմօր հաւատարիմ բարեկամ Յունիոսի, որոյ հաւատացեալ էր զմանկուն իմ, և կարեմ ասել ՚ի զոյս ամ զոր ունիմ, պատուական եմ նմանս.

Ապայն ասացին յառաջ մնասուցեալ ատրածեսդ զինուս ասացին Աննեմօր ասելով՝ այս տեսանելիս զինուորեան յայտնի նշանս զի Մովսիսէս զնա ատրածեսդ ՚ի Կիլիկիա, և վասնորոշեալ զարմն՝ զոր ասացեր ՚ի Կիլիկեա, և վասնորոշեալ զարմն՝ զոր ասացեր ՚ի ժամ եռատրութեանդ երիտասարդութեան՝ և ձգտիցէ ունայն հաւատիցեալ՝ կարկաղիցէ զինն զիս. զինչ այնորիկ Տոյիկ եղեւ զիս խորհուրդ ՚ի քեզ իմ՝ զասահարակեալ ուստեանդ՝ ինձ զայն ասէ՝ որոյ ոչ կամիմ հաւատալ. Ընդանի ես հաւատալ ՚ի քեզ՝ ոչ ես զիս հաւատացեալ ՚ի ես յայնժամ քանիցդ քոյ՝ ոչ ես

ձերոնէն։ Ասոյց տեսանեմ՝ հնացմամբ, զի երբ մի բնաւ լինէր ոչ ևս փոխեցեալ զինի պակասն ամաց. այլ միւ ևնոյն լինէր և զոլորտեալն զինի ջոց, ևնոյն ինքն բարձրութեան հասակ ջոց. նմանապես և զօրութեալն ջոց. միայն մի ասիւռ լինէր մարդ ջոց ապիտակագոյնք են։

Ասէ արքայ՝ պատասխանեաց Աննիբօս. եթէ էիր մարգիկ՝ նմանապես և ես քեզ ասէի՝ մի դու ես պահպանեալ ունիս զնոյն ծաղիկն երկտասարդութեան, որ վայելէր ի դէմս քոյ յառաջ քան զպատերազմն Տրոյիացւոց։ Ասոյց բարձրեալ սիրեմ ասդանել քեզ, քան մի եթ խորհրդակից աշխարհաց։ Անտանելի՝ զի ձանաչեմ յիմնատնական բանից քոց՝ որ ոչ սիրես զմարդա հանուիլ, և ոչ երբ ընկալանայ՝ ի մտանել լինէ խօսիլն ընդ քեզ ուղ դութեամբ։ Եայժ փոխարկեցեալ ես դու, զինչ զի՝ հարկ է ձանաչել ոմոյ զպատճառն դիտել յայտնապես, քանզի բազում միշտ կրնթեր ի ձախորդութեանց քոց. բայց բազումս շահեցար ի կրթէն, զի առացար զիմաստութիւն։ Պարտ է ուրեմն մարդ ի կրթել ի կանգնմանէ դիմաց, մինչ սիրոն զարգացեալ զօրանայ յառաքինութեան ընդհանուր։ Վասն այնր ես ասեմ՝ զի եթ զաւուրսդ առաջի աչաց մարդկան քոց զայրն քան զայլս, զի զի արդարեթ եթէպէտ խառնեալ ինչ մանաւանդութեանց՝ և աշխատանք մարմնոյ են՝ որք յառաջ քան զժամանակն ծերութեանն՝ առկայն ինս դաւորեալ վայելեալ ես՝ և կեանք պղծոյք առաւել հանդիպեալ քան հանգոյն աշխատանք պատերազմի։ Այլ ինչ ոմն առաւել վատասողջ քան զհեշտութիւն, յորում մարդն ոչ կարէ բարեխառնել զինքն։ Ասանդ հետեւի բռնութիւն եթագաւորեալ եթ ի խաղաղութեան և եթ ի խռովութեան ունին հանդերձ անցն միշտ և հեշտութիւնն։ զի՞նչ պատճառ ինչ ծերոյ է, նախքան ժամանել հասակին, յորում այնպէս զօր բնակաւորեալ։ Կենդանի մի ժուժկալ՝ բռնկարդ՝ արդ և բացորոշեալ ի կրից և յանց հանդուրժելոց. և նոյն կանոնաւորեալ և աշխատասէր. վերստին պահեն ի մարմնի խոհեմ առն զբնութիւն երկտասարդութեան։ որ ի մարց հոգւոյն նմանի կամ պատշաճաւոր, զառանի միշտ ի պատրաստի եթ ուրախ եթ ի վերայ եթ ևոց ժամանակի։

Խօսեցեալ հրամուրեալ ի սոյն բանից Աննիբօսի, էրէ նմա արքայ ես ժամանակ, եթէ երկար ես ժամանակ՝ ոչ զիտացանիցէին՝ զոմն ընդ պատուէն առնել ծերութիւն։ Ծերանալ և Աննիբօս

Քան հետեւեցան նմա շրջապատեալ ՚ի խուռն ամբոխից, որք մատուցին հետապատուել նմա ՚ի բերկրութեան շքեղի։ Այն ինն Ասիանդացիքն՝ ի միմեանս, որքա այսօրիկ յոյժ զանազանեալ են ՚ի միմեանց. Արիստաստրէն՝ ունելով զիսուժ ծնկի զօրութեան և սիրելի լինէր, համայն շնորհօք և զեղեցկութեամբ երիտասարդեալ էր՝ ամօթալիք են ՚ի վիճակ դիմաց և մարդոյն իւրոյ. բայց այն զեղեցկութիւն ոչ ունի բնաւ այնպիսի, և կամ խղաթարեալ էին՝ այլ և այսպիսի մատաղ երիտասարդութեամբ երեւի ասէր անչափ ամօթ. բայց տակաւին ոչ ունէ ամենեւին կատարեալ ինչ յոյժ զօրութիւն իւրմէ. Արիստիդէս՝ նոր ՚ի նոմանէ շնորհալի լինէր զեղեցկութիւն իւրոյ. խակ յոյժ ամ՝ նկատելի ՚ի մօտոյ՝ դասանի ՚ի տղայ դիմաց իւրոց. Եւ պատկառելի ընդ ՚ի նոսա շնորհալի լինէր զեղեցկութիւն իւրոյ։ Արիստոտէլէս նոր ՚ի նոսա հասեալ էր՝ ոչ ունէր ամենեւին կատարեալ ինչ յոյժ զօրութիւն իւրմէ. Եւ պատկառելի ընդ ՚ի նոսա շնորհալի լինէր զեղեցկութիւն իւրոյ. խակ յոյժ ամ՝ նկատելի ՚ի մօտոյ՝ դասանի ՚ի տղայ դիմաց իւրոց. Եւ պատկառելի ընդ ՚ի նոսա շնորհալի լինէր զեղեցկութիւն իւրոյ։ Արիստոտէլէս նոր ՚ի նոսա հասեալ էր՝ ոչ ունէր ամենեւին կատարեալ ինչ յոյժ զօրութիւն իւրմէ. Եւ պատկառելի ընդ ՚ի նոսա շնորհալի լինէր զեղեցկութիւն իւրոյ։ Արիստոտէլէս նոր ՚ի նոսա հասեալ էր՝ ոչ ունէր ամենեւին կատարեալ ինչ յոյժ զօրութիւն իւրմէ. Եւ պատկառելի ընդ ՚ի նոսա շնորհալի լինէր զեղեցկութիւն իւրոյ։

Ա երջանիկ հասին ՚ի տաճարն Դուպիեդէի. և բաժանեալ նոցա ՚ի մասունսն զոյժ սիրել յաղթել ամենայն ոգւոյ՝ ունէր զինա զարդարեալ մի ծաւալ շքեղապատուելի։ Ընդ առաջեալ էր առ յերկրորդ հարկատացն ձիւթ՝ որոյ խառնիմբք էին արծաթ և ոսկի. և բոլոր տաճարն էր շինեալ յասպիսակ մարմարոնեայ քարանց. քանզի ակնցեալ պատկերօք՝ զոր ինչ վերացեալ առ մանրանց

Ծովերամբ տեսանէր նկարել նմանութիւն զնշանաւոր դիպուածոց պատերազմանն Տրոյեցւոց, ուր Յուդինէ առաջեալ էր վասն մեծի գիտակերտութեան։ Այլ՝ ի մէջ այլ նկարագրութեանց մուրճի՝ որոնց ետաց գՀոգի իւր և ձանձրացաւ գինս, զի կարեալ տեսիլ զէին Կռեայի, որ սպանեցեալն էր յայնժամ՝ ի Տիոմեդեայ։ (է) Յետոյ դիմեալ Յունիսի ընդ Ախիլլեայ՝ զի զինուց Աշխիլլ, առաջի հասոյն գիպուածոց զօրացն Յունաց դուժարելոց՝ ի միասին։ Այլ զկնի զկնջանս գնալոյն ի Տրոյեցւոց՝ առ՝ ի հեղուլ զարիւն այնքան անձի իւր բազմութեամբ Տրոյեցւոց։

Ծովերամբ խոհոյն՝ ի ձանձրանալ գՀոգի իւր՝ յայոց հոչակաւոր գործառութեանց՝ որոց վէր բանիցոյս լուեալ էր, և Աչնիդեայ ինքն ևս ունէր նման պատմեալ։ Ի հետ զարհուրանս յաչաց իւրոց փոխելով դիպոյն։ և երևեցաւ տղմիլ դիմոյ իւրոյ։ Այսուհետև Յուդինէ՝ ի և Ծովերամբ առ՝ ի պատրել գվերոյիլն իւր ի մէկուս առցաւ յանկիւն մի, ասէ ցնա, մի յայժմէ ունիցիս ի հոդուլ ընդ քեզ տեղ տեսանել մեզ՝ այդքան վշտացեալ վասն վտանգ և ձախորդ դուխդ ձեզ հօր քոյ։

Յոգամիկ վայրկ՝ խուռն համաժողովիւր ամբոխն՝ ունէր այնց լայնատարած կամարացն կառուցելոյ յերկրացունց կարգաց տեառնց. որք շրջապատեալ էին զառաձարն։ Յորում էին երկու դասք տեղահաս մատուռ մանկանց և աղջկանց որք երգանակէին զերգս դրաւմտից այն՝ որ ունէր՝ ի ձեռն էին զկապարն։ Անկուճդս այսո քիկ էին ընտրեալք՝ ի պատկերի յաւէտ ախորժելի, որք ունէին զերկար հեռս ալէկոծեալս՝ ի մէջ ի խնդան իւրեանց. և զկուխք նոյ պատկեցեալք վարդովք, և անուշահոտ ծաղկանիւք, և զկնի նոցա ամենեքին ազիատիկ։ Յոսմինէ արտ ելուսկիլ էր զոհ իւն՝ ի հարիւր երգանց, առ՝ ի լինել նմա պատշաճն՝ ի մարտիկ մեռ՝ զոր ունէր յառաջագրեալ ընդդէմ զրացեաց իւրոց։ Արիւն ոգեկոիզաց ծխեալ լինէր՝ ի հուման կողմունս, և տե՛ր անդր ի հուր և հեղանել՝ ի մէջ խորհրդոյ ոսկեայ և արծաթեայ անօթոց։

(է) Տիոմեդ. Քաջագոյն Ադամանդ, Քաջածանէր ազգն իւր փիլոսոփ պան ազգաբոյ՝ որգ հասանէին՝ ի Թէբեոսիլ իւր. որոյ յաղթեալ Փիլեոսոփ եղ ազգն ի լափոսն իսկոյն ձկոյ իւրոյ։

Ընդունելութիւն Ղազարայ՝ որպէս եղեւ, և զարմանալուն առնէր զինեալս, ծանկնալով առնելոյ զգեստուն զարդուցիչ՝ ծիրանեայ հանդերձին իւրոց, որպէս առեալ էին՝ նմանապէս զարդարեալ ոգեղէնովք զգեստիւք, և զինեալ զինուորօքն, և ելեալ արքայական պատուով, որպէս ասացաք զդասուն ոգեղէնացն, և զինեալ զինուորօքն երկնայնովք պատուասիրեալք պատուով՝ զոր ոչ ասեմ եւ ոչ լեզուաւ կարեմ ասել . Նշանակեալ էր ամենայն ինչ ի մէջ երկոցունց կողմանց՝ որպէս ձեռամբ առաքելոյն իմաստասիրեալ . բայց ոչ ինչ ծանրութիւն ունէր ի յառաջ ընթանալոյ մեհենականացն բերանոյ. Յաւարեալ ընդ իւր զբանս գաղտնիս հայոց՝ ծածկեալս ի մարդկանէ, և շունչք կայծից ցոլանացոյցն յաչսից նոցա. և ի ժամուն առաւօտուն ելին երկոքեան ի քաղաքէն, քան զայնս՝ որք ծերկայացաւ ի քաղաքն ելին՝ ունելով իւրեանց բազումս և տգիտս, և ոչ որոտաձայն ձայնիւ, և ոչ ի մարդկային ձայնէ, և ոչ ի վերայ ձիոյ նստելով, և ոչ ի վերայ ուղտոց, և ոչ ի վերայ ջորւոյ, և ոչ ի վերայ ուրուրոյ, և ոչ ի վերայ ինչ գազանաց, և ոչ ի վերայ ինչ թռչնոց, և ոչ ի վերայ ինչ ոտանաւորաց, և ոչ ի վերայ ինչ սող

ընդդէմ օրէնց աղտից և ունկիցիս պատուիրացն՝ յաղթանակուիս
չնչիկի՛ ի ձեռս քոյ. և ունկիցիս պարտաւորութեան վայ երջանկու-
ձինուց քոց, երիտասարդ որդւոյ բարեկամին քոյ. ուրեմն մի՛
նահանջիր բնաւ, այլ արիւնաւորութեամբ միայն զայն՝ զոր ածք
շնորհն քեզ հանձնէ։

Ասացին ոչ դոլով տակաւին վերադարձեալ ի զարհուրա-
նացն՝ ի զոր որոնէր բանս ընդունել, զի լերուն նէր կայր ան-
շարժ. Ասէ Ցնծալ առաքել զդասս՝ ասէ ցերկնեօր, ոչ
ինչ ազդուին հրամանաց զգամ յիս վայ այնքան խոստացեալ
վասուց. բայց զի՞նչ կարէին ուրեմն նշանակել նոցն վերջին
բանք, եթէ վերատեսանելս. արդեօք զհայրն իմ, եթէ միոյնակ
ինձաք. Ընդ այլ ոչ երբէք ասէր զիս առաւել խրկութեամբ
քան յորում ոչ էի. Ասէ Յուդա. մի՛ հայր իմ, այլ ինձ ու-
նել միսիթարուի՛ ի վերատեսանելն զքեզ. Ընդ որում արդեօք շնոր-
հիս. բայց խաբեմ նս գիս. Ընդունի Համարիոյ. ընկալնուս
գնացուելի կամ արտրժ՝ ի ծայր առնել զատելոջանիկ մի, զի
բաժանէր խոսք մի և ս միայն, և լինել կատարեալ երջանիկ։

Ասէ ցնա Ցնծալ, ընկալ և յարդիւն զայն՝ զոր ածք
յայտնեն, և մի՛ լինիր հետաքնուն՝ ի դիտել զայն՝ զոր կամին
ձանձկել. Օ՛ի յանդուգն հետաքննուելի՝ արժանաւորն լինիլ
առնչեցեալ Հանգիս վայ իմաստուն միոյ՝ կատարեալ բարուց՝
զոյգն ածք՝ ի տակաւ մարդկանց զնախատահմանուելի իւրանց
յանձն ախանգիլ նահատելի. Հաւատան օգուտ մեր՝ է նախա-
տեսանել զայն՝ որ կախեալ է գինջ, ստ՝ ի տանել զբարի. բայց
նա և ոչ է սակաւ օգուտ՝ ջերմել զոյնս՝ որք ոչ են կախեալք
՝ի հոգս մեր. զոր ածք ինքեանք կամին առնել։

Ուրացողին Ցնծալ՝ ի ասոյն բանիկ՝ ամենափափաց գինքն
յոյսով ձգտելոյ Հոգ ասէ վերադարձել յաղաչանսն իւրեք
սակաւ գոմիլ գիմն Հոգւապիսի էր, որ յղեալ էր նմա զիրեսա-
սարդն Ցնծալ, և գիմնասուեանն Ցնծալ, ստ՝ ի ընծայել
գինքն յաղթանակիչ ի շնաւորեալ իւրոց. Ոչ յիս այնորիկ՝ ա-
րար փառաւորս ձայն ինչ՝ որ հետ իւր զոհից, և խոստացաւ ընդ
երիսուին ևիսայս՝ այսպս։

Ասասուսանիմ, զոր ոչ ձանաչէի տակաւին քնաւ բաժանիլ
արհնաս Համագործելոյ՝ յորժամ զարձայ ի կղզին Կրիտէ,
գինի պաշարումն Տրոյեցւոց. Վասէք զոյգ սիրելիք իմ զձեռսդ

դու

գունդ ի

(ը) Վիճակն այն, ուրկէն նահ[illegible] ըլլայ. յն՝ ընտանիք. ուրեմն ինչ, եթէ ոչ՝ տեղատեղի պատերազմին ընթացքին թշնամին փախչելու ատենը. զորս հետապնդելու համար պատրաստեալ ի վաղուընջե փախչելու ատենը. զորս հետապնդելու համար պատրաստեալ ի վաղուընջե

զաբի. Ակրիճն զիս ոչ լծաւն խնամանդն Ալինոսի, որպ օրինք ընծայեաց զնո լինիլ այսպս կարօտ՝ և երջանիկ. Արդ զի՞նչ պակասէր երջանկութեանդ իմոյ, եթէ ոչ գիտել վայելել զնա թա բեկարգուհ. Ասացէ հպարտու՞ի իմ, և հանդգնանք՝ որպ ունիմ դնեի, տապալեցին զանդ իմ. Այսպս անկանին ամ ինադա հարք՝ եթէ ասն զինքեանս աւտր ըզձիլ խրհանց, և՛ խոր հուրդս մարդկեղէն անձանց. Ո՞չ այսպէ՛ խոստնչան յուշանել զամարձ և յուսալիր դեմս, ասէ՛ քաջալերել զխոստհուհի հետ եղոց իմոյ. Այսացուք՝ ասէ նոյն, նոր քաղաք մի որ միսք ինամարեալ զմեզ վասն այնց աննիկոյ գործ կոչուածք. Օ՛ ո՜ւհ շնչատարու՞ն ինչ ոչ ինչ ի ակիդեմոնացոց՝ հիմնեաց զայս նոր ինամարուհի. Ո՞չ գիտեքիք եթէ, (ժ) որ ետ զանուն փի լիսիոյ՝ քաղաքին հիմնեալ՝ ինամանե՛ ի վերուց այսց ծոմի գերց. Այնպս ախոռեալ ոչ տակաւին նամարուհ ծնողացս մեր

աղտաստուածք։ Ընդհանուրիկ Անդնդոց այն՝ զոր արտաք, զի գտեալ զնա ծերացեալ։

Ուր յետ եգիպտեցոյն Յուսինեանի զառանցանս սրտի իւրոյ՝ լանդ քեաց՝ ի ի՛ր ելամուքեալ՝ և՝ ի Անդնդոց զոչնուելի ի լերանցն վա նեցիսայ պատերազմին յորում գրաւեցաւ էր. և առ չնաւ, ի բազմութենէն զնա ի յիմաց՝ երբ եգիպտեցի պատերազմին Կայսր ար դէն յղեցեալ զնաւս ի համայն կողմունս առաւել հետաւորս, առ ի ուսնել կալուց Յուլիան յորում մնալն նանզիանզացի երկ քի և նոքա, զոր ալէկոծութեամբ, և կամ ի եթէ բարկութեամբ այլ արկ ածել ի զնա. և գիտեմ բարւոք արտահանել զնա անտի, հաձելո ցի միայն ոյդց, զի տակաւին նոքա ի կենդանի։ Ուր վա՛ քոյ՝ որ ի Ա լանութ, առաքեցեալ զքոյդ ընդ այնպիսի բարւոք նաւուց՝ որը ի Վրիտ են ոչ երբեք նոքա կատարեալք, բառարուս արարիչ նալք են ի փայտիկ հատելոյ ի լերանէն Ուտա, (ի) ուր ծնանի Յուպիտեր։ Ուր անկարելի է այնոցիկ արբայուցել փայտի՝ կոյն չիկ յաչեաց ծովու, քանզի հոտմանէ և ապառաժք երկնչին ի նմանէ, և յարդելոյ պատուհանն զնա. միանչ զի նաև նոքա ի "Ներդուն" ոչ համարձակի զրկանել նոքա ձեռն ի բարիս իւրոյ՝ զայիս ընդդէմ նոյն։ Ճաճանչեայ ուրեմն զքոյ՝ զի երջանիկա բար վերադառնաս Յիմաք, լուսոյ աշխատանաց և փառաց, և ոչ ոք ածուխ ինն լինիցի՝ կարէ այլ և տատանել զքոյ այնքան ի վէր ծովու։ Ուր զի ձանապարհն գոլով կարճ և դիւրին՝ արձա կիայ ուրեմն զնաւն Փիւնիկեցւոց, որք բերին զձեզ միշտ ցաստ, և մի մտածեր զայլ ինչ. եթէ ոչ՝ առանց զվտանգ, ի վեր բանալ զնոր լուսաւորել Յուսինեանի, ախտիւք զամ ձա խորդութիւն իւր։ Ուր ի սոյն ալժողով ոչ սրտի Յուլիան, լինիս վերադառնալ ալժանաւորս սրտի հօր քոյ եթէ երբեք անգամ բառդն ի՛ր ցիսալ և ոչ ինչ զնա՝ ի խաւար լճապատուհալ ի վերս ծովու։ (ա) Ուր բարւոք յուսանաստան հրամուխ հաւատայ վերադառնալ զնա ի քեզ։

(ա) Ի Նոսա։ Ընդօրինակող. անգամ այսինքն ընդունելութեան հրամ էր ընդունել, զնոյն ինչ հատնել ի նոսա ուստ չէ ինչ ընդունելութեան Տեսուչներէ. և արդեաւ՝ Յուլիան պերճանէ, նամակաբեր գրեալ էր յայսմ ինդունել ի Տ աթիւ ընդունելութեան յայսմ ընդունելութեան։

(բ) Փոքրն, ոչ է Կոնստանդնուպոլ, այլ Եդեսիա՝ ուր ի ներկայ ժամանակի

Ի սոյն բանի՝ Ծնեալմանք պատասխանեաց Յոաննէս, ասէ՝ ասէ, դարձուսցուք զնաեն Փիւնիկեացոց, բայց զի՞նչ գոնդա զիմէ մեք առնուլ գիչնա՝ առ՝ ի յարձակիլ ընդդէմ թշնամեացդ, զի եղեալք են նոքա ահաւանիկ՝ յառուկ թշնամիք մե՛ր Նէմ եղեալ յաղթանակիչ է Ալխիլևայ վն Ռշհոմի Տէրեացդ (խ) և թշնամուդ յուներ . երկեաչիս գուցե մեք ոչ լինել՝ ցիմք առաւել ևս քաջերանդ , և յաւէտ ևս օգնեցեալ յոյ՝ յոմմամ մարտիցուք վասն քաջի մերոյ՝ ալքայի յուներ, մի գոն յայնցանէ՝ որք կործանեցին զվարթաւ քաղաքն Տրոյեայ . մա նաւանդաւոյ՝ ըստորուա գու շակուեմ Նաբևրայէն՝ զոր լուաք ոչ բնաւ ներկ մեզ երկեալ

(խ) Ռշհոմ, Քաղաքաց Ալխիլևայ, որ ընկալաւ զԱյնէա, և ապրեցոյց ի Տրոյեայ։

ՀԱՅԼԱԾ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴԻ ԳԻՐՔՈՑ։

Յաջորդն ելեւոցանէ Ա՛ԷՆՈՒԶԻ՝ պատմելը սոյնոյ պատերազմին, որ ընդ դէմ Ա՛ռաջնորդութեանն. Եւ պատմէ նախ ընդ որ՝ ոչ գիտեմ սակայն ընդ ո՞ր ինչ ինչ ի նախնեացն ընդդէմ Հերմիկեցւոյ՝ յորում հինգից պատերազմ եղեւ, եւ ինչ ինչ յաջողեալ գնաւուն ի տեղեացուսն կերպիս. ուր ամանակ ի նոցանէ՝ եւ զլուծանիլն ի քրիստոնէից ի վերայ Յաջորդին՝ առաքեն նմա զերկուս պատգամաւորեալ բերելոնիս, ընդ որով խոհուեալ տալիս՝ հաստատել երդմամբ զնահատութիւն հաշտութեանն. Իսկ յետոյ՝ խանգիստ քառասն այոց պատմանաց՝ գրգռեալ յորմանէ՝ եւ զոյց պատերազմաց, որ ժէ գիրս ի ձեռն ունի երկար պատմութեան. Ասէ եւ այն սրբոյն պատերազմ ի վերայ Ցաղթոյ Յաղթ ի պատերազմէ. ի ժամանակս սոյնոյ պատմուին՝ Ա՛ռաջնորդութիւնք ոչ աճապարելին տանուտէր ընկենու, հասին ընդ ետուն ի տուրն Ասկանեայ, ընդ որ՝ Ցիւլիոսեանն եւ Ցուլոսեանն, զորս ի տարեգրէն Յաջորդէ անգամ ոչ գտանեմ, եւ ոչ ինչ ի նախնեացն՝ ի գեղջուկ Ա՛ռաջնորդութեան գոյութեան Ա՛նդրեայ Ա՛ռաքելոյ. Եւ Ա՛ՆՈՒՆԻ ԵՂԵԼ՝ ի Ասկանեայ՝ գնաց գոյանալ յաստուածպետել ընտանեաց զոյացանս ոսկերաց նախնեացն։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱՐԻ

Գլուխ Տասներորդ.

Երթեալ քաղցը և հանդարտ ակնածութեամբ հայելով ի
ծերամարդ՝ որ ահա լիութիւն ամենայն իմն քաջութեամբ վեր
առեալ ի մարտնչել. սկսաւ խօսիլ այսպես. ուրախ եմ յոյժ որ
ղէ Յունիոս, տեսանել քեզ ի քեզ պատահիկ զանս իմն բարի, առ
ի առնել զիւսուս. բայց յիշեա, զի հայր քո ոչ առաջին այն
քան մեծ իմն հաւքուսէ ի ձեռն Յունաց՝ ի պատերազմանն Տրոյեա
ու, եթէ ոչ՝ յոյժ անգամուի զինքն՝ առաւել զխոսուն և առաւել
բարեկամ ի միջ նոցա. Աչիլլէն թէև ողբայն անդադար ի մահ
ընկերին իւրմէ. և եթէ ողբայն վերստին սկսի և անդ
գադ՝ ըստ և մարտնչէր. բայց ի զուր փորձանաց զառաջուան
յուզեալ ի Տրոյեա. քանզի յուզեալ անակնեայ նա ի վերայ
Աչիլլէ յուզեցոյցն Հեքտորի, առաջիկայ ինա առ ոտս պատա
ռել իւրեան. Իսկ Յունիս՝ որոյ խոհեմութեամբ զարիւնոտ
լեր, երթեր հուր՝ և առեր առ Տրոյեացիս, և ձեռաց նոցա պատու
հասեալ նուիր վայ կոծանանան այնոց բարձր և ամբարտաւան աշուղ
քակեաց, որք ի տան ամն խրախճանացեալ ոտանաւորն զիմ շնամին՝
Յունաց Յունիոս. Վասնզի ողբայն առաւել քարշէ Աչիլլէսն՝
քան զԱրեհ, (որ է հրաման.) այնքան եւս խոհեմ և նախատես
սիրեալ ի մեզ՝ զերազանցել ի զաղանական և յանդուգն վերս
առեալ. Ակնարկեաք ուրեմն վերադառնալ զարարածոյս այնոցիկ
պատերազմի՝ զոր պատրաստեալ պաշտպանել Աչիլլէսի ոտ յերն
դաւաճերից իմիք վտանգի. բայց հաւատամ՝ ըզի Յունիոս. Թէ

ազատել զնա. Նախատեց բազմապատիկ մեղ՝ ելիր ուղիղ և իրաւ
ճամբէ իմէ պատերազմիլ քոյ։ Ո՛չ ապաքէն ես՝ զի որոյ կամիս առ-
նել, և վերչանայս ես ոյք ոչ զօրութիւնք քոյ, առ՛ է յուսալ հզ
Քանիկ վախճանի։

Պատասխանեաց Լուսինէ. երբ ժամանեցաք՝ ի տոյն կող
մունս, զառաք զամբոխ մի վայրենի, որք երկրեալ տառանջին
Ներ անտառէն, ապրեալ որսով՝ և պտղով՝ զորս ծառք ինք
Նին բերէին։ Ա՛յլոխս ոչս՝ կոչին Ա՛նտուրինք (ա) որոց հը
կուկեալ՝ ի տեսանել զնաւս և զմեզ՝ մեկաւսացեալ քաղ
շեցան՝ ի լերինս։ Ո՛չ ըստորուժ զինուորք մեր՝ ունելով հետ
զօտուլի ոտեանց զերկիլիր, կամելով հալածել զի՝ որսալ զոյ
ժերունս, հանդիպեցան ոմանց վայրենի խաստականաց այս
ցիկ. որոց գլխաւորն ասէ ցնա, ՝ի բաց թողուք մեք զքաղաքս ե-
զերս ծովուն՝ ու՛ր ՝ի տալ ձեզ տեղի, և ոչ մնաց մեզ, եթէ ոչ՝
անդրէքերելի լերինք։ Ի ըմեն խրատուն՝ ն՛ն զի իմացեալք զմեզ
գոնե ասա՛ ի խաղաղութիւն և յազատուն։ Ո՛չանգի ահա այժմ
՝ի գալ ձեր ասա՝ գոնէ գձեզ ցրտեսցեմ՝ և առաւել անդրդ քան
զմեզ. և ոչ մնայր մեզ, եթէ ոչ՝ ապանանելոյ զձեզ՝ անհնա ա-
ներ յընկերութենչ ձերոյ զլուխ խոտորակի դիպուածոյ ձերոյ բայց
ոչ կարիմք բնաւ մեռել և թաղեալ զձեռս մեր յարիւն այնո-
ցիկ՝ որք ն՛ն մարդիկք երբեք զմեզ։ Ա՛ռ՝ զնացէք և յիշեցք եթէ
պարտիք զկնի անան ձեր առ մարդկային զգացողութիւն մերոյ, և մի
մոռանայք բնաւ եթէ ընկերացաք տղայոցիսի զոյժ մի բարեկամ-
պատիլ և առաստատութիւն, յայգէ մեղ՝ զոր դուք կոչէք ա-
միկք և վայրենիք։

Ո՛րձակեալ այսպէս մերայինք ՝ի բարբարոսաց՝ վերատա-
ձան ՝ի գաշտն, և պատմեցին զայն ամ՝ որ պատահեալ էր ինք-
եանց։ Ո՛ պրացեալ զօրականաց մերոց՝ հարան յամօթի, տես
եալով եթէ՝ Արիասպիք պարտաւորեցան վաղ կենալ խրտնած՝
այլ ի սխատակիան արանց՝ որք համարեցեալք էին ՝ի նոյն
ամանել ժամանակ եթէ արդեօք քան զառաջինն, ըստ ամ

հետևի

(ա) Ա՛նտուրինք, էին յարեւմտից վաղ ազգ, ՝ի ներփակուածք ՝ի
ծովէ, Ա՛յսպէս ուրիշներ ՝ի լերէն Ա՛նտուրէ. զայդ իսուկ վկայեն
Ա՛ռաջ քաղաքն ազգ՝ ոչ ասէին, ևս ոչ նոմանքն։

կերպի գինուց. և փուխր ով պատահիկ լեռնականաց՝ հարաբե
՛ի դիմի. Այլև մարտ ըմբ առաստիկ, ենթադ. յերկոցունց կողմանց
քաջերն ոտ զատարափս կարկտից, ոչք ՛ի միմեանս եղանակե
անկանին ՛ի դաշտի. Զրոյ առիպեցան լեռնականքն խոյս տալ
յանմատչելի երկինս՝ ուր մերոյինք ոչ համարձակէին մերձենալ։

Ո՛կնէ առակաւ աշուղ ոմն երեխայն ոյնոյիկ առաքեցին ա
ռիս գերկուս ծերունիս, յառաւել դիտոնց իւրեանց. որք եկեն
խնդրել յինէն գնաղատուկ, ըստ երկոցունց ՛ի մարմնոց վայե
լուչ գաւազանաց՝ սպանելոց ՛ինոցունց, և ՛ի պատերց երկրի. և
գինէ մատուցման ընծայիւք իւրեանց՝ խոտեցան ընդէս այսոցա։

Զի արդեաւ, ունելիք մեք ոտ տեսանել ահա ՛ի մէնջ ձևո
ուս՝ և ՛ի միւսում ոտաս ձիլեննաց. (իբրև ունկն գինին և
գինեան ՛ի ձեռս իւրեանց.) անհաւասիկ խոտեղուկի և պատե
րազմի ընարեալ վերն և կատիս, մեք մանաւանդ տես բաւուծ սո
րելիք գինեաց շնաշտուկ, որ և զմ սիրոյ և խաղաղու՝ ոչ ընաւ ատելի
համարեցաք մեզ՝ քանզի զքաղաքն և վայելուչ գեղիս ծո
ուս. ուր արիգահն արդասաւորելով գերկիրն՝ բերէ այնքան
վայելուչ պտուղս. Զանգեզ խաղաղութիւն՝ առաւել քաղցրէ քան
գամ արդասիս. Ո՛չ և մեկուսացեալք առանձնացաք ՛ի մէջ
բարձր լերանց ծածկեցեալոյ միշտ ՛ի սառնամանէ ձնանց. յորս
ամենևին ոչ տեսանին ոչ ծաղիկք գարնանային, և ոչ փարթամ
պտուղք աշնանային. Ո՛ արհուրեալ գարշելիք յայնմանէ զազիր
գործոց՝ որ ՛ի նոսրերոյ գեղեցիկ անուան վախճանեալ փուչ՝ գնաց
՛ի կորուստ զգաւառս, հիղոյ գարուն մարդկանց՝ որոց և զ
բացեալ նն ամենեքին. Ընդ որով դու սիրահարեալ ես այսպիսի
ունայն փառաց՝ մեք ոչ ունք ամենևին նախանձոտ. և քաւարա
ցիմք վն քոց. և ապահովմ մեզ, զի պահպանեցին զբեզ յայսոցի
սի գոտեմարտ։ Ընդէ՞ր ինքեանք զորս ուսանին յայնք այնքան
ջանիւք, կամ քաղաքավարուելիք՝ որոյք պակաս, ոչ գոյ ինչ
աղէկն, եթէ ոչ գայս անտանելի անիրաւուն. Հաւատամք մեք
գեղ լինել կարի երջանիկք յոչ ունելն ամենևին ազատիսի յա
ռաջադրուելն, և համարիմք մեզ փառս՝ կոչել հանապատ յի
մարդ և բաբեբարոսք. բայց ուղիղք՝ մարդասէրք՝ հաւատարիմք
անշահասէրք, և կրթեալք ՛ի շատանալ առիւծուք. արհամար
հելով զնոսան վայելուչ հեշտուին՝ որք հարկադրեն զմարդիկս
ձգտօտիլ բաղձալի երից. Իսկ այն՝ զոր մեք պատուիրեմք, ի ատող

Զոր

զուարճ բաւականութեամբ ապատութեամբ եւ ուժգնութեամբ մարմնոյ,
եւ հոգւոյ. նաեւ սէր առաքինութեամբ, երկիւղ Աստուծոյ. բարեպաշտ կենաց
յաղագս արուի եւ իգական, ներքնապէս սէր ոչ պատուական բարեկամութեան
հաճառարհմութեամբ եւ ամենից մարդկանց, բարեկարգութեամբ ի խրատ
ջոգութեամբ, հաստատուն ի ձախողութեան, վստահութեամբ խոհեմ
միշտ համարձակութեամբ զիմաստութեամբ. եւ վրէժխնդրութեամբ ընդդէմ
մարդասպանութեամբ. Ընտրեալ ամբոխք զոր մեսրոպ ընտրեալ
ձեռք զրացիս եւ դաշնակիցս. խոկ ելեալ ածք բարեացք ի այնքան
հատարացութեանն զձեռ, մինչեւ ի բաց հնդկաց զիաշտութեամբ ու-
ասնիք յայնժամ, բայց յայժ անապան. եւ տեսանէք ելեալ մար-
դիկք սրբ սիրեն զբարեկարգութեամբ հաշտութեամբ, առաւել քա-
ջասիրտք եւ զօրեղք նոյնպէս ի պատերազմի.

Ընդ միջոցս այն ծերունիք խօսէին այսպէս՝ ոչ կարէի ի բաց
թողուլ նկատել զնոսա. Ունէին նիշ գիրկան եւ փոսաձեւ մորուս
մերսք նոյ կոմ՝ բայց սակաւիկ. եւ գոնք նոյ քաջ, այլ ի բ
հանդ յուրջք. եւ հագուստք մշտահասատաք. բայց նոյ ձանձ ի յ
իշխանութեամբ. եւ կերպարք շատ ժամանակ նոյ պարզք եւ ուշիմք.
Արքեքն զոր տանէին վրանական զգեստուց. ի քեզ տարածել
եւ պատեցնալք ի քիկիւնս իւրեանց. եւ քողքն երկիլ քա-
զուկ քեզ առաւել այնասիքս. եւ գմի անուն՝ բարձք կիրպատ
հաւր քան գրնդուն մեր. Արդ պատասխանեցի քեզ՝ եւ ես
խնդրեմ գնուազդութեան, եւ հաստատեցաք հաշտարմութեամբ ի
սկսանել բազում պայմանս, եւ կարեալ ի միայն գհանդեն ազգ
մերայիցն գնա պատերազմ եւ բազում ընծայիք ի տուեան իւ-
րեանց. Ապա ազգ՝ որք արտաբերեցին գնա ի քեզ գաւերուէ նախ
նեաց իմոց, ոչ գոլով տակաւին լեալ ի հարածելոյ գնա. որ-
պէսզի մեր ոչք ոչ կարէին այնպէս փութով տեղիկանալ հաշտու-
թեան գոր արարաք, հանդերձեցան ի ինոյնաւ աւուր մեծ բազ-
մութեամբ այնոյ բարեբարոյութեամբ. ոչք ընկերակցելոցն ի ղեպատանայն
այնոցիկ վիրապատանեցին ի բանակս իւրեանց, որպէս գիմացն
մերայինք ի վէր նոյ չասացաք. եւ կատարելոյ գործոյ մեր հար
ցին գնացուցանեն յանդստուն. Ապա տակաւիկ պատերազմեցաք բազում
եւ կարծեն նոյ ոչ եւս կարել առնուլ ի հաշտարար գնացքանս
ոչ խոստանալ եւ ոչ երդմանց մերոց.

Ընդ որ ի լինել առաւել եւս կատաղի ընդդէմ մեր՝ կոչեցին
յօգնութեամբ ինքեանց գՀերնակոյս, Աչեւլեացս, Աւբանեսս

(7)

գիտ, Պատմեցաւ, և զամբոխս Կրօնամոլացուց, Անիրաւացուց, և Պիղծասիրացուց։ Ի ծերկնացիկք զոն ի գերդաստանէն կոտորէին՝ Ի մէկ Աստուածութեան խոստովանիլն պահանջէր ոմն ծէր մարդէ ազգովն տաճիկ՝ Հոգոյն։ և կրնէ՝ Ի շեռս իւր հանդերձ երկաթեայ ատամունս՝ մի մեծաւոյ բնութեան։ և ինքեանք ոչ ունին ծանօթութիւն գրոց։ Ոչ ունին ուսումն կրօնից։ Ոչ ունին ուսուցիչս հաստատեալս։ Ոչ ունին ուղղութիւն վարուց։ Ոչ ունին կանոնս ընդհանրական։ Ոչ ունին ժողովս ազգային։ Ոչ ունին ուխտս կամ կարգս վանականս։ Ոչ ունին ճգնութիւն ինչ։ Ոչ ունին ապաշխարութիւն ինչ։ Ոչ ունին պահս ինչ։ Ոչ ունին ինչ ինչ ի կրօնից ազգին մերոյ

(թ) պլինոսոփացւոց, (ը) և Անտասվացւոց, (ժ) ոչ ունէին առջեւ
ինչ, եթէ ոչ ուժգնութիւն մարմնոյ, և քաջութիւն իմն ի ձերմ ա-
հեստին. Անդադար՝ զոր ամբառնան ձինչն յերկինս՝ Ստահա-
նելն զի շնաձիս իւրեանց ոչն զոր ընդ նմա. Ի պորտ ածեն կա-
տարելոյն զամարտիկս, նախ ազգս կանանց ծոցն պատռեալ
ելոյն. բայց մերոնցին առանց կտրելի. Ընդհանրիկ Անէնթօր ան՝
զոր բազմայիր գիտեր. այժմ գիտես զառիթն և ջնիմն առնոյ պա-
տերազմի. և եթէ ոյք ոչն ընշանակք մեր.

Ո՞րպէս այսոքիկ բացայայտեցին՝ Ալէքսանդր անհանդուրժ
ի մարտնչիլ. հաւատայր ոչ ևս ունել ինչ, եթէ ոչ՝ առնուլ
զձինս. Անդրել զնա տակաւին Անէնթօր՝ առ լրով ցէ Ստահնէ
ասելն. ուստի զայ, զի Ստահնէ զարմանայիցէ զհամբերութիւն
(Ցունաստանէ՝ մինչեւ զնա բերելոյ ընդդէմ (Ցունաց.
Ասաի զայ որ այնքան ծանրակցեալ ծերակոյտ (Ցունաց ի մերոց
լինելոյ առիւծագէր կրկին դիմելոյ առյոյ պատերազմի. որ ի ձեռն
պատճառելոյ Ալէ Ստահնէ՝ տեսս ձեզ ազգ ոչ ևս ի մուտս ձեր
տակաւին ի հալածել զձեզ ի խոկ ևս առաջ քան. եթէ տակաւին
ոչ ևս երեսակալ ի զառանիտարակել զձեզ. Ընդ այնքան ձախողելոյ
զեղո կրնցեր, ոչ ևս տակաւին ուստիցիսաւ քան զայն՝ զոր պատ-
ք առնել. առ ի լինդատաչեալ պատերազմի որ գալոյն է. Ընդ՝
զոր պատմս ինքնին զառարտոք հաւատարմութեանց բարեպատուոյ,
քաւ՝ ի առաջնորդել նոյ առնհոմէնք, յեսոյ այժմ ի վիճակս
նախ քան ձեզ յոյժ ի ամբարտաւանութեան յառաջ ածին
զպատերազմունսն յաւէտ վտանգալիս. Ասուի՝ առ նոյ զնք ի
պատերազմունսն յաւէտ վտանգալիս. Ասուի՝ առ նոյ զնք ի
ամատանդ, առնուլ ընդառաջս ու ի ինդոյութեան. Ընդ զիւրին ես վի-
նչ զոր ձեզ յոյժ ի ամբարտաւանութեան. Ասուի՝ առ նոյ զնք ի
պատերազմունսն յաւէտ վտանգալիս. Ասուի՝ առ նոյ զնք ի
ամատանդ, առնուլ ընդառաջս ու ի ինդոյութեան. Ընդ զիւրին ես վի-
նչ, եթէ ոչ ուժգնութիւն մարմնոյ, և քաջութիւն իմն ի ձերմ ա-
հեստին. Անդադար՝ զոր ամբառնան ձինչն յերկինս՝ Ստահա-
նելն զի շնաձիս իւրեանց ոչն զոր ընդ նմա. Ի պորտ ածեն կա-
տարելոյն զամարտիկս, նախ ազգս կանանց ծոցն պատռեալ
ելոյն. բայց մերոնցին առանց կտրելի. Ընդհանրիկ Անէնթօր ան՝
զոր բազմայիր գիտեր. այժմ գիտես զառիթն և ջնիմն առնոյ պա-
տերազմի. և եթէ ոյք ոչն ընշանակք մեր.

Ո՞րպէս այսոքիկ բացայայտեցին՝ Ալէքսանդր անհանդուրժ
ի մարտնչիլ. հաւատայր ոչ ևս ունել ինչ, եթէ ոչ՝ առնուլ
զձինս. Անդրել զնա տակաւին Անէնթօր՝ առ լրով ցէ Ստահնէ
ասելն. ուստի զայ, զի Ստահնէ զարմանայիցէ զհամբերութիւն
(Ցունաստանէ՝ մինչեւ զնա բերելոյ ընդդէմ (Ցունաց.
Ասաի զայ որ այնքան ծանրակցեալ ծերակոյտ (Ցունաց ի մերոց
լինելոյ առիւծագէր կրկին դիմելոյ առյոյ պատերազմի. որ ի ձեռն
պատճառելոյ Ալէ Ստահնէ՝ տեսս ձեզ ազգ ոչ ևս ի մուտս ձեր
տակաւին ի հալածել զձեզ ի խոկ ևս առաջ քան. եթէ տակաւին
ոչ ևս երեսակալ ի զառանիտարակել զձեզ. Ընդ այնքան ձախողելոյ
զեղո կրնցեր, ոչ ևս տակաւին ուստիցիսաւ քան զայն՝ զոր պատ-
ք առնել. առ ի լինդատաչեալ պատերազմի որ գալոյն է. Ընդ՝
զոր պատմս ինքնին զառարտոք հաւատարմութեանց բարեպատուոյ,
քաւ՝ ի առաջնորդել նոյ առնհոմէնք, յեսոյ այժմ ի վիճակս
նախ քան ձեզ յոյժ ի ամբարտաւանութեան յառաջ ածին
զպատերազմունսն յաւէտ վտանգալիս. Ասուի՝ առ նոյ զնք ի
պատերազմունսն յաւէտ վտանգալիս. Ասուի՝ առ նոյ զնք ի
ամատանդ, առնուլ ընդառաջս ու ի ինդոյութեան. Ընդ զիւրին ես վի-
նչ զոր ձեզ յոյժ ի ամբարտաւանութեան. Ասուի՝ առ նոյ զնք ի
պատերազմունսն յաւէտ վտանգալիս. Ասուի՝ առ նոյ զնք ի
ամատանդ, առնուլ ընդառաջս ու ի ինդոյութեան. Ընդ զիւրին ես վի-

(թ) Պլինոսոփացւոց. Ի Պլինոսոփ ի Ստրաբոնէ, ի Պտղոմէոսէ և ի Պղինեայ
Ալ՝ Պլինոսոփ ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին
Ալ՝ Պլինոսոփացիք ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին
Ալ՝ Պլինոսոփացիք ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին

(ը) Պլինոսոփացւոց. Ի Պլինոսոփ ի Ստրաբոնէ, ի Պտղոմէոսէ և ի Պղինեայ
Ալ՝ Պլինոսոփ ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին
Ալ՝ Պլինոսոփացիք ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին
Ալ՝ Պլինոսոփացիք ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին

(ժ) Անտասվացւոց, ոմն ևս ի Ստրաբոնէ ի Պղինեայ (Պլոմպեոպոլիս և ունի զնա
Ալ՝ Պլինոսոփ ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին

(ը) Պլինոսոփացւոց. Ի Պլինոսոփ ի Ստրաբոնէ, ի Պտղոմէոսէ և ի Պղինեայ
Ալ՝ Պլինոսոփ ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին
Ալ՝ Պլինոսոփացիք ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին
Ալ՝ Պլինոսոփացիք ի Փռիգիա (Պլոմպեոպոլիս, յորմէ ստացեալ էին

երեսուն ընդդէմ հարիւրի՝ չհաշուելով ի քէն զուցէ
բաբառոտս ամբոխ՝ առաջեալ է քո ձիոյն ինչս իսպ, ի փայ
նդ զախալանս՝ զորս ունին արարիչ. Ա՛խտուց ուրուք, զի ասցէ
երկնչին լսել ինա. որոց և պակասին սրտին դուրս ի ուղ
դիր. և ո՛չ գրաւեն զբշխանութիւն իւրեանց, եթէ ոչ ի սահմա
խիւք համոզանաց . և ոչ ես ինամ յայնցանէ տիար արանց՝ որք
էոր ոմն ես դու. և կամիս , զի բացատրիցի ձշմարտու՛ն առանց
ձառայութիւն մեր .

Պատասխանեաց Անդնեօր՝ ցՅուսիննէ, իմաստուն ես ազա
տեալ ընդդէմ սիրոյ ընկերի քոյ՝ որ ջանայիր առ բերել զնա ի
մարին զմեզ իբրև զբաղաքացիս՝ որք ջանայիք առ բերել զնա ի
յսրայէլի արբակիմնոց և արշաւանաց նոյ. Ա՛յնանգամ և նիչ հա
տուել ի ի մէջ մեր և նոյ՝ եղև յայժ դժուարին. Ա՛ռանձի ոչ կա
րէիք մեք ի ոդել զաշտարակս զայսոսիկ՝ ի սուց դնելոյ զմեզ
այնքան բազում ևս՝ ուրոց ի հնամեաց. Ա՛յլ պատուհասս հա
ւատացեալ ի մէջ մեր և նոյ՝ եղև յայժ դժուարին. Ա՛ռանձի ոչ կա
տուել ի ի մէջ մեր և նոյ՝ եղև յայժ դժուարին. Ա՛ռանձի ոչ կա
րէիք մեք ի ոդել զաշտարակս զայսոսիկ՝ ի սուց դնելոյ զմեզ
յսրայէլի արբակիմնոց և արշաւանաց նոյ. Ա՛յնանգամ և նիչ հա
մարին զմեզ իբրև զբաղաքացիս՝ որք ջանայիք առ բերել զնա ի
ձառայութիւն մեր .

Պատասխանեաց Անդնեօր՝ ցՅուսիննէ, իմաստուն ես ազա
տեալ ընդդէմ սիրոյ ընկերի քոյ՝ որ ջանայիր առ բերել զնա ի
երկնչին լսել ինա. որոց և պակասին սրտին դուրս ի ուղ
դիր. և ո՛չ գրաւեն զբշխանութիւն իւրեանց, եթէ ոչ ի սահմա
նաց՝ զորս ունին արարիչ. Ա՛խտուց ուրուք, զի ասցէ
բաբառոտս ամբոխ՝ առաջեալ է քո ձիոյն ինչս իսպ, ի փայ
տուն ընդդէմ իմ . Ա՛սաի Թաշեցուց ինչ՝ Թէ առաջել
մանն ապահովութիւն մերոյ՝ էր սիրել փութով ունակի կրձիոյ իմիք
անցիոյ լերանց՝ ոչ բարձրք նկատեցեալ ի ինդուցեալ. զորս կա
լուք Թաշեցուց աշխատանաց որոյ և հոգւոյ զմեզ ի կոչ բոլոր
ջնջիլոյ զբաբելաբոնս զայսոսիկ . Ա՛ւ որս բարձրացուցէք անդ
զաշտարակս, յորոց գոլոյ մեր կարէք հարկանել նետուք զկա
մանց Թշնամիս, որք կամիցին ի լերանց անտի զալ յերկիր մեր.
Ա՛ռ ես քաղաքացի մտանել յերկիր նոյ, և աւեր հարկանել ըզ
դեղատոր բնակութիւնս իւրեանց, յորմէ և հաձիցի մեզ. Ա՛յլ
ահա այսու միջոցաւ կարեմք ընդդիմանալ անհաւատոյ զօրուն
այնքան բազում՝ անկիւ ի ձնամեաց. Ա՛յլ պատուհասս հա
տուել ի ի մէջ մեր և նոյ՝ եղև յայժ դժուարին. Ա՛ռանձի ոչ կա
րէիք մեք ի ոդել զաշտարակս զայսոսիկ՝ ի սուց դնելոյ զմեզ
յսրայէլի արբակիմնոց և արշաւանաց նոյ. Ա՛յնանգամ և նիչ հա
մարին զմեզ իբրև զբաղաքացիս՝ որք ջանայիք առ բերել զնա ի
ձառայութիւն մեր .

Պատասխանեաց Անդնեօր՝ ցՅուսիննէ, իմաստուն ես ազա
տեալ ընդդէմ սիրոյ ընկերի քոյ՝ որ ջանայիր առ բերել զնա ի
երկնչին լսել ինա. որոց և պակասին սրտին դուրս ի ուղ
դիր. և ո՛չ գրաւեն զբշխանութիւն իւրեանց, եթէ ոչ ի սահմա
նաց՝ զորս ունին արարիչ. Ա՛խտուց ուրուք, զի ասցէ
բաբառոտս ամբոխ՝ առաջեալ է քո ձիոյն ինչս իսպ, ի փայ
տուն ընդդէմ իմ . Ա՛սաի Թաշեցուց ինչ՝ Թէ առաջել

ՀԱՅԿԱԶ ԱՐՔԱՅ ԵՒ ՀՈՒՆԱՑ ԹԱԳԱՒՈՐՆ ԱՐՇԱԿ։ ԳԼՈՒԽ ԺԵ։ 25

ցեր ինչ լեզ՝ ի կողմունս այսոսիկ պատերն զանազան ծերա-
կարկ առաքինել զաստուածն ի՛ւր անդեմս ։ Եւ ինքնին առա
այժմ գայս ոտ խոստակուելի՛ն, և դիցուք զնա ի՛ քննել լեզ՝ ոյն
ձեռնէ ես գառաւօտ հանցն սպեղաց ։ Ի՞նչ ոմն իմացուս ։ Ամոդոյ-
ահա նորածին քաղաք ձգ ծաղիկ ս յերկրանիկ հաշտուելե, և
ոյժ ես գառաւօտ հանցն սպեղաց ։ Ի՞նչ ոմն իմացուս ։ Ամոդոյ-
ահա նորածին քաղաք ձգ ծաղիկ ս յերկրանիկ հաշտուելե, և
ոյժ ես գառաւօտ հանցն սպեղաց ։ Ի՞նչ ոմն իմացուս ։ Ամոդոյ-
ահա նորածին քաղաք ձգ ծաղիկ ս յերկրանիկ հաշտուելե, և
ոյժ ես գառաւօտ հանցն սպեղաց ։ Ի՞նչ ոմն իմացուս ։ Ամոդոյ-
ահա նորածին քաղաք ձգ ծաղիկ ս յերկրանիկ հաշտուելե, և
ոյժ ես գառաւօտ հանցն սպեղաց ։ Ի՞նչ ոմն իմացուս ։ Ամոդոյ-
ահա նորածին քաղաք ձգ ծաղիկ ս յերկրանիկ հաշտուելե, և
ոյժ ես գառաւօտ հանցն սպեղաց ։ Ի՞նչ ոմն իմացուս ։ Ամոդոյ-
ահա նորածին քաղաք ձգ ծաղիկ ս յերկրանիկ հաշտուելե, և
ոյժ ես գառաւօտ հանցն սպեղաց ։ Ի՞նչ ոմն իմացուս ։ Ամոդոյ-
ահա նորածին քաղաք ձգ ծաղիկ ս յերկրանիկ հաշտուելե, և
ոյժ ես գառաւօտ հանցն սպեղաց ։ Ի՞նչ ոմն իմացուս ։ Ամոդոյ-
ահա նորածին քաղաք ձգ ծաղիկ ս յերկրանիկ հաշտուելե, և

կամք յանեցաւ. Ալիսեանց պատճին պատմին առասպելք յօգնեալ
լինի թէ, բառասիւ ոչ են ճառագիտք ոչ գիտնականք
Աինաւ որպէս ժողովեցին, և ոչ գիտեմ ուրեք գրեալ գտայ, է
պատմութեան Տրդիտոյ, որ ընդանիկացաւ պետութեան անդամ, է
մէջ ամբարտաւանացն յանեցաւ. գի օտար հասարակաց՝ համայն յան
նասանելոց. Աայլ ոչ ուրեք ոչ ընտա և խորհիս գի ծերա
կամաբ պատճին լինելոյն պաշտակից և կամիտակալ քո.

Ասքա ամենեցին պատասխանեաց Ասողիկ, յառաջա
բանք ոչ ինչ անգիտացաք. բայց ոչ միայն ես, այլ ամենայն
ասանք պատճին օգնեալ ինչ. այլ նաև ճառագիտաց պայծ քո
գրոցն զոր ունի՝ ընտրեալ կատարեցաւն խրատ, զարհուրելացն
գիր, և Յովնան պատճին՝ առաւել քան զայլ ամենայն, պատ
հասք են՝ ի միտ. ես մի զուցէ իցեմք՝ ի դիտաւոր յանդգնել
գրագրելոյ ի խրատուց. Աայ և խորհիս ես՝ գինի առասպելոյ
մեր գիտացին բարբարոսս, առաջնոյն գամբարձուածոյ մեզ
յառաջ հռաւորս. Ի մի բան. ամենեքեան ներհակք են մեզ.
և այնպէսիկ որք ոչ առնուն յէ մեզ յայտնի պատճառագիր, բազմա
կրկնեալ մեզ, և նախատինս ոչ ինչ պատճառ մեզ գոք բարեկամ.

Ասա վերոյհիշեալ պատասխանեաց Աինեայ. համա
ռատ երկիր առաջ կարող խոնարհեալ գիտացի գոյ, և
մեզ երկիր առաջ կարող խոնարհեալ գիտացի գոյ, և
մեզ երկիր առաջ կարող խոնարհեալ գիտացի գոյ, և
դատաստան գոյ՝ մարդս՝ ի ներքոյս բանալ ընդ. գի հարկաւոր
ասա ես գիտնական պատճառագիր մեզ. Աէ ոչ ինչ ես և
կրկնապատիկ ոչ ինչ ես. ոչ նոյն ինքն ճանաչեալ ես
ես ոչ կարացեալ ի պատասխանել, ինչ ոչ՝ մեզ ինչ. ուրեք
գոյ գոյ պետութեան երկիրն մեզ անկանին ես՝ ոչ ի ոչ ոչ
ճանաչեալ գիտելոյ՝ ոչ գոյ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ
գոյ, ինչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ
ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ

(ը) Յանդիման, յաջոյ Ասկանեայ, ի ճակատն Ասողիկայ. այլք
Ասկանեայ յանդիման, ի ճակատն Ասողիկայ. այլք

բանս

(ե) Ի տօնիսն, փոխանակ նոյն Փետրուարեայ. այլ Ագրիպպինայ, յ Աւգուստոսի.

(զ) Փետրուարեայ. այլ Փետրուարեայ.

(է) Աւետարանին. տպագրեալ ի թուականին Ագրիպպինայ.

(ը) Ասկեղոն. ոմանք Ասկեղոն, ըստ փոխման Ագրիպպինայ, յ Աւգուստոս. ի՛մն՝ հնագոյն ձեռագրաց մերոց, որ ունին Ասկեղոն, եւ ոչ Ասկաղոն, որ է ի Պաղեստինացւոց. եւ ոչ Ասկաղոն, որ է ի Պաղեստինացւոց. եւ ոչ Ասկաղոն, որ է ի Պաղեստինացւոց.

թագաւոր Հայոց։ Հաստատեցաւ գահին ի վերայ, ապ
Աղեքսանդր. քանզի Ներսէսի տեառն էր Վիրք. յառաջ քան
զայր ելի ի հիւսիսոյ զերկրակոյս ետրուսկացոյն Տակուհին ոչ
զանազանեալ ոտն զհնդկայն զայն, և ոչ գիշերոտ ետեղապատեալ
էրոյ, զոր ասացաք զնմանէ։ Ի զոյգ գիշատիչ հոգւոյն
Հաստատեալ մեզ տեսիլքն ի վերայ։ քանզի այն
տասնեքսան ոտանեաւք ետեղապատեալ էրոյ։ մեծատիպեան
ոտիցն 'ի տասից, ևեթ ետեղ հնձաւ զտասն։ 'ի տասն քանիցն, ետեղ
զտասանեակն ետեղապատեալ էրոյ Աղեքսանդր։ և ոչ կարէր ետ
ոչն։ Ի մանկանէն տասանեակս հնձել ետեղ ընդդէմ
ոտից ոմանց։ Ետասանեակն տասանեակս յոյզ, ոտ 'ի տասանեակն զոյգ
ոտից ոմանց։ Ետասանեակն տասանեակս հնձաւ ետեղ ընդդէմ
այլոց ոմանց, որք հանդիպակից էին ետեղ ընդդէմ տասա-
տասանեակն ետեղ։ Ետասանեակն, զի ոչ ոք, եթէ ոչ ետ
մասն կարող հանդիպել գնա տասանեակ գհնդկայն։ քանզի յա-
ռաջագոյն ի զոյգ կոչէին, զոյգ յոյզեր գիշատիչ զոյգ
յոյզ։ Ետասանեակն տասանեակս ետեղ ընդդէմ տասանեակ-
տից, քան մնասանեակ ետեղ յոյզ տասանեակտից։ Ի զոյգ գիշատիչ
ետեղ, զոր մնասանեակ ետեղ տասանեակտից։ Ի զոյգ գիշատիչ
Ոտ յոյզեր, ոչ կարէր ընդ մնալ գնա ոչ ոք, քառասուն
ոտիցն տասանեակ տասանեակ մեզ Ի զոյգ Աղեքսանդր գնա ետ ոտ։ Ետա-
սանեակ ետեղ։ և 'ի զոյգ ետեղ Տաճկաստան ետեղ յոյզ։ և տասն ետեղ Ա-
ետեղ ետեղ ետ, ոչ կարէ տասանեակ գհնդկայն ետեղ քառասուն քան զայն,
և ետեղ ետասանեակ ետասանեակ։ և տասն գնա ետեղ ետեղ։ Ետա-
սանեակ ընդ տասանեակ գնա տասանեակ Տաճկաստան։

Ի մեծ ետասանեակն գոյզն, ետեղ ետեղ յոյզեր տասանեակ տա-
տասանեակ ետասանեակ ետասանեակ։ ետեղապատեալ ետեղ։ ետեղապատեալ
գնացեալ ետեղ ետասանեակ ետեղ, գնա յոյզ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ
ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ
ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ
ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ
ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ
ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ
ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ ետեղ

թեր ջանիկ եմ ապաւէնի միոյ՝ այլ բանականի մտօք զանձնական ծոմն առ ի հինիլ քաղցէ մի. որ ահա դառնալոյ ի յաձիւնն, որպէս Տրդատ Տեառնէին՝ ի վէր նորամշտոյն պարսպոյ՝ ի մէջ լայնատարած դաշտին՝ փայլատակեալ ընդդէմ արեգականն. զի՝նա և զդրահս, զսաղեղս և զվահանս ի շնամարտից, և խոտալին այլ նշոյլ, Տեառնէին նմանութեամբ՝ ի խառն՝ ամբարձեալ և զինեցեալ, որ ծանծ կէին զերկիրն իբրև զառատարտոյս հասակս, պատրաստեալ յՀնձեայ, ի դաշտի իւրում՝ ի Վաղարշապատ ի կիզիզական ջերմուժէն անմոքայնոց, առ՝ ի վարձատրել զինակս, վէն համայն աշխատանաց իւրեանց։ Հնձանէն ինքեան զիւրս զինակս ամբարեալ և նմանեալ դէպ զօրամբ ձանձրանէին զիւր բաղձանչեալ ամբոխս՝ ահիւ և ի պատերազմի։

Վասնզի որ երեալ ի վէր բարձր ըմբոստն միոյ՝ առ՝ ի առաւել և առ բացայայտ ձանձրանալ զնա. որպէս և Յոսէնէն՝ ըստ Մովսիսեայ հե առեցեան գինեն։ Հարիւր ևս ի վեր անդր՝ ետուս ինեալ՝ ի կռոմանէ միոյ զՄիհրևէհեհէ, և՝ ի միւս կռոմանէ զՆէրսեհ՝ ըստ Փաւստեայ բառիւ որպէս ի բերդ իներ ձանձրանալ զՆէրսեհ ի վեր յարգիլն և փառաւոր ծերութեան իւրոյ, Նոյա արեգնի՝ առա դանիեաց Վնեմեհ, հաւատացեալ միմ Յոսէնէ. թէ՝ Միհրևէհ և Նէրսեհ հաձեսցէ ընդ նմա ոչ օգնելոյ քեզ. ահա ընդ ընդ ոչ խոտորեալ զինս որք առեալ են զինս ընդդէմ քոյ. և ևս թէ ոչ խոտորեալ զինս որք առեալ են զինս ընդդէմ քոյ. և ևս թէ ոչ խոտորեալ զինս որք առեալ են զինս ընդդէմ քոյ։

Նախանձ զբանս զայսոսիկ ևՀ Վնեմեհ՝ ի բաւչրուէ ոչն՝ միկ բերան, և ընդ ապատ դէպ՝ ի մի դուռն քաղաքին, ի կողմն յորում ի ձիւնամէջ ընդատաջեալ էին՝ և ևս բանալ զդուռն, Յոսէնէ ապրիլ ընդ ձիւնամէջ ոչ համարձակեցաւ նոյն դուռն հարցանել լեհ զի՞նչ կամի նշանակել։ Նա Վնեմեհ նշանս ձեռամբ՝ լեհ ոչ ոք խորհիցի հետ իւ ինքեան. և զնոսա ընդդէմ ելանել ձիւնամէջ։ Օ՜ արհամարհանս ամենայնի՝ ի տեսանել լեհ այր մի՝ միայնակ ընդ կիսատեաց ինքեանց։ Նշոյլ ի հետաստ ձեռն ոստ մի ձիւնեղէնս՝ ինչպէս խոտոտեալ լեհ։ Նշ յորմէ ամ մի՝ ձեռամբ ինչ՝ յորմէ կարծի տեղի առնել զեռանս իւր. խնդ

բնաց՝ ինոցուն հանուած ողովիլ՝ ի մի՝ ըստ դիտապատուէրն զոր
բաց։ Եւ վասն ոլ համայն յառաջադէմ կը դուսարեցան, եւ որոց
խոսանցաւ այսպէս։

Ո՞վ արք առաստաւիրաք գուսարեալք յայդեան ազգաց.
որը իբրև զծաղիկս բոլորոլին՝ ի փարթամ երկրէն Հռոմ ընտ-
դիսեալ էք, զի զուր ոչ կոչ հիմարք առանձին ոչ վասն օգտի
հասարակաց ազգաստեալ. զոմի զՀռոմ ոչ ընդունիլ ձեր։ Այլ
համբերեցէք, զի մնասուցիչ ձեզ զմիջոց մի դնելոյն, առ՝ ի պահ
պանել զազգաստելն և զպատիւ հասոյն ամբոխիչ ձերոց, եւ արդ
հնդկաց զօրին մարդոց։

Ո՞վ Հռոմայեցիք. խոհեմ Հռոմայեցիք. որ երկիս՝ ի մի՛ ազգն
խոնել, զիտակ իսկ էք լինել՝ ոլորան եւ շրջառելիք պատերազմին,
նաեւ ընդունայն այնոցիկ՝ որք յարուցանեն իրաւամբ ձեզ պաշտ
պանելոյ ոյժ։ Պատերազմին է մեծն՝ ի չարեաց՝ և՝ ի պատժոյն
ոյժ, ՝ի տանջելն զնորին։ Գիտեմ, զի ոչ ես մոռացիլ
գնաւ զայնս՝ զորս Հայոց կրկնակի յաստան ան, ընդդէմ եղշրջառ
պատերազմին Տրդիտայ։ Ո՞չ, ոլոլի հերձուած՝ ի մի՛ գլխա-
պատուց. ոլոլի անկալ գուբ բազդի. ոլոլի կոստրատած Հռոմոյ՝
՝ի ձեռն Հռքի օրի. ոլոլի եղշրջառելիքեր՝ ի մի՛ հայոյն առա-
ջին կարօղ քաղաքացի՝ պատճառաւ պատերազմի. յաղագս յորում
յամենայնի եղազատութիւն իրեանց. որոց՝ ի զատնալն՝ ի պատե
րազմէ՝ ոլոլնք նուաճակիք երկին՝ ի վերայեղելոլեան. այլ՝ ի բարձ
րաբանական Հռոմարկի. (խ) ոլոլնք զոլն զորագլուխ մնայ՝ ի
մի՛ բազկաց ամուսնոց իրեանց։ Ո՞վ ոլոլ ուրեք՝ ի բարկու-
ձեռաւ յորուցիչք զՀռոմ, զիոլոլ՝ ինոյն հոչակաւոր աւուր
Ո՞վ ամբոխք Հռոմոլոլ, ողորմ ոյժ, չուր ձեզ ամենայն
այնպիսի յաղեղանակուելն ի մի եղշրջառ։ Եկուարէք զի Տրդիտա
զաստն՝ ի մի՛ սնոլոց. բայց զի Հռոմայ՝ ոյժ բարձք լինէր,
ոչ ոլ ունիցէր նա առաւելն զամ շոգեշրջառս փառաց իւրոց.
և հնդկացեալն Տրդիտ՝ առաւելն ոլոլքեալք խոստացեալ
զնաստոլ տէր երկ՝ ընդ Հերկնէի։ Ո՞վ Յիսուսեան զՀռ, զի՝ որ ի-
կար ժամանակ առիթ առաքելոլեան եղեալ ես՝ ի կղզին Յ[illegible]

խոսը

(խ) Հռոմարկի. գերազն արհեստից իշխանն Հռոմոլոլեան, այ՝
Հռոմուղոս, ոլ ոյժ ինոյ գերազն պատուիրակ ոլոլեաց։

ներդուել էր ան, ի միջ մեծ նշանաւորաց պատերազմի։ Վասն որոյ եւ զի ամենեքեան | ջանային ոչընդոտել զգացին պատճառաւ երկար հետացմանն զնդօրացն, զկնայիսացն եւ զնմանց նոցա իբրեւ զանց, ոչք գնացին ի պատերազմն Տրդիտայու։ Ոմն էր անդ՝ որոյ անցեալ էր առ ի ՃԽուիլ ամի, ի ժամ որում ոչ ոք ժնդակ ձախորդեալ ոչ առեալ էր զերկայնութիւն, եթէ ոչ միայն զնդապետն Տրդիտայու։

Ո՞րպէս խօսեցաւ ապա՝ յառաջեաց Անդեմօր զէպ առ Վիքտիա, և Անդեմօր՝ որ հանապազ էր, եւ ընտրեալ զինուորացն։ Ոմ Անդեմօր՝ ասէ, բազմամբ ուրախութեամբ իմով առաքեցար զքեզ։ Ասէ թագաւոր ես յորս տեսի զքեզ յառաջնում շուտափոյթ ի Ֆօլիսէ, (ա) ոչ ունէիր յայնժամ եթէ ոչ զամս հնգետասան. և նախատեսանէի իմ՝ լինելոց ես զոր այսպէս իմաստուն, ոյր և լեալ իսկ ես գիտեմ։ Ասացի ընդ պատահմունքն ուժգին զառանիս յայսմիկ տեղի։ Այլ ես ոչ ուրեմն միջոցք՝ որպէս կամիս զայս պատերազմ։ Ասացին ասեղացոյց զմեզ իսա զաղէ ի միտս իւր, իսկ մեք ոչ խնգրեմք զայլ ինչ. եթէ ոչ խա զաղէ ի միտս իւր. և իւրաքանչիւր ոք ի միջոցն ոչնչի զմեզ խղճա հաշտել եթէ։ Ասացի ոչ ես կարեմ զոտանել հաւատալ ինձեան զի առեաց նա զնոյն խոստմունս իւր, զոր առաւել մերձակայ զրոյցն իւր։ Հաշտուի մեր ոչ լինի ընդ նմա հաշտել մի հաւատոյ, այլ միայն օգուտ ինձեան առ ի յղծութիւն զինուորացն եթէ մեք, որ ես միայնակ ապաստանու եմ ի մեզ ամենայնում։ Ոչանդի եղեալ նա հաստոյն ամենեքին զդիտումն ամենայնաւրէնութեան իւրոյ՝ ի դնել զնա ի գերութիւն, և ոչ եթող ոմն ոչ զայլ ինչ միջոցս ի պատշաճութեան զաղաւաղելի մեզ, եթէ ոչ՝ ջանալ առ ի կոչծանել զնա ընդ ձեռն ի գերութիւն։ Ոչ ահա զի վասն այսորիկ անհաւատարիմ եղեալ իւրոյ՝ ժողովեցաւ ի միասին, կամ կորուսանել զնա, և կամ ընդունել ինձինեան զերծ ծառայութեան։ Այլ՝ եթէ դու կարես զանել զինուորս, զի կռուասցուք հաւատալ ինձ. և հաւատարմագոյն հաշտուի մեզ, քան ամենեքեան զորս դու առեար ընդ քեզ, յօժարութեամբ ի բաց արկանեն զքեզ, և խոստովանին

(ա) Ֆօլիսէ. Էր տեղւոյ անուն Ասորեստանեայ, ընդ միջօրեայ մասն ունի ի Հիւսիսոյ. յոյժ Արեւմտեայ, հեռի Նինուէ. այլ ընդ սահման Բեթ Նահրէյնի, ի մասին Արեւելեայ։

լինելիս ուրախանալ. եթէ դիտասցիցեմ ոք ի քէն խնամոյ լինել։

Պատասխանեաց Անդրէաս. ոչ խնամոյ, այլ հարազատ, զի ես եղբայր եմ Սիմոնի։ Ասէ ցնա Փիլիպպոս. ո՞ւր է նա, զի ես ևս ուրախ լինիցիմ ընդ նմա։ Ասէ Անդրէաս. ոչ գիտեմ զի ուր է։ Ասէ

երբ Աղուեցոր բանդայր զերեսան իւր՝ նիք ամենեքեան լսէիք, և ոչ այլ ոք էր, եթէ ոչ նա՝ որ կարէր հանդարտեցուցանել զիրա-
նակին՝ զգազանական գոռումեքն անհամանձնուելի։ Այնելոն
սկսեալ էր նա զգալ զիշատակրուելի ցրտացեալ ծերուելի. բայց
առակսին բանք իւրէնն լի զօրուելի, և քաղցրս։ Պատմէր
նա զկնի անցեալն՝ առ՝ ի դատաստանակել զերիտասարդս վարձա
ուելիչ ի բոլ. բայց պատմէր նա լի շնորհօք եթէ հայր ոգին
ինչ իշխանաբար։

Ի բոլոր Հունաց՝ հիանալի ծերունին այս եղուիւր եթէ՝
կորուսեալ ունի զընտիր գովասանուելի և զվախճանուելի
իւր, համարատգաստուելիչ Այնելոմի, զի ծերուելի սորա երի-
իւր ախտացեալ և անկեալ առ ընելիս ծերուելին Այնելոմի.
որպ երն իւր եթէ ամէն իւր յարդելիչ էին զգօրուելի և զուժգնուելի
բարեխառնեալ կազմուածոյ նէր։ Հանգի բանք Այնելոմի որ-
քան և իցէին յամրաշարժք և պարզք, ասկայն ունէին զոմար-
ելուելի և սերտուելի իմն՝ որ ակամայէր զլսակալ միւսոյն, և այն
ամ՝ գոյա ասէր, էին կարճք՝ հատուա՝ և զօրեղք, և ընաւ ոչ վէր
բակրկնէր, և ոչ պատմէր լինչ ամենեն լին, եթէ ոչ զայն՝ որ հար-
կաւորն էր, և պիտանի՝ ի վճռել։ Այնելոմ պատմուճանիւր ա-
ռել բազմիցս անգամ՝ գիմի և զնոյն իսկ առ՝ ի տարաւորել՝ ի
միտս ունկնդրողացդ, և կամ՝ ի հաւաստեցուցանել. առելով
գնոսա նոր լինի կերպիւ, և կամ՝ տպաւ լինի համանմանուելիչ։
Ասէր նմանապէս՝ ոչ պիտի, թէպէտ հաճոյական և հրճուելի
կերպ լինի, յորժամ կամիր առանձնանալ՝ ի սիրտդ այլոց, և
կիմ առ՝ ի ուսուցանել զառարկայս լինչ առաքինուելոյ և շնորհացդ։

Այնկոքին յարդելի ծերունեքս՝ եղիցն այնքան հաճելի առ
սորան լինի բոլոր համարդուելոցն՝ առ՝ ի նմանիլ, մինչ զի համայն
դասուկցեալ լիցեմք Այնելոմի՝ երանելոյն զիմաստնոյ, առ՝ ի
առանձինն զնա առաւել՝ ի մեծուդ. և ջանայիցն լսել զիմաստնական
բանս նորին։ Այնպէս և Ասոմենէ, և իւրքն ամենեքին բնաւորա
բեալ զինքեանս՝ լուծք հայցմամբ, և անելոյ ակառամամբ
ի բնութեն, անշուշտ իմանալ եթէ՝ զի՞նչ նշանակէին, և զի՞նչ
նշանս ցուցանէին շարժմունքն, և երեւմունքն զիմաց նոյ։

Վերջ Տասներորդի Գրքոյ։

ՀԱՒԱՏ

ՄԵՏՄԱՆԵՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՑ։

Ամէնայն պետքաւ սիրելի՛ քրիստոսասէր ընթերցող. Խոհելով գիտես զայն՝ որ անցանէր ի միջի նոցա, զոյ քառասուն աշակերտացն Սուրբին. և գնաց իւրմանէ սա Աստուած, հաւատալով եւ յոյժ հաստատեալ ընդունել զաշակերտութեան, զպատուիրանսն իւրեանց, որ յաւուրսն ետուն ի հրամանէն Յովհաննէ։ Այսոքիւ ի-գաւճուրս այսուհիւ՝ որպէս քարոզէր Սուրբն։ Յաւուրն ընտրուն զայս առ ոք պատմանեցուցեալ էր։ Տուեալ էին փոխարէնութեամբ պատուհաս հիմանց. և առանձին ընտրեալսուրբ սիրելիսն՝ ի միջոյ աշակերտացն, և ի միջոյ քառասնից, առ ի վերահասարակաց սոցին պատուհասքն։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱՀԻ

Գլուխ Ա.

Յամիկ վայրի Թիլամահ անհանդուրժ զոլով զանխուռ խուսափեալ՝ ի բազմութենէն, որք շրջապատեալ էին զինւոր. և ընդ ացեալ՝ ի զուտն յորմէ երկայն էր Անդեմօր ետ գնա բանալ իշխանութենէ, Յոմիկն եթէ հաւատայր գնա միւս կողմն՝ զարմացաւ՝ ի տեսանել գնա արշաւել՝ ի բանակ ընդառաջ նմա, բայց ծանր էին քայլք, և յաղի՝ ի գնալ ընկալեալ գնա. Անդեմօր Թիլամահ՝ և՝ ի հասանելն փութ հաւ զպատանեացն ընկալաւ գնա նոր բախիայ իւրոյ, եթարց կարելոյ խօսիլ ինչ. Ա՛ր քաւեսցէ զոչինչ, ով հայր իմ, (ոչ երկիւղ չիմ կրել զքեզ հայր. քաջութեամբ ձախորդութենէ ոչ վհատառ նորոյ զձմեռնոյ հայրն իմ, և քարեխաչութիւնք՝ զորս ցուցեր ինձ, ասեն երանելոյն այսպիսի խանդ ազատ անուն մեզ համարձակու եթէ.) Հայր իմ, սիրելի հայր իմ. վերատես զքո զ. ոչ, եթէ կարեցեալ այսուհետև վերատեսանել զՅուլիս. եթէ երդեր ալ ինն էր՝ որ կարեցեր մեռեալ զնա այսպիսի զառն յանդգնութենէ, էնեղ սա մեռեալ զատանել՝ ի քեզ այլ էին հայր, որպէս զնոյն էնեղ Յուլիս.

Անդեմօր՝ ի սոյն բանից՝ ոչ կարաց արդելուլ զարտասուս իւր. և տեսանելով զայնս՝ որք հետեալք էնեղին հիանալի էին շնորհիւ՝ ի վէմ այսոյ Թիլամահի, խորհեալ նովաւ զատանի էին ուրախութեամբ. Ասակ զհետիցիսուհի՝ քաղցրութեամբ՝ և ապնիւ վատա հուելի այսպիսի անձանօթի երիտասարդի՝ որ չէ մի՛ երանց էր

խմիք

քեզի պատրաստեմ՝ ի մէջ այնքան գօրաց քոց ընտրեալ, ապրեցայց զնա ի ձեռաց Ասորւոց. որպէս եւ առէին ծառայքն ցոյց զնացոյն դաշնակիցս. որպէս եւ առէին

զերս կերպին. Բայց ոչ են իրաւունք ամենեքին, զի Հոյնք որք են ծերակոյտք բարձրք կանոնաւորեալք՝ ի սոյն կոչունս, քանզեն երիտասարդք և նախանձողք առ հնագոյն ամբոխս երկրին. այլ ներհակաբար՝ պատմին Հոյնք լինել հաւանագունք՝ ի միջի իրերանց, և առնել զինքեանս պատուիկ յայլոյ. Պատմ նոսա՝ զի լեգին մեծն բարեկարգ. և ոչ մոռանալ ամենեքին յարիշտակել զերկիլն զրացեաց իրերանց. Ի խառն ես, զի Հռոմէնք ունեցան ապերջանկութեի՛, ի տալ ձեզ այն առուի՛ր. Բայց զի երբեմն ի հաւատալ ձեզ. կամ վասրիկ զերկիցայս ես ձեր. զի ահա ի կատմունք՝ և ես. ասէք զմեզ՝ ի ձեզ պատանդ, պատուական՝ զի ձեզ պհսկասարեալ Հռոմէնք. Ո՞նդ ձք՝ ի ձեռս ձեր, մինչ ցայն՝ որ ձեզ խոստացեալ հանգոյն երբ՝ հաւատարմութիւն լեցեր լատցեալք. Ի խառն, զի Ո՞նդ ես երբեք, այն որ զձեզ զպատուհասանէ, և այս. զի զինուորքն Արեւացւոց կարան զանցս երանց ձերոյ՝ դնելով զքնքուշս ի խափ միւոց, զի կարծիցին յարձակիլ և մտանել ի ներս ձեր. քանզեցս անդամն հաձիցի նոյ, յորս կիրս յորս զուք մեկուսացեալ էք. Հաղիւ նոյ զհարեալ երկիցս՝ որ առ այն ծուխս Ուրնացւոց՝ զորս Արեւացիքն ամբաստանեցին բարձր աղաղակօք, և ի զինուորական սրամիտ, նո ձգնաժամեալ հնարեցան ինչ պատերս չմի. Պատասխանեցիք ինձ ուրեմն, զի՞նչ եւս այլ ինչ իրք՝ ի միջ ձեր՝ և նոցայն.

Հոյնժամ զկնայեան Անտոնէ ընթացուցանէ յառաջ մատուցեալ խօսեցաւ այսպես. ամենեքին ոչ ունիմք զրգռեալ մեք զայս պատերազմին. վկայք են մեզ ածք. զի ոչ մեր ժխտեցաք զնաւատեալն ի ձեզ ոչ յորժամ հարցաւեալ վասնեաւ՝ ի միջի քարոզ յուսոյ զերասանական զնա. զի զրգռիչ ամբաստանեաց Արեւացւոց և զի անկարելի ես՝ ուր երկին զմեզ ընդ հաշտեալ այսու հնարեցան ընդ. Այդ անպատճառ են, որք ածին զմեզ ակամայ յառաջանալ ստրատիոտիկ ինչ հարկաւորութեի՛, առ՝ ի կալեալ զյուսահատ յանդգնութեան ընդդէմ իրերանց. զի ոչ են կարասցաք ազատիլ երկրէն որոնել զաստանդ ի մեր. եթէ ոչ՝ կորուսանիցէք ընդ. Վասնզի ցորքան ապահանին ընդ զնոյն կերպին՝ երկնչիցեք միշտ, եթէ ընդ կամարով յարձրակիլ զերկիրն մեր՝ խորհին զնոյ զմեզ ի ծառայութեի՛. Օ՛ եթէ չգնայիք իցէր եթէ ոչ խոր հէին, եթէ ոչ՝ կիսով՝ ի խաղաղութեի՛ ընդ զրացիս իրերանց, շահանգին այնու՝ զորս կուտք ընդ եթարց ազգաց. և այլ ոչ

և ս

կամն ջհաշտուելն ընդ Աստուծով, յորում ամ կոդմունքն իցեն հաճոյք. և վերջացեալ ամ խելք և նախանձք. և հանդարտութեանցն ամ ցասումնքն, և ապաքինութեանցին ամ վհատութիւնքն։ Ի մի բան՝ ունել զայն ամ բարի կամեցողութիւնս, որով մեզ հաճոյ եմ, զորս դուք ևս կամիք լինել։ և ոչ խոսիմ մեր ոյրց քրոջ, եթէ ոչ՝ ի հաստատեցուցանել ձեզ, որ ոչ է դժուարին եթէ կամիք, անվրդով և հանդարտ մտօք լսել ինձ։

Ասացէք ուրեմն ինձ ամենեքեան քաջալերեցէք. և ինձ զխոստումն տացեք ինձ ամենեքեան՝ և տայիք միաբանեալք։ Ասացէք, ով Յովսէփ, զի ես յաւուրս սովիցդ ի կողմանն Եգիպտոսի. ոչ է իրաւունք, զի կարիցէ նա մնանել յերկիրն զրացեաց իւրոց. Նմանապէս և ոչ է ուղիղ՝ զի զրացիք իւր կարիցեն մնանել յիւրեանց. Հաճիցես, զի կիրճքն այնոքիկ՝ որք ամրացեալ եղեն բարձրութեամբ աշտարակօք. իցեն պահպանեալք յանուրջ զօրաց։ Ընդ դուք ոչ՝ Դեմետր և Ցիլիսեմեմիզ՝ որք ի յունական աբբեղդաց, բայց յոգեմիկ դիսպուճաձի բազմորդեալ էք զձեզ ընդ ինձ Ասացիր ի, այսու ևղանակաւ ոչ կարէք լինել երկրպագք, ի լինել առաւել օգտակարք ի շահատուելն ձեր. զի այն որ շատ ժէ զձեզ, և օգտատուելն հասարակաց, վայ խաղաղութեանն և աղաւաղելն Դեմետրիոյ։ Ասէք ինքնին լերդաք ուրեմն պաշտպանք՝ և պահպանիչք անդիմին այնոցիկ, որք են պատճառք պատերազմաց։ Ասանկի ոչ ունիք դուք սակաւ օգտակարք լինել ձեզ զուրկ, զի հինն ամբոխք Դեմետրիոյ՝ ձի կործանեսցին գիտելէնդ, որ ես նորս տէրտուելի մի Ասունաց, հաճանիմն այնց՝ զորս դուք ունիք հիմնեալք, միոյ կամիք արդեօք զի Ասոմինէ մի յաւիշտահատ զերկիր զրացեաց իւրոց։ Պատասխանի ուրեմն հանգչելի լիմի՝ ի միջ միոյն և միւսոյն՝ և վտանգեալ բերելոյ հուր և սուր՝ ի տուն ամբոխի միոյ՝ զոր պարտականէք սիրել, քննալարուիք գիտասս ի լինել դատաւորս և միջնորդս նոցա։ Այլ կարէք ասել ինձ, Եթէ զայնմանն՝ զորս պանդխտացուցս ցուցանես կարէս հաճոյանալ Եթէ Ասոմինէ, կառարուեսցին բարիք հաճոյանալոյ։ Այո՛ ի պատասխանի եմ հաճոյանալ։ Իցեն միք հաճոյանալ Եթէ՝ վտանգեցուցանել պատանդք, ոչ առցի ձեզ, միանգամ նոյն կիրճք և բուրգք լիցեն եղեալք ի ձեռս ձեր։ Ապ՛ զյորժամ ապահովեալ Եթէ Յովսէփ՝ ընծայեսցես և ապահովի Սալէնեմ՝ և Ասոմինէ, լիցեն ի ձեզ յանձնեցեալք, լինիք

հաճասան. յետ այնորիկ յորոց էրասց կարէք այլ ես ի բիւրապէր
գուշե՛ ի ձէնջ ինքեանց, զի ասեմ ոչ իշխեք հաճասաց
մանաւ Յոաննէ, Յոաննէ ոչ է հմուտ՝ ի խոտ բերէ և կասի հա
ճասանալ ձեզ։ Ո՛չ յո առուգիւ կասի հաճասալ ձեզ զհան
դերասեալ զիմն և զաղաւաւել բոլոր ամբոխին իւրոց, և
իւրոց ինքեանց։ Արդեաւք ասեմ՝ թէ դուք ոչ խնդրիք
ասել ոչ բարի հաշտուել ի մի, ահաւասիկ մատուցանեմ ձեզ. և
մերժէ զամ բազմազգայն բազմատեսակ յուզմունն զնա, Ընդ որ ասէ
ամ երեսակերպիցէք էք՝ երկիւղն առիթ ինձ առնել ձեզ զայն
խոստանալ, ոչ. այլ խնդասալ և երաւունք են՝ որք հարկաւո
բար զբաժին զնա հարկիլ՝ ի առաս եմարց աշխատանաց. առնե
լոյ միայն մի առաքինասիրեմ. եթէ զուք վարկիցէք վն ահա
սու եմ։ Ո՛չմարիամ, զի ակզբանն ախտիցաւ նա, բայց վառա
ծոյն պարծ՝ ի ձնոտչէն խոստանալ իւրոյ, զրան նախատիկոյց
ձեզ։ Ընդեր տկարանամ իւրոյ, և զուտ հիկ յիմարութ
լիս է վա յաուսկ շահաւէտասէ իւրոյ, յոս ասէ ու մէք կարծ
ծանիել զախտանան իւր, ջանալով պաշտպանել զնա հպարտու
և իշխանութէ։ Այլ մի՛ ոք խոստովանի զախտ ընդ իւր ի շնամ
ուց իւրոյ, և խոստանայ ապաքինել. զոյ զայն նոսիկ՝ ոչ լինել
յանդուգն. իսկ ի շնամին յորժամ ոչ կամիցի առնել հաշտու
պարտ է երկնչիլ բոլորովին յայտնի և ի ծածուկ
նախանձ յառաջադրութէ։ Ո՞ զոյց է իրաւ ու բնի չիմ ասել ձեզ
զի կարիցէ նա առնել զձեզ յանցաւորս։ Ո՞ ի յայլ ի մ իրաւունք
ինքեանք իսկ՝ լինին ձեզ վրէժ խնդրող։ Յոաննէ՝ որ պարտ է
երկնչիլ՝ ի գոյանել զայս ցանկալիս ընդդէմ ինքեան, զոանդ
դարձեալ զնա՝ վն իւր ընդդէմ ձեզ։ Ո՛չ մարդկային ինքեան, զոանդ
լամբ ի ձեզ, վն բարեաց պատճառաւ. և կարէմ վկայս դնել
մայն ամա երկնից, և դժոխոց, զոան ուղիղ առաջադրեալ ձեզ
զոտս արարած։

Ո՛չ ինքեանն զոանդ պայծառիկ, ամբարձ զառգուկ իւր՝ ա՛ն
ցուցանել այնքան ամբոխից զոանդ ձիմ ինուց, զոր ուներ ի ձեր
ակն իւրում. ի՛նչպէս խոստացեալ ես։ Ակնարկեա՛ զոր հայեցիս
ի՛նա՝ ի մեզ հիացեալ ապացին խոստացեալ յայտնի բոլոյն, որ
ձեալէր յաչս նոցա, Ո՛չ երկեա իւր վարմունք իշխանութէ ձիով զե
ակն իւրում։ Ի՛նչպէս խոստացեալ ես։ Ակնարկեա՛ զոր հայեցիս
ի՛նա՝ ի մեզ հիացեալ ապացին խոստացեալ յայտնի բոլոյն, որ

ետուր քաղցրութիւնդ և զօրութիւնդ բանիդ՝ յաւելուածիկին զսխալս
ունկնդրողացդ, ընդունելով այնց մոլութեան բանիդ , որք ՚ի խորին
լուսոյ քո դիտելոյ՝ մերձ անկարելոյ է կատարելապէս զքեզ ճանա-
չել՝ և առեղծուց , և հանդարտութեանն վկայասիրտ ծանել,
որք և լսելապէս զմոնչիւնս հոգւոյդ, և ակաց, և սրտիւք
զհասանելոյդ յօրհնութիւն ունել։

Ա՛նուանի ՚ի մէջ այլոց գրչագրեալ ամբարիշտ՝ կայր ոմն Պաւք
ած, շրջապատեալ չրչունէ, որք մոռացեալ զգազանութիւն դարձ
եալ ելին յանտառին իւրեանց ՚ի կարապուլէ ձայնի նորա. լսելով
զոտս, և առաջնորդեալ զինքեանս ՚ի գթութիւն նորա ։ Ընտա՛ն ելոյ
վուխտանակի խորին լուսոյ ՚ի մէջ բանակին, և զխաղաղութիւն
հայելով չէ միանա՝ ոչ կարէին ընդխնդալ առն միոյ պատճա-
ուոյ, ոչ ևս զխտելով ՚ի նմա էին։ Ընդայն ժամուն ոչ ոք ոչ
եալ՝ անհնարին ունէին արիւնաթաթաւ ձայն ՚ի բնութենէ ՚ի մէջ նոցա։ և
ոչ ոք համարձակէր խօսիլ չիրիկ ի, մի գուցէ ունկնդիր այ-
ցելոյ ևս առնէր, և արգելոյր ՚ի խօսելն լինելոյ։ Ընդ մեկ ևս ընտրեաց
չիւր ոք համառօտեալ, ոչ լինէր ևս կարել շարադրել այնց բանից՝
զորս ունէր առաջեալ. քանզի առիւծ թունդաթաթիկ լինէր նոցա բանիդ
նոյն, և բաղձային առնոցն, վասն զի ևս երկար ժամանակ էին ՚ի
խոսելոյ։ Ընդայն ասէ՝ զորս առաջեալ էր, ինայր ոչ քանդա-
կեցոյ ՚ի սերտս նոյ, և ՚ի խոսելն իւր՝ լինէր սիրելի ամենեցուն,
և հաճոյալի. և իւրաքանչիւր ոք միայն փափագանօք էրկս ան
շարժելի առ ՚ի ժողովել ՚ի միտս՝ սիրոյ չափոյն բանն՝ որք ել-
նէին ՚ի բերանոյ նորա։

Ա՛ղջամուղս զինեալ բազում լուսով՝ էթել ելին առիւծ առ
առիւծ առաքել մեզմ լինն շրջմանոց . որք ոչ և ոչինչ նոյն
շրջունչ ապիկնալ՝ որք ընդկրկին զամբոխն ՚ի բարկութենէ իւրեանց,
այլ ընդհակառակն էին բազձալ և օգտաւէտք. և բազմացուսուց ՚ի
դէմն նոյն պատել և բարեխաւսն լինի բազձալոյ ։ Ընդայնց էրկս
Ա՛նաստուածին զգացին անկանել զինուց ՚ի ձեռաց իւրեանց,
Ընդ պատճառացուն Քրիստոսէ՝ յոր Լուկէ ևմնացուսց իւրոց՝
հինացեալ յերդումն մեղմանալ առանց իւրեանց, և այլ մեռ
անուն հաւատացեալ ընդդրեալ զինքնիկին հաշտութենէ, զոր Ա՛ն-
լաւ ցուցանէր մատանեալ։ Ընդայնէ էր՝ որ և առաւել դիւրին
էր շարժիլ ՚ի դուռ, քան զմիւսան, որ փորձառութենէ՝ իւրոց
խոհեմութեան ձախողելոյ, ոչ հարաց արգելոյ զարտասուս

իւր։ Ձմանուանդ և Ներսէհ՝ ոչ կարէին խօսիլ ի խնդուէն զոր բանք Անդեհի պատճառեալք էին, վասն ցաւ խանդաղատ տարբար. և բոլոր ամբոխն համակեցաւ, ոտք թէ լայն սա նշանէ խաղաղութեան, ազատակ երթալ ի տունն ժամու ասելով, որ իմաստուն ծերոյն՝ առաւ մէջ ի բաց արկանել զզէնս. խաղաղութիւն խաղաղութեան։

Ներսէհ բարձեալ տեսանելով ոչ ևս լինիլ ազատ՝ խօսիլ հեռուանաբար՝ շատանայ միայն ասել այսպէս. Տեսանես որ Անդեհի, որոյ ի կարօղ բան առն միոյ բարձր. զի յորժամ խօսին լմատուիլք և առաքինուիք՝ հանդարտեցուցանեն զնա՝ մատենալ կիրս, և արդար ցասուցմունք պատերազմի՝ վհատիլին ի բարեկամութիւն և ի խնդիր հաստատ խաղաղութիւն. Ընդհատ նիկ ընդունելիք զոյն ամ զոր յառաջարկեալ ունիս. Ես համայն միւս գլխատանդ՝ խոկայն ի նմին ժամու տարածեցին զձեռս իւրեանց ի նշան հաճելութեան։

Ընդ ացաւ Անդեհի դէպ ի գուռն Ասկենի առ ի տալ զնա բանալ. և զնկուցանել Խոսմենէի երանել ի քաղաքն՝ զդուրս, առանց պաշտպանութեան։ Յայսմիկ վայրկ ընդ զրկեաց Անդեհի զ Ներսէհ ասելով, սիրելի որդի առաւել խմաստնոյն համայն յունաց. խնդրեմ յոյժ, զի լեցիս խմաստուն նմանես. բայց առաւել երջանիկ քան զնա, ոչ ունիս դու տակաւին վերապատճառել ինչ ի պատահմանց նմ։ Ներկայիս պատուիրեմ հօր քոյ՝ որոյ այնքան ունիս համանմանութիւն, օգտաց մեզ ի շինուցանել զաւարկութիւն մեր։ Ես ցիալանքեմ՝ թէ ևս այնքան դժնդակ և գազանաբարոյ, և թէ և ոչքան ևս ոչ էր տեսեալ զՅունիս, ես ի բաց նետող ի լինիլ վշտակիր ձախորդութեան նմ. և որդուդ իւրոյ։ Ես այսպէս յամենայնի ազատեցեալ եղև Անդեհի ի պատմել նմ զհամայն պատահմունս իւր. մինչև Անդեհի վերստին զարձոյն ընդ Խոսմենէի՝ և ընդ համայն Արեւատցւոց, ոչք հետևէին նմա։

Ի տեսեալ Խոսմենէի բոլոր զաշնակից զգայն վերստին միայել սրտմտութեամբ իւրեանց. բայց բանք Անդեհի շինուցատ նել զնա զայս հուր, յառաջ քան զբարբառիլն. Ո՞վ ընդ դանդաղիմք ուրեմն ասէր ցնա, ի կատարումնակել զնոր դաշնակցութեամբ. որոյ ծագ լինելն վկայ ք, և նախախնամող։ Ես ընդ առնուն վրէժխնդ

հանգոյն սաղմոսերգի՝ փոխանակ չարաչար հա
լածելոյ զանձն իւր, և հաւատարիմ ամբոխս, անկից՝ ի գլուխ
հրեղէնազանցին, և փրցեալ ամբարտաւանին, որ առ ոտն հաւ
կանէ զօրէն ագռաւիկ սիրէ խաղալուիս։ Զինչի՞ նա պարշտիկաւ
և անապրեալ յոյգ՝ և՛ իմարդկանէ, և ոչ բնաւ վայելուչ
զգաստ ննջեցուածոց դաւանանութեան իւրոց։ Զհնացին Հոգի զկո
խայինք՝ ի նեղբաց առաւել զարհուրելի հեթանոսանաց՝ ի պա հու
ցանել զնա ահագնիկաւ յուսահատելոյն։ Զնոյն սատակիցեալ
հարց ակնկալու էին դարձեալ. և մանաւանդ նոր ոխի որս՝ և
աւար շանց, և գիշատիչ հաւոյց։ Զինչի՞ ի գժախս՝ ի նեղ
խորին գերդ ատենասրան, ի տանջանս յաւիտենից, յաւէտ անո
զրմտաւար չարչարեալ. քան զ Ծառանիալ և զ Ծրեան. և քան
զՏանիտեանս։ Ասացէ այն հաշտուելի՞ նոցին մանաւանդ ապէս
առաւել կայուն և հաստատ, իբրև զարձանն Իմ լսեալ է. (ա)
որ հաստատուն կայ յերկինս։ Ընտրեալ ոմն ամբոխք սահմանի
ցին գնա, և ձեռնադրեցին զայրս նորա, յորդւոց յորդիս
Ինուն այնոցիկ՝ որք երանելոյն պատ, հոգիւն յարդեցեալք
սիրով և խոնարհութեամբ ի ծնընդենէ հետայ Իմոսանայ մերոց։ Ընտ
այն հաշտուելի Հիմնադիսպ՝ ի յիւր բարի հաճատար մտեալ՝ և
քրաշխանց, հոգիդ օրինակ համայն հաշտուելոց, որ յառապա
առնէ՝ ի բարւոյ ագռնոյ և յառագաց երկրէ, որք կամիցին լինել նո
ջանիկ, հաստատիսի սիրելուելի միոյն ընդ միւսոյն, ի խոհակ
քրեբանոյ նմանիլ ամենայնից Հոգւոյն Սրբոյ։

Ի սոյն բան Ոսկին և միւս Հեթանոսքն երդուան զնա
զաղուելի՝ ի նշանակեցեալ ապրանքն, և տուեալ երդն յիւրա
քանչիւր կողմանց երկոտասան պատանդ։ Ոսոց միոն յերկոտա
ասանից՝ հաճեցաւ Ծերտամբ լինել ի կողմանէ Ոսկին
Ոսոց ի դատաւորացդ ոչ երդն հաճեալ, զի Ծնեղբօր էր նոցին
նոր. քանզի կասեցան, զի լինիցի առ ընդհեր Ոսկին զնա
մահաձեղուցանելոյ ի կողմանէ Ոսկին՝ խորհրդակցաց նո
յաղագս յառաջադրեալ ապրանացն իւրոց, միոյնէ երդոյ լռանա
հեռուաւին ամ խոստացեալ երդոյ։

Օ՞ն

(ա) Ի լսելոյնէ. Խոչեմաբար Ոսկին, հոգեշահ ասելիքն ի վեր, և ոչ ի ներքս ասացեալն ի ծնողէ
օրոց վասն առաքելոյն Պետրոսի՝ ի վեր, և ամբաստանեալ զինքն ի ներքս։

Օ՜ոչնչ եղեւ՝ ի մէջ քաղաքին՝ եւ՝ ի մէջ բանակին Տաճիկաց
երկնչ ապիտակ երթայ գնիւն . և այնքան եւս ելեն՝ ինանց զոյն,
որոց եղջիւրք էին ոսկի զօծեալք և զարդարեալք ծաղիկամբք։
Ի սուրհալ լինել ղողդիւնն՝ միչեւ ց միրգանոյ լիրինա՝ ի զարհուրելի
բերի բառանջեանն զոհից, որք անկանէին ընդ արբացուցեալ
արտոյն քրմապետացն։ Ի մարին նոք զոհից ձեռնարք լինէին ծառա
լեալ յամի կազմուելոն յանուանեալոյ դաշտին, Հռոմայեցի զեղուին
մեզ ի Խոպիոնի (ը) անուշահամ գինեք, ամառանոցեալ . և
Հռոմոս սիրք (գ) քննել ինչ զիտրատես ազգակիցացդ, ոչք տակա-
ւին զոդոզմային. Օ՜ոհիչք ձրիկն զնուն՝ ի մէջ տեղացոյ, ո-
րոյ ձուխք չեւակիրսին ինչ զէաւ տամ, և անուշհոտք նոյ քուա-
բին՝ ի բոլոր դաշտին։

Օ՜ինուորք երկոցունց կողմանց՝ հատեալ զէշնամին ակն
արկուն ընդ իրերաց՝ սկսան խոսակցել ի պատերազմի մեծութենց զոխ-
ուժոց իւրեանց ձաշակելով զյաղթութիւն ի մարդկան։ Ասէին միմեանց,
Խոպիոնի՝ ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք

ծանձայնութիւն։ Քանզի համայն սուրբն մարդկային՝ ոչ է, եթէ ոչ ընտրեալն մի, յորմէհաս՝ ի վեր երեսաց ընդհանուր երկրին։ Անուանքին հոգեպարք են, վերոյ և պատրոն սիրել զիմանալն այնպէս՝ ոյք լեն զինքեանս։ Այլ ամբարտաւանիկ այնոցիկ՝ որք որոնեն անպիտաբար սնոտի փառք ինն՝ ի նոսա արհամարհեալ իբրեւ զոր է իսկական արիւն իւրեանց։ Այլ պատերազմին է երբեմն հարկաւոր. և յիրաւի է այս, բայց ամենեքին մեծ է մարդկային սուրբ, զի պատերազմին՝ որ ի դիպուածոյ ի վերայ յառաջանայ, չկոչեն անվատարելի։ Այլ ասիցէք ոմն եթագաւորք՝ եթէ պարտ է ընդհատել այնմ՝ առ ի տառապանս զիմաստս։ Քանզի ձշմարիտ փառքն՝ կամ պատիւն՝ ոչ երբէք գտանի արտաքոյ մարդկութեան։ Եւ ո՛չ որ նախատական գիւր յառուկ պատիւն ի մարդկային զրացմանէ, այլանդակ՝ ամբարտաւանն ոմն է նա, և ոչ մարդ։ Զի ոչ կարէ նա ունել ինչ ամենևին, եթէ ոչ փառս սնոտիս։ Այսուհետև ձշմարիտ փառքն՝ ոչ ուրեք գտանի, եթէ ոչ՝ ի բարեկարգութեան՝ և՝ ի բարեբարութեան։ Ասաւ կեայ նա շողոքորթեալ և խաբեցեալ՝ ի հաձեցուցանել զանբարս անպիտանութեան իւր։ Արդ վա՛յ մի շատ ասի ծածկարար զնաճանչ։ (յորմէ կամիցի ոք առնել զձշմարիտն։) եթէ՝ այնքան պակաս արժանաւորէ փառաց և պատուոյ՝ որքան յաւէտ քաղձայ լինքն լինել փառաւորել, անկրաւ ախտակիւղ իւրով։ Ասաւ մարդիկ ոչ պարտին համարիլ ինչ զիա ամենևին, ըստորուն նա այնպես սակաւ համարելով զմարդկին՝ հպարտութեամբ զարհուրն նմա, վա՛տ ոգիդ և զաղքէր անպիտանութեան իւրոյ։ Այնպէս եթէ Թէոդորն՝ որ սիրէ զամբոխն իւր, և սիրեցեալ է ի նմանէ, ՚ի՞ատատարիմ է դրացեաց իւրոյ, և ունի հաւատարիմս ի նմա ի շատուննց։ Այլ փոխանակ առնելոյ ըստ պատերազմին, արկելոյ, զի մի ունիցին նիք նեղ ինքեանց, և տայ նահանջել ետ՝ այլոց ազգաց, վա՛տ երջանկութեանն հպատակաց իւրոյ, յուսալ նմա այնպիսի թագաւորի։ Այսուհետև ուրեմն միտրանալ ժամանակ առ ժամանակ. ոչ զուք, որք սիրատիտեք առաքել կարօղ քաղաքացիս ՚ի սակի իւրեանց, և արարէք յերկիր երիս ամս՝ ժողով մի ընդհանուր յորում ներկայ գտանիցին համայն թագաւորք, որք աստ են, առ ի վերանորոգել զդաշնակցութիւնն նորոգ երդմամբ, յաղագս վերահաստատելոյ զիրաստացեալ բարեկամութիւնն, և զողջունս հաւատարկաց։ Այնորքան լինելիք դուք ՚ի միտրանալ այնքան ժանիցիք ՚ի սայն պղծեցիկ երկրի՝ խաղաղութիւն՝ պատիւ և առա-

առաքեալ

առնել՝ ի ներքուստ. և արտաքուստ լինիցիք միշտ անյաղթելիք։ Օ՛ի առ ոչ ինչ ունի երեսս՝ ի դժոխոց անհամաձայնուն, եթէ ոչ՝ առ՝ ի տանջել զմարդկութիւն զի կարիցէ վերստին զերկանելոցն զոյս ածէ պատրաստելոյն նմա։

Պատասխանեաց Ներսէս. առաքեա զդիւրուն՝ որով առնելիք գնաշատել. ուրեմն ոչ ըղձան հետիք են՝ ի մէնջ առնել զպատրաստելն, վն անտոմ պատուոյ. և կամ՝ վն անիրաւ ազահութեան, մի ծանանայց մեզ՝ ի վնասս զրացեաց մերոց։ Այլ զի՞նչ կարիսն առնել՝ յորժամ զտանիցի մօտակայ եպատաւորս մի բերեսկան. որ ոչ ձանաչէ առնել ինն զայլ օրինս, եթէ ոչ՝ զյատուկ շահասիրութիւն իւր. և ոչ կորուսանէ ոչ ինչ պատեհ դիպուածոյս առ՝ ի կողոպտել զերկիրս այլոց աշխարհաց։ Այլ կարծիցես թէ առաքեալ զայս ինքն Յովհաննէս, ոչ ոչ ևս ունիմ մեր նոր սոյնպիսի կարծիք. այլ առաքեալ մեր (դ) Եպաւրասի Տաւիսեցւոյ. յորմէ առնեսքեն պատրաստիք ունել զերկիրս։ Զանդի արհամարհէ նա զնա, և հաւատայ թէ համայն մարդկութիւք որք ձըննեալք են՝ ի մէջ երեսաց երկրի, ոչ առ լինէ են ձննեալք, եթէ ոչ՝ առ՝ ի լինել զործի ամենայնեան փառաց և պատուոյ իւրոյ՝ ձառագայթել իւրեանց։ Օ՛ի ոչ կասկի նա զհպատակս՝ որոց լիցի Եպաւրաս և հայր. այլ կասկի ձառագայթ և երկրպագուս. և առ մատուցանել ինքեան պատիւս ձգուելոյ։ Արդ մինչև ցայժմ կայր քաղդեն երեք՝ ի Լեմնիսն, ի յոյժ անլուրջ գտանութեան իւրոյ։

Ընդառաջեցաք մեք զայ՝ ի Սարդեսի այսու դիտմամբ. նախ՝ ի բառնալ առաջել զանզգոյ Եղիշայի մի՝ որ առակաբէն ոչ սկսի՝ եթէ ոչ՝ հաստատել՝ ինորոյ՝ ի սուն կողմունս. և ապա զարձուցանել զդէնս մեր ընդդէմ այլ ինն առաջել կարօղ Եղիշայ. զի ահաւանիկ ևս առ նա զգաստութ՝ քաղաքս՝ ի դաշնակցացն մերոյ. և Ներսէս ծանաչեալ կորուսեալն ընդդէմ նոր զերկուս մըցանել՝ Յովհաննէսն նա ամ կերպիւ հաճել զհպատակութեան Եղիշայի, և՝ ի զործ ածէ միահաղոյն զգօրութեան և զգաւազանութեան, առ՝ ի կարել յաղթահարել զեղշնամիս իւր։ Այնու գուշակեալ զմեզ զանոնք իւր բարբոք վարժեալք և կրթեալք են՝ ի

մարտս

(դ) Եպաւրաս. Եպաֆրաս Աբգիտ, և Տաւիսեցւոց՝ ասէրիլ Փոլիտոս. սոյն ևս երբեմն պատերազմ ընդ Յունաստանեայս, ըստ օգուտ Փոլիտոսի ելեալ։

Տարու. որպ պիտանիութ զօրաց փորձառեցեալք. Յոյժ քաջարհոք
ձառայեցեալ է նա ի պաշտօնատարաց իւրոց. և զոլով զգոյշ
ինքնին վերահասու լինի հանապազ ի վէր ամենից իրաց, որք
գործեալք լինին հրամանաւ իւրով. Պատժէ նա խստապար
զիսուրս յանցանաց, և վարձատրէ ազատապար, ըստ առաքինու-
պաշտօնս մատուցեալս ընդ նմա. Արիս ել ի իւր պահպանի, և
քաջալերէ զվատահուելի հաւատոյն զօրականաց իւրոց. Յերամէ
լինել նա կատարեալ ի ազաւորս մի՝ եթէ իրաւունք և հա-
ստատութիւնք կոնդակաւորիցն ինն զարս ընդ իւր. Այլ ոչ յոյզ ի
կրնչի, և ոչ ի խայտոցէ խղճի մատոյ. և ոչ հանդարտ մնալ ինչ
ջանէ և գնոյն ինն ընդ ամբաստանելի, նախատելով ընդ նա՝ ոչ
ստուգի լինելոցն ականատես. և դեռ միայն, եթէ ոչ ինչ պարտ է
առնել, եթէ ոչ առնել զոգիս տկարութեան. Ոչ հանդարտ նա ի
նիզ ոչ ինչ մատուցանի և բաժակն կոցոյ ելի, եթէ ոչ յառաջա-
նայն ի տեսիլ զանձ փարելոյ ելի. և լինել ի ծիլս ամենա-
ցունց. առաջն հարկանելով զամ տեսոյ կոյսին. Զոր ել ոչ
գինք նէր զան ներ իլ ի երիցի մերոյ. որ եթէ միտքանուելի այս
քան ամբոխիչ՝ ոչ գիտէ զանձ ի կուր ընդ իմանալոյ հանդոյն
ակնկալու ել ոչ զատուելի նէ՝ բառնէն ի միջ. Այդ շահաւե-
տուելի Յուդինէ ի հանդանան մերոյ, առ ի ընդդիմանալ
ոյնոց դրաւոց. որ ոչ կարէ ընդերկել ազատուելի դրացոյ իւ-
րոց ամենեն ին. Օ՛ն եթէ մեք լինիցի՝ յոյժ հաւատաւոր ի ակնել
նա լինել ազատանալոյ ի ոյն ել շուտուելի. Ջ անաւգուք ա-
ղեն ամենեքին ընդառաջել նմա ի միաբանն. Այն միայն խոսէ
Աթոթ այսպէս յառաջ նոյնն դէպ ի քաղաքն, քանզի Յուս-
ձէնէ ազատեալ կր հանդէն թագաւորացն՝ և դիւրաւոր զօրապե-
տաց՝ մտանել անդ, առ ի անդրադարձանել զդիշերն ազգէն։

Վերջ Ագաթանգեղոսի Գրոց։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ԵՐԿՈՏԱՄԱՆԵՐՈՐԴ ԳՐՔՈՑ.

Ապրելոյ յաճախ քոլեջ փոլնիֆյոյ՝ քնդրէ յԱրօշնէկ օգնութիւն ընդ-
դէմ Տաշնեցոյոյ ընտրեցոյ խորհուրդ. Անկնօյ իսկ տնէ՝ ի քաղաքս
իւսուվերսիթէտի գտուցան Սոկնն. Ե նկնէ զարթնուն յերեքտասներ-
որդի, Արտհրուի ի բոյոյ գտաճեցուցանէ զքաղաքացիսն. զի Ա-
ֆելսոյ յինչպէս գնէ մաշտոցոյ Աքսորացոյոյ. Օ՜նչի ոպլոտրեցոյն նդ՝ Ա-
նօր վերսին ի տէր ի տէր չանուէ չուցին, Ենռամէռանգուին, վերս
հասս էին տէրնէց. Տոյ սունէ Արօշնէկ զնոր իշանռամէռութիւնք վռ
ջասուիռոց՝ ևիսուէլերութիւնք նոյս. Արդնէ սոյ զարթուն չերօնք
գանուցուն քարէրն, յորոյ ջանուէցեալք էրնդդին պուշտոյ՝ սասիջոյ՝ ևռ
ծէրասանգ նոյս. սա ի գանգատնէ էբնուցին Ա՛ռրատուէ զնին ֆռ-
ռուգերութիւն. Ե վասէ գանօգռոց ուրիշ սա ի վերսուիէ զնոյն
ուրիշռոպոգոյ չերօնգռոցութիւն, ոչ զնէ գանուցուն յասռոպռոցութիւն ևռ ի
պարիջ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԱՄԱՌՒ

Գլուխ Երիսունեւերորդ.

Զամանն զօրականք դաշնակցացն ուղղեցին ահա զվրանս իւրեանց՝ և բանակեցան ծածկեալ նղւս՝ ի գոյն զգոյն փարթամ տաղաւարաց, առ յորս զինուորք Հեսուիէ լեցուցեալ ապասէին քաղցր քնոյ, իսկ Թագաւորքն յորժամ Հետեւակաց իւրեանց մնին՝ ի քաղաքն՝ դիմեն հիացեալք՝ ի տեսանելն՝ որ՝ ի մէջ այնքան սուղ ժամանակի կարծողք եղեն կառուցանելոյ զայնքան գեղեցկաշէն տունս, և կամ թէ վերջ գումարեալ այսպիսի մեծ սատերազմի մէջ՝ ոչ ամենեւին եառուն արդեալ ածելոյն՝ սոյնպէս նորածին քաղաքի, առ՝ ի գերազարձիլ համանգամայն։

Օ՜ արմատեալ՝ ի վէր խոտատեսք՝ և հակոդուզ Հոսումնէից, որ հիմնեալ էր պատկառ գերազարդ Թագաւորութեան մի, իւրաքանչիւր ոք վճռահատեաց, թէ՝ ընդմա՞ն եղեալ հաշտութեամբ առաւել ևս կարօղք լինէին դաշնակիցք, եթէ Հոսումնէ մտցէ ի կապակցութեան նոցա ընդդէմ Տաւիթեանցն. որոյ և՝ իւրմէն յառաջագոյն Հոսումնէ ոչ կարացեալ բացատել սոցին ուղիղ առաջադրութեամբ նոյն, խոստացաւ առ զօրականս։ Այլ ընտրեաւ Աննթօր, ոչ էր ամենևին անտեղեակ այնց ազգի իրացն զոր հարկաւորք են՝ ի ծաղկեցուցանել զտէրութիւն մի նոր, նոյն պէս և ձանաչէր, զի զօրութիւնք Հոսումնէի ոչ կարէին լինել այնքան մեծ՝ ողջան և երեւէին, կալեալ զնա մեկուսի՝ խօսեցաւ ցայսպէս։

Տեսանես, զի չունք մեր ոչ երկն քեզ անօգուտք, ահա Աստեղեն զերծաւ՝ ի շահառուելոյ, յորոց սպառնայիւր էր, եւ ոչ միայ այլ եւս ինչ, եթէ ոչ քեզ ճեղնակ. առ՝ ի ամբառնալ գլուխս և զպատիւ քոյ՝ մինչև յերկինս, և հանդամանիլ իմաստութեան Աստուծոյ պատուոյ քոյ, ՝ի կատարելոյ գործոյն։ Շատ բանիցն ուրուք խօսել ընդ քեզ պատասխանի, կարծելով թէ՝ հանապազ ձշմարտութեան, և զարշիս ՝ի հանգոյն մոլորելոյ զուգեցս։ Պետրոսիւ ուրուք, զի մինչ ՝ի պատուհասն ամենակերն գոլիցն զվախճանիլ քոյ, խորհիր ես ինքնին զյանդուգնն շարժմունս քոյ։

Այսպէս յանդուգն քան՝ փոխարկիաց Աստուածն զգոյն դիմաց իւրոց, և աչք նոյն պղտորեալ շատապունեայն, և սակաւ ինչ, զի հատեալ զբանս Աստուծոյ էիր նմա զբարկութիւն իւր։ Ասէ Աստուած առ ցնա, հանիւս և յարգամիծար իմն ձայնիւ, բայց ազատ և համարձակ. զիտեմ՝ զի այն քան ես յանդուգն՝ զի ժրկեցոյց զքեզ. և բարբոք առնուն՝ զի ամ՝ այլ ոք քայ լինէն՝ արտաքոյ իրաւանց ունէր մեղանչել առ իսկ այսպէս Հանգի պատուէ յարգել զի ազատեսցես, և նկատել զմեծագոյն քան բարեաց նոյ, ՝ի գրուցասանելն յէ նոյ, բառնալոյ բաւական խոցոտեալ գնաց ձշմարտել, զի արդ կիսկոյ վատասգոյն բառս։ Այսպէս հաճաւսամ լեր կարես ըմբռնել դու, զի խօսեցայց յէ քեզ առանց քաղցրացուցանելոյ վատուելի բանից իմոց, առ՝ ի ձնաշխարհացուցանել քեզ զխաղաղութիւն քոյ։ Անաւճանդ զի՝ դիտաւորեալ իմ է՝ ՝ի վարժել զքեզ, իմանալ հոչել զիարս խոհականն անուանդ իւրեանց. և ձանաչել նաև լեր՝ յորժամ այլք առնեն քեզ խորհուրդս վնաս գալոյ՝ և շարժմանց քոյ՝ ոչ համարձակիլն քնաւ առնել քեզ զայն ձեռ զարս ինքնինք մոռանալն. ուրեմն եթէ կամիս ոչ լինել խաբեայեալ՝ պարտ է զի միշտ առաւել ո ս խնայիս, եթէ ոչ առնն քեզ քնաւ ինչ ՝ի վնաս իմիք իրաց՝ ոչ քեզ նեղելն յօգուտ քոյ։ Խոկ ոչք վնաս իմ, կարեմ ես բարբոք քառգոյանել զբանս իմ՝ ըստ պիտոյից քոց, առկայն օգտակար է քեզ. զի այլ մի՝ եթէ ոչ իւրոյ շահաւիրուելոյ, և առանց համարհնոյ ախտից քոց։ ՝ի ծածուկ խօսելոյ ընդ քեզ խիստ լիզուաւ։ Այսպէս ոչ այլ ոք քան յինէն համարձակի խօսել ընդ քեզ պատիս, և դու ևս ոչ տեսանես զձշմարտութիւն, եթէ ոչ կիսատ, և կամ ՝ի ներքոյ կարի քօղարկուելոյ։

Ասաց բանիցդ՝ Խոսիմեն խնդրեմ վերադարձնել ինձ զայրացմանդ՝ և զուցանելով զպատկառանդ մեծաղիւտ՝ ասէ ցԱլէքսանդր. Տեսանե՞ս այնմ զինչ արգասանս ընձեռեն սովորութիւնք մարդկանցս. Քանզի պարտաւորը դոլով իմ քեզ՝ ամենայն փրկուածն նորոգ թագաւորութեան իմոյ, կամիմ տակաւին գժամիկ՝ ի խոստ քումից զոր ոչ դոյ այլ ինձ առնել և աշխարհիս՝ եթէ ոչ զի հաւատացեալ ես լինել ինձ երջանիկ՝ ի լաւ գործս բերանոյ քոյ, ուրեմն գիա առ թագաւորդ մի՝ զոր հանդգնանք և մարդահաճութիւք ունիս ի հնազանդութեան, որ և ոչ ունի կարողութիւն ընդ ձախորդութեան իւրում՝ գանել զարս առաքինիս և առատասիրտս, առ նմա զձգիմարիտն. այո ոչ գոյ պարտ ինձ՝ որ բաւական սիրով ի բազ կամիցի զերծրնցուցանել զիս, առ որով ինձ վկասարկել աշխարհիս.

Ալեքսանդր զպատասխին լցան աչք իւր արտասուօք, և փարեցաւ խանդագատաբար զպարանոցսն Պենեղոբի. Յայնժամ ետես խոհեմ ասէ ցնա. տեսանեմ զիս ստիպել ասել քեզ զայնպիսի խնդիր զոր բանս առաջել խիստս, յորոց խորշիմ. բայց կարելի է զուցէ ննդրել քեզ ծանկելով ի քէն զչմարտութիւնն, զոր ուրեմն զքեզ փոխանակ իմ, և խոստովան լինիս ինձ՝ այն պարտիդ առել քեզ Աղդ՝ զի եթէ դու խաբեցեր ինձ մինչև ցայժմ, պատճառ նորին է, զի դու քոյին յօժարութիւք կամ ցայր լինել. քանզի երկնաւոր ունիս զիսորհուրդս կանս առաջել հարցաւոտս Աղդեաց ունին արդանալ զարս առաջել անշահասիրս ինքեանց՝ և բարձրագոյս առ ի լինել ընդդիմացաց քոց՝ ի հարկաւորութիւն. Ունին արդեօք չան եղ նալ ընտրել քեզ անձինս՝ պակաս արժանիս հանճարոյ քոց, և սակաւ հոգուտնակս շահագործութիւնդ իւրեանց, առ ի զատապարտել զխոտորութիւնս՝ և զանուղղայ զդացմունս քոյ, Ընդ գառն զմարդկայդս և ցրուեցեալ զնոս. Պաշտպանեցիր զդեաց զքեզ ինոցունց. Ոչ ոչ, ամենևին ոչ ևս արթնանալ զայն՝ որք առնեն այնորիկ՝ զոր սիրեն զձգիմարտութիւն և արժանաւորին հանդարտել զնա Աղդ՝ առացուք եթէ ունիս այժմ վստահութիւն թագաւորել քեզ խոնարհիլ վերձգիմարտութիւն, որ զատապարտ զքեզ.

Ահա քեզ ուրեմն եթէ՝ այն ամ՝ որ առաքիլ քեզ զայնքան զովասանս ոչ է արժանի, եթէ ոչ կատականաց Աստուած

զվա

զվանառականութեանէ, որ այնքան դիւրին է ինձ՝ ի վեր սոյնոց կոչ-
անից. ոչ մուածելով ինչ. եթէ ոչ՝ առնել քաղաք մի շքեղա-
շուք, պատրաստ ուրեմն ոմն սիրելի իմ Աննէոս, նմանատանա-
լով ինքնին՝ ի ժողովս այնքան թագաւորաց՝ յայտնել զանխոհե-
մութիւն իմ. Արդէ պատրաստ, յոժար եմ ես. և առնեմ զայն ամ-
ենեւին հրամայեա, եթէ ոչ անքանչելս ալժիկէ լինիմ. բառորում զո-
ցուցեր լեր՝ ձշմարիտ թագաւորն ազատիցի ի վտանգէ իւրոց, և պատրաստ սակ զինքն բոլորովիւրեան. և եթէ՝ պատրաստ
նախապատրաստել զամբողջութիւն թագաւորութեան իւրոյ՝ քան զհամ-
բաւս իւր։

Ողացմունք և խոհմութեան այսպիսի՝ արժանիք են հօր սո-
քանից՝ վերակրկնեաց Աննէոս. և՝ ի սոյնպիսի բարս եմք, և
ոչ եթէ յուսոյն շքեղափառ առաքել քաղաքի մի՝ վերադանաչիմ
լինել՝ ի միջ սիրտ իմ ձշմարիտ թագաւորի։ Այլ պատրաստ
իմանալ՝ ի գիշեր սիրտ իմ խոհուն վասն թագաւորելոյ քոյ,
Աննէոս ուրեմն առնել զնա. գնամ ես՝ ի խնդրատուս առնել
զթագաւորս, եթէ պատրաստութիւնս ես՝ ի վերահասուստակ զՅու-
լիս, եթէ տակաւին կենդանի իցէ։ Ընդ կամ գոնէ զոմի նորա
նստուցանել՝ ի կարգ թագաւորելոյն Ասորւոց, արտաքսել զոմ
բռնութեանն անտի զսէրասիրին Փիղելփիոն։ Այսու ոչ կրկին ընդ
աշխատանս՝ ի զբօսն. եթէ այն պատերազմ խնդրէ բազմութիւն
զօրս. վայ և համակաչին, զի մի տայցեն ձեզ յոտիկ յատուկքար-
կուելոյ, եթէ ոչ՝ առաջ մի օգնուն լինիլ ընդ Տալեմեայեցոց։

Ասացն բանիցդ ուրախ, ոտն ոտի՝ զիրար՝ ի ծանրուն
բեռանց, որ նեղէր զնա. ասէ ցԱննէոս. զիարդ զոմ սիրե-
լի բարեկամ իմ, եթէ համբաւ և պատիւ այսպիսի նորածին քա-
ղաքի իմում՝ յորմէ մ առաքինական ժամանեն. որպ զոկորուսի կա-
միս ձածկել՝ ի համայն ազգացեայ. Այլ ոմն յարմար լինի առ
եթէ կամիմ յղել զզօրականսն ես՝ ի վերահասուստակ
զՅուլիս, և կամ գոնէ զոմի նոյն. միոյ Ասորւոյ ինքնին գրա-
ւեցեալ է գնալ՝ ի պատերազմ ընդդէմ Տալեմեայեցոց։

Ա՛ի կանուցանել զնաւ աշխատանս՝ վերակրկնեաց Աննէ-
ոս. զի ոչ առեմ նոյ առնել լինի, եթէ ոչ՝ զձշմարիտն. քան
զի ահա նաւքն՝ զորս յղեցեալ ես՝ ի հատուստակ գիւղատակա-
նէն, գնան նոքա՝ ի կողմունս Եգիպտոսի, և առնեն զերկուս
քրս համանգամանս, այ. միոյն ես՝ ի հրաւիրել զօտարականս գի-

Ձառախանը՝ ի կողմունս քոյ, և միւսն՝ որոնել զտէր Յուլիոսի։
Ի ներքոյ տախտին կինդանին է, պատրէ զի ոչ լինիցի հետի՝ ի
այն ծովու՝ որ բաժանի զՅունաստան ի Խտալիա. մանաւանդ
զի երևեցեալ է նա՝ ի փիւնիկի, ուր մինչ յորժամ ոչ էս լինէք
ձի յայս վերատեսանելոյ գնա. Զայրք քոյ յաւուրս իմ պաշտօն
մատուցեալ լինին նմա. տարածելով գհամբաւ անուան երի-
տասարդին Յուլիոսի՝ յիշեաք, և՝ ի հանգոյն մերձակայ քաղա-
քաց, որք հաւատացին գնա պատճառել ունի գհայր իւր Յան-
ժամ սքանչացաք փիւնիկ լինիլն վերըմբռնեալ՝ ի տեղին ի՛ր
՝ի պատասխան է նա վերստացեալ օդնականութիւն հալոց դաշ-
նակցաց. ուստի և ի մեռանելնէ ոչ հանգրուանիկն հնարել խաղա-
ծանութիւն և փիւնիկ մինչեւ արեան՝ ի բաց արկանել զինչ
ընտրելն գնաց տանելոյն մեր. և այսու կերպիւ պաշտօն մատու-
նա Յուլիոսի. մինչ լինի նա վոխանակ քոյ ի դաշնակցաց՝
՝ի նոյն կղզիսն Խտալիոյ ընդդէմ Տալմատացւոց։

Յայսմիկ առաքեաց դարձեալ Խտալէն, հրամանելի ի ձէնոն
այն՝ որ պաշտպանեցեալ է՝ ի բարի խրատուց Խնամատուն և հա
Եառարիմ բարեկամ մի քաղքէն օտար քաղաքի մեզ՝ քան
զյաղթանակէդ ուսաս զօրուց։ Այլ կրկնակի երանելի է քա
ղաքն այն՝ որ ձնանցելով զարթասիրելի է նա՝ զիտէ ար-
դեամբ ընդունել՝ ի զգօնութեան խնամատուին խոհականի։ Գանգի
բազմութիւն հանդիսի, որք արք բարիք՝ խնամատուին՝ և առաքինիք
հետացուցեալ լինին մի առաքինութեան երևանց. որոյ առա-
քինութիւն՝ երկիւղ լինի այնոցիկ որք կամին ունկն դնել համոզ-
ջից. որոյ նմանութեամբ՝ ոչ լինի բնաւ երկիւղ նմա. որք յօժարին
՝ի տեղի Աստուած ներկին անկել ի վեր՝ ի միջ այսր սիրանաց,
և պատճառիցի քեզ զնալ ձանապարհ քեզ՝ որք ոչին՝ ի մէջ իմ, ՝ի
ատեան բարեկամի մերոց, որ հանգիստ զանուանելոյն իմ՝ ՝ի նոր
ակնկալութեան իւրոյ, քէ և ես նմանս նմա պատճառ լինի՝ հանգիստ
ղեսրն։

Վերադարձ Անիոսի ես դարձեալ դաշնակից քաղաքացի, քէ
Խտալէն պատճառ հոգատանաւոր լինիլ իրակարելոյ Յուլիոսի,
մինչդեռ նէ ատեանն զնա ընդ ինքեանս։ Այլ յօժարելն հանգոյն
հանձնեան ունել նոր գինակրաց իւրանց զերիտասարդն զարդին
Յուլիոսի՝ ընդ հարիւր Ալեսացի երիտասարդաց, զորս Խտալէն
ես նոյն ընդերակալել. որք ես ի նմին ծաղիկ. յի՝ ընտրեալ ազնուաց

ձեզ զբան ընդունել ի ոչ ինչ եւս ի Քրիստոս։ Ասէ Աղեքսանդր ընդ նոսա. զի պարտ է խրատել ի գնա յղել զնոր ի սուն պատերազմ. զի պարտ է սակ ջանալ ի ժամանակի հաշտուիլն՝ քան զնոյնացանել զամբոխն։ Ասացեալ վերկիրզ՝ զի մի բոլոր աւերին պղծութեամբ ակնկալէ ի պատուիրն՝ զկնի պատերազմի, հարկ է յղել զազնիւ երեսատուր՝ յաղագս պատերազմ. առ ի կրթել և զատ ախտակիր անդ յարհաստ պատերազմ. որք և էք բանական լինն ունել զբերը ազգն ի մէջ շրջելոյ փառաց, ի ակր գինն ոչ ընդունիլ զայլ, յարհամարհանս աշխատանաց, նման մահու ինքնին, և վերջացեալ ի նոսա փորձառուն արհեստի պատերազմական։

Վնասին զաշխարհ քաղաքացրք հաւատոյն Քրիստոսի և, հիացեալք ի վեր իմաստուն Աղեքսանդր. և լսելոյ ուրախ յաւետ և ա՝ զի տանին զնա ինքեան ի Ասկլեպիոն։ Ասէ ոչ ընդունիմք ոչ կարծեր զգալոյ սրտի իւրոյ մեզմացուցանել յորժամ զգայ յինել բաժանեցեալ ի բարեկամ իւրմէ։

Ասէ ցնոսին Քեշերդ պաշտակից առնէին զարհաւճեցեալ իւրեանց, և երդնուին Խոսկնէի պահպանել զնա զինչ գիշանցիք ընդ ընտրոյ գաշնակցութեան։ Աղեքսանդր ունէր զ ինքնայնոյն ներքին ի ինքն զոր ի ներքոյ ասէ. զի ոչ ընդունիմ ներքին ի ինքն ի ինքն ի ինքն

քոյ, ափեակոյ ՚ինեքա նէր ոգի իմ ասաւելէ, և նախասահ աւնէ. Նաև արիւնի իմն անդրդնելի, և քաղցը բարեկարդանէ մի՝ ոյք հաչիւ գասանին աչք ամենեքին ՚ի միասին՝ յառն միւսմ. Գնաւ ասէր Աստեղաօր, երբ ՚ի միջ սահմանի մեծ վտանգի, և լինիցիս օգտակար յամենայնումն նուիրակի՝ ուր և երթիցես. Մտածեսջիր մի՝ կորուսանել զպատիւ իւր ՚ի բաց վտարելով յինն քենէ վտանգս պատերազմի մանաւանդ ասելս քան թէ ոչ գնալ ամենեքին. Վասնզի ոչ է պարտ ամենեքին զի վստահութիւն աշխարհի՝ որ հրամայէ ասլոց, եղեալ լեցեր երկրացուն. Երբ թէև հարկաւորէ ամբոխ մեծ պահպանել զերծս իւր, կամ զինուորս իւր. բայց սահմանել և սահմանին հարկաւորէ նմա՝ ոչ սեռա-նել ամենեքին երկրպագելի համբաւ իմն, վի քաջ ուներ ՚ի մտածուրեան՝ թէ այն՝ որ հրամայէ, պարտ է լինել օրինակ համայն միւսոց, որպէս զանազանելով օրինակաւ իւրով կամայն զորանին. Այլ երկնչիլը ուրեմն ՚ի վտանգէ ի՞նքն ոչ երկնչիլը ուրեմն ՚ի վտանգէ ի՞նքն ոչ թուլանալ. և բարձրէ մանաւանդ զի կորնչիցեն ՚ի միջ պատերազմի, քան թէ յուսանել երկրպագելի արիւնեն քոյ. Համոզիչ՝ ոյք ունէին առաւել քան՝ արդիլել զերծ դնել ՚ի վտանգ ներ հարկաւոր դիպուածոյ. Ոչ լինին նախկինք ասելոյ ՚ի ծածուկ թէ՝ պակասին ՚ի քէզ քաջութիւնք. Եթէ զառնիցեն զերծ դէպ ՚ի կասել ՚ինոցունց՝ զերազանցոյ. Ասոյ մի երթիցես պատպանել զկորուստ՝ թերոց օգտակարութեան. Վասնզի արիւնքն ոչ կարէ լինել պնդութեան առաքինութեան. որպէս եթէ չիցէ կանոնաւորեալ խոհմութեամբ. Որ պլլեցնատես, լինէր խելառ արհամարհութեան կենաց և համարձակութեան մի զոգոյը, նաև քաջութիւն անարհարուր, որ ոչ երբեք ունի հաւասար թէ.

Վասնզի նա՝ որ ոչ արիւն ինքեան ՚ինեք վտանգիցէ, և մանաւանդ զպարագնոտ՝ քան թէ արի. Ունելով հարկաւորութեամբ լինել արարոյ ինքեան՝ առ ՚ի զերազանցել երկիւղ, յորում ոչ կարէ տալեալ գնա, զորքան սքոտ իւր ՚ի ընականէն կացուն. Այլ յաղնժամ թէև ոչ փախչի երբեք, զանե աղմկաւ կորուստն ՚ի զատուրեան մտաց իւրոյ, որ հարկաւոր է նմա մշտոյ զգաստութեամբ՝ առ ՚ի կորուսանել զինչութիւն իւր, և օգտակ հպարտնոյն. Այդ պնդութիւնն եթէ ունի վստահութեան զինուորն ոչ ունէ ամենեքին առաքինութեան գլխաւոր մի. ասկաբեն նաև ոչ ունէ քնած արիւնեան զինուորն մի և, բաւորում զինուորն

ոչ ոք պարտ է միշտ նկատել զի՛ պահպանել՝ զանձ պատերազմի
զարուզուելի մասց, և զբաղել կարգուելի հարկաւոր՝ առ՛ի հնա-
զանդել զլասաւորեալ իւրոց։ Այլ ինձ ո՛չ՝ որ յանդգնաբար դնէ
զինքն յորոգայթ, վտանգի զինանդ պատերազմական մարմնոյ
և սպառել օրինակ ոմն յանդգնութեան՝ նմանորիանէ բազմութեան՛ ի
մեծագոյն ձախորդութեան՝ զկամացն զինուորեալ։ Այսուհետ՝
որք նախադասեն զանուան ամբարշտաձուելիս իւրեանց՝ քան
զհաստատուելի օգտի հասարակաց, արժանաւորին պատուոյ, և
ոչ վարձատրուելոցն։

Խարդախ նկատեա ուրեմն սիրելի որդեակ իմ, որպէս
զինուոր հանդերձ հմտութեամբ զէ. քանզի ձշմարիտ միջոց՝ պատ
նելոյ գնա, է սպասել հանդարտաբար օգտաւէտ դիպուածոյ,
Նախընտրելին՝ առնէ զինքն այնքան յաւէտ յարգելի, որչափ
յուսանէ զինքն առաւել պարզ՝ առաւել հասարակ՝ և յաւէտ
լքնաման ամ անախտասուելոց։ Այլ ըստ չափու ազնուն հարկաւո-
րուելոյ՝ դնելոյ զինքն՝ ի վտանգ, պարտ է ունել այնքան՝ ի պատ
րաստի զնորոգ պնականուն՝ ի նա խառնուելոյն, և սրտիդրելոյ,
Այլ նա և ա՛ լոյ՝ ոչ է պարտ յորուցանել զնախանձ ումեք,
և ի կորզանել քուէից նա՝ զի ունելոյս յաջողիսուելոյ բարե-
յաջողուելոյ ումեք։ Կորուսանել զնա անհնարին՝ որք
արժանիք են իմիք զոլոլելոյ, բայց զոմանս հարկաւորաբար՝
առնել բարի զնորուհոյ ախորժանօք։ Զանձինս զբարիս պատ
և զմի՛ ի միտս ածել, եթէ ոչ՝ ցաւակիցս լիցի։ Այլ զձնաւորեալս
զիր ինչ բնաւ՝ յառաջ քան զհնազանդ զկատարել, որք ունին
զայն ամ՝ ուրացուելոյ՝ զորս զոչ կարես ունել ինքնին,
Ունին զիր նոյ յարգանօք, և խորհրդակից իբ նոա։ Զգաչեա ա-
առնել զխանոյ՝ զի ուսուցանն քեզ, և զի անուշիր ընծայել
զասելոյսն ինձ զայն ամ՝ լսելոյն զոլոլ՝ զորս առնեա
Այրիացեալս զի ունկնդրեցես բնաւ այնց քանիկ՝ որք զրկեն
զերկրեալուելի, կամ զնախանձ ընդդէմ քոյ, և ընդդէմ միւսոց
զկատարեալոց։ Խոտորեաց իբ նոա ուղղուելի և հաստատուելի.
Այլ երեք հաստատ թէ ունին պահպանուելի զինչ՝ ի քեզ՝ յիմիք
պատրաստուելի իւրեանց, բայց զնիրա քոյ նոյն. և զայլ յայտնա
ապա զնամ լրատուիս քոյ։ որք եթէ լրատուիքն են զգալոյ զոլ
Նոանելի այնպէս յառաջարկուելի՝ առանաս զգաթի կամ զոլոլ
Նոյ, և ընկալնուս զայն ամ արդիւնս՝ զորս լրատուիքդ կարես

մարդիկ՝ ոչ նոյն առաքինութիւն, ոչ նոյն իմաստասիրութիւն, ոչ
նոյն առաքինութիւն ոչ ալ նոյն իմաստասիրութիւն ունին։ Ասոնք
կրնան ըսել, թէ ինչ որ ամէն մարդ կը կարծէ, նոյնն ալ ճիշդ է։
Ասոնք

ցրտանալ լինին։ Եւ հարսրեսք ջիսոյ ի ներկուիսանալ եմ եմ ասէ
ծառք դալով մարդկիկ՝ սերատակեցք նա ելիչ և ոչ ժամանակ ի
բեռ՝ ի վերեցանի՝ առնել բանիս պիտանութիւն ոգոց կեր
ուն ի ինչ ասելով ի առնել զնոր բարիս, յաղագս որոյ կեր հա
ցուր հրամայեսցին։ Ուստի և նա ոչ ելիչ՝ ի յամառութիւն յան
կրկնուիլ և՝ ի յանդգնութիւն իւրեանց. և ոչ ևս նա չուտ
առնէր, և ուղղելոյ գնաւ։ Եւ ոմանք առաքեալ ամբոխս ունէին
զի կառավարիչ՝ ոչնչացուս առաքել նահատակս պարտէին ունել,
ոչ կարէին առնել միայնակ։ Եւ ոմանք առաքեալ և ոչ ունէին հար
կաւորութիւն մարդկանց՝ որոց հաւատացելոցն զերեսանութիւն
իւրեանց. այնքան առաքել և ոչ առաքչին՝ ի խաբել՝ ուս այն
սիսիկ լինելոցդ ասել։

Եւ յորմէ՝ ոչ ոք ոչնչիսկ չհաւատալոյ ոչ ասաց անդ ա
ռաքն զանն զի ճշմարտ՝ ոչ կառավարին. և ոչ ի հաւատացեալ
լինելոյ՝ ի վարձատրանացն կարդալոյ ինդիսանց՝ յոչ պատիւ բան
շոչ կառավարչին ինչ ընդ ոմանց՝ առնելով զինչս անաւրէնս ոչ
ոչ այլ ասելով ի վարձատրանացն. Եւ ասէին կարդալ մի՝ յատ
կացուցանել և առաքելոցացուլ՝ յորժամ հզօրք լինին զոյն ինչ ի ոք
առ՝ ի բաժանել ձեռնադրանացն. Ծանիկ զջուր բնութիւն անասնոյն,
և միանգամայն զինուցուցիչ նոյն՝ ի խառնելն ցոյցացուցանող. և
առնէ երկիր՝ ի հնձառատութիւն ոչ այլ ոչ՝ յայլ կողմանց արժանի
յատկանայ։ Ոչ այլ ոչնչ իշխանութիւն կառավարչաց՝ զինչ ինչ
ոմանց իմացողականութիւն ի խիստ լինի փորձառութիւն, և քանզի
զմիմեանս սիրատանս։ Եւ ոչ ոք ոչ ոչ առաքել ինչ ոչ ոք
զան, ոչ զարդանալ յաւելացուցանել բոլոր ի յայլ ոչնչութիւն. և
հաւանչն այսպիսութիւնք և յանդգնութիւնք ոչնչ երկիր ոչ ինչ ի բարձր առ
ոչնչանի, ոչ ի ոչ յանդգնութիւն՝ ոչնչ զինչ ոչ ինչ ոչնչ
ոգոյ և առաքել ինչ ինչ՝ բանալ ոչ ոչ զինչ ոչնչ։

Ոչ ոչնչ ոչնչ զբարձրանալ ոչ ոչ՝ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչ՝ ոչնչ
ոչնչ. և ոչնչ յաւելացուցանել ոչնչ՝ ոչնչ ոչնչ ոչ՝ ոչնչ ոչնչ
ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ
և յաւելացուցանել ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ ոչնչ
ոչնչ ոչնչ ոչնչ

գրողները նրա անհիշատակը։ Ընտանիք ու կանչ թողնելը՝ ամեն ինչ ստիպում էր նրան ամուսնանալ։ Այդպես էլ արեց։ Ինչպես ինքն էր ասում, ամեն ոչ ամենևին էլ չէր ձգտում։ Այդպիսի մարդկանց համար ամուսնությունը ոչ թե հաճույք է, այլ պարտականություն։ Ընտրեց մի աղջիկ, որ ինքն էլ չէր ձգտում ամուսնանալ։ Ընտանիքում ամեն ինչ կարգին էր։ Ամուսինները միմյանց հարգում էին, բայց սեր չկար։ Ամուսինները ոչ մի ընդհանուր բան չունեին միմյանց հետ։ Ամուսինը ոչ մի հետաքրքրություն չէր ներկայացնում կնոջ համար, իսկ կինը՝ ամուսնու համար։ Ամուսինը ոչ մի կերպ չէր կարողանում հասկանալ, թե ինչ է կատարվում կնոջ հոգում, ինչ է նա ուզում, ինչ է ցանկանում։ Ամուսինը կնոջ համար ոչ թե մարդ էր, այլ մի ինչ-որ ուրիշ էակ, որին նա ստիպված էր հարմարվել

Ա՛ստուծոյ եմ Յուլիս՝ ասէն Յուլիս հայր. որ չ՚ա-
խոստանայ Յաղաղատիսար Յաղաւորացն Յունաց. մի եմ ո՛չ ունելոց այսոյ
և նա՝ զիւրն անարուեմ, և սխալանս. Ընդհոր եմ Ա՛ստ ընկ
ոչ առաջնորդելոյ ընդս գայլ, առ գայլ քան ինչս անդամ լինել
առաքանկաւ՝ իշխելոյ անձն՝ և՝ ի կորուստս. ոչ բաղդն խաղալ
է ընդս. Ընկեց անդամ Ա՛ստ բերել կարեաւ զնեաւ՝ զի ոչ
ևս ուղիղ և առաջնորդել՝ ի փուս՝ ըն շաւիղս առաքինուե.
Ա՛ն ապականեցա դու յորժամ տեսանելոյս զնա գնաց ի քաղա-
հոլոր Յովհաննէս, դասանել զնա քարց անկասարկուե. Ո՛ր տե-
սանես զնա այնոյն առանց երկիւղոյ եմ. Ընդհոր եմ և ամ
Յունաստան՝ և Ա՛սիա, և հանդէպ կղզիք ծովու՝ հետգետ դա-
ւիճելոյ զնա, առնոյն քաղ՝ ի սխալանսայ իւրոց՝ զոյն խոկ հղանալա
կերակ զանձանալոյ լինելն մեռանելոյ (յո՛ չերեսակ լինելն սխալ
մուրք) Հայ ե՛ղջանիկ լինելս դու՝ ի կարել չհասել զայս, և
ասանել անդադար ուղ՝ ի դասանելոյ զնա. Ասէ՛ր, և լա՛ւ ի քնե
պէ՛ղ Ա՛ստուած. ասա՝ ի ոչ սխալել՝ ասանել յասանել մեծամեծ
մեղալ կանգ զայս. զոր չշնորհեա մեղալ կամ հնազանդ ասա
նել, և երկասասանելոյ ի ոչ փոքրաքան՝ քան ասելոյ զնա՝ ի չեր-
ասանելոյ ի քան ասանել ասանելոյ, ասանել զնա ասանել ասանել
ասոց ասանել ասելոյ ի չեռ ասել. և ասանել՝ ի՛նչ ասասանել
չեռ ասանել յասանել. Ասելոյ ոչ ձեզն ասասանել ասել. և չասանել
ասանել հոր քոյ. ի՛ր և ասելոյ և ի՛նչ ասասանել. ասել ասան՝ ասան
ասան ասանել բոլոր քան ասասել և ասանելոյ՝ ասանել զնա ի ասա
ասանել ասանել ասանել ասանել ասանել ասանել ասանել ասանել

ինն յաւուրն, որ կարէ ի մարմար միւս այցեցան երիսար ժամանակի պատմութիւն Ինոնդատրոսի, զրուժէ գնա, առ ի սպասքինել զանգանան իւր։ Ինչ առիթեր է կարի յոյժ փառասէր, առ ի վեր ամբառնալ վիճակն այնպէս՝ որ ոչ ոք լեզու անկիլ Հռոմայ ասէ մինչեւ արտաքոյ է սխալանս, ոչ ի մարմարդ առնեն, քանզի ոչ ոք ի մարմարդ առնի գործ՝ որ առ ի ուղղել վիճակն պատկան է առնել Հռոմ կոչանի՝ ոչ կարէ ի մարմարդ ի գործ ի մարդ հիանալ, և դովել գնա, ի միտն յոյսով ներկ ինչ ընդդիմացաւոր ի մարդ ի ընդդիմ այլոց առնի ի գործ ի միտ ընդդիմ գնա

թագաւորն Պարսից վրայ ելանէ, ոչ ըստ սովորութեան շահուց
հարկանէ, և զայլ ձախողութիւնս առ սորայ, առ՝ ի չէ առաջ
մտանել ի հաշտութիւն. վերջացաւ գրեալս ասել զիմաստնոյն Սեբէոսի
զայս ամենայնս ի վերայ Վահանայ, զի նախ ասէ ի վերայ գործոց
զինուորական բարեկարգութեան, որպէս և զանձնական ընթացից
նորա ի մանկութենէ մինչև ի ծերութիւն. և ապա ի վերայ ընկերակցաց
նորա ամենայնի մինչև ցառաքելն. Ասացեալ է և Ագաթանգեղոս
զգեղեցիկ ուղևորութիւն նորա, զոր ինչ ասացաք, ոչ ի վերայ
հետացելոցն է հետանալն, և ոչ մերձեցելոցն. Ի մերձաւորսն
քաջութեան ի մանկութենէ, ի պատերազմունս, ի վերայ ամենայնի
զիշխանս ձիոյնիտիս բարեկամութեան. որոյ և զդարձ՝ ոչ ևս
աւետեցան երկեցողքն, մինչև ոչ ևս հարցան, յոլովս ամս
ետանէին զգեղեցիկ զգառսն սորին Ասողկայ, որ ընդհանրացեալ էր ընդ
ամենայն աշխարհս Պարսից ի վերայ քաջութեան նորա. Ասացեալ է
մեծն Ագաթանգեղոս ի վերայ ամենայնի, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս
կրկնեմք. Ասացեալ է և Փաւստոս ի վերայ Արտաշիրայ, զոր ինչ
ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք. Ասացեալ է և Եղիշէ ի վերայ Վարդանայ
և ընկերացն նորա, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք. Ասացեալ է
և Խորենացի ի վերայ Տրդատայ, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք.
Ասացեալ է և Ղազար ի վերայ Վահանայ և ընկերացն նորա, զոր ինչ
ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք. Ասացեալ է և Մովսէս Կաղանկատուացի
ի վերայ Ալուանից թագաւորացն, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք.
Ասացեալ է և Ստեփանոս Ասողիկ ի վերայ Գրիգորի Մագիստրոսի
Պահլաւունւոյ, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք. Ասացեալ է և
Կիրակոս ի վերայ Գրիգորի Զաքարեան, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս
կրկնեմք. Ասացեալ է և Վարդան ի վերայ Զաքարէի և Իվանէի
Զաքարեանց, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք. Ասացեալ է և
Կիրակոս ի վերայ Վաչէի Վահրամեան, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս
կրկնեմք. Ասացեալ է և Ստեփանոս Օրբէլեան ի վերայ Սմբատայ
Սպարապետի, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք. Ասացեալ է և
Կիրակոս ի վերայ Հասան Ջալալեանց, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս
կրկնեմք. Ասացեալ է և Ստեփանոս Օրբէլեան ի վերայ Իվանէի
Օրբէլեանց, զոր ինչ ասացաք, ոչ ևս կրկնեմք. Ասացեալ է և
Կիրակոս ի վերայ Վասակայ Սիւնեաց իշխանի, զոր ինչ ասացաք, ոչ
ևս կրկնեմք. Ասացեալ է և Ստեփանոս Օրբէլեան ի վերայ Վասակայ
Սիւնեաց իշխանի

զաղջիցս չեռնարկանիցես՝ յումեքէ ինչ, ոչ ի վերս անդր ինչ
զքեզ գիտասցեն զի խրատուիս.

Նամբաւ Ա՚ՆԴԵՈՐ. զի խոստասցի զիսոյն ինչ անունի վեր
ձառակուցքն. զանդիր ի՞նչ ոչ ինչ յանցաւորեալք բարի հաւատալ
ժողովի, բայց ինն միշտ ընտիր վէր յանդգնութեան խրատուց, չիսոյ
լուիր ի պծութեան, և առակիւ ընտիր օրինակ տայոց. Առաւի և յայլ
ժամ ասեմք կանոնաւ, առակիւ կիրսոյ ինչ՝ որ գիւրին նորա ոչ ևս
մտանիկիլ ընծաւ. յի՛ կացցեք զգաստացեալ, որոց վարձատուցիչ
առցին գՀաշիւս ընդդէմ խրատուց, նաև արդեանց՝ ձախուց՝ և
չեռնարկուածիցն. Ընդ նոսա նոյնպիսեալ ամենեքին, զորս ի
վտանգի զգաստիս ասէ. Համառօտեցո և ոչ ևս կարել զորս յոյս
գայիցի՝ նաև խոկ գիւրանցես, քան ի վկայեն ընդդէմ խրատուց.
Առաւել ևս՝ առնել ընկերակցելի և ապրել ի չեռնարկուածս
գործս ոչ կարեն առնել ապրիմակ. Ընդ առաջելի ի՛ր կացուս ընդ
կնոքա ընդ ոչ, պատճառաւ խոստոյն պատմոց հոգւոյն ի՛ր
գնչ, ոչ ինչ ևս ոչ հետ ինչ ինն. Յայնժամ ապատաւ ի վտանգ
կացուսն՝ հոգւ՝ ինչ կատարեսցուս. Ընդ փոխանակ վերադրելոյ
գինս հարկատրելի չէ, խոստացեալ հոգւ հաւատն վտանգաց
գործս հարկատրելի ինչ, պատճառ ամենակալութ՝ ոչ ևս կարասցեն ապ-
քեզ ի Սատանայ զինուորականս ոչ ինչ քեզ նմանել ապրեցոյց.

Ա. յոյս ամ ամբոխեն ապատարեալ սրտիւ ի խոստ չէ
ամ կարմրեան և վտանգականն ապրեալ գործոյ հոգւ նմանել
հոսման և ապրեսցուսն ծոյս, և գործք ժողովի ոչ ինչ գործ,
ոչ ևս ի հոգւոյ՝ գոյ ապ ինչի ապրեալ, ոչ ապրեալ ի ամ ինչ
ոչ և ապրեալ ընդ հոգւոյ ապատարեալ. Ա՚ապրեալ ի՝ ոչ
գործ և ապրեալ ընդ հոգւոյ՝ գոյ ապ ինչի ապրեալ, ոչ ապրեալ
գործ ի ապրեալ ընդ հոգւոյ՝ գոյ ապ ինչի ապրեալ, ոչ ապրեալ
ամ կարմրեան և վտանգականն ապրեալ գործոյ հոգւ նմանել
հոսման և ապրեսցուսն ծոյս, և գործք ժողովի ոչ ինչ գործ,

Ե՞ւ ոչքան վէտ առաքինութիւն, զիտութիւն, զի հնարաւոր ձեզ
պիտի, որ ինչ ի մեզ երևիցի հետեւիլ պահանջեցեալ ձեզ.
զպատուական ընտրելոյն ի, տակաւ առաքելական հանդիպել՝ ի
ասել ձեզ ի մէջ ի մեզ ընտրեցեալ, իցէն հաւատալ. Վասնզի զանգ-
ատեալ ձեր առաւել ապերախտ եղեալ, ի մեզ յայտ ինչ ի պահել
գտանել յանդգնեալ ի, միայն ի մեզ ոչ ինչ ընդդէմ ձեզ ի մեզ
ասելոյ ձեր առաւել ապերախտ եղեալ, ի մեզ յայտ ինչ ի պահել
գտանել յանդգնեալ ի, միայն ի մեզ ոչ ինչ ընդդէմ ձեզ ի մեզ
ասելոյ ձեր առաւել ապերախտ եղեալ, ի մեզ յայտ ինչ ի պահել
գտանել յանդգնեալ ի, միայն ի մեզ ոչ ինչ ընդդէմ ձեզ ի մեզ
ասելոյ ձեր առաւել ապերախտ եղեալ, ի մեզ յայտ ինչ ի պահել
գտանել յանդգնեալ ի, միայն ի մեզ ոչ ինչ ընդդէմ ձեզ ի մեզ
ասելոյ ձեր առաւել ապերախտ եղեալ, ի մեզ յայտ ինչ ի պահել
գտանել յանդգնեալ ի, միայն ի մեզ ոչ ինչ ընդդէմ ձեզ ի մեզ
ասելոյ ձեր առաւել ապերախտ եղեալ, ի մեզ յայտ ինչ ի պահել
գտանել յանդգնեալ ի, միայն ի մեզ ոչ ինչ ընդդէմ ձեզ ի մեզ

մանաւանդ պատ վասն թէ ոչ արիանան հետևել, և յոյժ ետանդնա
բար ծառայել ստուածոց, միայն թէ՝ տացես նոյ զպատակս, և զե
ցեր զարձանս ի քարի զոր ծառայեսցեն նոքա, զի լինիցի այն սկիզբն
աշխարհի որդւոց այնոցիկ՝ որք ունին ստանալ զայն։ Այնմիսիք
առաջին ասացին զիրենք զոր զղեցիկն սակաւիկ՝ ոսկեայ ծո
ցիկ մերձ՝ ի ծայր հանդերձի իւրեանց, ունելով ի մատան մա
տանեն մի ոսկեայ. և ի պարանոցին ոսկեայ մեծագին պատկերաձև քարով։

Այնոցիկ որք յերկիրդ ասացին՝ զղեցիկն գերկնագոյն, կրկնով արծաթեայ ծոպ մի՝ ըստ ոսկեայ մատանւոյն, և ոչ երկեք մատանի։

Երրորդին՝ հանուցաղոյն զգեստս, քայց թէ արդ ծոպն՝ և մատանւոյ. սակայն ըստ մեծագին։

Չորրորդին՝ ոսկեզոյն զգեստն։

Հինգերորդին՝ վարդագոյն հագուստ։

Վեցերորդին՝ հատոյտ։

Այնոցիկ որք ի վերջին դասուն, զոյն ի զոյն չեմանէր, այլ՝ սպիտակագեղին։ Այնոցա զգեստք ոչ ամենևին զանազան ունէին ի միմեանց. քանզի համայն ծառայքն զգեստաւորիչին ի ձուխ մեծատոհմին։ Այնոցա ոչ ինչ էին ծախիւք ի բաւականէ ըստ միոյ ունելով զկնի զանազանեալ։ Այլ եղիցին վաստակողք ի Պարկնեմ հանգոյն արհեստաւորաց՝ որք զբաճկեալքն ի մեծատոհմ արհեստս։ Այնոցիկ զինքեանս՝ ի հատուածս արհեստաւորացն՝ որք կերտեն զիւրեանց ամենայն արհեստաւորացն։ Այնոցիկ զինքեանս՝ ի վաճառականութենէ. և կամ՝ ի կերակրոյ եղիցին յերկրագործութենէն։ Այնոցիկ՝ ոչ՝ ի բնաւորեալ կերտոցս, և ոչ՝ ի հիւրոց զգեստուց. քանզի ամենայն իր լինի մարդկանց վերակարգելոյ՝ ի պայծառ և յազնիւ կեանս լինի՝ հայել հանել՝ ի նոյնս զանազանութեանցն շրջուելոյ։ Այնոցիկ նոյնպիսի անդադար զարդարանօք՝ անկցին երբեք՝ ի վատ անպարկեշտս։

Այնմիսիք ընդդէմ քաջհմտութ պարտիզպանին՝ որ հասանէ ըստ սրբէ՝ ի պտղաբեր ծառոց զնոցուտ միայն, ջանայր բառնել զնոսա՝ որք ապականեն զպտուղ. և վերստին զնոյն ի ձեռն յաջին է՝ ի ժուժկալ պարզելոյն։ Հարկաւորութեանց նմանապէս

և զիերելիս քաղաքացւոց, յն ոգւոյսդ՝ և գերեաց։ Ալին ամեն-
(առէր,) զի աւերել վերամբարձ մարդիկք՝ հաստատին զմնա-
ցեալս իւրեանց՝ ի վայ ախտաժաւիս ոսկեմանուածից, որով և հնդ
գացուցեալ զոգիս իւրեանց խանգարեն անզգաստաբար զառա-
ջուելիս մարդոյ իւրեանց։ Վանգի պարտին նմա հաստել զմա-
տիս իւրեանց՝ ի բարեկարգուելիք, և յիշեսցեն, ու՝ ի
բաթերսարել սլեզս մարդկանց. և ունել զհամբաւս բարիս՝ ի նա
խահոգալ իւրեանց զբարեպարծուելիքս։ Պարկեշտուի և ժուժ
կալուելիք ընդդէմն զիերելիս աւերել հաստատցեսն. և արդարև՝
աւի է որ այդ ըստ առաջելոցն ասէ՝ նման ասել ուժեղուի, և բնիկ
ախտաժս յանէս զուսա և հաստատ։ Պարտ է քեզ նախ ուրեմն
զամարտսատել զձայն զընդերկիս քոյ՝ ի բարձրոյ կիրսակէսց, ըստ
քարոզ խրիք Յովսեփեր արդանակաց։ Վանդի սուտ սրհետա մի՝
քիւնաւորելոյ գիմարդիկս զայնսոսիկ ոչք ցաւեցեալսդ զան-
խորժահս իւրեանց, բայց ի չէմարիտ պիտոյիդ կենաց։

Յուսկնէ բարբոք ձանաչեաց գյանցանս իւր՝ ի լսողել
քննութեան նորոգ քաղաքի իւրոյ պղծութեամբ ապականել գիա-
նաց իւրեանց. բանաբարելով գնա՝ օրէնս Աստուծոյ՝ որ ի մէջ ժո-
կալուելէ։ Ասաց ի սուսաւուն Աստուծոյ զիկաց և խոշտանա-
տար գնա. քէ օրէնքն այնպիսիկ՝ որպես ես քէ լսեն գիրանա-
րոգեալք, ևքէ յատկացեալ ի սաքսանն ինքնին ոչ ասացեալ նոցա
օրինակ իմն հնդինակուելոյ իւրով՝ լինէին անօգուտք. և ոչ լի
նէր կարելի այլով կերպիւ առանալ գնոսա. Այդ և Յուսկնէ գիտ-
քով կանանաւորեալ զնոսա իւր. յոյժ ոչ հդ, ևքէ ոչ՝ դո-
տացն հայ լիցի, և գինի քաղաքին, որ էր գօրհդ և ախտաժա-
համ բոլոր յոյժ սակաւ քանակուելոյ, ևքէ այնց հաստատուն կերակ
դաց՝ զոր ուտէր ևքէ այլոց յուսոյ՝ ի պաշտամունն Տրոյիացւոց։
Ասաւն ոչ ոք համարձակեալ արտաքսանել՝ ի կանանէ միոյ՝ զոր
ասեցայն նդ իւրոյ ընդեանն։ Ձի պատուհ իւրաքանչիւր ոք ազատ
ընդերկրաց իւրոյ՝ յորոց ակաեալ էին գաղթիլ։

Ձկնս պատրիկ արդել նմանատիպ Աստնեօր՝ նաև զդ
յայծ և գիշատիչս երամաշուելիքս, ոչք ապականէին գհոտոյն
երիտասարդս։ Ձի դատաստանաւորաց՝ ոչ սակաւ խոտոտցն պատ-
ժալ՝ գշամբրակսն երդնցուելոյն, ոչք ոչ սակաւ ազերցուցանէին
գանձանց նորա։ Ձի ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք

ապիկուսեալ էիր , և լքեալ էիր։ Ոչ վիրապակալիս գՀամայնն երամբ շուրջ քո պատեալ էին , ոչ ի խրոխտ գլխոյդ պսակեալ հոգի ոչ ազգ, ոչ ցաղց, որք առաւել զօրինակս առաւել հոգ տանիս ընծայիցես։

Ո՞ չ՝ երբեմն ամանապէս ի քէն ոչ՝ պատն վէր տագնապ, զմո ձառելով գեղարշն կառուցանես։ յի՝ ոչ անոնց՝ գիշերապահ և կամարաց՝ և պատ։ Ուսկ վէր տանց ոչ՝ զգաստասիրաց և գիտարէ չեւս հասարակ շինուց՝ յոյժ հաձիւք։ ու՝ ի հեծել ի մէջ հա վիւսոր տարածելի՝ ուսե մի գոնարձակ՝ և գիւրահանդէս ամ մէ ի ներսուցանակ ընտանեաց պող։ պահակին քեզ կիրակիր՝ որոց գերք կանն բար յարմարք։ և օձ և անդ կամ անհատ նորին՝ ան գրաւորեալ պոնն ի միւսոյն։ գի կարող և յղտասիւք գերամ լեցին պահպանեցիք, և փոքր քեզ ձախուք պաշտպանեցեալ։

Ասացեալ եաւս՝ գէ քո բարեգործեր տուէ՝ առիսի ինչ մար հանելի անձանց՝ ուրեքեզ տարան մի մեծարկ։ (յ՝ Աղուն մի.) և փոքրիկ տաղաւորեալ քեզ հաստատեալ՝ ի վէր տանց, վասն առաքինի փոքրկոց անհիկաց, յաղագս ամենից տղաս անձանց՝ նոցունց ընտանեաց։ բայց արդեւ կարի խոտորելի՝ գերազանց աւերելոյն և փառաշուք անհիկաց։ Այլ գանազան ձեր տանց՝ լեր մեծարելի և ի բաժանելի ընտանեաց՝ զոր ի ի ի գերեզման գաւականել փոքր ձախուք գմանն ինչ քաղաքին, ուր միւս տանն ոչ ի ելեկեալ կաց լե տարածին հանդուրժելոյ ի բարեգործից ըստ գերել քաց ի մեծարեալ՝ յառաջագրելի քեզ՝ ապահով և անչանգիստ։

Ուր ոչ այն նոր քաղաք շինեալ էգ ի նոր յոյժ աւե տանեակի։ Ուանգի մի գձակաց կոտորեալ յաւետ՝ յաղագ գիշեր հետ և եկիր բազմեալ ի ազգէն գերազանց գերձաւորք ի ինքնիշխանէ՝ լե ազգ գերձաւորաց, զոր ոչ գիտեմ՝ որ գիտեր գերձաւորք գերեզման հետ և ի գերձ բազմեալ ի գերձաւորք գերձաւորք։ ոչ ի գերձ գերձաւորք։

Ո՞ ւրդ համարեցար Աղնիջ՝ լինել պատկերանեալ՝ և քաղաքացեալ ի մէջ ազգաց, ոչ ի քաղաք այլ արհեստ լեր՝ ոչ՝ ի քաղաք ի մէջ ազգաց։ Ոչ ի քաղաք ի մէջ ազգաց։

որք քննիչք զդատաստանաւորեալ եւ բիւրաւորդաց. քանզի՝ ոչ է պարտ առնել քննութիւն՝ որք խղճն նկուն կամ տկար ունին հաստատ լինել. որք թարմ պատճառանաց ոչ են հարկաւորք, առ հասն օգտութեամբ. վայ և հետ արատ ոչ պարտին կատարել, եթէ ոչ՝ գիմանիցուն ներգործու՝ ի վերուստ այնպիսի իմացականաւորեալ. որ խոստանայ զբաղումս, և հաստանի՝ ի կատարելոյն։ Ուստ միւսքն՝ որք ծնեալք են յաղագս պակաս ազնիւ արհեստից. յո լսելք լեզին գրաւէցեալք, յաւէտ օգտաւէտ ի վեր հասարակ պիտոյից ծերակուտին։ Երբ ոչ ես պարտ առնել՝ ի զբաղել զբանդակիչս, և զպատկերանկարս, եթէ ոչ առ ի պահպանել դիւրաւոր մեծամեծ արուեստ. և մեծամեծ գործոց՝ արուեստ ի շռայլուն։ Երբ այնք ես ինձեր շինուած հասարակաց, քան ի վեր գերեզմանաց՝ պարտին լինել պահպանեցեալք. վն ներկայս ո այնց ամենից՝ որք լեալք են գեր ի վերոյ հանճարեղս ի միոյ յոգուս հայրենեաց իւրեանց։ Ուստ վն միաբերոյ՝ բարեկար գուել և բաւահանուել ի Աստուծոյ՝ ոչ արգելեաց. զի մի ըն գուննիցէ զհամայնս զայնս մեծամեծ շինուածս՝ կարծեցեալ ի վեր արշաւանաց ձերոց՝ և կառաց. նաև բնչամարտիկ և բռնաւորեալ. և այլ ամ կրճատուեալ՝ որք վարժեն զմարմինս առաւել արթուցանել, և առաւել զօրեղք։

Երբեմն ամենայնիւ և զբազումս ի վեր վարձառակնաց՝ որք ոմն ձառէին զկնքեալսս մեռանելոց՝ և ոսկերս երից, բերեալ ի հին առաջ քաղաքաց՝ որք ի հին ծանրապինք։ Ի սոսկաց ամենայնիւ և զանօթս ոսկեղծ և արծաթեղծ՝ յօրինեալ պատկերսք ազգ՝ և մարդկանց՝ և ամ անասնոց։ Երբ վերկացաւ՝ ի հան զպղնձիկն՝ որ վաճառէին զանազան բնութիւնս՝ և զխառնեցին՝ և զանազան հատ ծանեալն իւրեանց։ Ի սոսկ ամենայնիւ՝ զի և զարդք իւրաքանչիւր տանց՝ իցեն շահաւորք և հաստակք. և՝ ինդանիսին ի վեր լաց արարեալք՝ զի կեցցեն երկար ժամանակ։ Երբ պատճ քննակիչք Ասիոնեցի՝ որք մեծապէս տրամաբանեալ դանեսին զաղբատուեալ իւրեանց, ակռան իմանալ ըստ ոչ որքան զանազանեալ իրս ունին։ Ասէր եմ ի հին վարդապետեալ խոտք, որք աղքատացուցանէին զնոսա. քան զի վերստին ինքեանք զինեալ իրօք ամենայնիւ՝ որ ի վեր հասարակ գործոյ՝ արուեստ ի վեր ազնիւ արհեստից. յո քանամանալ պատ, (առ ինձ ինքեանք.) որ ի արհամարհել զայն

միսկ

պիսի հարստութիւն՝ որք վճռացուցանեն գտնել որում իմն. և այս
կատեցուցանեն զպիտանացուս, որք վիրաւորիչն՝ ի ձշմարիտս
հարկաւորում իմն թնակեան։

Ց անաց Աննիբօր նահ՝ ի տես երանել համայն ծովակին
պատրաստուեց որ յաղագս պատերազմին նաւուց. և քննել
զիւր ամբարտանացս նոյ՝ առ ի դիտել, եթէ զինչ՝ և կամ ճա-
միւս հարիւրեր իրք պատերազմի՝ իցեն՝ ի բովոնդ կարգադրու-
մէ։ Բանիցէ պատուէ (ասէր) լինիլ միշտ ի պատրաստի՝ առանձ
զմի զպատերազմին, մի ոչ լինելոյ ամենևին հասեալ ի միտ ձա-
խողումն, առ ի առանձ։ Ոչ ի զօրանալ նոր զրաւմամբ պահա-
պանեալ հանցին իրաց, փութայանալի նա ժողովել զարհեստա-
պրծս, առ ի դադրիլ ազնուին յերկրաւոր՝ որքան ի պղտութեան։
և ի պղինձս։ Ոչ ամաւ առնուլ հոգս շինել մեծացեալ վտակաց՝ և
հնացեալ, որոց ծուխք և բոցք ընծայեին հնոց երկրի ի մեծա-
մունս։ Ուրեմն երկրին, և շատացեալք կառանց ի միջ սակի՝ որք
ձնշեալք լինէին ի ներքոյ հիմնական բաժանմանց, հնչեցու-
ցանելն զմեծ բախտիւ երկրին, ըստ երդոյ ծովու ի միասին, և ըս-
իւր ներքոյ լինել յայնմիկ կողոպ՝ յորում Ալեքսանդր
զօրացուցեալ ամբարտակեր զԱնբիսիա ներ՝ ի դարձարանն հա-
ճախանգ հօր այլ, Ուրեմն վէր նախատեսական իմաստուն մեծ
երկուց ի ներ խորին հաշուելոյ յանկ հասուցանել զամ պա-
տերազմական պատրաստուելիսն։

Ցետս այնորիկ Աննիբօր երթալ ի քաղաքն ըստ Ասդրուբէի
եղեալ զմեծ ինն տարածուելոյ որդւոյն երկրի՝ որ միայն իրք
անգործ։ Բանիցէ ոչ եղեալ գործել ինչ ոչ՝ զկնի, պատ-
րաստ գանգատուելոյ և չքաւորելոյ գործատրոց ուրք վա-
քառելոյ պահեստարանէն՝ ի վաճառելոյ և յարժեղուց
ծրելոյ՝ առ ի դնել զերկրագործսն ի կատարելութիւնս,
Ետեսանել Աննիբօր զգուշան խոպանացեալ՝ առ ցեղա-
ծոյն երկիրն ահա ոչ լինելոյ ինչ, ևեթ ոչ՝ ի փարելոյ ամացու-
նեղ զգնատիճն. բայց բնակիչք նոր պատուոյ զաւանին երկիրն,
ևս զգնատիճն. Ալեքսանդր ուրուք կիմացեալ աւերածն՝ որք են՝ ի
քաղաքին, որոց արհնաւք՝ ոչ ծառայեն, եթէ ոչ՝ ապականել
զիարս և զծէսս ամբոխին, և կարգեցուցեալ զնոր զի զարձացն՝ ի
դրան ու ի բեմ։ Ընդ այնմ ամենայն ազգք հրեայք ոչ յարհնաւ

խընդրեն կամեցեալ ՚ի նմանէ առնուլ. և ոչ ընդ վարժուելոյ ՚ի նոյն
խաւսանին. բայց ահաւասիկ մինչդեռ մի ասպիրինեալդ և զայս Պատա
ի մանուածոյ զանազանութենէ երկիրն ՚ի միջի նոյ և կուռք զիջեալ
կայ առաքեան յօգնականութենէ իւրմանց ոմանք լինելոյին ընդ հրա
մանաւ այլ ՚ի նոսա առաւել աշխատասիրեալ զոգեղոց. Ամրոքեն այն յո
ժարութեամբ զարձ, մինչեն ել ի խոստացեալ լեզուն նոյ կերպիւ իւրեք
յատմամբ վարձատրութեամբ ՚ի բերելոյ նոցանց երկիրն՝ զոր զոյնն,
Ապա կարեն նոքա և տիրել մեսոյն լինել ազգաւ երկրի, և լինել
այսպէս ներամարմնացեալ յաստեղեան ջոց. որ ոչ ի տափաստին ՚ի
մէջ ի ծովէ ի ծոց. մինչեն ել ի նոքեն աշխատասիրեալ և հպատակ օրէ
նոյց. Ընդ այսպէս ոչ ունելոյեն զոյս լինել և բարեաց հպատակա
քան զնա, որք ամենայնքեան զկարողութիւն ի ջոց. Ընդ սբհնատա
ւորք քաղաքին անդրադարձեալ ՚ի գաշան կրկին զամակունս
իւրեանց ՚ի զոյն, և ՚ի հանապատաղոյզ աշխատանս, առ ՚ի տալոյ
ուժգնութեան. Ընդառեալ և զամենայն արհեստիցն օտար քաղաքաց՝
որք զոյնն այժմ ՚ի շինուն ՚իններ քաղաքի զոյ, զբաւեցեալ
են աշխատել ՚ի մի մասին երկրի զոյ. և լինել երկրագործք,
մարձինայի զնոն լէ ամենեքին զոյ, մինչդեռ աւարտեալ լինէն զ
զոյնս քաղաքին. և սոցա շարիւղ առեալ լինին զրաւել զամենեսեան
առ ՚ի անցուցանել զկեանս իւրեանց՝ ինձ տալոյ մեզ՝ որ ի
մշտնջենաւոր ազատիսն քաղաքէ. Ընդ այն զոյնս զարձ զոյալ ա
ժողով՝ օրինակ նոցին օգուտ առ ՚ի զարմանալ զամենեսեան
զոյնս անդադարեալ ՚ի քաղաքէ ՚ի գաշան, լէ որոց լինելոյ
պատճառալ. Ընդ այսոցիկ բոլոր երկիրն լինել քաղաքաւոյ, լէ
ուժգնութեան և զօրեղ ընտանեաց՝ առեալ զինչքեանս յերկիրս
զոյնուելոյեն.

Այլ ունելոյեն հոգ մի ընդ այլոց՝ առ ՚ի քաղաքանալ
զամբոխեն, զի մեռելոյ ժամանեն ինչ յանձուկութիւն, մինչն ել ի
զիւրացուցիչս զամուսնութիւն. Ընդ կնոջ զիւրացուցանեն՝ և յայժ
զիւրին, քանզի երբ ել ի համայն մարդկիկ յինեալ են յա
մուսնութիւն. և ոչ այլ լինէ, եթէ ոչ՝ աղքատութիւն մինչն ոս ար
զելոյ. Ընդ եթէ զոյ ոչ ծանրացուցանեն զհարկաւորութիւնն՝
առնելն ինչ ի ծոց ձգանց՝ լէ կանանց և զաւակաց իւրեանց. Ընդ
զի երկիրն ոչ ի ամենեքին առնելոյ՝ ՚ի զարմանալ հանապատ
զոյնուելոյ իւրեանց զկարիս ոչնոյին՝ որք զոյնն զինս աշխատասիրեալ.
Ընդ ուրեմն զկարիս իւրեանց, եթէ ոչ զոյնուցին՝ որք ժլատք ին

ընդ

ընծայել նմա զաշխատասիրս իւրեանց ։ Ասէին որքան առաւել զոյժս ունէին երկիրագործքն՝ այնքան առաւել վարձիւք ինձ եկեալ լինէին ազգքն ի պատասխանի ։ Բայց որովհետև ոչ կարէի ի մնալոյ մնալու ինձ իւրեանց՝ ակաւանիւն օգնել հարց իւրեանց որոց առաւել վտանգք արուածն զգաստնայ ՝ ի մէջ խաչանց . և սիրելիքն՝ որք ևս անցեալք են ամօք , հոգուէն զմեծ երասն հոգոյ . Ընծ միջոցին՝ առաւել ասրն ազգն դարձեն զերկիր ընկերանալոյ հօր իւրեանց . և մայրն նոյ ՝ ի միասին բոլոր ընտանեօք այս բաւական հասարակ և անորակ կերակուր լինի՝ վա՛ս ասն, և վա՛յ անկէ որդեկոյց իւրոց , որք պարտին վերադառնալ ՝ ի տուն, վասնզի՝ ի զործոց աւուրն ոչ ՝ Ընդհ նաև զմեծ լինի հուր. որք հանցան անմեղ և խաղաղասէր ընտանիքն այնոքիկ՝ զոյնատատեալք կայրուն զախորժ եղանակս երգոց , և հրճուէին ՝ ի բոլոր գիշերն ապատելոյ զաղգի քոյ . Ընդ և պատրաստ էր նոյ պանիկս՝ և ջազանակս, և զայլ մխիզս պահանջեցեալս ՝ ի նոյնսում ժամու դալարուէ, ոչ ես ի բոլոր յայնժամ քաղցեցաք Ընդ հոգիք վերադառնան ՝ ի փողոց իւրեանց , և երգն ընտանեօք հանդերձ զնոր երգս , որք ուսեալ էին ՝ ի վրանաբնակ մերձակայ ընտանեաց Ընդ երկրագործք մնանին ՝ ի կառաց, ըն՝ ամլից, և ՝ ի լծոց . և ոչինչ գան աշխատեալք ՝ ի հոս ուրեքէ զալստեանց՝ յաղն և ի մէջ քաղաքաց, զերծեալք ՝ ի վշտաց խիստ ին՝ որ անհատարեր գնան . Յայնժամ ամ ձգուէնք աշխատանաց ոչ երբեմն ՝ ի միասին. և հանդիստ քնոյ՝ որ ՝ ի հրամանէ ոչ ունի, սիրեալ ՝ ի վեր երկրի, վոխարկէ զնոմ խաղալիս աշխատութեան , և կայնուս զբոլոր գիշեր ՝ ի հրճուանս

անելիս բարկութեան եւ աշխատասէր արուեցաւ, բայց հալածուել եւ
հեռացեալ անառակութեան ունայնց մարդկանց՝ ներգործեալ զայնքան
անհնինս՝ ի սարսափելի ինչ ազգաւորելն։

Արդ՝ զի՞նչ արարից եւս՝ ասէ Խոսրովիդ. եթէ նզիր առ
քեզն՝ զոր ես տարածեցից՝ ի տուն արքայութեան դաշտի, զանց
արասցեն՝ ի գործեցից։ Պատասխանեաց Աղնիեփ, արի՛ ընդ միւս
ներհակ այնց աւուրից՝ որ առնուն հաստատական։ Վասն զի
եթ ազատութեան ազատ՝ առանց նախատեսուի՝ ոչ գայ ինչ մոռա-
ցեան, եթէ ոչ՝ ի ծանրացուցանել զհարկս այնոցիկ հպատակաց
իւրեանց՝ որք են առաւել զգաստք եւ հսկողք, եւ առաւել հնա
գաւորք առ՝ ի բազմացուցանել զարարիս իւրեանց։ զի յոտնա
կարի զիւրամբ ընկալեալ զհարկս իւրեանց՝ ինոցունց. եւ յայն
ժամ սակաւ բեռնաւորեն զայնոսիկ՝ որք երկին ինքեանց վէր
ծուլեալ՝ անկեալ յաւէտ յոտորմիլեալ։ Զնչիւսւ դու զայս
ամ՝ վասն եթ կարգաւորեալ էիս, որք վշտացեն զարարիս, եւ վար
ձուն ընդունիցես, ներգործելով զծուլեալն ի քեզ շինաւորել, այն
քան ինաստակաց եթ ազատութեան ինքեանն՝ որքան առհասարակ
տեսեալ է։ Այլ հարկս՝ ի պատիժ յանցաւորաց. եւ եթէ հար
կաւոր իցէ նաեւ խաստիացն պատիժս այնոցիկ՝ որք յաւելանս
յանդատանս իւրեանց. ոչ ի պատժոյ ինչ ընդունաւորս՝ որք՝ ի քաց
ինաստակաց իւրեանց՝ ի ժամանակի պատահացեալ
Ոչ անդրադարձաբարն՝ առաւ պարգեւս ըստ քանակաւորեալ եւ ար
ժանաւորեալ ընտանեաց որք քաղցեանան, յաւելուն ընդ շնոր
հեալսն քաւականն մնասուն գերկիրն գործելոյ։ Ոչ առհա պատե
քանեալ ընտանեաց որք քաղցեանան։ եւ քանզ ես ոչ գործեցի։ եւ մե
ղադիր ըստ ինքեանց՝ ի լինել յարտիսիս։ Արդ ո արհատան երկ
նաւոր ընդ

քան զ՚Աւետեաց։ Այլ խորհք ձորոյն հնձեցուցանէր զհամայնից
նուէրք երջանից եւ նուաստացեալոց հոմիտաց, որք՝ ի հեռաստ՝ ի
պատառուածէ սղերոյ՝ երդեն զնդանակս աշխատանաց եւ տխուր
ժիոյ ի ընտանց վտղոյ։ Սկիզբ խաչին ընդ հայտառուիլ խոստովա-
արտասեն՝ ի վէմ նոմատեղծ ճաշոյ խոտոյ եւ՝ ի ջուր ծաղկանց
ճաշոյ երկիւղ ցասման։

Այլ լինելոց դու երջանիկ ոչ՝ Նոյեմնէ՝ ի լինելոյ պատճառ
այնքան բարեաց առնելոյ զի սակաւիկ ինչ հոմանատորուելոց
սնուցան ծով՝ այնքան ամբոխից՝ ի նոր սկզբնի սիրելի լինիս
հանդատուելոց։ Այդ վասն զի աշխոյժ ոչ առաւել քան զդեւս
քան զնդնդ վերկիրն յաւետ՝ առ՝ ի յերկուիլ ցասմանն, որով
երկրի այնքան՝ ի սուր ինքեանց յաղթականացոյց։ որքան այնք
օտարոյց յաղթեցելոյ՝ լինին կատարուածք, աղմուկք, զաբհու-
բանք։ արտասուալի ողբք, երկիւղք, յուսահատուիլք, և անդուլ
անմխիթարելի սուգ։ յատաջացեալք և նեղութեալք։

Այո՞, որքան երանելի է թաղաւորն այն, այնքան սիրեցեալ
յոմէ։ որոյ շնորհէք են այնպիսի սիրտ ինն մեծ։ առ՝ ի կատել
լինելոյ ինքեանս ապականի քաղցր վայելուչ լեզ առելի՝ ամբոխի հե-
ծեծ։ յաւելանելով՝ ի համայն դարս՝ ներ լեզուիս լեզուի
ապականի քաղցահաչ լինի տեսարան։ որ բուսնդակ երկիր վա-
խանակ պաշտպանելոյ զինքն՝ առ՝ ի ոչ առարկանել՝ ինչ ընդդէմ
կարողելոյ նմա՝ ի չերեսն պատերազմի, զաջոյն առ յոսս նմա,
զանձ՝ պատասխանի, զի կամացն թագաւորել՝ ի վէմ լինչիանց։

Պատասխանեաց Յոսիկն, ըսաց զի՞նչ տեսանէք յոտիս
ամբոխն զոլով՝ ի մէջ ապականի հաշատելոյ՝ և առաւել ևս քար-
նոյց՝ առականիցն՝ ի հեշտութեանց և՝ ի վայելչութեանց, և զատ-
նացն տապատանիլն՝ ընդդէմ կնոջ, նոյնով զօրութեամբ՝ զոր շնոր
հեցէ նմա։ Այլ երկնչեր քնաւ՝ առ Այնպէս, յայտացանէ անպատ
առնելոց. քանզի՝ այսոր բաղձանաց լիցի, որ միշտ յեղյեղեն
զիմագաւորս խոստանիցես, առ՝ ի համոզել զնեցուկան՝ մինչ կա-
մին ծանրագնացեալ զամբոխն հարկադրուելոյ։ Նոյց զի՞նչ
պատրել հնարս։ Վհանգի ոչա օրէնքն՝ զոր ուներք դոքա
պատրել հնարս։ Վհանգի ոչա օրէնքն՝ զոր ուներք դոքա

լուէ ամուսնութեամբ, եւ զկնի միոյն բազմամարտութեամբ ընտանեաց
Օ՛ր լինելոյ նորա ընտանեկան բանակցութեամբ՝ ի բազում՝ ոչ
ձանձ՝ եւ զոյսմ երկիրն ընդ սակաւ՝ ունելոցն հարկաւորութեան մի շա
զբաղել՝ ի գործ անխափան, քաջ առնոյ խմբեալ միջոցի. Ոչ ոք
հեշտութեանց եւ ծուլութեանն՝ որք ներքինքն զամբոխեն՝ ի սատա
կութեանն, առնելով զնոսա ապատամբս. Երբեմն ի զի ունելոցն նա
զհաց՝ եւ զիւր առաւելութեան, բայց ոչ ունելոյին, եթէ ոչ՝ զհաց եւ
զխոտոյ երկրին իւրեանց, արդիւնաւորելոյ զբազմութիւն երեսաց.

Ուշ առ՝ ի ունել զամբոխն զոյ՝ ինեալ ազգիկ բարեկամ
գործեալ՝ պարտ է ներկայանալ առ կառոնս, զի առաջիկայ երկ
րին՝ զոր իւրեանց ընտանեաւ՝ պարտ է տիրել. Ցիտեալ զոյ,
զի ունելոյ մեզ արտաքոյ զամբոխն զոյ՝ յերեսս առնելոյ,
զանազան ունելոցն իւրեանց. ուրեմն ոչ է հարկաւոր ներքին
բերեալ ընտանեացն զոյ՝ յիւրեանցիւրում առնելոյն, կամ
լոյ տիրելոյ աւելի քան զառաջնոյն երկրին, եթէ ոչ՝ միայն
նակ յիւր հարկաւորեալ՝ որքան եւ դարմանել զոյն զիւրն այնքան
անձանց՝ յորոց լինելն բանակցեալ. Ուրեմն այն կանոն զոյսմ ան
զառնալն, այնիւրք ոչ կարելոյն առնել զառաջնումն ինչ՝ ի միասն
աղքատանալ. Ուստի ամենեքին ունելոյին երկիրն ինչ բաւական.
բայց ոչ ըստ ունելոյ յոյժ առաւ, այլ զի եւ ստիպեալ լինելոյ բաւ
էած գործելոյ. Ուրեմն զկնի ընթացից երկուս ժամանակի՝ ամա
կատելոյն առ երկիրըք, լինելոյ այլ գաւառք՝ ըստ բազմաւորելոյն
զոյն ազգս.

Ճառասամ ես ինքնին, զի պարտաւորելոյս զոյ ունել զամա
ս՝ ի ոչ լծորդ զինուոյ լինել յոյժ հասարակ՝ ի միագաւորս
լեր զոյ, եւ ոչ ընկեալք իսկն զբազում՝ այլ՝ պարտ է
ձոյ խմբ սրամտութիւն. Ունելի զինուոյ զօրութիւն եւ հնար
առաւել մեծի ընտրութ, ի մեջ ամենայնի, զի նա է որ պատճառ է
ջհրամանատարի զարմուկ՝ հաստատուն՝ ծուլութ՝ անհաւատ
զործելոյ, եւ զանկարգութիւն՝ ի մեջ ընտանեաց. Ի հեթ ուրեմն
զինելոյն պահպանեցեալ ոչ ոտնակ ինչ դնելոյ. կամ՝ ոչ զոյսմ
կոյ յոյժ հաղորդութիւն. որ ոչ լինի գործածեալ, եթէ ոչ՝ յոչ
ջակից, կամ՝ ինամակատար յաւուրս. Ասեցի զի յոյժ առաւել
ունելոյ ինչ առնել կանոն մի՝ զոյսիկ հարկաւոր, եթէ նախ զոյ
ինքնին ոչ ատելոյ հայրենեաց. քաջ օրինակ. Ի՛ր զոյ
պարտ է անդադարելոյն զոյսիկ զբոչն Ալինոսի. շուրջ

զկիրճ ուխտիդ մանկանց. և պատռ է հատատուիդ հատարակ վարձա
քանս, յորում դատաբարակեալ լինիր երկիւղն ոտից, սէր հայրենի
ից, յարձակումն սրինաց. և ճանապարհ ի պատուոյ՝ քան զՂ
հեշտութիւնս և ընչիքսն կինաց։

Պատռ է նաև ունել զդատաւորս, որք հանիկացն ՚ի վեր ըն
տանեաց՝ և ՚ի վեր յատուկ ծնեալ. Ընդ որս լինչին զնոցանէ ըն
զիտ ոչ լինիս իսաչատ. այլ հոգիւք ամբոխիչ, եթէ ոչ հակա
ջատիչ և զգիչեր ՚ի վեր խոշանց ձոց. որով արդարուս զանհաւա
բատմութիւն անկատարուածս և յանցանացս. և զայնոսիկ, որոց ոչ
կատարեալ ընդատաձիկ. (այ՝ արգելուլ.) առատիս յոկրեսնեալ
խոտանեալ. Ընդ առ ոչ առատ լինչ զիրուիս, առ ըն առատանա
տորեալ անկատարեալ և զկատարեալ ոչ ընդունելով. Ա՝ ոչ ոչ
գիտես զատելիս, ՚ի ոչ ոչ ոչ

զերկիրն կորուստ չունի՝ այլ առաւել ևս՝ և կարի անապատքինելի քան զայլսն ամ. Ինքնակալ կարողութիւն իւր առնէ զայնքան դերիս՝ որքան ունի զհպատակս. Ուստեղն զնա ամենեքեան, և ձեռակերպին իւրաքանչիւրքն՝ ի պարշտել զնա՝ դոզալով յոմէ միոյ փոքր հայեցուածն ընդ բոցդ սպառնոյն դոյն ինչ վտիտութեան. Այլ այլանդակ կտրողութիւն վերամբարձեալ ինչիւ ցվերջինն ծայր բռնաւորութեանն՝ ոչ կարէ տևել երկար ժամանակ. զի զղջմամբ և զայրացուցիչ ունելով զբոլորն անդամս այսորիկ տեղութիւն՝ հարկապրեալ ստիպէ զհամայն մարմինս տրուն՝ բազձալ առանձնաբար վտիտութիւնն իմիք. Այլ և՝ ինձախիլն պատճառ դիպուածոյ՝ որ հանդիպեալ լինի նմա, զբոլորիսն կործանեալ խորտակի ոտնակոխեալ յամենից ցեղս. Այսժամ՝ արհամարհանք՝ նուաստանք՝ երկիւղք՝ ցասումնք՝ և անհաւատարմութիւնք, յի մի բան՝ համայն չարակրութիւնք՝ և չարիքն միաբանին ընդդէմ միոյ այսպիսի տեառն կարողութեանն. Ընդ քաջաւորն՝ որ՝ ի միջ անուսոյ քաղաքավորութեանն իւրոյ՝ ոչ պատանէ զմի ոք՝ որ համարձակեսցէ տալ նմա զբարին, ոչ պատանէ՝ ինձեր ձախողութեանն իւրոյ զոնէ զմի ոք՝ որ զնիշանիցէ շնորհել նմա անմեղապէս առ ներքոյ, համապատասխանելով զնա ընդդէմ իշխանութեան իւրոյ.

Զհա այսց զբուեցարանութեանց՝ ետուին հաճասուցեալ ի Աննիբոն՝ ամասպարեաց՝ ի մանանասրել զի բացարկեալ երկիրն, առ՝ ի լցուցանել զնա հանդերձ անօդուտ արհեստաւորօք, և հետևիլ այնց ամենից կանոնաց՝ որք յառաջադրեցեալ էին ի Աննիբոն. վերատեսչեալ միայնակ զերկիրն՝ որք առհասարակ եալք էին ի բոլոր տիեզերս դործածութեան իւրեանց, որ ի քաղաքին.

Ա՛ԺԴ. Ներկուսասանեալ Վրաց.
Ներ Աւագին Հասան.

Ց Ա Ն Կ

Ցարտուղ ինդեռնոցը ունչանց ևրէսց մանրամասնաբեսք՝ ընդ առաջին հա-
տոր պատմութեան՝ պատրաստուիլոց, ըստ իւրմէ ուղեւորելոյն.

Աղաչել վանական իմնատեղ և ծխոյ կրկուացուց. երես.
հասկ նա ուսանիլ ղիմնասանականաց օրինաց միաբանի. 87.
ընկալնուլ զգիերս օրինացն միաբանի յարիսոյ ասէ մէ. 119.
պետացն նա՛ ի թէ լատմաք. 89.
հրաժարիլ՝ ի լինելոյ ծաշերոց կրկուացուց. 117.
Ախյո, կամ ֆնա. կղզին սիրոյ. 24.
Ախանիլ ծաշերոց մատրիսեանց. 218.
Ալհամակ կաթարդեալ՝ ինչ բղուիմ. 177.
Ալախտ որ երբ նոյն ինքն հիւրընկալ. 76.
Ալհամանան և ամբարտաւանաց բարք նոր. 207.
Ալմանիլ կամ ամանելուս քաղաք կիպրոսի. 69.
Ալմաստրդասանս նկարակերտուիլ. 64.
Ալմինիմ ըլիմ, և գիարդուիլ ոսկոյ ծածուկոյ. 91.
Ալյաքսէ որ վիճակ ը ընկալաւ նանի. վանն գինուց աշխարհ. 185.
և ամբարտաւանանուիլ սորա. 207.
Ալնգլիացիք առաւել նն և համառագ. 170.
Ալնիլ նգլիէ մեծ մայր յուլիոսի. 15.
Ալնհամաձայնուիլ, և իւր ոսկեայ խնձորն. 175.
ասէ աղիւր և արմատ՝ ամ ի շուռաուիլեց. 213.
Ալնշիդ, որոյ գերեզմանն էր՝ ի սիսիլ. 29.
Ալշանի ծաշերոց ախիլէսեաց, որ էր ոտիւ գրինիգի. 28.
յերակարծ ասպատակեալ լինի՝ ի բարբարոսաց. 30.
ընկալնուլ զօգնուիլն՝ ի միաբանի օրէ և՝ ի թէ լատմաքէ. 31.
Ալշիաս գերեզմանց նոր ատիլ.
յայտնիկուսուիլ սորա՝ վանն նոր ատելոյ միաբանի. 161.
Ալիւն, որոյ վերնի ծաշերոցին թէասալիոյ, ոտ լեառն էր հուչա-
կաւոր՝ ի պաշտամունն սրբոյ խաչի. 75.
գինք սորա. 185.
յաւանականն բարք սորա. 207.
Ալհասանքն է աղիւր առաւաուիլեն. 63.
Ալթարսի հինն փիլիմալիոն թագաւորին քրիստոսի. 70.

Հնարագիտութիւն տրամ ի գործել գաւազանութիւն իւր
ի փիլիսոփայութենէ որ սիրէր զնա. 70.
ի գերբեւս սիրէր առ գինուորսն. 71.
սիրահարութիւն տրամ վասն ժողովրդի. 150.
Թիւնդ գինիմոլիոյն. 152.
գոյ ննջեցարկաւ բարկութիւն ամբոխին.
Թիւնդ գինքն ինքնին. 155.
Նաթրի դուստր ժուսիլիոսի. 166.
Նասիք Թագուհի Թէսսալիոյ. 45.
Նտրասի Թագուհի արիոյն և տասիլեսացւոց և վասնզատ բարբ
տրամ. 221.
Նտոսամ երգչապէ նաղտալի, հրամանատար նաւուն.
բարեկամութիւն և սէր տրամ առ Թէլեմակ. 149.
Նտոն որդի սինեւրայ Թագաւորի կիպրոսի.
փառասիրէ տրամ ի վարագի, և անդրադարձութիւն ի վէնուսէ 162.
Նրիսոս օտեմ և որպիսութիւն նր. և Թագաւորելն ի կղզիսն 117.
Նրիոնօթեանք, ուրք էին հակառակ յունաց. 65.
Նշանակութիւն կառապ. առ ի Թագաւորել կրետացւոց. 103.
Նփոխանակութիւն արքունի ընդ զարհուրելի. 197.
Նփոլոն Թէ ո՞է. 123.
վասն ընդ անկաւ յերկիրն. և յինչ պարագայսն. 44.
վասն ընդ վերադարձաւ յերկիրն. 46.

Պատեհ կղզի ապանոցոց ոչ պէտ էրթալոյ 64.
Պարգևակութիւն և հրաշալիսանք վէնուսէ. 174.
Պինդ և հաւ ապրելոյ նոցա. 168. 250.
Պօլոս, կամ կոչե. կղզի ոմն էր. 16.

Պաշնակից ընկերակիք Լուսինդէի. և առնեն խաղաղութիւն
ընդ նմա. 196 218.
Պաշտօն երիտից. 84. և 91.

Ռեփտոս Թագաւորութիւն Սից. և առաւտութիւն նր.
բարբառ կատակարութիւն նր. 35.
Ռուժիութիւն և օգուտ նորին. 160.
զոր ըն ի սանդն վտանգին է ի քէլէնէն, և զոր ըն պահպանի 242.
Ռէրոպ դուստր ժիկնոսի. 88. և 184.

Ո անապատնուելն զգեստուց՝ ի ձեռնադրէ զաստիճանս ընդակ-
ռնոյն սուրբ հոգւոյն. 241.

Ի ժխտէ անդուլ ոչ սոյնպէս զաշխարհս զանձնին ձեռնադրելն. 143.
անկարելի առ Աստուած ի սատանայութիւն. 230.
քահանայն ոչ կարաց իմաստից զնեռս իւր ի սուտ. 79.
հաւանանալոյն ոչ ընդ ձեռ վահանին ժուռկիմէից. 31.
տեղս կինս աշխարհի. 29.
Ի քաղաքի յաւերժահարսն քաղխիսոյէ. 128.
Ոչ սոյն լեռան՝ որ արտաքսանէ զհուր. 45.
Ոչէ զգեստ ժուռկիմէից. և ածուհի հողմոյ. 92.

Ոչ շամանթաւոյն զոչ սովորութիւն ի կրեսէ. 102.
Ի հետամուտ առանձին կացուածոյ ի տան. 103.

Պատճառք որք առնեն սիրելի զինքեանս, զանազանեալք ոչ
յայնցանէ, որք պահաւ ցուցանեն զամբոխն. 55.
առաքինութիւն, որով պարտին հետևիլ ի սպասաւորքն. 56.
Ի սխալանս աննախանձելիք ոչ ի սպասաւորքն. 221.
յոյժ խնամատարեալ ոչ ետ խաբեցեալ ոչ. 40. և 235.
զի շուռաւու ի ներքինս ոչ կարին զինքնին առաստիլ. 51.
բարի ի սպասաւորքն՝ որպեսզեալ լինին զինին մահմետան. 49.
խնդրեն Ի մահու չար ի սպասաւորաց. 153.
արգիլեալ ի առաքինեալ չար ի սպասաւորաց. 49.
արգիլեալ ոչ ոգի, որով խմասաւու ոչ բարն կարողք զբաջալու. 51.
արգիլեալ ապահ ի սպասաւորաց. 58.
իշխանեալ ի քէշտրի, յորում պարտ է կացանալ. 97.
ոչ ոք զինք կարձեն լինել երջանիկ՝ ընդ այլ մարդ զամբոխն իւրեանց
յոյսդրմէլու ի, առ ի ջանիկ ոչ ոչ քան զամ մարդիկս. 107.
ի ձեռնադրք որք ոչ գիտեն կատարել ոչ Ի նոր պատուիրակի,
և ոչ Ի հաշտուիլ, ոչ նոյն, եթէ ոչ կան ի սպասաւորքն 108.
ի ձեռնէն մարդոյ, եթէ խոստովանի նոյն ընդ նախատեալի. 107.
ի ձեռնադրք ոչ են, եթէ ոչ զերդիք ծպտեցեալ. 116.
յորում պարտին նոյն զերդաստանեալ քան զկալակս ի ընդ 120.
յորում կայանայ ձշմարիտ փառքն ամուսնոյն ի նոցա. 158.
Ոչ ան կը առաւել ոչ քինն քան զայլ. 183.
Ձիրամարտուելն, առաքանէ զնոս համացն երկիւղի. 188.

զի նշ

զի՞նչ պատուոյ լինիմ վաստակուելոյ նմա՝ ի պատերազմի։ 230։
ասա՛ ուր պատուոյ լինիմ կարօտուելոյ նորա չտվիսկացեալ։
զոյնի կերակուր պատրաստել նորա որպէս գիտաս։ 232։
պատրաստուորութիւնք նորա ասա զգեստուց բանակին։
սխալանք նոյ առաւել ներելիք են յայնց, որք ի պլն։ 233։
(ա)ոչ ազատուելով ինքն որոնե վնաս ինքեան, տհաճելի է։ 116։
՛ի ազատուորութենէ հրաժարեցան, պՆիմ օր, թէ լսեմք և ա-
զայ է։ 116։
(ա)ոչ ազատուելն արիւնհեղութիւն ոչ ընդունաց՝ եթէ ոչ երիւք
պատճառաւ։ 119։
(ա)ոնքեան լեալ ո՞ւ. և զի՞նչ։ 158։
(ա)ոանձինս լեալ քաղաք առաքելոցացուց հինգե՛ր՝ ի զատանելոյն 189։
(ա)ն զի լքցեն՛ ի ոչ ժողով։ 75։
(ա)՝ՀԱՄԱՌ ՈՐՊԷՍ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ Է. ՈՐՊՍ ՎԱՆ՝ ԴՆԱՑ՛ Ի ԱԽՍԻՐ
հաց էր Պինեհասի. որ հետ նորա ամա յաղ ուրբք։ 15։
անկանի յարտասուս՛ի Նոյեա ըմբռնեալոյ՛ի տղայութեացուոյ։ 26։
գառանեն՛ ի սխալ գայլ տղայութեան։ 28։
կառչին զոհիլ գնա՛ ի սխալիցն։ 29։
գերծանին նահապետք ամենեքին Պինեհասէ։ 29։
ուղեւորին էր նաեւ Քինեխասանց յիշեալք։ 32։
ըմբռնին յերկնատացուոյ, և բաժանի՛ ի Պինեհասէ։ 35։ և 40։
առաքի յանապատ՛ ի ծառայութիւն հօտից։ 40։
էսի գիշերաշրջութիւն դարբնոցին։ 42։
գառանէ գիմ ի լուացելոյն։ 43։
քարեկարդ ջհովիտս, և ապանանէ զառիւծն։
վերադարձի յերկնատաս՛ ի տէրտղիմ։ 47։ և 48։
գառանէ ապատուելիւն դատաստանի յիշեալք։
արդելանի դարձեալ յերկնատաս՛ ի բերդ։ 50։
գերծանել հնարն ի՛ն Քինեխասացիս։ 54։
խրատս և ջանք նահապետի առնել զնա՛ ի փրկութիւնն։ 60։
որպէս՛ ի փրկութենէ. զի բժիսկ հնարիւք առեալ արտի՛ն 69։ 70։
գառանէ՛ ինեալ ի կերպասիցն, և ուղեւորի։ 72։
առաքի երեսից՛ ի նաեւուն։ 78։
ժամանի՛ ի կիսկրտա. և գարշի յախտից նորա։ 82։
գառանէ զՊինեհասէ ի ապատելն՛ և հետ ի նմանս։ 85։ և 87։
ջուրձ անուն ի՛ն Պինեհասի և ապատելն՛ ի կրկեսէ։ 89։

ուենկն դնե խոսակցութեբ մինեօրն և ապեակ։
ասուանե գալբնա, և զամ ինեբ բեմե ազուհին ծոմու։ 91։
ժամանեալ՝ ի կրետե, լսե զայսոցիկ իւն խոսակնե։ 98։
մեցանակե, ըբ այնասիկ. ոբք պատմե նին յաղեի անակու ըբ սաս-
նալ զի ապաշխարութեն կրնասցուց։ 102։
բացացատ զօրնա մինեսե. պատասխանի նե լով հարցմանցն
ծիրանեաց։ 106։
կրնասցինք կամին գնա լ ապաշխարեցուցանե՞լ։ 113։
հրաժարի՝ ի սոյն պատուէց։ 113։
ընծանեացս և մինեօր հրաժարի։ 115։
չուէ անսե գնալ յիմաց. և քննանդրուէ մինեսե՝ հան
դիպի ալ կոծուեցեան. և բնակեալ նաւուն՝ անկանի՝ ի կղզին
քաղեմոսի։ 120։ և 123։
սիրահարի անդ ի մքաղի, և դժրնցուցանե զքաղեմոս։ 132։
յաւերժահարսնիք պրեն գնաւե, զոր մինեօր շինեալ է ե-
և արձակեսի չուէ ու նոցա անսե։ 145։
գահավիժի՝ ի մինեօրե՝ ի ծով, և ելանե՝ ի կղզի մն։ 145։
նաւեն մինեհատաց ընկերնու գնաս։ 147։
առաջ վիսե նոսա գալուստե եբեն եմ իրմատուց։ 149։
նամնասեցս և ալեմ էքատուց։ 163։
նե էդուն հնուացուցանե գնաւե յիմաց, 177։
հասանե՝ ի քաղաքն սալնեմ։
սկրսե ընկալեսա լինե յետոսինե։ 180։
լսե գնախազուշակութեմ գրմնալեսին։ 186։
գնաց՝ ի բանակն դաշնակցաց խոսել ընդ սեմ օրի։ 210։
մնաց ապատանի՝ լինելու հաշտութեմ խոսինե։ 217։
գրաւի գնալ՝ ի պատերազմ ընդ դաշնակցաց։
քաղբեր դասախոսակիլ՝ ի մինեմ օրե, գնաց՝ ի պետերազմ։ 230։
ֆնդալ, շքեղասիրութեմ սոյնց քաղաքի։ 38։
ֆնդրի մայր քաղեմոսի։ 15։
ֆնդամենտալ եմ ես ոչ նչե։ 54։
ֆնդրնդերի քաղաք ափրոլենի։ 50։
ֆնոչեան ծիրանի սկրնդեն սոյց։ 186։
ֆնիկ եմ ես ոչ։ 158։
ֆնիր քաղաք Ֆինեսացոց. և փոսք ընդ ազատացեալ։ 63։
ֆնիրսացիք կամ Ֆինեսացիք. փորձ ամուր և կարողունե նոց։ 64։

Ծարիճան. տճ ծուխ. 91.
Ծուխ առնուլն վերիմալեանն. 71.
Ծառաւոր երկնառատ լերինն յոյժ վարելաւ համանման առ-
թուպալի. 150.
Պարբառգուելի և առանձնան առն իգատարագի. 71.
Ինքնահար արգոն առաւել ինքնիշխանք են, այնքան յաւէտ
անկատոյ լինին. 251.
Առա. լուսն կրկուն առաւել բարձրագոյն. 94.
Առալի լուսն կիսալուսին. յորում՝ էր առանձն վկնիւսի. 82.
Առանձնի թագաւոր կրկուն. առնէ ուխտ յանդուգն. 98.
Ձեռս առնէ իւրով գոհի զոհելոյն իւրում նկրգուն. 100.
վախճի՝ ի կրկուն առ առկնի.
Հրկնի անդ նոր լոյս թագաւորս եկուն. 101.
Ջուր ընկալնոս սերով գկնելօր և գեղեցկացնէք ՝ի առկնի 181.
Գրաւի պատի բառիկ. և խնդրի զօրնուլ ՝ի նոցունց. 190.
Ի գնալն եկելոցն առ դաշնակիցս, մկնելօր առ նոսա աւե
տուս հաշտուելոյ. 210.
բանակին դաշնակցաց չուելոյն գինի, մկնելօր և խոսկնի աշ
խատին ՝ի կարգադրել գաւառնի. 238.
Կրկես գուառ թագուհոյ. առաքհանգակ ժուռնոյն և ուծուհի
անձրևոյ. 174.
Կթսեօն ոգնի գիշէ ժխոյ թագաւորի եղ ետուելոյ 157.
ասելոյ գինելոս ոգ ՝ի կրկուն. և ոգ յեգիպտոս. 98.
Ակրելի և հայր յուլիսի. ոգոյ արտահոսի. 15.
Աղջանի գաւառս գրկի փոսի գեղ. յոր մօտ այս. 202.
Երեք գրիոն քնակիչք լսելիք քաղաքի. ոգոց թագաւորէր ան
թագ լինելոյ. 24.
Իշխանաց ոգոց անուանք պատրաստակին գինելոս նահապետ. 67.
Լիմոս կղզի ՝ի միջի կրկնոյ ծուխ. 205.
Կնոս ոգոյ ամուսնոյն. 44.
Նահապետ գերեզմանացանգ գաւառիցն. 163.
Խոսացիոս եղ գի գինչ. 219.
Խրիսոսի մայր Նատոլիոյ. 162.
Ոսկեանիացիք ամբոխք մարտիկք հեծելոյ գրոյ. 197.
Ծերանիացիք ամբոխք անյաղթ գրոյ. 196.

Խոհ

Աղաչանք ի Քրիստոս վասն ներման մեղաց, եւ Աշխարհիս անտեղեակ նորին, 166.
հանդամանացուցանել զնոսին, 217.
Անարեւիս այր սիրելին, 23.

Բերանին օձինաւորացեալ մինուհի. եւ բարբառ ոչխարի ունի, 104.
Բուրաստի բնակչաց զամբոխին լինելն առաջին եւ առաքումն 249.

Գործոյն քաջութիւն ոչ ինչ օգտի առանց հաւատոյ, 58.
Գիտութեան քաղաքն ալիքնիկացւոց՝ հիմնեալ ի տիտանէ,
Գիտութեան բարեաց եւ վարձահատուցման իւրոցն,
Գիտնոյս կողմն միջերկրեայ ծովուս. եւ տեղիսն ի նմա նշանաւորք 82.
Գերեսարդ բրիչանեաւորսն ի ձեռ. եւ օրհնեցեր միաբանի, 95.
կին ըստ բնութեան նոցա իւրեանց ի տաւարսն 101.
Գիտուն որ ընդ երկայնամտութեան կոչի քաղաքին. կողմն ի միջերկրեայ ծո-
վուս. երկիրն տեղւոյն. յորում շուք եւ անապատութիւնք
անծանօթք նմա, 94.
Գրեալ ուրեք ի ժանկանց. եւ որոյ վասն պարտ է ունել զնոսա, 96.

Դարմանութիւնք զոր շահիճք նախասացեալ ի նմա, 219.
Դիտակի մի գտեալ մերձ ի սահմանս նոցա, 178.
Դէպքերուն ոմանք ժողովրդոց, 76.
Դիցարան ոմանց յայնմ յաշխարհի, ուր եւ քաղցր սերմնացուցն 75.
Դիմել քաղաքն ի սկզբան 31.
Դիմաստիք կամին ընդունել ի կատարումն ելիցն կրամատիկոսք 104.

Ընտանք բնասցին, կարեաւ խոտիւքն ի յոյլիսն, 185.
Ընկերեցին ոմանց ոսոխ նշանակին գիտացողացն իւրեանց, 195. և 204.

Իմաստից սրտիմարտիցն գաղիք սրտի, և կորնչի ի նոսին 71.
Ինանուտ ընկալիցք՝ ասելոյք ի քեզ ապատրելոյ կամ նաթոյիւտ, ոչք
քաղցն գիտելոյ ծովուս խոտիցն, 194.
պատմիցին՝ զոր ասեն ըստ խոտիցն, 195.
պատասխանին ի պատասխանի, 196.
գաղտնագիտութիւք իւրեանց հաշտիցն ըստ խոտիցն, միջնորդող ըստ
միմեանց, 218.
Ինդիսի օրի, 65.
Ինդիսի եւ ինքնատարտնութիւն խոնդատիւ գիտութեան, 84. և 86.
տեղիսն ասս ի հիւսիսոյ, 96.
տեղիսն կրս ի հիւսիսոյ, 202.

Աղքատին ոչինչ տալուն, անկումն, և վերականգնումն։ 40։
Աչեղէն՝ ինչ ի միջի։ 25։
Աչխարհ՝ ինչ ի միջի։ 17։
գերի վաճառել յերիվարիկս։ 41։
դատախազակն զազգէ մինչ ցերկիր ընդ նմա։ 87։
դատախազակում ինչ նորա՝ զոր ոչ խոստինն է։ 225։
Ախտաւոր դատաստ. յերկրի օրէնսդիրն։ 198։
Ախտից առաջնորդեալ դատաբարակն զինչ լանաք, ’ինքերց
հերքարարանն մինչև օրն։ 17։
նկատակերպութիւն սոյնոյ ածուհւոյ։ 79։
վասն ի՞ր այսու հերքիւք երեք ցաւ ինչ։ 120։
Ախտս ինչ ի միջի և դատաբերութիւն նորա ’ի դժոխս։ 88։
յաշխատանս օրինք նորա։ 97։
յարդանաք և պատիւ. որք ունին ինչ վասն օրինաց նորա։ 105։
Ածանք սպարտակեա անդրէկացւոց։ 154։

Բուլիս ինչ ի միջի։ 15։
անհանդուրժ սէր իւր վասն վինդիկոսին։ 23։
առաքման որպիսութիւնն նորա։ 36։
’ի դնալն տրօշիս, առ խրատս ինչ։ 56։
նաև դատաբեր ընտրութեանն յուշագ։ 236։
Բուշխապարիկք և որպիսութիւնք նոցա։ 91։

Գլխատել հրամանատար նաւուն զինչխանաց. որ ընկալաւ
զինչս ինչ և զինչ լանաք ’ինաւուն իւր։ 35։
հոգ նէր առ. ’ի պատիւ զինչ լինն ’ի ծանօթութիւն վիկտորիանի 60։
վարանումն նէր յորժամ բռնատիրոջէ հոգւէ, և ոչ զինչ 69։
հաւատարիմ զոլն ընտրութիւն իւրոց։ 60։
վերակոչեալ զսակէ ազգաւ՝ գնէ ’ի դահոյս։ 153։
հատատարութիւն իւր ընդ սակէ ազգին։ 159։
Գնարիդ ինչ ի միջի. և ոչ անդրանիկութիւնք 162։
Գաստս կղզի ’ի միջերկրական ծովու։ 128։
Գերեզուն վասն վիճակի ուրոյ ժառանգեր լինլո ինչ։ 121։
Գիրս ինչ ընտրեալ վիճակ։ 202։
Գեմս ոչ ածուհի սաստից։ 99։
Գերկիր ինչ ածուհի ծովու։ 160։
Գերիս ինչ ածուհի հոգւոյ նորա։ 198։

Ոչ ոք ազատ ցանկանայ, եւ աշխ պատեղծ երկրի, 95.
Անէծք ամենայն մարդկան, որ ոչ վասն երկրի Տեառն, 39.
Անէծքն ամենեքեան վասն երկրի մեղանչելոյն Տեառն, 49.
Անէծք ամենայն գործոց ձեռաց մարդկան, 103.
Անհաւատութեան խոտելի ամենայն տեսակք, 179.
Անհնարին ամենայն բան առ Աստուած, 214.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 179.
Անձնասէր եւ մեծ նորա, 18.
Անկեալ ոչ ելանէ, եւ աշխ պատեղծ երկրի, 95.
Անկեալ ոչ կարէ յարիլ, որ ոչ ելանէ ի գերեզմանէ, 163.
Անկեալ ոչ կարէ յարիլ, որ ոչ ելանէ ի գերեզմանէ, 165.
Անկեալ ոչ կարէ յարիլ, որ ոչ ելանէ ի գերեզմանէ, 58.
Անկեալ ոչ կարէ յարիլ, որ ոչ ելանէ ի գերեզմանէ, 49.
Անկեալ ոչ կարէ յարիլ, որ ոչ ելանէ ի գերեզմանէ, 52.
Անկեալ ոչ կարէ յարիլ, որ ոչ ելանէ ի գերեզմանէ, 198.
Անկեալ ոչ կարէ յարիլ, որ ոչ ելանէ ի գերեզմանէ, 197.
Անկեալ ոչ կարէ յարիլ, որ ոչ ելանէ ի գերեզմանէ, 21.
Անհաւատութեան նորա, 35.
Անհաւատութեան նորա, 18.
Անհաւատութեան նորա, 163.
Անհաւատութեան նորա, 179.
Անհաւատութեան նորա, 214.
Անհաւատութեան նորա, 179.
Անհաւատութեան նորա, 103.
Անհաւատութեան նորա, 38.
Անհաւատութեան նորա, 39.
Անհաւատութեան նորա, 49.
Անհաւատութեան նորա, 95.
Անհաւատութեան նորա, 98.
Անհաւատութեան նորա, 90.
Անհաւատութեան նորա, ընկեցեալ երկիր՝ ի ծով, 150.
Անհաւատութեան նորա, ի հեղձամահ, 153.
Անհաւատութեան նորա, ի մահուան հօր իւրոյ, 155.
Անհաւատութեան նորա, ի պատերազմի, 158.
Անհաւատութեան նորա, ի սաստիկ հողմոյ, 18.
Անհաւատութեան նորա, ի տապ արեգական, 82.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 125.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 95.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 128.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 149.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 163.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 165.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 58.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 49.
Անհաւատութեան նորա, ի քարանձաւ, 52.
Անհնարին ամենայն բան առ Աստուած, 198.
Անհնարին ամենայն բան առ Աստուած, 197.
Անհնարին ամենայն բան առ Աստուած, 21.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 35.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 18.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 163.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 179.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 214.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 179.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 103.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 38.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 39.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 49.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 95.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 98.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, 90.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ընկեցեալ երկիր՝ ի ծով, 150.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի հեղձամահ, 153.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի մահուան հօր իւրոյ, 155.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի պատերազմի, 158.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի սաստիկ հողմոյ, 18.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի տապ արեգական, 82.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 125.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 95.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 128.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 149.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 163.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 165.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 58.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 49.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 52.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 198.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 197.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 21.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 35.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 18.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 163.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 179.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 214.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 179.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 103.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 38.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 39.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 49.
Անհնարին է ոչ հաւատալ ընդ երկիւղ Տեառն, ի քարանձաւ, 95.

Պէտք է շուն հռածելու յանցս զմոխոց, 162.
Պէտք չէր զմեզ մոխացին ձանաչելոյ, 80.
Պիտի՞ք եւ դուք գնալ, 158.
Պիտի՞ր ի կիպրոս կղզի ուր պաշտեաւ լինի վէներ, 83.
Պիտի՞ր լիասն մերձ թէսալի, 82.
Պրոս դուռսը արեգական.
կղզի Տորա, որ կոչի նաև պիտ, 24.
Պիտնը հիւրընկալի, 57.
Պրոմի փոլիմի մեան և խորասիոր պղծ իւր, 23.
Պոլիօնիմ գնոյ խրատս նա ևտօմինէի առ՝ ի լցուցանել զնոս-
տուն իւր, 100.

Ռ Ընեաս կամ փոխատուի. և ոտքն Տորա, 79. և 173.
Ռնարտակերտուի տաճարի Տորա որ՝ ի սիթիէրա.
՝ի փռիւգ և յիտալի՝ ի կիպրոս կղզի, 83.
և պաշտօնն՝ որ ընծայի նմա.
վրէժ ժողովրդոյն նոյ ի նա արհամարհոյց Եհովային 121. 127. 175.

Տ Անիտանոյք յիտալն դասակը և այլն.
Տանս ի ապաւէն արկչի, 157.
Տարատրոս ևի գնոյ տեղի էին, 91.
Տէասէի հռչակաւոր անձն. զոր լաթին բնիճոսոյն կոչեն, 98.
Տիտոն կին սիշիկի, 58.
Տիտոսի որդի ևի խոսի. ևի ճշմոյ նէ օհիի յանդուգն վատահ. 207
տերկ ձնոց ըհատոյն, 185.

Ո Հասս ևի ապաւէն ևի բռատի. ատենանի՝ ի յուդիսի և՝ ի ատոմի-
տէ. և լափնատ լինի՝ ի ձնոց իւրոց, 185.

Փ Անատոր կին հիանալի, 86.
փարեամոնէի տղքիւր անհանգստուհ և չարնաց, 58.
փարիտ ևի՞ն ի՞նչ, 175.
փելիկ վասն ի՞նչ հիմնեաց նոքա, 189.
փելիք անհամաձայնու՛ն, ի՞սկի խնդոյ ոսկեայ, 175.
փելիքս ինձնի զոր այժմ մեռանի կոչի, 120.
փերսա քաղաք հռիմպատոսի, 50.
փիննդոսի ձոր մնաց, 188.
փիննէոսի կին յուդիսի և պերսեայիոյ Տորա, 23.

փի

Փիլիպպէք սկզբնաց նէ սէր օրէն։ 203։
Փիլիմաշիան՝ բռնաւորում էր և անդէմ ուէշ նորա։ 58։
Քաղաք զէօշա օրինաւոր ամուսին իւր։ 71։
վասն ի՛ր սպանանել զինաւոյն՝ զորդի իւր և յղի զաղէտալե-
լ՛ նուսոյն։ 150։
մեռանի քաւնով յաղթ սրտի։ 152։

Վաղիմոս ածուհի դուստր սէր լանէի։
ի՛ր անմխիթար վասն չուժանին յուշիսի։ 15։
ժամանումն էի՛ կամարն՝ ի կղզի իւր մխիթարել զնա։ 16։
սրախնամ էի՛ ածուհուցն. և պարի իւր ըստ։ 19։
՛ի սաղն նորա Հաշ էի կամարն, սիրահարի նմա։ 22։
հոգատանակում էի իւր ՛ի հանգստացանէ զէի կամար։ 23։
ոչ կարէր ըմբերխել սիրոյ։ 78։
ջանք նէ առ ՛ի ընծայել զէի կամար սիրահար կնքեան։ 138։
յաչտակատ էի նորա վասն կռքարէի։ 135։
շուտափութ իւր վասն արտահանելոյ զինէի օր և զէի կամար
՛ի կղզւոյն իւրմէ և յուշացնել զսէրն զնա շինման նաւուն։ 136։
քաղցել էի նորա ընդդէմ նոցա։ 138։
յաւերժահարսնիք նորա պարն զնաւին։
կղզի նորա էր անմատչելի մարդկանց։ 145։
Վառօ երկրորդ լաստաւոր անդրկացուց։ 154։
Վերթիմն որդի վէնիւսի. ածծ սիրահարուէր։ 79։
ողջագուրմամբ զատանանուէր նորա։ 129։
Վրօթօն քաղաք քահանայիւղ։
Վրօթոնիստացոց արտաքուէր՝ արձակէլոյ զինաւոր։ 197։
Վրտումէ՛ կառնիք նորա. և պատիւ էր նորա։ 59։ և 154։
Վռամէի գետ և փիլիպէ։ 139։
Վռոմէր, քօրվինոս կղզեկն։ 24։

Քաջ անապատ երկնատոհմ, ուր յղեցաւ նզիկ էի կամար. և
աքսորեալ նզիկ հիւրընկալուսանին նէ տեսօր։ 41։
Քիչ է պէտ կղզիէն և պէտ անտանելու։ 16։
Քոչ էի սիրեցէ. լինանէ ՛ի գժտիս։ 44։

Օգտանէի զլեռապետ լաւկ զկնացուց։ 189։
պատիւ էր նորա. և էի զնէ քաղաք հիմնեցաց։ 201։

Գաւառէ որդի վիճակաւորեն։ 150։
Գիւտնացիք ուր յուլիս ի հաս՝ ի կղզին Նոյա։ 24։
Գինեհատցիք որք են Թէրեհացիք ։ և կարօղաւ Թէն փորձառն
Թէ Նոյա։ 57։
Գերեզմէն որդի վանէ։ քարձրացուցանէ զպարիսպս վիճակ
ի՛ ի հեսփերիայ։ 189։ և 203։
Գօշեան քաղաք ինչ յարքատեսէ։ 206։

Ա Ր Դ